JÓN Á STRYMPU

og fleiri sögur

eftir

GUNNSTEIN EYJÓLFSSON

Útgefandi Vilborg Eyjólfsson

WINNIPEG

1952

JÓN Á STRYMPU

OG FLEIRI SÖGUR

GUNNSTEINN EYJÓLFSSON
38 *ára*

JÓN Á STRYMPU

og fleiri sögur

eftir

GUNNSTEIN EYJÓLFSSON

Útgefandi Vilborg Eyjólfsson

WINNIPEG

1952

The Columbia Press Limited
Winnipeg, Man.

Forspjall

Mér er það bæði ljúft og skylt, að verða við bón útgefanda þessarar bókar, að fylgja henni úr garði með nokkrum orðum.

Fyrir fjörutíu árum mintist ég höfundar hennar í íslenzku tímariti, sem oft hafði flutt sögur hans, og nú fyrir skemstu lítillega í öðru sambandi. Ef einhver enn hefir forvitni á að kynnast því, þá er það annars staðar að finna. Síðan hefir viðhorfið á ótrúlega margan hátt breytst og mennirnir með. Kynslóðir hafa fæðst og þroskast til fullorðins ára og aðrar liðið undir lok. Öldur og straumar í hugsunarhætti, skáldskap og öðrum bókmentum hafa risið og fjarað út. Íslensk skáldsagnagerð var þá hvorki mikil að vöxtum né fjölbreytt, svo um það bil, að fyrsta rit höfundarins sást á prenti fyrir tæpum sextíu árum, þótti alt slíkt ekki svo lítill bókmentalegur viðburður.

Gunnsteinn Eyjólfsson kom ungur að aldri til þessa lands með foreldrum sínum á fyrstu landnámsárum Nýja-Íslands og ól þar allan sinn aldur. Lengi var þar ekki um aðra menntun að ræða en þá, sem menn gátu aflað sér í heimahúsum. En hann var óvenjulega fjölbreyttum gáfum gæddur, og foreldrar hans, þó bæði væri af eldri skólanum, bæði hyggin og vel gefin. Í Nýja-Íslandi virðist strax hafa verið ráðandi mikill menningarandi meðal betri manna, sem sjá má meðal annars af því, að ekki höfðu þeir óðar reist skýli yfir höfuð sér, en að þeir komu á stofn blaði. Þá var Gunnsteinn innan við fermingu. Ekki ýkja mörgum árum seinna er hann farinn að hafa áhrif í menningarlífi bygðar sinnar, bæði í músik og leiklist. Ungur byrjaði hann óefað líka að skrifa, því jafnvel þó fyrsta sagan, sem prentuð var (Elenóra) ekki kæmi út fyrr en hann var kominn á þrítugs aldur, þá var hún hvorki nýskrifuð né fyrsta tilraun í áttina til skáldlegra ritstarfa, því bæði mun hann hafa skrifað

eitthvað undir gervinafni, og svo er ekki ólíklegt, að „Amerísk gestrisni“ og dæmisögurnar þrjár, sem allar munu hafa verið neðanmáls í Þjóðólfi um það leyti, hafi verið skrifaðar áður.

Allar þessar fyrstu sögur einkennir óumræðileg beiskja og ótrú á mannlífið, jafnvel svo mjög, að merkir ritdæmendur telja listina bíða hnekki við það. Það var almennt sagt, að sannur fótur lægi til grundvallar fyrir Elenóru, en hvað sem því líður, var Gunnsteinn þá undir sterkustu áhrifum raunsæisstefnunnar svo nefndu.. Hann hefir auðsjáanlega lesið „Verðandi“, með Gest Pálsson í broddi fylkingar, og ýmsar bækur Norðurlandahöfundanna, sem hann skildi vel. Hann nefnir beinlínis eina bók Björnstjerne Björnsons, „Det flager i byen og paa havnen“, sem einmitt fjallar um svipaða lausung í kynferðismálum. Aftur gæti „Amerísk gestrisni“ verið ættfærð beint til Maupassants, þar sem nálega hvergi glórir í eina einustu glætu af mannúð eða sómatilfinningu. Í hinni stóru sögu hans, „Mr. Samuel H. Johnson“, sem aðeins upphafið og endirinn er nú til af, (Þingkosningin og Í helvíti), fer fyrst að njóta sín hin meinhægari skopgáfa höfundarins, þó hún sé nokkuð grimm með köflum. Þá sögu var hann byrjaður á að endurrita skömmu áður en hann leið, og er ekki gott að sjá, hvernig hún hefði orðið, af þeim tildrögum og köflum, sem ekki höfðu verið eyðilagðir. „Góðar taugar“ stingur mjög í stúf við hinar sögurnar. Hún er um hálfgert rekald og olnbogabarn mannfélagsins, sem rís til þeirrar hæðar, að hætta lífi sínu, og missa það, við að bjarga óvini sínum og fornum meðbiðli frá bráðum bana. Þá er Dauðinn — ekki eiginleg saga, heldur ævintýri alvarlegs efnis, eins og nafnið bendir til.

Ekki er ólíklegt, að Gunnsteinn hafi átt sæti í sveitarstjórninni, þegar hann einn góðan veðurdag kemur auga á Jón á Strympu. En nú bregður svo við, að græskan verður ekki eins oddhvöss og gamanið ekki eins grátt. Strympusögurnar eru ekki einungis bráðskemtilegar og missa hvergi marks, heldur og lýsa söguhetju, sem altaf er sjálfum sér samkvæmur og á hvergi hliðstæðan jafningja í íslenskum bókmentum, nema ef vera skyldi helst í þjóðsögunni um Sálina hans Jóns míns. Jón á Strympu er að vísu ekki þjófur né annað eins varmenni og nafni hans í þjóðsögunni, en

hann er einn þessi raupsami ónytjungur, sem ekki er heldur um of vandur að virðingu sinni. Hann er sendur vestur af sveitinni heima, og botnar aldrei fyllilega í því, enda tekur hann sér lítið fram í nýju heimkynnunum, lætur Ásdísi sína sjá fyrir sér og búskapnum, á meðan hann þykist vera að ræða æðri málefni við sveitunga sína. Í fyrstu sögunni kynnir hann sig fyrir lesendum sínum, sér til lítils sóma; í þeirri næstu er hann orðinn að járnbrautarnefnd til þess að skora á stjórnina að leggja braut inn í nýlenduna, sem þá var mjög á dagskrá en þótti dragast nokkuð lengi.) Þriðja sagan, Tíund, varð til út af blaðagreinum í Sameiningunni og Heimskringlu, þar sem séra Jón Bjarnason og Baldvin Baldvinsson leiddu saman hesta sína útaf tíund til prests og kirkju. Það var seinasta saga Gunnsteins, en ég veit með vissu af samtali við hann, að hann ætlaði sér að halda Jóni á Strympu við líði eins lengi og einhver íslensk áhugamál gæfu nýtt yrkisefni. Eftir það lifði hann enn í fimm ár við vaxandi annríki og þverrandi heilsu. Síðan eru liðin 42 ár. Hann varð aðeins 44 ára. Örfáir samtíðarmenn hans eru enn á lífi. En þeir, sem best þektu hann, gleyma honum aldrei. Aðrir, sem aðeins lesa þessar sögur, geta auðveldlega öðlast ranga hugmynd og nokkuð einhliða um hann. En sögurnar, sem að vísu lýsa að nokkru hugsunarhætti hans og standa fyllilega jafnfætis flestu því, er ritað var um sama tíma, eru meira mótaðar af þáríkjandi tíðaranda og bókmentastefnum, ásamt umhverfinu, og því aðeins lítill þáttur úr lífi hans. Hann hafði stórri fjölskyldu fyrir að sjá, rak búskap og verslun, póstafgreiðslu og umboðssölu, sat í sveitarstjórn, vann að kirkju- og safnaðarmálum, hafði áhuga á landspólitík og skrifaði margar greinar um þau mál. Þó átti hann sér ef til vill enn stærra hugðarefni, þar sem var hljómlistin. Með ótrúlegustu erfiðleikum aflaði hann sér svo mikillar þekkingar í hljómfræði, að hann frumsamdi og raddsetti sönglög, sem standa enn jafnfætis mörgu því besta, sem skráð hafa verið hér vestra á því sviði. Þar kemur glöggvar í ljós hin mildari og blíðari alvöruhlið skáldsins, sú hliðin, sem fjöldinn hallaðist að honum og unni honum fyrir.*

---

*) Þessi saga var fyrst nefnd „Íslensk þröngsýni", en útgefendunum fanst skopið í sögunni njóta sín betur með því að endurskíra hana, þar sem Jón beinlínis heimtar á fundinum, að hann sé kosinn sem nefnd.

Það er annars mikil eftirsjá í því, að þessar sögur, og þá sumt af bestu blaðagreinum Gunnsteins, voru ekki prentaðar 30—40 árum fyrr, meðan minning hans var grænni og kaupendur fleiri, ekki síst vegna þess, að heima á föðurlandinu selst aldrei neitt til muna af því, sem skrifað er og prentað vestan hafs. Því lofsverðara er það, að dóttir hans hefir ráðist í að gefa þær út á sinn kostnað, vitandi vits, að salan getur aldrei fyllilega borið kostnaðinn.

Æskilegast hefði verið að gefa skýringar yfir enskuslettur og hrognamál, sem höf. vísvitandi leggur persónum sínum í munn bæði í Elenóru og sumum hinum sögunum; en bæði felst í því talsvert verk og aukinn kostnaður við útgáfuna, svo ekki þótti tiltækilegt að gjöra það.

Í nóvember 1952

GÍSLI JÓNSSON

Jón á Strympu

Þrjár sögur

I.

Hvernig ég yfirbugaði sveitarráðið

Háttvirtu herrar mínir og frúr!

Ég ætla að byrja sögu þessa á því, að segja yður hver ég er. Ég heiti Jón og er Jónsson. Ég er bóndi hér í Nýja-Íslandi á bæ þeim sem heitir Strympa. Ef ég lifi þangað til miðvikudaginn í átjándu viku sumars, þá verð ég fimmtíu og fimm ára gamall. Ég er fimm fet og sjö þumlungar á hæð á íslenzkum sauðskinnsskóm. Það situr ekki á mér að greina neitt frá atgjörvi mínu eða líkamsburðum þar sem ég segi sjálfur frá, en ég skal geta þess að ég þótti með duglegri mönnum meðan ég var upp á mitt hið bezta. Ég hefi verið heilsugóður alla ævi L. S. G., nema hvað ég er farinn að þjást af gigt þessi síðustu árin. Hún liggur oftast í lærhnútunni vinstra megin og hleypur upp í öxlina, og vill ekki láta undan þó ég beri á mig bæði arnicu og skonkalýsi.

Ég býst varla við að þið hafið heyrt mín getið, og þess vegna hefi ég verið svona fjölorður um sjálfan mig. Hér í Nýja-Íslandi er sá bölvaður erill af Jónum, að þó ég — eða einhver þeirra — vinni sér eitthvað sérstakt til frægðar, þá festist sú frægð aldrei við hann; því enginn veit hver Jónanna það er sem frægðarverkið hafði unnið. Ég skal aðeins geta þess, að til aðgreiningar frá öðrum samnöfnum mínum er ég kallaður Jón á Strympu — Jón gamli á Strympu, segja strákarnir þegar þeir eru að tala. Það væri reyndar rangt af mér að segja að ég væri alveg óþekktur í hinum menntaða heimi, því nafnið mitt hefir einu sinni birzt á prenti. Það er í Þjóðólfi frá 1872 undir auglýsingu um rauðskjóttan graðfola — mestu þrifaskepnu — sem ég hafði

misst og var að auglýsa eftir. Þar stendur nafn mitt og brennimark fullum stöfum: — graðfolinn var reyndar ekki brennimerktur, en mér fannst myndarlegra að auglýsa það samt — Jón Jónsson, Litlu-Strympu 20. nóvember. Brennim. Jón J. Ég klippti auglýsinguna með nafninu mínu úr blaðinu, og hefi síðan haft hana fyrir miða í Jónsbók, og er hún við guðspjallið á 16. sunnudag eftir Trinitatis. (Hinn vatnssjúki).

Já, — ég gleymdi nokkru. Ég sem sé kaupi Lögberg og þar stendur nafnið mitt á prenti á lifrauðum miða framan á blaðinu í hverri viku. Mér þykir vænt um miðana og hefi tekið þá af og haldið þeim saman, og Ásdís mín — það er konan mín — hefir límt þá með grautarlími á allar bækur sem ég á í eigu minni. Afganginn geymi ég í gömlu pjáturtóbaksdósunum mínum, því að ég er alveg hættur að brúka þær, síðan ég fékk pontuna hjá Grími mínum Einarssyni.

Ég gat þess áðan að konan mín héti Ásdís. Hún er þremur árum eldri en ég, og mesta atgervis- og sómakona. Hún er hálfdóttir Þorsteins, sem lengi bjó á Yxnaþúfu; sómamaður mesti og búhöldur. Mig hefir alltaf furðað hvers vegna Sunnanfari kemur ekki með mynd af honum, því hann átti afbragðs kú, og lagði saman nytjar tvisvar á ári. Ásdís mín var elzt þeirra systra. Hún var af dönsku kyni, undan afbragðs nauti, og sóttust allir bændur í hreppnum eftir að fá kvígur undan henni. Ég vissi aldrei hvernig það atvikaðist að við Ásdís mín fórum til Ameríku. Hreppstjórinn — mesti dánu- og sómamaður — lánaði okkur þrjú hundruð krónur sléttar þegar við fórum, og hefir aldrei gengið eftir þeim síðan.

Okkur Ásdísi minni hefir alltaf komið vel saman, enda er gott að lynda við mig. Hafi okkur ætlað að verða sundurorða, þá hefi ég alténd slegið undan, því það situr ekki á mér að hafa á móti því sem hún segir. Ég man ekki eftir að hún hafi reiðst mér nema einu sinni: Það var fyrir mörgum árum síðan að ég var nýbúinn að sá korni í blett fyrir austan fjósið — ég var þá ekki búinn að læra þá réttu búskaparaðferð hér — og af því fuglinn var vitlaus í það, þá setti ég upp stóra krossrellu til að fæla hann burt. En

hvað skeði? Þegar ég kom heim, þá óð Ásdís mín alveg upp á höfuð á mér með þeim úrhellis skömmum, að ég gat engu svarað. Hún sagði að ég hefði sett upp þessa krossrellu til að svívirða sig, því hún Anna á Snyddu hefði sagt, að kjafturinn á henni Ásdísi á Strympu gengi dag og nótt, eins og krossrella, — og ef ég ekki tæki hana niður strax, þá skyldi ég ekki bragða mat í heila viku. Það þoldi ég ekki, því maturinn er mér fyrir öllu. (Við erum reyndar farin að verða þurftarminni nú upp á síðkastið, og er það helzt þessi kaffiögn sem við getum nærzt á). Ég tók krossrelluna niður og braut hana sundur.

Við Ásdís mín erum búin að dvelja hér í Nýja-Íslandi í 20 ár. Fyrstu árin var allgott að vera hér, því þá voru engir skattar og engin sveitarstjórn, og ég var búinn að koma mér upp fjórum beljum og nokkrum kindum. Svo átti ég ýmislegt af öðru dóti og laglegan snudda, sem var brúkaður á bæjunum í kring. Móður hans keypti ég af honum Jóni mínum í Fagrahvammi, ljómandi skepnu og þreifzt ágætlega hjá okkur, enda hirðir Ásdís mín kýr betur en nokkur önnur kona hér í kring, nema hvað sá galli er á henni að hún er þríspena. Svo vissi ég ekki neitt um neitt, fyrr en um sumarið að mér var sagt að við ættum að fara að gjalda til sveitar, eins og heima, handa fátækum og til prests og skrifara. Mér varð það fyrst fyrir að grafast eftir hvort ekki væri hægt að segja sig til sveitar, eins og heima; en mér var svarað því, að það væri ómögulegt, og ef við ekki borguðum skattinn, þá yrði farið illa með okkur. Svo um haustið sendu þeir herrarnir okkur skattmiða, og það var ekki laust við að ég yrði hræddur. Ég átti nokkur cent útistandandi fyrir lánið á tudda mínum, og fékk þau, og borgaði með þeim skattinn. Við Ásdís mín þorðum ekki annað, því að við kunnum þá ekki lagið á sveitarstjórninni. Næsta ár var skatturinn hærri, og þó borgaði ég hann, með því að selja golsóttu ána mína, og svo stútaði ég nokkrum hænum og lagði inn hjá bræðrum og fékk cent fyrir.

Ég vissi ekki hvernig á því stóð, en á þessum tveimur árum fækkuðu gripirnir hjá okkur talsvert. Hálfa var kálflaus, svo að við skárum hana, og eitt af því sem sveitar-

stjórnin gerði okkur til bölvunar var að gefa út lög um að tarfar mættu ekki ganga lausir, svo ég varð að farga tudda mínum, og var hann orðinn laglegur og feitur, en ég hafði ekki hey til að gefa honum inni. Svo kom þistill í garðinn, og við hættum alveg að sá í hann, því Grímur minn sagði okkur Ásdísi minni að það gæti ekkert sprottið í þistiljörð, og það bezta væri að girða vel í kringum hann, svo að hann gæti sprottið í næði, og það gerði ég. Gömlu netin mín urðu ónýt, og ég gat ekki fengið mér önnur ný.

Svo þriðja árið var skatturinn hærri en áður, og efnahagur okkar verri en áður, og þá var það eitt sinn þegar við Ásdís mín vorum að drekka kaffi, að hún segir við mig:

„Með hverju ætlarðu að borga skattinn í haust, Jónsi?"

„Ég — ég veit ekki," sagði ég. „Ég sker hann hrússa og legg hann inn hjá bræðrum upp í skattinn."

„Og vera svo hrútlaus eftir. Þú heldur líklega að ærnar fái við sér sjálfar. Það er rétt eftir öðru búskaparlagi þínu. Ég held það væri nær að borga ekki skattinn, eins og hann Grímur gerði í fyrra, og hefir ekki borið á að hann hafi verið hengdur ennþá."

„Þeir kannske taka af okkur beljuna, og selja hana fyrir skattinn."

„Þú ert asni, Jón; eins og þú hefir alltaf verið síðan ég giftist þér. Ég er svo sem ekki hrædd við þá herra, þó þeir regist upp í hástert. Grímur kom hérna í dag að leita ráða handa kúnni sinni, og lét kálfinum sex vikum fyrir tímann, og segir að sveitarráðið hafi leyft sér að vinna af sér skattinn, því hann geti ekki borgað í brautinni. Og ætli það hefði nú ekki verið nær fyrir þig að gera skurð úr djúpa kerinu, og vinna af þér skattinn ofan fyrir brautina. Það gæti þó farið svo að þú fengir tuggu úr því."

„Kannske þeir lofi mér það, ef ég bið þá um það."

„Ekki ef þú ert sá heimskingi að borga. Ef þú ekki borgar neitt, þá færðu það, því hvað er af okkur að hafa? Ég held það væri líka nær fyrir okkur að hafa færri gripina, við komumst einhvern veginn af fyrir því, og það verður ekkert tekið af okkur, ef við eigum ekkert til."

Ég sá að þetta var satt. Það sat ekki á mér að vera að

hafa á móti því sem Ásdís sagði. Ég borgaði engan skatt það haust, enda nefndi enginn það við mig. Næsta ár kom á mig tvöfaldur skattur, með rentum, og þá var mér ómögulegt að borga þó ég hefði viljað. Mér hálflék hugur á að fá skurð úr djúpa kerinu og fram í vatnið, svo ég fór og bað sveitarráðið að lofa mér að vinna af mér skattinn, og sagði þeim frá hvað bágar væru orðnar ástæður okkar Ásdísar minnar.

Þeir veittu mér það strax, því þeir sáu að ég gat ekki borgað. Ég gróf tuttugu faðma langan skurð, tveggja feta breiðan og eitt fet á dýpt, og var að því í átta daga. En hörð þótti mér sú vinna, jafnvel þó ég færi mér ekki mjög hart, og ég hugsaði að ég skyldi ekki láta sveitarráðið fara svo með mig í annað sinn.

Næstu tvö ár borgaði ég ekkert, bæði gat ég það ekki, og svo sá ég ekki til neins að vera að því. Enginn nefndi það á nafn, og Ásdís mín sagði að það væri guðlaust að vera að borga þann skatt ofan í fjandann á þeim.

Svo safnaðist á okkur þriggja ára skattur; ég held að það hafi verið orðnir yfir 20 dollarar. Ég var alveg hættur að fást nokkuð um þá skuld, og lét mér standa á sama þó skattseðlarnir væru að koma. Þá var það eitt sinn að ég og Ásdís mín vorum nýkomin af netjum, að Grímur minn Einarsson kom, og meðan hann var að bíða eftir volgum skólpsopa þá segir hann við mig rétt si sona:

„Heyrðu lapm.," segir Grímur, „hefir þú heyrt að sveitarráðið er búið að kjósa prelát til að fara um og taka lögtaki hjá okkur í skattinn."

Ég var að taka í nefið og varð svo hverft við að ég missti niður tóbakið sem ég hafði á handarbakinu. Ásdís mín varð fyrri til svars, — það stendur sjaldan lengi á svörum hjá henni:

„Þar eru þeir lifandi komnir allir saman. Ætla nú að fara að selja undan okkur, eða hvað? En hart þykir mér það, ef þeir leika sér að því að vaða inn í fjósið á Strympu, meðan gamla Ásdís er heil heilsu og á fjórum fótum. Það er þér, Jón, allt saman að kenna. Þú gazt verið búinn að skera Rindlu svo þeir gætu ekki tekið hana. Og ef maður

á ekkert, þá hafa þeir ekkert að taka. Skuldar þú þeim nokkurn skatt, Grímur?"

„Hja," — segir Grímur, „ég held ekki, dí hitt í fyrra vann ég hann af mér, og í fyrra gáfu þeir mér hann upp. Jú, ég líklega kem til að skulda þeim skattinn fyrir þetta árið, en, — ég borga hann aldrei."

Þetta sagði hann íbygginn, og ég vissi að hann meinti það. Grímur er ekki alveg blár innan, og þeir sanna það, að þeir naga aldrei feita hrúta hjá honum.

Svo nokkrum dögum seinna vildi það til að ég var að fitja í gullaugnanetsgarm, að mér varð litið út um glugga og sé ég hvar hann kemur, svo sem sjálfur tollheimtumaðurinn bersyndugi, eins og guðspjallamaðurinn Sýrak nefnir hann, og ég vissi strax í hvaða erindum hann mundi vera. Ég leit til Ásdísar minnar og segi ég si sona: „Ásdís mín," segi ég við Ásdísi mína, „nú verður *þú* að verða fyrir svörum, en reyndu að sjá um að hann hafi ekki Rindlu eða ána, við skulum heldur skera þær og éta." „Þú hefðir átt að hafa mannrænu í þér að vera búinn að því," segir Ásdís mín, og svo stendur hún í dyrunum þegar sá bersyndugi kemur. Slík og þvílík ósköp! Ég vissi fyrir löngu að Ásdísi minni var liðugt um tungutak, en annan eins mælskustraum hafði ég ekki haft hugmynd um. Orðin — og þau orð — runnu upp úr henni með svo miklum hraða, að skattainnheimtumaðurinn gat ekki komizt að til að skjóta inn í orði á rönd, hvað þá meira. Og handleggirnir á henni gengu eins og — eins og — ja, eins og krossrella, og það þarf ekki að orðlengja það, að hann snautaði burt, og kom ekki aftur. Ég brosti með sjálfum mér yfir ferð hans. Þeir leika sér ekki að því, þeir herrar, að vaða ofan í hana Ásdísi mína, þó þeir kannske haldi það.

Við skárum Rindlu um haustið, og lögðum ketið inn fyrir jólin. Við áttum eina kvígu sem átti að bera á þorranum, og ég sá að það var innanskömm í henni, svo hún gat ekki lifað. Ég sá ekki til neins að vera að mæða mig við að hafa tvær kýr; við áttum nógu erfitt án þess.

Ég hefi fengið skattseðil á hverju ári, en ég skeyti þeim aldrei að neinu. Skattskuld mín er nú orðin yfir 40 dollara.

Svo um daginn varð ég skrambans smeykur, því ég heyrði sagt að þeir ætluðu að skera niður alla skuldaþrjóta sveitarinnar á einum fundi, svo ég fór og hitti Þórð minn í Framnesi — frá Keitu í Skagafirði, og segi ég við hann: „Ætl' þú vildir ekki, lapm, fara norður á fundinn og segja mér hvað þeir gera þar, viðvíkjandi mér?"

„Hjú," sagði Þórður og þurkaði sér fyrir neðan nefið á treyjuerminni, „það er velkomið að ég geri það, góður."

Hann fór. Þeir sátu þar á fundi með kollektunni og voru að ráðstafa skuldaþrjótum sveitarinnar, þegar röðin kom að mér, þá segir hann:

„Jón gamli á Strympu, skuldar 41 dollar. Hvað á að gera við hann?"

Þeir litu hver upp á annan, og var eins og hefði verið stungið upp í þá heilum sugfiskshaus.

„Hann Jón á Strympu," sögðu þeir, „það er ekki til neins að gera neitt við hann nema að stryka hann algerlega út úr bókum sveitarinnar. Það er til skammar að nöfn slíkra manna sjáist þar, og kerling hans eitthvert hið versta skass í allri sveitinni. Við megum þakka fyrir ef við fáum ekki að vita betur af þeim síðar, því þau eru alveg hætt nokkuð að bjarga sér."

Ég kunni mér ekki læti þegar ég frétti þetta. Satt að segja hafði mér alltaf verið hálf órótt út af skattinum. En Ásdís mín sagði að sér stæði alveg á sama; hún hefði aldrei borgað hann hvort sem var.

Svona þarf maður að hafa það við þessa sveitabesefa. Maður verður alveg að ganga fram af þeim. Ég skal nú að endingu geta þess, að ég hefi ekki párað þessar línur í þeim tilgangi að verða frægur, eða fá orð á mig sem rithöfundur. En mér fannst það vera kristileg skylda mín að láta meðbræður mína vita hvaða búskaparaðferð er heppilegust hér í Nýja-Íslandi, til þess að geta átt góða daga og losast við þessi sveitar-meinvætti, hún er nefnilega sú: *að eiga ekki neitt og gera ekki neitt.*

Svo nú er ég alveg laus við sveitarráðið. Ég lifi góðu lífi og á einn gullaugnanetsgarm, sem ég legg í vatnið þegar gott veður er. Gripirnir eru þrír: Búbót Ásdísar minnar, (undan

svarta bola Þórðar míns) og Hringur minn og Skakkhyrna. Kindurnar eru fimm, allar út af þeirri golsóttu frá Jóni. Sex hænur eigum við, og einn hana (með tvöföldum kambi) og höfum þau í krubbu fyrir aftan rúmið okkar á bak við stóna. Við lifum ánægð með þetta og kvíðum engu, því Ásdís mín segir, að meðan kaupmaðurinn láni okkur, þá þurfum við ekkert að óttast; en þegar hann hætti því, þá skuli sveitarráðið „fá að vita af okkur betur,“ eins og þeir sögðu á fundinum.

Að endingu vil ég þakka yður, mínir hávelbornu herrar og frúr, fyrir að hafa hlustað á sögu mína. Ef þér ætlið yður að setjast að hér neðra, þá munið þér aldrei iðrast þess þó þér hagnýtið yður lærdóm þann, sem hún hefir inni að halda.

II.

Járnbrautarnefndin

Það stóð yfir fjölmennur fundur hjá bændum í byggðinni, þar sem Jón bóndi Jónsson frá Strympu í Nýja-Íslandi átti heima. Aðalefni fundarins var að ræða um að fá járnbraut lagða inn í nýlenduna.

„Það hefir verið stungið upp á því af Árna Sveinssyni á Teigi,“ sagði forseti, „og stutt með skörulegri ræðu af Jóni Jónssyni á Strympu, að járnbraut skuli lögð inn í nýlenduna. Eru fundarmenn reiðubúnir að greiða atkvæði, eða vilja þeir ræða málið betur?“

„Þeir sem eru því samþykktir, að járnbraut sé lögð inn í nýlenduna,“ byrjaði hann aftur, þegar hann sá, að enginn tók til máls, „geri þá svo vel að greiða atkvæði á þann hátt að rétta upp aðra hendina.“

Það réttu allir upp aðra hendina og sumir báðar. Tillagan var samþykkt í einu hljóði.

„Þá liggur næst fyrir fundinum að íhuga, hvaða ráð séu vænst til að fá járnbraut lagða hingað. Slíkt hlýtur að kosta

ærna peninga, og þó vér séum allir að vilja gerðir, þá getum vér ekki af eigin rammleik lagt hingað járnbraut."

„Ég sting upp á því, að við skorum á fylkisstjórnina að leggja fram peninga til að byggja brautina," sagði einn af fundarmönnum. „Hún er ekki of góð til þess, helvítis stjórnin."

„Ég sting upp á því," sagði annar, „að fundurinn kjósi nefnd til að finna stjórnina og fá hjá henni peninga til brautarinnar."

„Og ég sting — ég styð uppástunguna," sagði sá þriðji.

„Og ég samþykki hana," sagði sá fjórði.

„Ekki tala nema einn í einu," sagði forseti. „Þeir, sem eru því samþykkir, að fundurinn kjósi nefnd til að finna stjórnina að máli og fá hjá henni peninga til að byggja brautina fyrir, geri svo vel að rétta upp hendurnar."

Það voru allir með því að kjósa nefnd.

Þá vil ég stinga upp á því, að fundurinn kjósi Jón Jónsson á Strympu til að fara þessa ferð," sagði Árni á Teigi.

„Styður nokkur uppástunguna?" sagði forseti.

„Drengilega studd af mér," sagði Grímur Einarsson. Hann var nágranni og vinur Jóns.

„Og mér líka," sagði annar.

„Það þarf ekki nema einn stuðningsmann," sagði forseti. „Það er stungið upp á því og stutt, að fundurinn kjósi Jón Jónsson á Strympu til að fara til Winnipeg og fá hjá stjórninni peninga til brautarinnar. Þeir, sem eru því samþykkir, geri svo vel að greiða atkvæði á sama hátt og áður."

Tillagan var samþykkt, en heldur dræmt.

„Um leið og ég rís á fætur," sagði Jón og stóð upp, „svo sem til að þakka fundinum fyrir þann heiður, sem hann sýnir mér með því, að senda mig til stjórnarinnar svo sem annan þjóðfulltrúa, þá vil ég spyrja fundinn, í hvaða stöðu eða formi ég á að fara. Það er kunnugra en frá þurfi að segja, að þegar menn senda sína beztu og vitrustu menn á fund þeirra, sem völdin hafa, þá senda menn ýmist nefnd eða bænarskrá. Nú fer ég til stjórnarinnar og segi: „Okkur þarna norður frá vantar járnbraut, og ef þið ekki látið okkur fá hana, þá setjum við ykkur á boruna við kosning-

arnar.“ Og ef hún þá segir við mig: „Samkvæmt hvaða heimild talar þú þannig?“ Þá svara ég því, að góðir bræður í Nýja-Íslandi hafi í einu hljóði kosið mig, en ég verð að geta sagt, hvort þeir hafi sent mig sem nefnd, þá fer ég sem nefnd, nefnilega, en annars sem bænarskrá.“ Og hann settist aftur niður, en fundarmenn voru seinir til svars, því þeir vissu varla hvernig þeir áttu að snúa sér í þessu nýja vandamáli.

„Við sendum bænarskrá hérna um árið, og hún kom að engum notum,“ sagði einn.

„Og við höfum sent nefnd, og hún hafði ekki mikið fyrir ómakið,“ sagði annar.

„Ég vil helzt,“ sagði sá þriðji, „að hann fari sem Jón Jónsson bóndi á Strympu. Hann mun vita hvernig hann á að haga orðum sínum við stjórnina, þó hann fari sem Jón Jónsson.“

„Ég sting upp á því, að hann fari sem nefnd,“ sagði Grímur, „því það er svoleiðis, að fari hann héðan frá okkur af fundinum sem Jón Jónsson, þá kemur hann fram fyrir þá sem Jón Jónsson. En sé hann nefnd, þá gefur það honum nefnilega meira valdið, nefnilega, að valdið kemur frá okkur, og því vil ég, að hann fari sem nefnd með valdi frá okkur, sko! Það er nefnilega, að þegar hann talar við þá herrana í Winnipeg, þá hefir hann valdið, það er svoleiðis, og við gefum honum valdið nú á þessum fundi, og því er það mín uppástunga, að við gefum honum vald til að tala við þá sem járnbrautarnefnd nú á fundinum. Ég nefnilega sting upp á því, að við gefum honum valdið nú á fundinum.“

„Þetta er ný uppástunga,“ sagði forseti. „Þeir, sem eru því samþykkir, að Jón fari að finna stjórnina sem nefnd með valdi frá þessum fundi, geri svo vel að rétta upp hendurnar.“

Það réttu flestir upp hendurnar og þar með var tillagan samþykkt. Og eftir að fundurinn hafði samþykkt aðra tillögu þess efnis, að járnbrautarnefndin skyldi fara til Winnipeg með fyrstu ferð og vera launuð af almenningsfé, lýsti forseti yfir því, að málið væri komið í æskilegt horf, og í

það skiptið væri ekki hægt að hrinda því betur áfram, en gert hefði verið.

Síðan var fundi slitið.

Hús Jóns á Strympu stóð í litlu, hringmynduðu rjóðri á hæð einni, nálægt hundrað faðma frá vesturströnd Winnipegvatns. Samt hafði Jón ekki unnið það þrekvirki að höggva og hreinsa það rjóður. Það gerði annar maður og hans nafn er nú gleymt. Hann dvaldi þar aðeins einn vetur, og síðan eru tuttugu og tvö ár. Hann kom þangað beina leið frá Íslandi um haust, fullur af kjarki og von og agentasögum og tók sér hér bólfestu. En fyrsta veturinn, sem hann dvaldi hér, átti hann við svo mikla örðugleika að stríða, að hann missti allan kjark, og allar hans björtu framtíðarvonir hurfu sem dögg fyrir morgunsól. Lífsviðurværi var raunar nóg þann vetur, því stjórnin sá honum og fjölskyldu hans farborða, en bólan heimsótti hann, deyddi tvö börnin hans og lamaði hann sjálfan, svo að hann vildi ekki vera þar lengur, en fór burt úr nýlendunni og burt úr ríkinu ári síðar. En til minnis um veru sína skildi hann eftir húskofa, hlaðinn upp úr sívölum trjábolum, eins og þeir komu úr skóginum. Í þakinu var ekki annað en furuviðarlim og mold ofan á. Og svo hafði hann hreinsað blett umhverfis húsið, sem svara mundi tveim dagsláttum að stærð, upp úr gildum og þéttum skógi, og borið og dregið á sjálfum sér — því um vinnudýr var ekki að ræða — viðinn og limið saman í rastir. En svo fór hann um vorið, og allt hans erfiði varð honum að engum notum. Fjögur ár stóð kofinn í eyði, og þá kom áðurnefndur Jón þangað, ásamt Ásdísi konu sinni, og settist þar að. Síðan voru nú liðin 17 ár, og þau voru nú bæði orðin hnigin á efri aldur. Gamli kofinn var fyrir löngu eyðilagður, og Jón búinn að koma sér upp öðru húsi, að sönnu bjálkahúsi eins og hinu fyrra, en vandaðra að öllu. Bjálkarnir voru höggnir utan og geirnegldir á hornum, og í staðinn fyrir jarðlím, sem áður var haft til að fylla með rifurnar, þá voru þær nú fylltar kalki. Það var „önnur útgáfa“ af húsum nýlendumanna. Rjóðrið hafði ekki stækkað á þessum 17 árum, sem Jón bjó þar. Trjástofnarnir höfðu að sönnu

fúnað, og þegar þeir voru orðnir fúnir, þá ýmist féllu þeir um koll af sjálfu sér, eða kýr Jóns voru svo óvarkárar að slá þá um með hölunum, því Ásdís lét þær ætíð ganga í túninu, eftir að gras fór að sölna á haustin. Ásdís var „mesta rausnar og sómakona," að því sem Jón sagði sjálfur frá, og henni var það að þakka, að þau skröltu áfram. Jón var svo önnum kafinn að tala við nágranna sína um stjórnmál eða önnur mál, sem voru á dagskrá, að hann hafði ekki tíma til að sinna mikið búskapnum.

„Það er enginn vafi á því," sagði hann, þegar hann kom heim af fundinum, uppveðraður yfir því að vera orðin járnbrautarnefnd, „það er enginn vafi á því, að okkar stærsta velferðarspursmál" . . . .

„Varstu nokkuð að tala við mig?" spurði Ásdís, sem var yfir í hinum enda hússins. Það lét svo hátt í kaffikvörninni, að hún heyrði ekki hvað hann sagði.

„Ég sagði, að það væri enginn vafi á því, að okkar stærsta velferðarspursmál" . . . .

„Þitt stærsta velferðarspursmál ætti að vera að hirða um konuna og heimilið og reyna að hafa eitthvað í þig og á, en hvorugt hefir þú gert hingað til."

Það var vel á minnst. Matnum gleymdi Jón ekki fyrr en í síðustu lög, en í þetta skiptið hafði áhuginn fyrir þessari nýju stöðu borið hærri hlut. Nú rankaði hann fyrst við því, að hann var matarþurfi.

„Já, ég þyrfti líka eitthvað að nærast á. Það er svekkjandi að sitja á fundum og halda langar ræður um þungskilin málefni."

„Þú getur étið graut — hann er þarna í pottinum — og mjólk er niðri í kjallara, ef þú vilt. — Það hafa víst verið heyrandi ræður, sem þú fluttir á fundinum! Þér hefði verið sæmra að sitja heima og dytta í skörðin, sem uxinn hans Gríms er tvívegis búinn að brjóta í girðinguna."

„Grímur er vænn maður," sagði Jón og stóð sig sem hetja, „og uxinn hans skal friðhelgur, hvar sem hann finnst í minni landareign. Hann flutti í dag langa og vel hugsaða ræðu á fundinum, um að ég væri kosinn sem járnbrautar-

nefnd til að fara og fá peninga hjá stjórninni í Winnipeg, og nú er ég nefnd og fer sem nefnd."

„Kjósa þig fyrir járnbrautarnefnd! Já, guð veri fjandanum náðugur! Í flestu þykir mér þið ætla að fara að rázkast. Ég held þér og ykkur væri sæmra að hirða betur um konuna og kýrnar, en þið gerið, þær kynnu þá að gera dálítið betur gagn, en að vera að rázkast í járnbraut og öðru, sem þið skiljið ekkert í."

Þetta féll Jóni illa að heyra. Honum fannst það ekki eiga við, að tala þannig um jafn mikilsvert mál. „Það eru nú þín orð, Ásdís mín," sagði hann, „og mér bregður ekki við að heyra slíkt. En það mun sannast á mér, það sem Þorsteinn heitinn á Yxnabakka sagði, að enginn er spámaður metinn í sínu föðurlandi. Á neyðarinnar tímum kjósa þjóðirnar sína vitrustu og beztu menn til að reka erindi sín. Var ekki Jón Sigurðsson kosinn til að tala máli þjóðarinnar við kónginn, líkt eins og ég er nú? Nú hefi ég nefnilega verið kosinn nefnd, og ég fer og segi við stjórnina. Okkur þarna norður frá vantar járnbraut, segi ég. Við vinnum baki brotnu." — —

„Svei attan! Þú skyldir þá nenna að færa mér vatn í fötu eða höggva spýtu í eldinn, nema ég segi þér það. — Ætlarðu annars að gera við girðinguna, eða á uxinn að éta upp hvert strá úr túninu?"

Jón gat ekki fengið af sér að gera það. „Nú kalla að önnur háleitari störf en að gera við girðingar og reka út uxa. Ég á að fara strax í kvöld, því báturinn siglir í nótt. En mig tekur sárast að skilja þig eftir eina og mannlausa í húsinu."

„Ég hefi þá verið ein fyrri og bregður ekki við það."

„Ef þú lendir í vandræðum með beljuna, þá settu hana inn í garðinn, þangað til ég kem aftur."

„Berðu ekki kvíðboga fyrir mér eða henni. Við getum séð um okkur sjálfar."

„Netið verðurðu að draga upp. Þú getur ekki strítt í að hugsa um það."

„Ég hefi hugsað einsömul um net fyrri og skrölt fram á þennan dag."

Jón sá að hún þóttist fær í flestan sjó án hans hjálpar, svo að hann braut upp á nýju umtalsefni.

„Ég held ég verði svo að biðja þig, Ásdís mín, að láta mig fá hinar strigabuxurnar. Maður verður þó altént að ganga liðlega til fara, þá einu sinni maður kemur í höfuðstaðinn.“

„Skyldi þér ekki æða á. Buxurnar hanga þarna á snaganum, ef þig vantar þær. Þú ætlar þó ekki að rjúka á stað í kvöld undir nóttina.“

„Báturinn fer í nótt, og jafn mikilvægt málefni og þetta þolir enga bið. Ég er búinn að hugsa það allt út. Neðri endinn á brautinni á að sjálfsögðu að vera hér á Strympu. Það er ekki amalegt að hafa hann hérna á hólnum fyrir vestan, sem aldrei kemur deigur dropi úr lofti. Ég segi við stjórnina“ . . . .

„Æ, vertu ekki að þessu masi. Úr því þú ætlar að fara þessa ferð, þá reyndu að haga þér svo, að enginn geti sagt, að tengdasonur hans Þorsteins á Yxnabakka hafi komið fram sér og sveitinni til vanvirðu.“

Þegar Jón loksins var ferðbúinn, var liðið af sólarlagi, og stjörnurnar voru farnar að koma í ljós á austurloftinu. Hann varð að fara fótgangandi tvær mílur vegar þangað, sem báturinn var. Svo kvaddi hann Ásdísi sína og gekk niður túnið ofan að vatninu, því hann vildi heldur ganga meðfram því, af því skuggsýnt var. Á malarkambinum staðnæmdist hann og horfði heim til sín. Ásdís stóð enn í dyrunum og horfði á eftir honum, og kötturinn, sem sat á tómri tunnu hjá húsinu, virtist einnig horfa til hans. Haninn var fyrir löngu sofnaður. Hann hafði aldrei þessu vant sezt upp á fjósið, sofnað þar og dreymt, að hann væri að heyja einvígi við hanann frá næsta bæ og hefði sigur. Upp úr því vaknaði hann, rogginn yfir sigrinum, baðaði út vængjunum og galaði hvað eftir annað. Jón heyrði hanagalið og rankaði þá við því, að hann hefði heyrt, að hanagalið boðaði feigð, ef maður heyrði það, þegar maður leggur frá heimili sínu í langferð. Kannske það færi nú svo, að hann sæi Ásdísi aldrei aftur. Honum kom til hugar að snúa við, kveðja hana betur, en

hann gerði, og biðja hana að forláta, ef hann hefði ekki altend hagað sér, sem góðum eiginmanni sæmdi, og lofa henni því, að láta hana aldrei sækja vatn eða kljúfa eldivið, þegar kalt væri, eða sækja beljuna í bleytu og flugum út í skóg. En hann harkaði af sér og fór hvergi. Hann gæti líka alveg eins gert það, þegar hann kæmi aftur.

Það var yndislegt og rólegt kvöld, eins og þau einatt eru miðsumarkvöldin í Manitoba. Framundan lá vatnið spegilslétt, nema hvað í stöku stað sló á það vindgárum, því norðvestan andi var. Í loftinu sveimuðu þúsundir og aftur þúsundir af mýflugum (mosquitos). Þær þekktu Jón, og það virtist, að þær hefðu hugmynd um, að hann væri að fara í langferð, því þarna söfnuðust þær eins og torfa utan um hann og skemmtu honum með sínum þýðu og viðkvæmu söngröddum. Það hafði enga þýðingu, þó hann sópaði andlitið og berði frá sér á bak og brjóst, þær fylgdu honum eins fyrir því. Þeim fannst hann Jón eiga annað eins að þeim, eins og þó þær fylgdu honum til strandar, þá einu sinni hann fór í langferð. Því tryggðatröll eru þær, það mega þær eiga.

Og enn einu sinni leit hann yfir heimili sitt, sem hann var nú að yfirgefa í bráðina — fyrsta skipti á 17 árum. Ennþá horfði Ásdís og kisa á eftir honum. Kúna gat hann ekki séð, en á klukknahljóðinu heyrði hann, að hún var að jórtra í næði fyrir utan garðinn. Haninn var hættur að gala; það var honum líka óeðlilegt að gala að næturlagi. Skógurinn luktist hringmyndaður umhverfis og myndaði koldimma brún við dagsglætuna í vestrinu. Lengra út í skóginum heyrði hann uglu skrækja og aðra svara enn lengra í burtu. Froskarnir voru byrjaðir að syngja kvöldsálminn, og hinn urgandi rómur þeirra lét illa í eyrum Jóns. Hann sneri við, heimili hans hvarf honum þegar, og hann gekk hægt og seint suður ströndina. Hin þýðingarmikla Winnipegferð hans var byrjuð.

Á sléttlendinu í Manitoba á vesturbakka Rauðár, „þar sem áin odda setur,“ stendur Winnipeg, og þangað víkur nú sögunni. Það var fjórum dögum, eftir að atburðir þeir gerð-

ust, sem sagt er frá hér að framan, að eimlestin frá þorpinu Selkirk kom brunandi inn að járnbrautarstöðinni í Winnipeg, nálægt klukkan fjögur síðdegis. Á meðal farþeganna var Jón á Strympu, klæddur í sínar betri buxur og kominn til bæjarins sem járnbrautarnefnd Ný-Íslendinga. Hann var einn síns liðs í lestinni, hafði komið með seglbát til Selkirk, og góðfúsir landar þar tekið vel við honum, látið hann lifa í „vellystingum og praktuglega“ um kvöldið og nóttina og komið honum í lestina um morguninn. Nú var hann kominn til Winnipeg, og þegar fólkið fór út úr vögnunum, fylgdist hann með út á gangstéttina, sem var troðfull af fólki. Sumir voru komnir þangað til að taka á móti vinum og kunningjum, sem nýkomnir voru til bæjarins. Aðrir æddu fram og aftur, eins og um lífið væri að tefla, og litu ekki við nokkrum manni. Lestin sem flutti Jón þangað, var óðar horfin eitthvað burt, og önnur kom þjótandi að vestan, og drundi hátt í henni eins og gömlu nauti. Hann hrökk saman og forðaði sér upp að veggnum á húsinu. Það var járnbrautarstöðin sjálf, geysimikið múrhús, sem sneri frá austri til vesturs, og eitt af því, sem einkenndi það framar öðrum byggingum var, hvað það var orðið óhreint og svart af kolareyk, sem dag og nótt og ár eftir ár lagði á það frá lestum þeim, sem gegnum bæinn fóru. Ekki svo að skilja, að það væri eina byggingin, sem kolareykurinn hafði svert, því flestar byggingar í grendinni voru með sama marki brenndar, jafnvel gluggatjöldin á stóra hótelinu, sem stóð andspænis járnbrautinni, voru orðin svört af kolareyk. Jón varð hálf ruglaður innan um allan þann hávaða og skarkala sem þar var, og hvarflaði vestur með húsinu. Þar var stór pallur, og þar var hægt að draga andann fyrir þrengslum. Þar stóð hann um stund og litaðist um. Vesturundan sá hann breitt stræti, sem lá eins langt, og hann gat séð, bæði norður og suður, og með fram því hverja stórbygginguna við hliðina á annari. Og á táunum báðu megin við strætið var sami fólksstraumurinn, og allir virtust æða áfram án þess að líta til hægri eða vinstri. Það var ekki svo merkilegt, að fólkið heilsaði hvað öðru, þegar það mættist — sem Jón var þó altíð vanur að gera, þegar hann mætti manni. Inn á miðju strætinu sá hann liggja tvöfalda járnbraut, en miklu veiga-

minni en þá, sem hann kom með. Og eftir þessum sporbrautum þutu vagnar með fárra mínútna millibili. En hvað það var, sem knúði þá áfram, hafði hann enga hugmynd um, því engir hestar gengu fyrir þeim, og engin eimreið rann á undan þeim, en upp úr þeim lá skott eða rófa, sem straukst við gildan vírstreng, er lá yfir strætinu. Og þegar hann fór að aðgæta betur, sá hann, að yfir strætinu lá vefur af vírstrengjum, ýmist strengdir hver í annan eða stólpa, sem reknir voru niður fram með táinu. En það var honum óskiljanlegt, hvað allur sá strengjavefur átti að þýða. Það mátti svo heita, að hér væri kominn nýr heimur og ný jörð, svo ólíkt var allt því, sem hann hafði vanist. Himininn allur þaninn með vírstrengjum og niðri á jörðinni allt á þjótandi ferð og flugi. Gufuvagnar brunuðu áfram, og hinir vagnarnir með rófuna virtust ekki gefa þeim mikið eftir. Fólksstraumurinn upphafs og endalaus, og innan um alla þvöguna margir tugir af hestum og vögnum. Allt æddi áfram, alls staðar var líf og hreyfing, allt virtist stefna í einhverja átt, stefna að einhverju takmarki, sem Jón sá hvergi.

Þá heyrði hann allt í einu einhvern segja við sig: „Manor Hotel," og ekki nóg með það, heldur stakk sá hinn sami miða í lófa hans með sömu orðum á: „Manor Hotel," endurtók hann og tók í handlegginn á Jóni og dró hann lengra fram á pallinn. Þá sá hann, að framan við gangstéttina stóð skrautlegur vagn með tveimur hvítum gæðingum fyrir. Nú skildi hann, hvernig í öllu lá. Stjórnin hafði náttúrlega sent þennan mann með skrautlega vagninn og hvítu hestana til að sækja járnbrautarnefndina og flytja hana á fund þeirra. Hann áleit sjálfsagt að fara með manninum og var nærri kominn að vagninum, þegar hann heyrði einhvern á bak við sig segja: „Komdu sæll!"

Jón snerist snögglega við. Hann varð fegnari en frá verði sagt, að vera ávarpaður á íslenzku, og aldrei hafði honum heyrzt íslenzk tunga eins hljómfögur og nú.

„Komdu blessaður!" sagði hann, „hver sem þú ert."

Aðkomumaður tók í hönd hans mjög alúðlega og sagði: „Er það járnbrautarnefndin frá Nýja-Íslandi, sem ég hefi þann heiður að ávarpa?"

„Sá er maðurinn," sagði Jón. „En hvernig vissir þú með leyfi, að ég mundi vera á ferðinni sem járnbrautarnefnd?"

„Okkur var símritað frá Selkirk í gærkvöldi, að Ný-Íslendingar hefðu kosið þig fyrir járnbrautarnefnd, og þú mundir koma hingað í dag. Og þegar stjórnin frétti það, skipaði hún mig sem sendiherra að fara og mæta þér hér, taka við þér og fylgja þér á sinn fund á ákveðnum tíma."

Þetta líkaði Jóni vel að heyra. „Svo ég fer þá ekki með þessum," sagði hann og benti á ökumanninn, sem stóð hjá þeim og var nú farinn að bera kvíðboga fyrir að missa herfang sitt.

„Nei. Komdu með mér."

Þeir gengu suður aðalstrætið að austan og skildu ökumanninn eftir með sárt ennið. Jóni þótti vissara, að gjöra þessum nýja félaga sínum frekari grein fyrir ferð sinni.

„Það er svoleiðis," sagði hann, „að okkur þarna norður frá vantar járnbraut. Við erum búnir að vera járnbrautarlausir í tuttugu ár, og nú þurfum við að fá járnbraut. En stjórnin verður að hlaupa undir bagga og hjálpa okkur til að fá hana, og geri hún það, þá hjálpum við henni drengilega aftur. Þú skilur dönskuna," sagði Jón og hnippaði í félaga sinn.

Hvort sem hinn skildi dönskuna eða ekki, þá réð hann í, hvað Jón var að fara.

„Við Íslendingar þurfum að bera okkur vel og ganga eftir rétti okkar," hélt Jón áfram. „Við þurfum að láta þá ensku vita af því, að við erum Íslendingar, og að norræna hetjublóðið rennur í æðunum. Það er, eins og merkur maður sagði í ræðu, sem hann hélt yfir okkur hérna á Íslendingadegi, að við þurfum að bera okkur vel og vera hnarreistir. ‚Við þurfum að vera hnarreistir við enskinn,' segir hann, ‚og láta hann vita af því, að við séum Íslendingar og niðjar hinna fornu víkinga.' Er ekki rétt?"

„Jú, það mun vera eitthvað líkt þessu."

„En hvað er að tarna," spurði Jón og staðnæmdist við búðarglugga, þar sem líkkistur voru fyrir innan. „Hvaða kassar eru þetta?"

„Þetta eru líkkistur," sagði félagi hans. „Þessi svarta

kista er handa fullorðnum manni — nærri mátuleg handa þér. Þessi litla hvíta kista er handa barni."

„Ja, nú gengur fram af mér. Flest þykir mér þeir selja hérna, að selja líkkistur. Og þær munu kosta peninga. Hvað kosta þær mikið?"

„Þær eru með allskonar verði frá fimm og upp í fimmtíu dollara. Á ég að spyrja um verðið? Kannske þú viljir kaupa líkkistu?"

„Ég að kaupa líkkistu! Ég held nú síður, raunar er ég ekki mikill smiður, en ég vona þó, að þegar Ásdís mín deyr, þá geti ég sjálfur klambrað líkkistu utan um hana — og annað þarf ég ekki á líkkistu að halda."

„Já, þér mun verða eitthvað úr því."

„En hvaða yfirskrift er þetta?" spurði Jón og benti á letrað spjald, sem stóð yfir dyrunum.

„Kaupmaðurinn er þar að auglýsa varning sinn."

„Og gerir það á spjaldi. Hvað þýðir annars þessi yfirskrift?"

Hann þýddi yfirskriftina, sem hljóðaði þannig:

Mr. A. Millford, líkkistusmiður og grafari.

Líkkistur smíðaðar eftir máli og gjört við gamlar kistur.

Því næst héldu þeir áfram, unz þeir komu suður á móts við ráðhús bæjarins. Fram undan ráðhúsinu, á umgirtum grænum grasfleti, stendur minnisvarði yfir þá hermenn, sem féllu í uppreisn þeirri, er Indíánar gerðu í Norðvestur-Kanada. Efst á minnisvarðanum stendur myndastytta af hermanni, sem styðst fram á byssu sína.

„Hvað gerir hann þarna uppi þessi?" spurði Jón. Það var ekki laust við, að honum væri farin að förlast sjón, og sá óglöggt, hvort það var maður eða stytta.

„Þetta er bæjarvaktarinn okkar," svaraði hinn. „Ef ófrið ber að hendi, þá lætur hann okkur vita það með því að hleypa úr byssunni."

„Öldungis rétt. Og hún flytur líklega spölkorn."

„Héðan og norður í Nýja-Ísland og kemur aldrei við jörðina."

„Þá er hún eins og selabyssan, sem ég átti á Litlu-Strympu. Ljómandi verkfæri hreint, enda var hún gefin af

konungi. Ég var barnungur, þegar Danakonungur sendi nokkrar byssur í sýsluna, sem átti að úthluta til ungra manna. Ég fékk eina og átti hana allan minn búskap.“

Í þessu gekk vel búinn maður fram hjá þeim. Hann þekkti fylgdarmann Jóns og talaði við hann nokkur orð á ensku.

„Bíddu mín hér eitt augnablik,“ sagði hann við Jón. „Ég kem strax aftur.“

Þeir hurfu þar inn um stórar dyr, en Jón stóð eftir á táinu. Honum varð starsýnt á bæjarráðshúsið, þar sem það blasti við andspænis honum. Hann varð að virða fyrir sér turnana upp af því, þegar hann allt í einu heyrði háan og hvellan klukknahljóm skammt frá sér.

„Hver þremillinn,“ sagði hann og hrökk saman. „Eru þeir að hringja til messu núna?“ Hann leit upp í loftið til að sjá, hvað tíma liði, og var orðinn áttaviltur. „Sólin í hánorðri,“ sagði hann. „Allt er það öfugt hér frá því, sem er á Strympu.“

Svo fór hann að íhuga, hvaða dagur var. Það var föstudagur, svo ekki gat guðsþjónusta verið þann dag. Það hlaut að vera eitthvað annað.

Klukknahringingin hélt áfram, og hann fór að skygnast betur eftir, hvaðan hún kæmi. Vestur undan ráðhúsinu sá hann lága og fremur kumbaldalega byggingu með einum litlum turni. Þaðan kom hljóðið. Nú fór fyrir honum eins og Móse, þegar hann sá þyrnirunnann loga, honum lék forvitni á að skoða þetta betur. Og af því að byggingin var örskammt þaðan, gekk hann yfir strætið.

Þangað var ekki heldur amalegt að koma. Umhverfis bygginguna og langt út frá henni stóðu raðir af hestvögnum, flestir eða allir hlaðnir með mat. Í sumum voru jarðepli, rófur, næpur og ótal tegundir af garðávöxtum, sem hann bar engin kenzl á, þrátt fyrir 17 ára dvöl sína í Manitoba. Á öðrum vögnum var ostur og smjör, og á sumum voru heil sauðaföll eða heilir svínsskrokkar. Hér og þar voru menn í óða önn að taka af vögnunum og bera inn, og aðrir komu út með ýmislegt matarkyns og báru burt. Það sá Jón, að margar dyr voru á húsinu, og af því fólksstraumur-

inn var alltaf út og inn, var honum forvitni á að vita, hvað fram færi innan veggja, og gekk því inn. Og sú sjón, sem hann sá, þegar hann kom inn, hafði þau áhrif á hann, að hann saup hveljur. Matur, ekkert nema matur uppi og niðri og á allar hliðar. Inn eftir endilangri byggingunni lá breiður gangur, og í gegnum aðrar dyr andspænis sá hann út á strætið hinu megin. Á báðar hendur voru borð úr hvítum marmara og á þau var haugað þessum líka litlu ósköpum af allskonar mat og kræsingum. Nautakjöt, sauðakjöt, svínakjöt, lambakjöt, kálfakjöt, langar, alifuglar, jarðepli, smjör, næpur, rófur, agúrkur, grasker eins stór og nautshöfuð, allt þetta var í hrúgum, hvar sem litið var. Og ekki nóg með það, heldur héngu heilir og hálfir skrokkarnir af nautum, sauðum og svínum meðfram ganginum alla leið gegnum húsið. Og alltaf var fólk að koma og fara, sumir að kaupa og sumir að selja. En bak við marmaraborðin voru nokkrir menn, sem helzt virtust afhenda og taka á móti, allir klæddir í snjóhvít föt frá hvirfli til ilja. Slíka sjón hafði Jón ekki séð á ævi sinni. Þessi fádæmi af bezta mat á allar hliðar og þessar hvítklæddu, saklausu verur, sem liðu eins og englar fram og aftur. Honum fannst hann hlyti að vera kominn í himnaríki.

Og af aðdáun yfir öllu þessu gætti hann sín ekki og rak höfuðið í stórt sauðarkrof, sem hékk á snaga við ganginn. Krofið hristist, en hékk þó uppi, og einn af þeim hvítklæddu hrópaði: "*God damn!*" sem náttúrlega kom Jóni ekkert við. Hann fór að aðgæta þennan sauðarskrokk betur. Það var ætur biti; ekki þurfti að efast um það. Slík þó líka síða! Vissir tveir þumlungar á þykkt eða meira. Jón var fjárbóndi bæði að fornu og nýju, en síðan hann fór frá Íslandi, hafði hann ekki séð slíkt krof, að undanskildu krofinu af kollótta hrútnum, sem hann skar haustið áður. Það var skepna, sem vert var að minnast á. Kominn af höfðingjum langt fram í ættir; Ásdís gat rakið ætt hans í beinan karllegg upp til þess kollótta, sem Gestur í Haga keypti og fékk fyrstu verðlaun á sýningu. Hann átti líka ekki amalegt í uppvextinum, hrúturinn sá, því Ásdís lét hann ganga í túninu og gaf honum mjólk og mat, eins og hann vildi. Hann lifði heiðarlegu lífi, og sómasamlega skildi hann við

heiminn, þegar hann loksins, gamall og saddur lífdaga, fór héðan til sælli bústaða. Skrokkurinn vóg hundrað og þrjú pund, og það á danska vog, og mörinn stóð vel veginn fjórðung, og nýrnamörinn þó ekki talinn með, því Jón lét hann fylgja skrokknum í kaupbæti, því ekki var því láni að fagna, að þau hjónin mættu éta hann sjálf. Hann fór í sama hræsvelginn og allar aðrar vörur þeirra, í kaupstaðinn, fimm cent pundið móti uppsprengdum vörum, kaffið sex pund á dollar og tóbakið tíu cent platan, og aðrar nauðsynjavörur eftir því. Svo fór Jón að hugsa um, hve mikið kaupmaðurinn mundi hafa grætt á hrútnum. Talsvert hlaut það að hafa verið, því það var ekki einleikið, hve mikill uppgangur var á verzlun hans í seinni tíð.

En þessar hugleiðingar hans fengu skjótan enda við að sjá félaga sinn ganga inn í markaðinn. Þegar hann kom auga á Jón, gekk hann rakleiðis til hans.

„Nú, þú ert þá hérna," sagði hann. „Ég var hræddur um, að þú værir tapaður."

„Ekki hætt við, að Jón gamli hlaupi á fjöll. Mikil fádæmi eru hér af öllu matarkyns! Hvaða hús er þetta?"

„Það er kjötmarkaður bæjarins."

„En því voru þeir að hringja áðan?"

„Það hefir verið eldur uppi einhvers staðar í borginni."

„Er það mögulegt? Skal sá eldur verða hættulegur?"

„Ekki held ég. En komdu nú með mér. Ég var þarna að tala við mann, sem er stjórninni handgenginn. Hann sagði mér, að hún væri í svo miklu annríki í dag, að hún gæti ekki veitt þér sómasamlegar viðtökur. En á morgun klukkan tíu vill hún fá þig á sinn fund, og vonast eftir að geta gert þig ánægðan."

„En hvar hitti ég hana?"

„Ég vitja þín laust fyrir klukkan tíu í fyrramálið og fylgi þér á fund hennar."

„Það þykir mér vænt um, því að ég er ókunnugur hér í borginni. En hvert erum við að fara nú?"

„Ég er að fylgja þér á borðingshús, hið bezta og ódýrasta í öllum bænum. Þar verður þú í nótt, og þangað vitja ég þín í fyrramálið."

„Jæja. Mér þykir nú annars vænt um að fá hvíld, það sem eftir er dagsins. Þó margt sé hér að sjá, þá mun ég meta meira að næra mig og sofna. Það er þreytandi ferðalag þetta."

„Það þykist ég vita. En hér erum við, því þetta er húsið — aðeins steinsnar frá markaðinum. Hér skalt þú vera rólegur, þangað til ég vitja þín."

Hann barði svo að dyrum, en enginn gegndi. Hann beið stundarkorn og barði svo aftur. „Það er heldur kurteist fólkið hérna að láta mann standa lengi úti," sagði hann og setti í hurðina rokna högg með fætinum. Það hreif. Dyrnar opnuðust og húsráðandi kom sjálfur út og heilsaði þeim. Er hann heyrði, hvernig á stóð, sagði hann Jóni að koma inn. Hann gerði það og kvaddi fylgdarmann sinn. Síðan var honum fylgt inn í borðsalinn, sem var í miðju húsinu, og beðinn að setjast. Ein kona var þar inni, og þóttist Jón vita, að það væri forstöðukonan sjálf og væntanleg matmóðir sín.

„Ég hefði gjarna viljað leggja mig sem fyrst," sagði hann, er hann hafði setið stundarkorn þegjandi. „Ég gat lítið sofið í nótt sem leið."

„Maturinn kemur klukkan sex," sagði hún og gekk fram í eldhúsið, og Jón heyrði, að hún fór að tala við aðra stúlku.

„Hver er kominn?" spurði hún.

„Ekki veit ég það. Ég spyr ekki hvern mann að heiti, sem hingað kemur inn til að éta."

„Hvaðan er hann?"

„Úr Nýja-Íslandi."

„Þá er bezt að bera á borð kýrkjötið, sem þeir leyfðu í dag. Það er þó alténd fullgott í Ný-Íslending."

Jón heyrði þetta og fannst fátt um. Að sönnu var það ekki siður hans að slá hendinni á móti góðu kýrkjöti, en að bjóða honum kjöt, sem var fullgott fyrir Ný-Íslending, en ekki fyrir Winnipegmann, var meiri vanvirða en svo, að hann gæti þolað slíkt. Og hann fylltist hetjumóði og ásetti sér að sýna Winnipegmönnum það, að hann væri maður, sem gæti haldið uppi heiðri og sóma sveitar sinnar, hvar sem hann væri staddur. Ekki skyldi munnbiti af kýrkjötinu koma inn fyrir hans varir, hvað sem það kostaði. Sveitungar

hans höfðu sýnt honum þá tiltrú að kjósa hann sem fulltrúa sinn, og hann ætlaði að muna þeim það með því, að halda uppi heiðri þeirra í einu og öllu.

Eftir klukkan sex um kvöldið fóru borðmennirnir í húsinu að koma. Flestir voru það daglaunamenn, sem um þetta leyti ársins höfðu atvinnu af að grafa ræsi undir strætum í bænum. Þeir komu hver af öðrum, útataðir af mold frá hvirfli til ilja, en allir virtust þeir ánægðir, og ekki voru þeir þreytulegir að sjá.

Máltíðin fór rólega fram. Kýrkjötið var borið á borð og sérstaklega beint að Jóni. Hann stóð sig sem hetja, gaf því illt auga og þverneitaði að bragða það. Hinir, sem til borðs sátu, þekktu óvin sinn frá fornu fari og ónáðuðu það ekki.

Þegar máltíðinni var lokið, varð Jóni það fyrst fyrir að fá sér í nefið. Pontan hans var mesta gersemi, rennd úr harðri eik, og utan um hana voru greyptir fjórir þræðir úr snúnum silfurvír. Hann setti langa tóbaksröst á handarbakið og hampaði pontunni, svo allir gætu séð djásnið.

„Þú ert nýkominn frá Nýja-Íslandi. Er ekki svo?“ spurði einn þeirra sem inni voru.

„Hjó,“ sagði Jón og saug upp í aðra nösina meira en hálfa röstina.

„Það er víst býsna *töff* leið. *Fílarðu* ekki illa eftir *trippið* að norðan?“

„Ha!“ sagði hann og lét flakka upp í hina nösina það, sem eftir var á handarbakinu.

„Ég spurði hvernig þú fílaðir eftir trippið.“

„Hvernig ég hvað?“

„Hvernig þú fílaðir eftir trippið.“

„Trippi,“ sagði Jón og skildi nú loksins, hvað þessi náungi var að segja. „Við komum vatnsveg að norðan. Vegirnir hjá okkur eru ekki í því lagi, að hægt sé að brúka hross um þetta leyti ársins. Stjórnin fer sér hægt að því, að gera við vegina, þó við séum að ámálga það við hana. En nú skal til skarar skríða á morgun.“

„Nokkuð hefir þó stjórnin gert fyrir ykkur. Er ekki svo?“

„Fjandinn ætli það sé. Peðrað fáeinum mútugjöfum hingað og þangað, sem allt verður að engu. Við fáum ekki

tíunda partinn af því, sem við eigum að fá, og höfum aldrei fengið. Við eigum hjá henni stórfé, og annað hvort skal hún út með það, eða við látum hana kenna á því betur."

„Hvernig víkur því við, að þið eigið hjá henni stórfé?"

„Veiztu það ekki? Hefir hún ekki áttatíu cent í nefskatt af hverjum Íslending? Og hvað fáum við af því? Slík ódæmi sem það gerir af peningum á ári, og nú er það búið að safnast saman í tuttugu ár. Það er sem ég segi, það er orðið stórfé. Það hefir allt verið reiknað út norður frá af manni með fimm tölustöfum. Tökum okkur Ásdísi mína. Það eru áttatíu cent á ári nefnilega fyrir mig, og áttatíu cent á ári fyrir Ásdísi mína. Það eru liðugir tveir dollarar á ári, eins og hveitipokinn kostar. Það er nefnilega áttatíu cent á ári. Er ekki rétt?"

„Það mun láta nærri. Ég heyri að þú er talsvert inn í pólitík."

„Ojá, lítið eitt. En kunna þótti ég norður þar að tala um pólitíkina. Manni lærist það í þessum sífelldu kosningum."

„Það mun allt ganga vel hjá ykkur þar nyrðra," sagði annar. „Þið hafið sveitarstjórn, skóla, prest og kirkjur. Er ekki svo?"

„Sveitarstjórn höfum við, og fari hún í snjóhvítan andskotann. Gerir ekki annað en heimta af okkur skattana, og ekki eru peningar fyrir hendi til að borga með. Hún er í standi til að ganga í búin og selja allt undan okkur. Þungar þóttu álögurnar, ég man svo langt, seinustu árin sem ég var í Yxnadalshreppi, en ekki er það betra hér, þó þetta eigi nú að heita í þeirri góðu Ameríku."

„Sveitin heldur þó uppi barnaskólum hjá ykkur."

„Það vænti ég hún gjöri — að nafninu til, enda fáum við að kenna á því með skattana. Og börnin læra ekki annað en illt eitt og verða letingjar á skólanum."

„Ertu nú ekki nokkuð harður í dómum, Jón?"

„Ekki hætis baun. Ég segi, að þau læri illt á skólunum og verði svo löt og gikksleg, að ekki er hægt að nota þau til neins. Mér sýnist vera sama lagið með menntafólkið hér, eins og á Íslandi — það legst í gikkshátt og leti, þegar það kemur á skólana. Mér sýnist menn geti búið eins vel án

þessarar miklu skólamenntunar, og komist höfum við Ásdís mín fram á þenna dag, og var okkur ekki kennt annað en að stauta og draga til stafs. Búið gat líka faðir minn allan sinn búskap á Litlu-Strympu, og var hann ekki skólagenginn, og gaf þó Árni prófastur honum þann vitnisburð, að enginn bóndi í sveitinni fóðraði eins vel lömbin sín og hann."

„En máske hann hefði getað orðið prófastur sjálfur, hefði hann verið skólagenginn."

„Það hefði hann getað, því ekki vantaði gáfurnar. En það var og er nógu mikið af prestum landi og lýð til tjóns, þó hann bættist ekki við."

„Svo þú ert þá enginn prestavinur heldur. Hafið þið ekki prest?"

„Onei! Hvorki getum við haldið prest fyrir fátæktar sakir, og þurfum hans ekki heldur með."

„Svo þér finnst þá ekki nauðsynlegt að hafa prest."

„Ekki ber ég á móti því, að það sé ekki viðkunnanlegra að hafa prest til að skíra . . . . ."

„Og gifta," gall einhver við.

„Nei, þeir gifta sig ekki hjá okkur. Ef þá vanhagar um þesshàttar, þá fara þeir hingað til bæjarins. Það er eins og ég sagði, að það er kannske liðlegra að hafa prest til að skíra og jarðsyngja, en svo getur maður gert það sjálfur."

„En finnst þér ekki nauðsynlegt að hafa þá til að uppfræða börnin, þó ekki sé til annars?" sagði sá sem varði málstað prestanna.

„Ekki held ég það. Þau læra nóg illt á skólunum, þó prestar bætist ekki við."

„Ég heyri að þú ert reglulegur prestahatari. Eru margir þar nyrðra eins og þú?"

„Ég veit ekki. En hitt veit ég, að við kærum okkur ekki um prest."

„En nú skulum við skoða þetta öðruvísi," sagði hinn, sem ekki vildi hætta við svo búið. „Setjum nú svo, að þú værir veikur og kominn í andlátið. Þú veizt, að á banasænginni líta menn öðruvísi augum á lífið, en meðan menn eru heilbrigðir. Ef þú lægir nú fyrir dauðanum, hverrar stéttar mann vildir þú þá helzt vilja hafa hjá þér?"

„Ekki veit ég tarna, en óvíst þykir mér, að ég mundi annan fremur kjósa en Pétur lækni. Hann hefir fengist við lækningar í mörg ár og heppnast hreint prýðilega, því ég tel ekki, þó hann gæti ekki læknað kúna hjá honum Grími í fyrra, því hún var ólæknandi. Við, ég og Grímur, fórum báðir innan í hana, og það var svo sem auðséð, að hún gat ekki lifað, hver sem sá þá skepnu innan. Þarna voru lungun alveg tærð í sundur, og gallið eins stórt og í stærsta hesti. Það var . . . . ."

„Þú skilur ekki, hvað ég á við. Það væri þýðingarlaust fyrir þig að hafa lækni hjá þér, ef þú værir kominn í andlátið, því þá mundi enginn læknir geta hjálpað þér. Hvernig var það, þegar faðir þinn lá banaleguna? Kom ekki Árni prófastur til hans?"

„Ónei! Hann nefnilega lá aldrei neina banalegu."

„Hvað segir þú? Lá hann aldrei banalegu?"

„Ónei! hann hrapaði fyrir björg á heimleið úr kaupstað, og var talað að hann hefði ekki verið algáður."

„Var það svo? En hann hefir samt verið trúrækinn maður."

„Það mátti nú segja," sagði Jón og viknaði við. „Hann var mesti trúmaður alla sína ævi. Las á hverju kvöldi frá veturnóttum til langaföstu, fyrst í Stúrmi og síðan í Pétri biskupi, eftir að hann kom á gang. Ævinlega borgaði hann skilvíslega til prests og kirkju, og ég heyrði Árna prófast oft segja, að enginn fóðraði lömbin sín betur en hann Jón sinn á Litlu-Strympu. Og harðindaveturinn þá tók hann af prestinum sex lömb og fjóra geldinga, og gaf þeim frá því í fyrstu viku þorra og fram í fardaga. ‚Ég ætla ekki að setja yður neitt fóðrið á þessum rjúpum,' sagði hann við séra Árna, þegar hann afhenti honum geldingana um vorið. ‚Þar er eftir þér að lýsa, Jón minn,' segir hann. ‚Þú safnar þér með því fjársjóð þar, sem mölur og ryð fær ekki grandað.' Já, það mátti nú segja, hann var innilegur trúmaður, og honum á ég að þakka, að ég varð nokkurn tíma að manni."

„En finnst þér þá ekki, að það væri réttara af þér, að fylgja dæmi hans og styðja prest og kirkju?"

„Ég væri ekki frá því að fóðra fyrir hann lamb eða kálf,

eins og heima, en þegar þeir vilja ekkert nema peninga, þá nennir maður ekki að vera að því.“

Í þessu kom vinnustúlkan til þeirra. „Þú þarna maður,“ sagði hún við Jón, „komdu með mér. Mig *vantar* að sýna þér, hvar þú átt að sofa, því ég er að fara út.“

Við það endaði samtalið. Jón fylgdi henni upp stiga, og þar vísaði hún honum til sængur í herbergi í norðurenda hússins og yfirgaf hann síðan. Hann fór að litast um í þessum nýja bústað sínum, en þar var fátt merkilegt að sjá. Eitt rúm, borð með könnu og þvottaskál á og einn brotinn stóll var allt, sem sást þar inni. Einn gluggi var á herberginu móti norðri. Jón opnaði hann og leit út til að sjá, hvort nokkuð nýtt bæri fyrir augað. Það, sem hann sá, var nýstárleg sjón fyrir hann. Hann sá þaðan ofan yfir allstóran hluta bæjarins; norður, austur og vestur var röð við röð af stórum og smáum byggingum. Til austurs voru risavaxin hús, sem hvergi sá út yfir, en til vesturs og norðurs voru þau ekki eins stórvaxin. All-langt burtu í norðvestri sá hann gufuvagna þjóta fram og aftur með látlausum hvin, pípnablæstri og óhljóðum, og í kvöldkyrrðinni stóðu reykjarstrókarnir hátt í loft upp, og mynduðu síðan dimmrautt reykjarský yfir norðvesturhluta bæjarins — rétt eins og þeir væru með góðum vilja en veikum mætti að hindra bæjarbúa frá að sjá heiðan himininn, sem breiddist eins og stórt tjald yfir borgina, og Jóni fannst hann aldrei hafa séð hann fegri en það kvöld. Á því var enginn vafi, að allt var hér stórkostlegra en á Strympu, útsýnið meira og víðtækara, sjóndeildarhringurinn stærri og bjartari. Himininn sjálfur virtist miklu lengra burtu, en þó um leið skírari og bjartari, en hann hafði vanist nyrðra. Auðvitað fannst honum það alveg náttúrlegt, að það væri hærra upp í himininn þar í sjálfri höfuðborginni heldur en á Strympu, og út úr því fór hann að íhuga, hvað sjóndeildarhringurinn hans á Strympu var stór. Það var fljótséð: Stórskógur á þrjá vegu nálægt fjörutíu faðma frá kofanum, en þó að sönnu sæist fram á vatnið á einn veginn, þá notaðist það útsýni ekki, því skógurinn bar það ofurliði. Því varð ekki neitað, að þröngsýnið var þar mikið, það gat ekki heitið, að það sæist nema upp í heiðan himininn. En hér var eins og himininn steyptist út

yfir alla jörðina og allan alheiminn. Og þegar hann lét hugann svífa í norðurátt, fannst honum hann sjá byggð sína liggja í doðamóki, hulda í eilífri þoku, sem enginn stormur megnaði að reka á flótta, en sjálfur var hann nú kominn þangað, sem þokan náði ekki til, og útsýnið var víðtækara og skírara, og himininn stærri og bjartari og lengra frá jörðinni. En svo fannst honum, að þegar hann færi þaðan aftur, þá yfirgæfi hann víðsýni og sólskin, en færi aftur inn í skógarrjóðrið á Strympu, þar sem þrönga útsýnið var, og þokan eilífa grúfði yfir. —

Sólin var fyrir stundu gengin undir og farið að verða skuggsýnt. Og nú var kveikt á rafmagnslömpunum, sem settir voru á háar stengur hér og hvar meðfram götunum. Jón sá allt í einu tvö stór ljós, annað bar við himininn í vestri, en hitt var í norðri, og sást fyrir ofan húsþökin. Jafnfalleg ljós hafði hann ekki séð fyrri á ævi sinni. „Ljómandi stjörnur eru þetta," sagði hann. „Svona fallegar stjörnur hef ég aldrei séð á Strympu."

Og er hann hafði skemmt sér tímakorn við að horfa á þessar fallegu stjörnur, fór svefninn og þreytan eftir ferðina að sigra hann, svo hann lokaði glugganum og bjóst til sængur. Þá veitti hann því eftirtekt, að hvítu kalkveggirnir í herberginu skriðu krökir af pöddum, sem hann bar fyrst ekki kensl á, en sá þó fljótt að voru veggjalýs. Það voru nú líka þriflegar skepnur. Honum þótti einhver munur að sjá þær eða systur þeirra, sem skriðu um veggina á Strympu og varla sást blóðdropi í. Það var líka munur á ævinni, sem þær áttu. Þar nyrðra höfðu þær í tuttugu ár búið við sult og seyru, og ekki haft annað að nærast á en fjörlaus og úttauguð gamalmenni, en hinar frá barndómi alist upp og lifað í allsnægtum og eftirlæti hjá íslenzka heldra fólkinu og yngismeyjum þar í borginni. Það var sízt að undra, þó þær væru bústnar og sællegar.

Og út úr þessu leiddust hugsanir hans að öðru háfleygara efni. Í seinni tíð hafði hann heyrt marga halda því fram, að nautgripakyn Ný-Íslendinga væri í mestu afturför, og bráð nauðsyn væri að endurbæta það. Búnaðarfélagið í byggð Jóns hafði rækilega rætt málið á hverjum fundi síðastliðin þrjú ár, en lengra hafði það vitanlega ekki komist,

enda voru margir, sem sögðu slíkt óþarft mál. Jón var einn af þeim. Hann kvaðst ekki geta séð, að Skjalda sín væri nokkra vitund minni vexti en hún Grána móðir hennar, og báðar væru þær góðar mjólkurkýr og mestu þrifaskepnur. En hvað tuddann snerti, þá væri hann mesti efnisbraddi, og líklegur til að verða sveitinni til sóma, ef honum entist líf og heilsa til.

En nú sannfærðist hann um það, að ef nautgripum sínum hefði á síðasta áratug hnignað jafnmikið og veggjalúsunum, þá væri sannarlega engin vanþörf á að bæta kynið. Og hann einsetti sér að verða forsprakki allra kynbótahreyfinga þar nyrðra, og halda langa og skáldlega ræðu á næsta búnaðarfélagsfundi málinu til stuðnings, og hafa veggjalýsnar í Winnipeg fyrir texta, og sjá svo, hvort ekki mætti hrinda málinu áfram.

Það leit annars ekki út fyrir, að honum yrði svefnsamt um nóttina. En þegar komið var fram yfir miðnætti, festi hann loksins svefn og vissi síðan hvorki í þennan heim né annan, fyrr en hann vaknaði eftir kl. 8 næsta morgun. Hann heyrði, að niðri í húsinu var glamrað í diskum og hnífum, og þóttist vita, að morgunmatur væri á ferðinni, og skollinn mátti vita nema mathákarnir þar væru búnir að éta allt það bezta. Hann fór á fætur, það var ekki seinna vænna, snaraði sér í fötin og ofan. Niðri var fámennt, því daglaunamennirnir voru flestir farnir til vinnu sinnar, og matborðið bar þess greinilega vott, að þeir höfðu farið hermannlega að og hroðið allt, sem þeir náðu til.

En eldabuskan bar aftur mat á borðið, og Jón settist til borðs með fjórum öðrum. Honum smakkaðist grauturinn vel og tæmdi diskinn á örstuttum tíma. Eldabuskan var alltaf á þönum eins og fiðrildi kringum borðið, að rétta þeim það, sem þá vanhagaði um, bera frá þeim diska og færa þeim aðra. Jón langaði í meiri grautarspón og ásetti sér að fara bónarveg að henni.

„Góa mín," sagði hann og þreif í kjólinn hennar, þegar hún þaut fram hjá, „ætli þú vildir ekki gera svo vel og gefa mér dálítið meiri grautarspón á diskinn?"

„Góa" tók diskinn og fór, en kom aftur að vörmu spori með þá harmafregn, að grautur væri ekki til.

Það þótti Jóni heldur efnilegt. Allt var það á eina bókina lært hjá þeim þarna í bænum. Fyrst að vanvirða hann kvöldið áður með kýrkjötinu, og bæta nú gráu ofan á svart með því, að láta hann ekki fá nema einn disk af graut. Mikil þó déskotans nánös gat forstöðukonan verið! Þarna heimtaði hún náttúrlega peninga fyrir matinn, og gat þó ekki einu sinni látið hann hafa nógan graut. Satt var það, að ekki drupu gullhringar af búinu á Strympu, en það mátti Ásdís eiga, að hún lét sjaldan graut skorta, og mundu þó fáir ætla, að henni færist betur en núverandi matmóður Jóns.

Jæja, hann varð að sætta sig við einn disk af graut, en hann gerði allt, sem í hans valdi stóð, að jafna reikningana við hina réttina, sem á borðinu voru. Það stóð heima, að þegar hann hafði lokið máltíðinni, þá kom félagi hans frá því kvöldinu áður. Með honum voru tveir herrar, sem Jón hafði ekki séð fyrri.

„Nú Jón," sagði hann, „áður en við göngum fram fyrir stjórnina *vantar mig* að gera þig kunnugan þessum herrum. Þeir ætla að verða okkur samferða til stjórnarinnar og styðja málstað þinn. Þetta, herrar mínir, er járnbrautarnefndin frá Nýja-Íslandi, Mr. Jón Jónsson á Strympu. Hann er framfaramaður mikill og einn af forkólfum sveitar sinnar."

„Mér þykir vænt um að sjá ykkur," sagði Jón. „Ég heyri, að þið hérna eruð okkur velviljaðir, og ef svo ber undir, að þið verðið á ferðinni nyrðra, þá farið ekki fram hjá Strympu. — Var það annars ekki kátlegt lagsm. að mér skyldi gleymast að spyrja þig að heiti í gær? Hvað heitir þú með leyfi?"

„Ég heiti — kallaðu mig Jón, því ég heiti það."

„Sæll nafni. Það er gott og gamalt íslenzkt nafn, og ég er hreykinn bæði af því að heita Jón og vera Íslendingur. — Svo þið ætlið að fylgja mér á kon. — á fund stjórnarinnar?"

„Já, komdu með okkur."

Þeir gengu síðan allir út og austur strætið, unz þeir komu að horninu á aðalstrætinu og markaðstorginu. Jón þekkti sig þar vel frá því daginn áður. Lengra gengu þeir ekki, heldur fóru þeir inn í rafmagnsvagn, sem þegar þaut af stað með þá á fljúgandi ferð suður aðalstrætið. Það var

nýmóðins ferðalag fyrir Jón. Hann horfði allt í kringum sig út um gluggana, en gat ekkert séð, hvað það var, sem knúði vagninn áfram. Á báðar hliðar voru óslitnar raðir af stórbyggingum og hvergi skarð í, nema þar sem strætin lágu austur eða vestur frá Aðalstrætinu. Allt í einu beygði vagninn snögglega til hliðar og byrjaði nú ferð sína vestur Broadway. Jón sá, að hér voru öðruvísi byggingar en norður í bænum. Húsin voru strjálli, ekki eins tröllsleg og með fram Aðalstrætinu, en öll eða flest ljómandi falleg. Hann var kominn í þann hluta bæjarins, sem heldra fólkið bjó í. Það leit líka út fyrir, að fólkið hérna hefði ekkert að hugsa eða gera, nema prýða hýbýli sín. Grænir grasbalar voru kringum flest húsin, og þeim var skipt sundur í smærri reiti, sem voru alþaktir ótal tegundum indælustu blóma með öllum upphugsanlegum litum. En eitt var þó undarlegast. Víða voru langar raðir af plöntuðum trjám, furu, álmvið, sykurvið, ösp og fleiri viðartegundum, sem Jón sá daglega heima hjá sér, en kom aldrei til hugar að líta við. Með flest voru þeir jafn sérvitrir, Winnipegmenn. Að vera að skreyta heimili sín með trjátegundum, sem spruttu norður í Nýja-Íslandi. En ekki var því að neita, að fallegt var að sjá þessar raðir af plöntuðum trjám, og hann ásetti sér að planta nokkrum furutrjám fyrir framan gluggann heima hjá sér og vita, hvort hann gæti ekki orðið jafnsnjall þeim í Winnipeg.

Og nú sá hann allt í einu tvær feykilega stórar múrbyggingar standa hvora andspænis annari við strætið. Þegar vagninn kom á hlið við þær, stöðvaðist hann, og fylgdarmenn Jóns stóðu upp ásamt honum og fóru út úr vagninum og stefndu þegar að annari byggingunni. Það var þinghúsið, og þar eru stjórnarskrifstofur fylkisins. Umhverfis þinghúsið var stór, rennisléttur flötur, og umhverfis flötinn var óslitin röð af plöntuðum trjám. Jón leit yfir flötinn og gerði í huganum áætlun um, að í meðal grassprettuári mundi stjórnin fá kýrfóður af töðu, eða máske handa kú og kálfi, ef vel áraði. En ekki var slíkt til að grobba af, því af túninu á Strympu fékk hann þó tvö góð kýrfóður af beztu töðu sumarið áður, og þetta sumar bjóst hann við að fá heldur rífara, því tíðin hafði verið góð.

En nú voru þeir komnir að þinghúsinu og gengu upp

að efri dyrum og inn. Þegar inn kom, fóru þeir enn upp á annað loft, þá gegnum löng göng og loks staðnæmdust þeir frammi fyrir skrifstofudyrum.

„Bíðið þið nú hér," sagði leiðtogi hans, „á meðan ég geng inn til að vita, hvort ráðherrarnir vilja veita okkur áheyrn."

Hann hvarf inn um dyrnar og lokaði þeim. Þetta var skrifstofa ráðherra opinberra starfa. Hann sjálfur og annar ráðherra til voru þar nú inni og sátu sinn í hvorum legubekk og höfðust ekki að. Fylgdarmaður Jóns heilsaði þeim kunnuglega.

„Járnbrautarnefndin frá Nýja-Íslandi er komin og óskar að tala við yður um brautarlagning norður."

„Já, rétt," sagði ráðherra opinberra starfa, og á andliti hans skein bæði háð og alvara. „Hvernig fórum við að við þessa nefnd, sem þeir sendu til okkar um árið?"

„Við lögðum yfir hana blessun vora og létum hana fara í friði heim aftur," sagði hinn ráðherrann.

„En þessar bænarskrár — hafa þeir ekki verið að senda okkur bænarskrár?"

„Þær liggja allar í salti."

„Jæja, við skulum ekki láta nefndina bíða. Látum hana koma inn, og veitum henni sómasamlega móttöku."

Einni mínútu síðar stóð Jón frammi fyrir þessum mönnum, sem hann hafði ferðast hundrað mílur enskar í hita og flugum til að tala við. Fyrst hafði hann haldið, að hann mundi eiga að tala við hóp af mönnum, en fylgdarmenn hans höfðu sagt honum, að það væri aðallega einn maður eða mest tveir, sem hann ætti erindi við, þó fleiri úr stjórnarráðinu yrðu vafalaust viðstaddir. Og þá hafði hann hugsað sér þennan eina mann, er mest valdið hafði sem stóran, afarstóran mann, og því brá honum nokkuð í brún, þegar hann sá ráðherrana. Þeir voru rétt eins og aðrir menn. Annar þeirra var raunar í hærra lagi en hreint ekki svo, að í nokkurn samjöfnuð kæmist við það, sem Jón hafði gert sér hugmynd um. Hinn gat varla kallast meðalmaður á vöxt, en góðlegur og þó höfðinglegur var hann. Þeir heilsuðu Jóni, eins og hann væri gamall og nýr vinur þeirra.

„Nú skalt þú tala við ráðherrana og beittu nú allri þinni

orðsnilld og mælsku," sagði fylgdarmaður hans. „Við skulum þýða orð þín og sjá um, að þau tapi ekki meiningu."

„Það er þá nefnilega svoleiðis lagað, mínir hávelbornu," sagði Jón, „að okkur þarna norður frá vantar járnbraut. Við höfum lengi fundið til þess, að okkur vantar járnbraut, og nú viljum við fá hana og höfum sjálfir hrundið málinu drengilega áfram. Við höfum nefnilega haldið fund og samþykkt, að járnbraut skuli lögð inn í nýlenduna. En svo kemur það til að kosta meira, en við getum vel misst, og því var ég, Jón Jónsson á Strympu, kosinn með öllum atkvæðum til að finna ykkur hérna að máli, og fá ykkur til að leggja fram það sem þarf í viðbót. Við höfum lauslega aðgætt skuldaskipti okkar og höfum fundið það út, að reikningarnir standa svoleiðis, að við eigum heldur til góða hjá ykkur en hitt, eða sem svaraði því að leggja brautina norður. Ég treysti ykkur til að snúast vel við í þessu, því ég hefi alltaf sagt það og segi það enn, að þó þeir séu að hnjóða í ykkur, þá eruð þið í rauninni allra vænstu menn, og hafið margt vel til okkar gert. Það hefðu sumir látið það vera að fara að senda agent gagngert til Íslands, eins og þið gerðuð, til að sækja reiðhest og hrút, en þið sýnduð einmitt með því, að þið eruð menn, sem kunnið að meta það, sem nýtilegt er hjá þjóðinni. Ykkur er það líka óhætt, því að við erum menn, sem launum það, sem vel er gert til okkar, enda höfum við oft hjálpað ykkur, þegar þið hafið komist í hann krappan. Við erum menn, sem vert er að hafa fyrir vini. Við erum niðjar hinna fornu, frægu kappa, sem byggðu Noreg og Ísland, og hvergi létu hugfallast, þó blóðið væri runnið úr æðum þeirra. Ennþá er hetjuandinn sá sami, ennþá lifir hugprýði og hreysti, dáð og drengskapur, þrek og þor hjá okkur Íslendingum. Ennþá rennur sama hetjublóðið um æðarnar eins og fyrir þúsund árum, þegar Gissur og Geir, Gunnar, Héðinn og Njáll stóðu uppi í lögréttu á Alþingi. Það er mikils virði fyrir ykkur að hafa oss, hina beztu og vitrustu menn af þjóð vorri fyrir vini, því við erum menn, sem hvorki erum tvöfaldir í dag né á morgun. Við erum niðjar feðra vorra og eigum að vera hnarreistir, þegar við tölum við enskinn. Voru ekki Gyðingar hnarreistir, þegar þeir voru að rekja ættartölu sína fram til fornhetj-

anna og sögðu, Abraham gat Ísak, Ísak gat Jakob, Jakob gat þá Júdas Iskaríot og bræður hans. Og er það ekki eins göfugt, segi ég, þegar við rekjum ætt vora fram til hinna göfugustu manna, og segjum til dæmis Jón Jónsson, Jónssonar bónda á Litlu-Strympu í Yxnadalshreppi, Eiríkssonar, Þórðarsonar, Grímssonar kambans, Ketilssonar flatnefs, Bjarnasonar bunu, Grímssonar hersis úr Sogni. Það er göfug þjóð, sem telur slíka menn, og ég segi það og hefi alltaf sagt að þó við séum búnir að yfirgefa okkar kæra Ísland, Fjallkonuna, sem í þúsund ár hefir staðið einmana norður í höfum og alið okkur á brjóstum sínum með eldi og ís, þá erum við enn þann dag í dag niðjar feðra vorra. Er það ekki rétt?" spurði hann og leit drembilega í kringum sig. „Erum við ekki niðjar feðra vorra?"

Jú, það var alveg rétt. Enginn mótmælti því. Ráðherrarnir hlýddu á með athygli, og eftir að hinir höfðu svikalaust þýtt orð Jóns og kryddað ræðu hans með nýjum hugmyndum frá þeim sjálfum, hélt hann þannig áfram:

„Það er, eins og ég segi, að okkur þarna norður frá vantar járnbraut. Við erum þarna hjálparlausir og kúgaðir, og kaupmenn og sveitarstjórn sjúga úr okkur alla dáð. Þungar þóttu álögurnar, ég man svo langt, seinustu árin, sem ég bjó í Yxnahreppi, en ekki hafa þær verið léttari hérna í Kanada, þegar agentinn ykkar hélt fundinn góða veturinn áður en ég fór að heiman, þá segi ég si sona við hann: ‚Ætli kaupmennirnir kúgi okkur ekki þar eins og hérna,' segi ég. ‚Nei,' segir hann, ‚í Kanada þekkist engin kúgun, hvorki af hendi kaupmanna né annara.' En ég skal segja það, að þó Nauzzsen faktor þætti selja dýrt, þá var hann þó mesta lipurmenni í aðra röndina og hafði mann af sér með góðu. Aldrei skyldi það bera til, að hann reiddist við nokkurn mann. Ég man það, að síðasta haustið, sem ég bjó á Litlu-Strympu, lagði ég inn hjá honum nokkur sauðaföll — ljómandi falleg, því fé var í beztu holdum um haustið — og þegar ég var búinn að taka út helztu nauðsynjavörur, svo sem kaffi, sykur og tóbak, þá segi ég rétt si sona við Nauzzsen: ‚Nú þyrfti ég, Nauzzsen minn góður, að biðja yður að hjálpa mér um fáeina dali í skildingum,

alltaf eru álögurnar að þyngjast, og svo eru þessi ódæmi, sem ganga til prests og kirkju.' Þá byrjar hann að klóra sér í höfðinu, ganga um gólf, hrista höfuðið nokkrum sinnum, og segir síðan með mestu hægð: ,Nu har jeg ikke Penge, Jún.' ,Veit ég það, Nauzzsen minn góður,' segi ég, ,en ég vona þó, að þér sjáið aumur á mér í mínum vesaldóm og líknið mér einhverja ögn. Landskuldina vill prófasturinn fá borgaða annað hvort í beinhörðum peningum eða gömlum sauðum, því þó gamli kirkjumáldaginn heimili bóndanum á Litlu-Strympu að borga landskuldina í smjöri, þá þverneitar hann að taka við smjöri frá okkur Ásdísi minni, og skil ég ekki, hvað til kemur,' segi ég. En hvernig sem ég ámálgaði þetta, þá hélt hann áfram að ganga um gólf og sagði alltaf með sömu hægðinni: ,Nu har jeg ikke Penge, Jún — har ikke Penge.' Og svo var ég að smá-ympra á þessu, þangað til ég sé, að hann fer að klóra sér á bak við hægra eyrað. Þá hætti ég, því þegar hann fór til þess, var ekki viðkomandi að hafa út úr honum skilding. ,Við skulum þá láta það vera svona,' segi ég. Þá glaðnaði yfir honum og hann segir: ,Du er en snild Mand, Jún, — en snild Mand, Du kommer nok med ull í vor.' Og þegar ég fór, þá gaf höfðinginn mér fulla flösku af konjaki, alveg gefins. Svona voru nú kaupmenn á því fyrirlitna Íslandi, og nú skal ég segja ykkur, hvernig verzlunin er nyrðra og vita, hvort ykkur finnst það betra. Í haust, sem leið, lagði ég inn til kaupmannsins dálítið af bezta kjöti, og átti heldur inni en hitt. Og þegar ég fór, þá segi ég við hann: ,Nú verð ég að biðja þig að hjálpa mér um peninga upp í skattinn; sveitarstjórnin mun vilja fá hann borgaðan á réttum tíma, eins og vant er.' Þá snýst hann önugur við og segir: ,Ég hefi enga peninga! Það eru litlar peningatekjur á þessum horhnútum og ullarhnytjum, sem þið eruð að koma með í búðina. Eða þá smjörið! Þó það sé nú líka verzlunarvara, eða hitt þó heldur, smjörið frá Strympu.' ,Og ekki þarft þú,' segi ég með hægð, ,að hafa í skimpingum smjörið frá Strympu, því allt það smjör, sem þú hefir fengið þaðan, hefir verið fullgott ofan í þig og þitt hyski, því Ásdís mín er mesta hreinlætis- og myndarkona, eins og allar þær Yxnabakka-

systur voru.' Og ég þarf ekki að fjölyrða það, að því lengur sem ég bað hann, því verri varð hann, og seinast fór ég út í styttingi án þess að fá cent. Ég hefndi þess líka á sveitarstjórninni og borgaði aldrei skattinn. Og hvað sýnir þetta? Við erum kúgaðir eins og heima eða ver, segi ég; og þessu léttir aldrei af, fyrr en járnbraut kemur. Þá koma fleiri kaupmenn, og hinir hætta að kúga okkur og gefa okkur peninga fyrir kjötið. Við þurfum að fá járnbraut, segi ég. Er ekki rétt?"

„Jú, ég hefi sagt það," byrjaði hann aftur eftir litla þögn, „ég hefi sagt, að við ættum að fá járnbraut. Og ég vona, mínir herrar, að ég taki ekki upp of mikinn tíma frá ykkur, því ég veit, að þið munuð hafa talsvert að gera — þó ég minnist enn á eitt atriði máli þessu til stuðnings. Það er, eins og þið vitið, að við Íslendingar erum meiri fiskimenn og stjórnmálamenn en nokkur önnur þjóð í heimi. Því þó ég byggi allan minn búskap á Norðurlandi, þá réri ég suður í 14 ár og þekkti vel höfðingjana í Reykjavík og talaði oft við þá um erjur okkar við Dani, því danskurinn er mesta helvítis blóðsuga. En mein okkar hérna er sama og þar, að við stundum fiskinn of mikið en landið of lítið. „Það er til lítils fyrir þig að vera að fiska, Jón," segir Ásdís mín við mig, „því á vorin ertu búinn að éta upp allan fiskinn. Það væri nær fyrir þig að gera landinu til góða, þess sæi þó dálítinn stað." „Hvernig á ég að gera landinu til góða," segi ég, „þegar járnbrautina vantar," segi ég, „það er til lítils að ryðja skóginn," segi ég„ „eða sá í jörðina, þegar engin er járnbraut," segi ég. „Við gerum það smátt og smátt, eitt í einu, það verður allt að ganga eftir röð og reglu," segi ég. „Fyrst þarf járnbrautin að koma, síðan kornhlaðan, síðan þreskivélin, síðan gufuvélin, síðan sjálfbindarinn, síðan sáningarvélin, síðan plógurinn og seinast herfið. Og þegar allt þetta er fengið, þá förum við að gera landinu til góða og hætta við fiskinn. Það er nefnilega, herrar mínir, svo margt líkt hér og heima, að ég get vel um hvorttveggja talað. Það er alveg þar eins og hér, að við stundum fiskinn og stjórnmálin of mikið. Þegar Jón alþingismaður hélt fundinn á Yxnabakka, þá hélt Þorsteinn heitinn ræðu og sagði: „Við

þurfum annars meira með," segir hann, „en að heimta, að kóngurinn búi í Reykjavík og hafi þrjá ráðgjafa eða gosa. Við þurfum að slétta túnin, skera fram mýrarnar og gera upp vegina.' ‚Við stundum fiskinn of mikið,' segir hann. ‚Við þurfum að auka landbúnaðinn og fiska með eimskipum,' segir hann, ‚og gera Reykjavík að stærstu borg í heimi,' segir hann. „Og þegar svo er komið þá getum við líka farið að fjölga fólkinu í landinu meira, en við gerum, og annað hvort gengið alveg undan kónginum eða skyldað hann til að flytja kóngsríkið til Reykjavíkur og búa þar." „Þetta er alveg satt, Þorsteinn minn," segi ég, „þér er trúandi til að koma orðum að því." Og eins er því varið með okkur hérna. Við stundum fiskinn of mikið, af því okkur vantar járnbrautina. Og nú, herrar mínir, læt ég hér við lenda, og vil að endingu geta þess, að það er vilji vor allra og samþykki, að endinn á brautinni, nefnilega neðri endinn, sé og eigi að sjálfsögðu að vera á Strympu og hvergi annars staðar. Það mælir allt fram með því líka. Stór hæð rétt fyrir vestan fjósið, sem ég væri til með að láta með góðum kjörum, og ljómandi að sjá fram á vatnið. Þið munið það, að endinn á að vera á Strympu. Og nú vil ég heyra, herrar mínir, hvað mikið þið viljið hjálpa okkur, svo að ég geti sagt þeim frá því, þegar norður kemur."

Fylgdarmenn hans lágu ekki á liði sínu með að þýða, það máttu þeir eiga. Og eftir að þeir höfðu hjálpast að, að þýða síðasta hlutann af ræðu Jóns, talaði ráðherra opinberra verka nokkur orð úr sæti sínu, sem hinir þýddu fyrir Jón.

Í fyrsta lagi þakkaði hann fyrir þann heiður, sem Ný-Íslendingar sýndu sér og stjórn sinni með því, að senda mann til að ræða við þá jafn mikilsvarðandi málefni. Það sýndi, að þeir hefðu traust á stjórn fylkisins, og þess trausts vildi stjórnin reynast verðug. Ný-Íslendingar hefðu ætíð verið óskabörn hennar, og ekkert væri henni kærara en að sjá brautina lagða norður, og það væri hún reiðubúin að styrkja með ráði og dáð, hvenær sem tækifæri gæfist, og það mætti hann segja þeim nyrðra. En nú sem stæði væri ómögulegt neitt að gjöra, því fyrst yrði að gjöra samning við einhvert félag um að leggja brautina norður. Þegar það væri fengið, mundi stjórnin athuga betur, hvað hægt

væri að gjöra. Hann hældi Jóni mikið fyrir mælsku og kvað sér ekki koma á óvart, þótt hann ætti eftir að verða foringi sveitar sinnar. Og að endingu bað hann Jón að flytja sína beztu kveðju og vináttuorð til allra þar nyrðra, og hann vonaðist eftir vináttu þeirra og aðstoð framvegis.

Þetta þótti Jóni gott svar: „Segðu höfðingjanum, að hann megi treysta mér og okkur," sagði hann. „Hann hefir gert góða ferð mína, og þess skulum við láta hann njóta, þegar í nauðirnar rekur."

Nú stóðu ráðherrarnir upp, kvöddu Jón mjög alúðlega og endurtóku hve mikil ánægja þeim hefði verið að sjá hann. Síðan skildu þeir, og Jón og félagar hans fóru burt sömu leið, og þeir komu, en nú tóku þeir ekki rafmagnsvagninn, heldur gengu ofan Broadway, og fóru inn í fyrsta hótel, sem þeir komu að, og gæddu Jóni þar sómasamlega á mat og víni og sögðu, að stjórnin vildi svo vera láta.

Það hallaði af miðjum degi, þegar þeir fóru þaðan. Jón var í bærilegu ástandi og góðu skapi. Þeir gengu norður Aðalstrætið og sýndu honum á leiðinni eins mikið af dýrð bæjarins, og þeir gátu. Þegar kom norður á hornið á Portage Avenue, þóttust þeir þurfa að gera lykkju á leið sinni og vildu skilja þar við hann.

„Héðan af getur þú ekki vilst," sögðu þeir. „Þú gengur hérna upp strætið, *törnar* norður fyrsta stræti, *krossar* tvö stræti, *törnar* upp það þriðja og heldur áfram, þangað til þú kemur að þessu númeri," og þeir fengu honum miða með númeri rituðu á. „Það er húsið sem þú lifir í. Þar skaltu bíða, því að við ætlum að *kalla* þar í *eftirnónið,* og taka þig með ofan í bæinn aftur."

Jú, Jón gat fundið húsið; það var ekki hætt við öðru. Síðan yfirgáfu þeir hann og fóru leiðar sinnar. Hann stóð eftir þar á strætishorninu og litaðist um. Eftir nokkra stund gekk hann á stað vestur Portage Avenue að norðanverðu. Þegar hann var skammt kominn áleiðis bar hann að rauðu múrhúsi. Hann leit þar inn um glugga og sá, að þar inni var drykkjustofa. Gestgjafinn var að skenkja mönnum vín við drykkjuborðið, og á bak við hann var flöskum hlaðið í hálfhring neðan frá gólfi og upp undir loft. Í samsætinu inni

á hótelinu hafði hann drukkið tvö eða þrjú vínstaup, og það var nóg til þess, að hann langaði í meira.

Hann lét það verða sitt fyrsta verk að vita, hvernig sakir stæðu milli sín og pyngjunnar. Það var í henni nokkuð af silfri — óhætt að fá sér staup þess vegna. En svo flaug honum í hug, að það yrði fallegur lestur, sem hann fengi hjá konunni, ef hún kæmist að því, að hann hefði verið að drekka. Hann áleit betra að eiga ekkert við það og gekk burt. En mikið hundalíf var nú annað eins, að mega ekki fá sér á eina flösku, þá eitt sinn hann kom í höfuðstaðinn, eftir að hafa unnið hjá Ásdísi með trú og dyggð í 17 ár, kúgaður af kaupmönnum og sveitarstjórn, úthúðað af konunni, kvalinn af mýbitinu, knúður til að vinna og þrælast ár eftir ár í steikjandi sólarhita, í helliregni, í grimmdarhörkum, þegar nefið ætlaði að frjósa, ef hann stakk því út úr dyrunum, allt til að halda lífinu í þessum sauðkindum og nautum, kúnum og konunni, kaupmönnum og sveitarstjórn — skárra væri það helvítið, ef hann mætti ekki fá sér á eina flösku! Ásdís þyrfti ekkert að vita af því, og þó svo væri, þá kæmi henni það ekkert við.

Hann sneri aftur að dyrunum og lauk upp. Þá heyrðist honum Ásdís tala til sín, eins og hún var vön, þegar hann átti að gegna fljótlega: „Jón! Jón!“ Hann stanzaði með hendina á lásnum. „Ég heyri og hlýði, Ásdís mín,“ sagði hann, og sneri frá í annað sinn og gekk hægt vestur strætið.

Hvað kom það nú Ásdísi annars við, þó hann fengi sér sopa á einni flösku? Hann var þó alténd sjálfs sín herra í þessari ferð, og það var annað hvort, þó hann létti dálítið á sér byrði lífsins. Honum fannst líka hann eiga það skilið, eftir að hann hafði rekið erindið jafnvel, og hann gerði. Nærri ósjálfrátt sneri hann við og gekk á ný að dyrunum. Að sönnu þóttist hann aftur heyra rödd konu sinnar, en hann hlýddi nú ekki lengur þessari aðvarandi Ásdísar-rödd og fór inn. Gestgjafinn hallaðist fram á borðið. Jón gekk þangað og benti á vínflösku, sem var á bak við hann. Hann sneri sér við, tók flöskuna og lagði hana á borðið og sagði „dollar.“ Það skildi Jón. Dýr var nú sopinn, þriggja pela flaskan á heilan dollar. Hann borgaði flöskuna, tók hana og fór út.

Sólin var að færast á suðvesturloftið og sendi brennheita geisla yfir höfuð Jóns, þar sem hann stóð þarna á táinu framan við Drottningarhótelið. Honum leizt ekki á að vera þar til frambúðar og gekk yfirstrætið, settist þar í forsælu framan á gangstéttina og fór að skemmta sér við flöskuna. Honum smakkaðist vínið vel. Það var einhver munur á því eða þessu gutli, sem þeir voru að færa mönnum um kosningarnar. Hann saup einn sopann eftir annan, renndi þeim hægt niður til að njóta þess sem bezt. Og við hvern sopa fannst honum hann yngjast upp, og nýtt líf færast um hann allan. Hann fór að hugsa um góða og gamla daga, þegar hann var ungur og frískur og ódrepinn — áður en hann giftist Ásdísi, þegar hann var vinnumaður á Yxnabakka og reið út um sveitina á sunnudögum með fulla brennivínsflösku upp á vasann.

Og hann drakk meira og meira. Æskufjörið færðist aftur í allan hans líkama, og hetjublóð forfeðranna fossaði gegnum æðarnar. Tígulega klæddir herrar og skrautbúnar dömur gengu fram hjá honum, en hann leit ekki við þeim; hann var alsæll við vínflösku sína og umhugsun um frægð sína og feðranna. Höfuð hans þyngdist; herðarnar bognuðu, eins og byrði lægi á þeim, þokuhnoðrar svifu fyrir augum hans, en þrátt fyrir það fannst honum lífið svo létt, að hann sveiflaði hálftómri flöskunni nokkrar sveiflur og fór að syngja um frægð feðranna:

„Enn þá liff-ir andinn fo-hrni,
enn þá liff-ir dáð og hreysti.“

Þá fór hann allt í einu að hugsa um, hvernig Ásdís mundi taka á móti sér, þegar hann kæmi heim. Mikil raggeit gat hann verið, slíkur maður, að láta hana þvæla sér fram og aftur eftir vild sinni. En auðnaðist honum að koma heim, skyldi hann sýna henni það, að hann var húsbóndi á heimilinu en hún ekki. Sjálf skyldi hún mega bera inn eldivið, sækja vatn og kveikja upp eldinn á morgnana, hann hafði öðrum háfleygari störfum að gegna en að vera að því. En — hver var þetta? Kom ekki Ásdís þarna kjagandi ofan strætið? Sem hann var lifandi maður, það var hún og engin önnur. Hann var viss með að þekkja hana, hvar

sem fundum þeirra bar saman. Auðvitað var þessi kona betur búin, en líkindi voru til um Ásdísi á Strympu; en Jón var ekki að fást um slíka smámuni og ekki heldur um það, hvernig það gat átt sér stað, að hún væri komin þangað. Nú var tækifærið, og ekki seinna betra, að gera út um það, hvort þeirra ætti að vera húsbóndi á heimilinu framvegis. Hún kom nær og nær og leit ekki við honum. Það var eftir henni. Henni þótti líklega skömm til koma að sjá hann sitja þarna framan á gangstéttinni með flösku í hendinni, og ætlaði því að fara fram hjá. En henni varð ekki kápan úr því klæðinu.

Hann stóð upp. Það ætlaði ekki að ganga vel, því hann hafði vímu yfir höfðinu og fæturnir vildu fara sinn í hvora áttina. Honum tókst þó að slangra til hennar um leið og hún fór fram hjá og þreif óþyrmilega í hana.

„Ásh-dísh," hrópaði hann og drafaði í honum. Hún snerist illa við og lét það verða sitt fyrsta verk, að reka honum duglegan löðrung. Það var henni líkt. En hitt kom honum á óvart, að hún fór að verða heldur hámælt og það á einhverri framandi tungu, og óðara var kominn hópur af mönnum utan um þau, og einn þeirra — Jóni sýndist ekki betur, en hann hefði gyllta hnappa á barminum, eins og sýslumaðurinn var vanur að hafa — tók í öxl hans því þó líka heljartaki, að hann missti af Ásdísi sinni og sá hana óljóst hverfa inn í mannþröngina. En jafnvel þó svo væri komið, þá sleppti hinn ekki takinu, heldur fór að toga hann með sér ofan strætið.

Þá var honum öllum lokið. Það var fullhart að missa af Ásdísi þar sem hann ætlaði ekki að gera henni neitt, nema gera út um það á friðsamlegan hátt, hvort þeirra ætti að vera húsbóndi á heimilinu. En að þvæla hann svona áfram og halda honum rígföstum, það var meira en hann gæti þolað.

Norræna hetjublóðið kom nú heldur en ekki í góðar þarfir. Ekkert um að gera, nema að vera nógu hnarreistur og gefa enskinum duglega á hann og sýna, að hann væri niðji feðra sinna.

„Vil dú slásh upp á gúdd Íslandsmann, dú svínabest?"

hrópaði hann og sveiflaði handleggjunum í hálfhring aftur fyrir sig. Höggið reið aldrei af, því handleggurinn var stöðvaður, áður en hann fór lengra, en til allrar hamingju reyndi hinn ekki til að endurgjalda höggið. Nauðugur var hann drifinn áfram; það voru ekki tiltök að komast úr járngreipum heljarmennisins. Hann sá óljóst langar, himinháar raðir af stórbyggingum til beggja handa og heyrði skröltið í hesta- og rafmagnsvögnum. Hann vissi, að hann var togaður áfram, lengra og lengra, innan um endalausa hringiðu af körlum og konum. Svo reis upp fyrir framan hann múrbygging, há eins og fjall. Þar var hann leiddur inn og ofan stiga og inn í læst herbergi undir gólfinu. Þar datt hann út af og var sofnaður eftir fáein augnablik. Hann hafði heiðarlega rekið erindið, og fengið nú að starfslaunum hvíld og húsnæði undir verndarvæng lögreglunnar.

III.

Tíund

1.

„Ekki hæfir heimskum manni að tala um háleita hluti.“
—SALOMON

Það var farið að halla degi einn kaldan dag í febrúarmánuði, þegar Ásdís, kona Jóns bónda Jónssonar á Strympu, kom inn í húsið sitt, — þreytt og niðurdregin af hvíldarlausu erfiði, bæði utan húss og innan. Það var að sönnu ekkert nýtt fyrir hana, að vinna myrkranna á milli, en þennan dag hafði erfiðið verið nokkuð harðara og átakanlegra en vant var. Maðurinn hennar hafði farið að heiman að afloknum morgunverkum, til þess að sækja blaðið sitt á pósthúsið, — það var Heimskringla, því að annað blað gat hann ekki liðið á heimilinu, — og hann átti að vera kominn aftur á hádegi, en svo leið allur dagurinn fram undir kvöld, að Jón kom ekki. Ásdísi grunaði, að annað hvort hefði hann sezt

inn hjá Grími nágranna þeirra, etið þar miðdagsmat og slórað svo eftir kaffinu, eða þá — og það var líklegra — að blaðið, sem kom kvöldinu áður, hefði haft meðferðis einhverja merkilega ritgjörð, sem nauðsynlegt hefði verið að lesa og íhuga, og ræða út í æsar. En hvort nú heldur var, þá mátti ekki svo búið standa. Dagurinn leið, og nautunum var bæði óvatnað og ógefið. Hún bjó sig út í veðrið, kastaði yfir sig gamalli úlpu af manni sínum, vatnaði gripunum og gaf þeim; bar inn í húsið nægan eldiviðarforða til næsta dags. Síðan bar hún vatn í húsið, og að loknum störfum kom hún inn, snaraði af sér kápunni, lífgaði eldinn og setti upp ketilinn, — henni fannst hún eiga skilið að fá góðan kaffibolla, — settist síðan niður að hvíla sig, meðan kaffið var að hitna. —

Fjögur ár eru liðin, síðan lesarinn hafði síðast kynni af Strympuhjónunum, og öll þau ár höfðu litlar breytingar orðið þar, en þó í framfaraáttina það lítið sem var. Húsakynnin voru orðin betri, því þegar gamla bjálkahúsið gat ekki staðið lengur, þá var einn kostur nauðugur fyrir Jón að byggja. Að sönnu byggði hann bjálkahús á ný, en betra og vandaðra að öllu leyti en hið fyrra. Það var þiljað utan með hefluðum við, og smekklega málað, fagurgulir veggir og stafnar, en dyr og gluggar grænt, það voru uppáhaldslitir Jóns. Inni var húsið þiljað sundur í tvö herbergi, hið fremra vissi mót suðri, — það kallaði Jón setustofu. Í hinu aftara borðuðu þau hjónin, og þar höfðu þau eldstó sína á vetrin. Skógarrjóðrið umhverfis húsið hafði líka stækkað dálítið, — en meira var það að þakka nautum Jóns en dugnaði hans. Þar sem naut ganga að staðaldri, deyr skógurinn, og þegar Ásdís sá, að skógurinn var farinn að grisjast talsvert, þá dreif hún mann sinn eitt vor til að hreinsa og girða sem svaraði tveim dagsláttum. Síðan höfðu þau fengið á hverju ári allt að því helmingi meiri töðu en áður.

Lífið virtist koma létt við Jón, enda hafði hann hvorki af erfiði né áhyggjum að segja, — það var ekki sjáanleg nokkur afturför á honum, frá því sem var, að því undanskildu, að gráu hárin í skeggi hans höfðu nokkuð fjölgað á þessum fjórum árum. En að öðru leyti mundi margur hafa haldið, að hann hefði yngst upp um fjögur ár. Hann bar sig betur en áður, sótti flesta fundi og mannamót, og varð

mælskari með hverju árinu sem leið. Síðan að hann fór sína víðfrægu Winnipegferð til að útvega sveitungum sínum járnbraut, og hélt ræðu á ráðgjafafundi, — þá hafði vegur hans og virðing vaxið til muna. Öðruvísi var því varið með konu hans. Hún hafði elzt meira en líkindi voru til síðustu fjögur árin, var orðin lotin í herðum, gigtin farin að þjá hana, hárið orðið nærri silfurgrátt, og hrukkur farnar að dragast í andlitið. Hún varð líka að bera áhyggjur og erfiði tveggja manna, — hennar eigin og manns hennar. Þegar hann sem alræmd sveitarlandeyða eyddi dögum saman til þess að fara manna á milli og ræða við þá „framfaramálefni“ landsins, þá varð hún að vera bæði bóndi og húsfreyja á heimilinu. En þó að hennar „ytri maður“ hrörnaði, þá virtist, að hennar „innri maður“ væri að yngjast upp, kjarkur hennar og áhugi var jafnmikill og áður, henni förlaðist ekki sjón, heyrn eða mál, um hið síðasta var engum kunnugra en manni hennar, því að hún talaði oft yfir honum góð og alvarleg orð á íslenzkri tungu, þegar að hann kom heim til hennar eftir ferðir sínar út um byggðina. — — —

Hún var nú fyrir skömmu sezt niður, til að hvíla sig eftir útiverkin, eins og áður er sagt. Það skíðlogaði í eldstónni, og ketillinn sönglaði ánægjulega. Hún hlakkaði til að fá að súpa eftirmiðdagskaffið sitt í næði, og kötturinn, sem vissi að hann mundi fá rjómasleikju í undirskál, flatmagaði sig með lokuð augun fyrir framan eldinn, þar sem hitinn var mestur. En þessi heimilisfriður stóð ekki lengi, því dyrnar voru opnaðar harkalega og húsbóndinn sjálfur kom inn. Ásdís hreyfði sig ekki, hún leit aðeins upp, og sá þá á Jóni, að hann var hreifur af víni, og mælskuandinn yfir honum.

Hann heilsaði ekki konu sinni, en fór úr kápunni, fleygði húfunni á gólfið, dró blað af Heimskringlu upp úr vasa sínum, sló því ofan í borðið og hrópaði:

„Nýtt málefni fyrir almenning. Nýir skattar! — Nýjar álögur! — Ný kúgun til prests og kirkju! — Ekkert nema . . .“

„Láttu dyrnar aftur. Ég þoli ekki þennan kulda á höfuðið.“

Jón hlýddi því orðalaust.

„Ekkert nema álögur og kúgun," hélt hann áfram. „Kirkjan vill kúga okkur, eins og páfinn á dögum Salómons. Þarna lágu peningarnir í hrúgum, og prestarnir voru svo feitir, að meðhjálpararnir þurftu að styðja þá upp í stólinn . . . . Mikið skínandi blað er Heimskringla. Við alþýðan stæðum varnarlaus, ef við hefðum ekki það ágætisblað og þann ágætismann, til að verja okkur fyrir prestunum."

„Þér hefði verið nær að koma heim og gefa gripunum, heldur en að vera drekka suður á bæjum. Það hefst af fjandans hótelinu, að enginn fer svo bæjarleið, að hann drekki ekki frá sér þessa litlu vitglóru, sem guð gaf honum."

„Ásdís mín góð!" sagði Jón með hátíðlegri röddu. „Þetta er svo alvarlegt málefni, að þú mátt ekki taka því með léttúð. Þú kannske skilur það ekki, en ég get útlistað það allt fyrir þér. Það er nefnilega, að prestarnir hafa risið upp, og vilja láta okkur borga tíund til prestanna ofan á allan sveitarskattinn, skólaskattinn, tollskattinn, vegaskattinn, þistlaskattinn og fylkisskattinn. Svo á maður að fara að borga tíund, — heyrirðu það? — tíunda partinn af öllu, sem við eigum, til prestanna, svo að þeir geti átt góða daga og fitnað. Það stendur allt hérna í blaðinu og þetta á að viðgangast í frjálsu landi. En Heimskringla tekur heldur en ekki í hnakkann á þeim — veður um ritninguna eins og prestur, og setur þá alveg á stampinn. Blaðið er alþýðunnar hjálp og vörn, — talar hraustlega og djarfmannlega, alveg eftir mínu geði."

„Já, það er jafnmikil hjálp og vörn fyrir alþýðuna, eins og þú ert hjálp og vörn fyrir mig og heimilið."

„Öðrum megin standa prestarnir," hélt hann áfram, án þess að svara hnífilyrðum Ásdísar — „öðrum megin standa prestarnir og kirkjan, hinum megin stendur alþýðan og Heimskringla. Kirkjan vill láta okkur gjalda tíund, við viljum enga tíund. Kirkjan vill gjöra okkur ófrjálsa, við viljum vera frjálsir. Kirkjan vill kúga okkur, við viljum . . . ."

„Hvaða tíund ertu alltaf að staglast á?"

„Prestarnir vilja nefnilega, að við borgum tíund af búinu hérna til prests og kirkju."

„Það mundi hvorki gjöra okkur fátæk eða prestana ríka."

„Við eigum nefnilega að borga tíund. Skilurðu það? Við eigum að láta tíundu hverja kú og tíunda hvern kálf ofan í prestana.“

„Nú jæja. Ég held, að guð hafi þá gefið okkur meira, en þó að við gjörðum það.“

„Hvað svo sem skyldi það vera?“

„Hann hefir skapað himinn og jörð.“

„Það kemur mér ekki við.“

„Hann viðheldur öllu með sínu almætti.“

„Hann gjörir það sjálfum sér í hag, og ekki mun Jón á Strympu gjalda honum tíund þess vegna.“

„Hann hefir gefið þér líf og heilsu.“

„Já, það er kallað svo. En hafi hann gjört það, þá fer hann ekki að ganga eftir borgun fyrir það hjá mér fremur en öðrum.“

„Hann lætur rigna yfir ráðvanda og óráðvanda.“

„Ég væri ekki fjarri, að þægjast eitthvað fyrir regnið, ef það væri þá nokkurt vit í því, hvernig hann hagar því. En þarna er engin stjórn á. Það rignir kannske, þegar maður þarf þess ekkert við. Mannstu ekki þegar stóri þrumuskúrinn kom ofan í skrælþurra töðuna okkar í sumar?“

„Hann lætur sína sól upp renna yfir vonda og góða.“

„Sólin verður að vera á himninum hvort sem er, eins og allt annað í náttúrunni.“

„Hann verndar okkur fyrir hættum og slysum.“

„Ég álít, að hver maður verði að passa sig sjálfur.“

„Hann sendi sinn son í heiminn til þess að frelsa okkur.“

„Afgamlar kerlingarkreddur! — Maður má ekki festa hugann svo við þetta búhnauk, að maður ekki lesi blöðin og ræði um þýðingarmestu mál nútímans. Við það breytast skoðanir manna á þessu og öðru. Þú ættir, Ásdís mín, að lesa Heimskringlu, og hlusta á hann Jóa, — slíkur þó líka sjór, — þá kynnir þú að fræðast um Krist. Þið kvenfólkið fylgist of lítið með tímanum.“

„Já,“ sagði Ásdís stuttlega. „Við höfum lítinn tíma til að lesa blöð — sérstaklega þær, sem eiga ónytjunga fyrir menn, og verða að vinna bæði fyrir þeim og sjálfum sér.“

Jón var ekki að fást um slíka smámuni. — En þó hann

hefði allan hugann við tíundarmálið, þá gleymdi hann ekki matnum. Hann færði sig frá borðinu, settist niður á stólskrifli út við gluggann, og byrjaði svo á nýju umtalsefni. —

„Hvað líður annars kaffinu hjá þér? Ég hefi ekki smakkað mat síðan á hádegi í dag."

Ásdís stóð þreytulega á fætur, tók könnuna ofan af hillu, og fór að búa kaffið til.

„Það vildi ég Jón," sagði hún lágt, „að þú værir dálítið meira að manni en þú ert. Ég er farin að þreytast á, að vinna á við okkur bæði, gigtin ætlar stundum alveg að gjöra út af við mig. Þú ferð og flakkar hús úr húsi, talar við misendismenn, og lærir ljótt, þangað til svo er komið, að þú ert farinn að afneita guði. Svo ert þú hvað eftir annað farinn að koma heim drukkinn, og standa upp í hárinu á mér, og þó verð ég að vera bæði úti og inni, og gjöra verk okkar beggja, og sjá þér svo fyrir matnum, þegar þú dragnast heim."

„Ég er ekki að afneita guði fyrir því, þótt ég berjist á móti þessari tíund og kúgun frá kirkju og prestum. Skyldi þeir svo sem ekki geta unnið fyrir sér, eins og ég? En svona vilja þeir hafa það. Fátæklingarnir eiga að þræla baki brotnu til þess að þeir geti átt góða daga og fitnað."

„Okkur væri nær að gefa dálítið, svo sem tíunda part af gripunum okkar, guðs ríki til eflingar. Það er líka allt gjöf frá honum."

„Og ég segi það," sagði Jón og brýndi nú röddina, „að á meðan ég er húsbóndi, skal ekki svo mikið sem dollars virði af Strympubúinu fara í tíund. Við erum frjálsir menn í frjálsu landi, og enginn prestur skal kúga tíund út af mér."

Ásdís gegndi þessu engu. Hún sá að það var þýðingarlaust, að ræða þetta mál við Jón. Hún færði honum kaffið hans, og þegar hann hafði lokið því, stóð hann upp, tók Heimskringlu og fór inn í setustofuna og kastaði sér þar niður á bekk. Hann ætlaði að fræðast betur um þessa tíund, og fara síðan yfir til Gríms nágranna síns, og ræða málið við hann.

Hann las stundarkorn, en lengi var það ekki. Hann var lúinn af ganginum, og kaffið virtist fremur deyfa en lífga

hann. Blaðið féll úr hendi hans á gólfið, og höndin datt máttlaus niður með bekknum. Augnalokin urðu þyngri og þyngri, og loks hætti hann alveg að opna þau. Honum fannst Ásdís koma inn og kasta yfir sig ábreiðu, svo yfirbugaði svefninn hann, og hann vissi um stund hvorki í þennan heim né annan.

2.

Svarti haninn og reikningurinn frá himnaríki

Hann vissi ekki hvað lengi hann lá þar á bekknum, en þegar hann rankaði við sér, sá hann að komið var kvöld, því hálfdimmt var í húsinu. Hurðin á setustofunni var lokuð, og engin hreyfing heyrðist. Ásdís hafði annað hvort lagt sig fyrir eða gengið út.

Hann lá og góndi upp í loftið. Þá fannst honum allt í einu, að hann ekki vera einsamall, og þó vissi hann, að enginn gat verið þar inni. Hann lyfti upp höfðinu og leit í kringum sig. Það var sem hann grunaði. Stóri svarti haninn þeirra hjóna, uppáhaldsdjásnið hennar Ásdísar, stóð þar hreyfingarlaus á miðju gólfi og horfði á hann. Jóni hafði alltaf verið illa við þennan hana, og hefði verið búinn að stúta honum og éta hann, ef hann hefði þorað það fyrir konunni.

Haninn réttist upp og baðaði út vængjunum. Svo teygði hann fram hálsinn og galaði — það var nú líka aldrei roka, sem hann þeytti út úr sér. Þetta var þó allt eðlilegt. En sem heiðvirður og siðaður hani, þá hefði hann átt að láta þar staðar numið, og sitja á strák sínum, þegar húsbóndinn sjálfur var viðstaddur.

Hann réttist upp og baðaði vængjunum í annað sinn. Svo teygði hann sig og útnaði út, teygði sig hærra og hærra, þangað til hausinn náði undir loft í húsinu. Lappirnar urðu full þrjú fet á hæð eða meira, hrikalegar og stórskornar, með stóru, hörðu hreistri. Hornsporarnir á þeim voru allt að því fet á lengd, kolsvartir og harðir eins og járn. Fiðrið var orðið að svartri kápu, sem féll yfir þessa ófreskju frá hálsi og ofan á fætur. Vængirnir voru horfnir, en fram úr búknum komu tveir langir armar, hreistraðir eins og

fæturnir, og þar, sem þumalfingurnir áttu að vera, voru svört horn, alveg eins og á fótum hans. Stélið var orðið að löngum hala, sem ófreskjan dró á eftir sér.

Jón var lémagna af hræðslu við að sjá þennan ára. Hann gat hvorki hreyft sig eða hljóðað upp. Hann langaði til að grúfa sig ofan í fötin, en gat það ekki; þessi ári beitti á hann einhverju ómótstæðilegu segulafli, svo hann varð að horfa beint í augu hans. Og slík þó líka augu, lítil og illileg, og gul eins og í ketti. Nefið var langt og íbjúgt, hakan nærri engin, og ennið strokið aftur á miðjan haus.

Og því lengur sem Jón horfði á þennan ófögnuð, því betur sannfærðist hann um, hver þetta var. Það var hvorki maður eða hani, eða nokkur önnur lifandi vera. Það var myrkrahöfðinginn sjálfur, djöfullinn, sem stóð þar fyrir framan hann. Fæturnir með hörðu og svörtu klónum og stórgerða hreistrinu, bogna rófan, íbjúga nefið og gulu augun, afturslegna ennið, og yfirleitt skrokklagið allt, — það stóð nákvæmlega heima við þá hugmynd, sem Jón hafði gjört sér um þann herra. Það var allt alveg eins og átti að vera.

Þessi ári teygði nú hausinn til hliðar, leit niður og ávarpaði Jón, og honum fannst röddin eins og hrafnsgarg einhvers staðar úti á þekju:

„Þú þekkir mig ekki, Jón, eða hvað?“

„Ónei,“ sagði Jón. „Ekki svo, að ég þori að nefna yður. Mér fannst áðan um stund, að þér vera svarti haninn minn, en mig hlýtur að hafa dreymt þá vitleysu.“

„Hefir þú aldrei heyrt getið um lögmannafélagið *Lúcifer, Belzibub & Co.?*“

„Jú, það held ég. Maður kannast við þau nöfn úr biblíunni. Kannske ég hafi þann heiður að tala við sjálfan . . . .“

„Ég er Lúcifer.“

„Þetta grunaði mig, og vertu velkominn. Þú ert nýr gestur á Strympu. Jú, ég held að maður hafi heyrt þín getið. Þú ert frægur í gegnum alla ritninguna, frægur í sálmum og sögu. Þú átt góða og trygga vini, þar sem prestarnir eru. Þeir minnast oft á þig, þó að margir haldi því fram, að þú sért ekki til.“

„Mér er engin þægð í umtali prestanna.“

„Auðvitað ekki. Þú ert of mikill maður til þess, að kæra þig um gullhamraslátt þeirra. — Hvaða félag sagðist þú vera, með leyfi?“

„Lögmannafélag. Lúcifer, Belzibub & Co., lögmenn og skjalaritarar og skuldheimtumenn fyrir himnaríki.“

„Ertu ennþá til heimilis í sama stað — þarna neðra, þar sem þú hefir verið að undanförnu?“

„Ég er alls staðar og hvergi.“

Nú varð nokkur þögn. Jón lá hreyfingarlaus eins og undir fargi. Hann gat talað, en talið þreytti hann. En eitt var það, sem hann skildi ekkert í, hvaða erindi að Lúcifer gat átt þangað. Það var ekkert til á Strympu, hvorki kvikt né dautt, sem líkindi væru til, að hann vildi ná í, nema ef það væri . . . .“

„Yðar tign,“ tók hann aftur til máls, „yðar tign mun vera komin hingað til að sækja konuna mína.“

Honum sýndist svarti hamurinn allur ýfast, og skottið sveiflaðist, eins og þegar köttur reiðist.

„Nei!“ sagði Lúcifer með grimmd. „Ég er ekki kominn til að sækja Ásdísi þína. Það skass skal aldrei koma inn fyrir dyr hjá mér. Ég hefi sem lögmaður áríðandi erindi að reka. Ég á að innkalla skuld hjá þér.“

„Þú munt vera að innkalla fyrir sveitina. Ég býst við, að þeir kalli það svo, herrarnir, að ég skuldi skattinn.“

„Ekki varðar mig um það. Skuldarðu nokkrum öðrum?“

„Ég skulda eitthvert lítilræði í verzluninni.“

„Varðar ekkert um það. Skuldarðu fleirum?“

„Nei.“

„Ertu í engri skuld við hann, er býr þarna uppi — sem ekki má nefna — sem býr uppi í himninum?“

„Þú átt við, hvort ég sé í skuld við guð?“

„Já.“

„Ekki kannast ég við það. Fyrir hvað ætti ég að skulda honum?“

„Það veizt þú sjálfur. Hvað hefir þú þegið af honum?“

„Ekki neitt. Ég er ekkert upp á hann kominn. Ef mig vanhagar um smávegis, fæ ég það hjá kaupmanninum út í reikninginn minn.“

„Gott er það Jón. Lögmannafélag vort hefir tekið að sér, að innkalla skuld hjá þér. Hérna er reikningurinn.“

Og hann stakk vinstri krumlunni inn undir svörtu kápuna, og dró þaðan gulan bréfastranga, tók úr honum eitt blað, og rétti Jóni. Það var orðið dimmt, en hann þurfti ekki dagsbirtu með, til að lesa skjalið, því hver stafur leiftraði með sjálflýsandi birtu. Þetta var þá skuldakrafa, og kemur hér orðrétt:

Skrifstofa Gabríels. Hornið á Heil. anda og St. Páls str.
Himnaríki, 20. febrúar 1905

Herra Jón Jónsson, bóndi á Strympu,

í viðskiptareikningi við

GUÐ Á HIMNUM

		Úttekið	Innlagt
1. jan. 1905	Ógreiddar skuldir frá fyrri árum	970053.31	
	Fyrir að gefa þér líf og heilsu	183.11	
	Fyrir að skapa þig sem skynsemi gædda veru, en láta þig ekki verða dýr	200.00	
	Fyrir að halda þér við vitið allt árið	1.25	
	Fyrir 18 snjóhríðardaga	18.00	
	Fyrir 27 rigningardaga yfir land þitt	154.05	
	Fyrir að gefa þér góða konu	1000.00	
	Fyrir 5 þrumuskúra til að hreinsa loftið	50.00	
	Fyrir að vaka yfir þér og öllu, sem þér tilheyrir, hvíldarlaust nætur og daga í 365 sólarhringa	730.00	
	Fyrir að halda við lífið miljónum fiska í vatninu handa þér til að velja úr	160.00	
	Fyrir að láta grös og tré spretta, fyrir að halda andrúmsloftinu heilnæmu, fyrir að láta sól og tungl skína á himninum	200.00	
	Loforð í safnaðarsjóð (óborgað)		2.00
	Samskot við guðsþjónustu		10
	Skuld þín við guð almáttugan		972747.62
		972749.72	972749.72

N. B. Lögmannafélagið Lúcifer, Belzibub & Co. hafa fulla heimild til, að innkalla ofangreinda skuld samkvæmt lögum.

Jón missti skjalið á gólfið. Óstjórnlegur hrollur og kvíði greip hann, svo að hann gat hvorki hugsað eða talað. Hann var í skuld við guð, — á því var enginn vafi; hann sá það nú, að allt þetta, sem upp var talið, var frá honum komið, og að hann hafði ekkert til að borga með, þegar gengið var eftir skuldinni.

„Nú, hvað segirðu um þetta, Jón?“

„Æ! — hvað ætli ég segi?“

„Viðurkennir þú, að reikningurinn sé réttur?“ —

„Náðugi Lúcifer,“ sagði Jón kjökrandi. — „Ég skil ekkert í þessu. Ég vissi ekki til, að ég skuldaði neitt, nema lítilsháttar við verzlunina. Þér eruð víst að gjöra að gamni yðar.“

„Ekkert gaman!“ sagði Lúcifer byrstur. — „Reikninginn verður þú að borga, áður en ég fer héðan úr húsinu.“

„Það er mér alveg ómögulegt. Hvernig á ég, — bláfátækur auminginn, — að borga annað eins. Ég á ekkert til — ekkert. Þetta nær heldur ekki nokkurri átt, að setja mér hátt verð fyrir snjó og rigningu og sólskin. Það á enginn maður með að selja það, því það kemur allt af sjálfu sér — er allt í náttúrunni.“

„Rétt segir þú, Jón,“ sagði Lúcifer, „að engum *manni* er frjálst að selja slíkt. En ekki þarft þú að vera sá þöngulhaus, að halda að það komi af sjálfu sér. Í öllum alheiminum eru aðeins tvær verur, sem eru svo voldugar, að geta framleitt allt, sem reikningur þinn telur upp. Það er *ég* og *hann,* sem sendir reikninginn. Kannast þú við að hafa veitt móttöku öllu, sem upp er talið?“

„Ég veit það ekki. En þó svo væri, þá álít ég rangt, að láta mig borga fyrir það.“

„Hvor okkar álítur þú, að sé líklegri til að senda þér allar þessar velgjörðir, ég eða hann?“

Jóni kom í hug, að líklegri væri guð til þess, en þorði ekki að segja það.

„Kannske að þú haldir, að allir þessir velgjörningar séu frá mér?“

„Ég veit ekki, herra,“ sagði Jón lágt.

„Ég held síður. Hvers vegna ætti ég að sýna þér velgjörðir? Þú lendir hjá mér hvort sem er, — hvar annars stað-

ar ættu slíkir þöngulhausar að lenda. Og þó ekki væri, þá léti ég mér ekki koma til hugar, að gjöra lykkju á leið mína til að ná í þig. Það er *hann,* sem alltaf er að dekra við þessa ónytjunga, ganga á eftir ykkur með grasið í skónum, og ausa yfir ykkur velgjörningum ár eftir ár, sem þið hvorki kannist við eða launið.“

„Og eru þá allir í sömu súpunni? Eigum við bændurnir þá allir að borga guði þessar skuldir?“

„Þeir hafa einkennilegt bókhald þar efra. Sumir fá uppgjöf á skuldum sínum fyrir eitthvert smáræði. Aðrir eru umliðnir von og úr viti. En stundum kemur það fyrir, þegar einhver lubbinn á í hlut, eins og þú, sem alltaf þiggur velgjörðir og ekkert launar, — að það fýkur í *hann,* og þá sendir hann okkur þessa reikninga til innköllunar.“

„En eru það þá bara við bændurnir, sem eigum að borga? Kannske kaupmaðurinn og presturinn eigi að sleppa? Það er heldur réttlæti í því, að presturinn fái tekjurnar, en taki engan þátt í að borga. Eða kaupmaðurinn, sem alltaf græðir á okkur bændunum. Nú er fiskur og smér fallið í verði, en sykur og hveiti að stíga upp. Þér finnst kannske rétt, að . . . .“

„Hugsaðu um sjálfan þig, en ekki aðra. — Viðurkennir þú reikninginn?“

„En því ert þú að innkalla þetta, Ég hélt að þið væruð engir vinir.“

„Hann á gott af okkur skilið, því margan syndara hefir hann sent niður til okkar. Svo höfum við okkar laun, — fimmtu hverja sál af þeim, sem ekki viðurkenna reikninginn. Viðurkennir þú, að skuld þín við hann sé eins og reikningurinn sýnir?“

„Ekki gjöri ég það. Hafi ég þegið þetta sem upp er talið, þá fer ég ekki að borga fyrir það, fremur en aðrir.“

„Ef þú ekki borgar skuldina, þá tek ég þig sjálfan heldur en ekkert, þú ert sá fimmti.“

Jóni fannst ætla að líða yfir sig við að heyra þetta. Hann lá þegjandi og horfði á Lúcifer. Og nú flaug honum aftur í hug tíundin, sem hann hafði verið svo vondur út af rétt áður. Hann fór að bera það saman við þessa skulda-

kröfu, og hann fann, að þar var langt bil á milli, Þarna var heimtað hæsta verð fyrir hvert smáræði, — líf og heilsu, hita og kulda, rigningu og sólskin, — en hitt var þó ekki nema tíundi partur af eignum hans, og það var ekki víst að það þyrfti allt að borgast í peningum. Hver veit nema að hann gæti látið grip við og við. Og fyrst þetta var nú virkilega svona, að allt sem hann átti, var gefið af guði, og skuldin við hann var svona ógurleg, og að hann gat ekki einu sinni dregið fisk úr vatninu, nema að skoða það sem gjöf, eða þá fært til skuldar í reikningnum, — þá þótti honum tíundarkrafan talsvert sanngjörn. Prestarnir hlutu líka að vera því talsvert kunnugri en Lúcifer, hvað var rétt í þeim sökum. Lúcifer var líka vís til að hafa logið reikningnum upp, til að ná undir sig búinu á Strympu.

„Heyrðu!" sagði hann, og var nú talsvert hressari en áður. „Ég mótmæli alveg þessum reikningi. Prestarnir segja, að við þurfum ekki að borga guði nema tíunda partinn af eigum okkar, og það gjöri ég, því það er rétt og sanngjarnt. Þeir sögðu það á prenti um daginn, og þeir vita hvað þeir segja, því að þeir eru fulltrúar guðs á jarðríki. Tíundina borga ég, en ekki meira. Það er allt sem guð á hjá mér, og það dugar mér til sáluhjálpar."

„Við skulum láta sáluhjálpina eiga sig, en tala um málefnið. Viðurkennir þú þennan reikning? Kannast þú við, að hafa þegið af honum allt, sem hér er upp talið?"

„Það er eins og ég sagði áðan, að ég skulda engum neitt, nema skattinn og kaupmanninum eitthvert smáræði. En skuldar ekki Ásdís neitt? Mér þætti gaman að sjá reikning inn hennar."

„Ég hefi hann ekki. En ég heyrði þá tala um, að hún skuldaði lítið eða ekkert."

„Það er skrítið! Með hverju skyldi hún hafa borgað?"

„Þeir hafa undarlegt bókhald þarna efra, eins og ég sagði áðan. Ef þú til dæmis gjörir fátækum gott — þótt ekki sé nema vatn að drekka, og gjörir það vegna *hans,* sem ég ekki má nefna — þá eru þeir vísir til, að strika út svo og svo stórar upphæðir af skuldum ykkar. Við höfum tapað mörgum duglegum syndara á þann hátt, en getum ekkert

sagt, því hann er sterkari en við. Þó að Ásdís sé skass, þá er hún alltaf að lauma hinu og þessu til aumingjanna, og þeir skrifa það allt niður þar efra. — Mannstu þegar hún fór einsömul í hríðarveðri, til að vaka yfir henni Margréti á Læk, meðan hún lá?“

„Ég held það. Hún skildi mig eftir einan og matarlausan í húsinu.“

„Og vissir þú, þegar hún sendi ketið og jarðeplin til hans Árna við Tjörnina, þegar Árni var allslaus?“

Nei. Það vissi Jón ekki. Þetta voru nýjar fréttir. Ásdís að láta mat burtu af heimilinu, og hann ekki vita neitt um það. Hann ásetti sér, að láta ekki slíka óhæfu viðgangast framar. Hann skyldi sýna konu sinni, að hann væri húsbóndi á heimilinu, en ekki hún.

„Fyrir þetta og annað eins,“ hélt Lúcifer áfram, „eru þeir í standi til að gefa upp svo og svo mikið. Þú ert víst, sem betur fer, ekki að gefa fátækum eigur þínar, eða greiða fyrir þeim á nokkurn hátt. Ekki sést í reikningnum annað en þessir tveir skitnu dalir til safnaðarins, sem þú hefir svikist um að borga.“

Nú datt Jóni gott ráð í hug.

„Heyrðu!“ sagði hann. „Hvað viltu kvitta mig fyrir miklu af skuldinni, ef ég læt þig hafa fimm bushel af jarðeplum og tvö hundruð pund af góðu keti? Þú getur selt það með gróða, eða gefið það til fátækra, ef þér sýnist. Þú ættir að gefa vel fyrir ketið, því það er af ungum grip, og hækkar óðum í verði.“

En Lúcifer hristi sig, og varð svo voðalegur, að hjartað hljóp upp í hálsinn á Jóni af hræðslu.

„Sagði ég þér ekki, þöngulrottan þín, að það yrði að vera gefið til fátækra vegna *Hans,* annars væri það einskis virði? Og nú spyr ég þig í seinasta sinni: Viltu kannast við, að þú skuldir þetta, og viðurkenna reikninginn?“

En Jón sat við sinn keip. Hann sagði, að það gæti vel verið, að skuldin væri rétt að því leyti, að allt, sem upp væri talið, væri frá Guði komið. En hann hefði aldrei beðið guð um neinar gjafir, hann væri ekki upp á gjafir kominn, hvorki frá honum né öðrum, og hann ætlaði ekki að fara að

borga það, sem hann hefði aldrei beðið um. Nóg væru útgjöldin samt. Þrevetran uxa hefði hann látið í kaupmanninn, skatturinn væri óborgaður, kaffi og sykur að stíga upp, og fiskur lítils virði. Prestarnir væru nú farnir að heimta tíund, og það væri þó heldur vit í því. Það væri þó munur, að gefa tíundu hverja kú eða tíundu hverja kind sér til sáluhjálpar, eða að láta taka af sér allar reiturnar. Prestarnir væru guði handgengnir, og þeir vissu eins vel og Lúcifer, hvað rétt væri — með allri virðingu fyrir honum. Tíundina skyldi hann borga til prestsins, eins og heiðarlegur maður, en ekki baun meira. Þeir mættu senda sig til andskotans þess vegna.

„Jæja, Jón minn,“ sagði Lúcifer. „Við tölum þá ekki meira um þetta. Það er seint fyrir þig að hæla tíundinni nú, því mér heyrðist ekki betur en þú værir að írafárast út af henni áður en ég kom inn. Þú ert sá fimmti, og þú kemur heim með mér. Það er raunar ekki mikill fengur í þér, en það bætist þó ein sál í hópinn, og það kann að mega kveikja upp með þér, þegar kólnar, ef við sósum þig vel í ólíu áður.“

Og djöfullinn beygði sig niður og lagði krumlurnar utan um Jón, þar sem hann lá á bekknum. Skottið lengdist um helming eða meira og margvafðist utan um fætur hans eins og mjór og óslítandi þvengur. Hann lyftist upp, hærra og hærra. Loftið og þakið á húsinu veittu enga fyrirstöðu; þeir fóru í gegnum það eins og vatn, út í næturmyrkrið og vetrarheljuna. Það átti að vera tungl á loftinu, en það sást hvergi, og stjörnurnar voru horfnar svo gjörsamlega, að í öllu himinhvolfinu sást ekki ein einstök stjarna skína. Aldrei á ævi sinni hafði Jón verið staddur í öðru eins niðamyrkri; það reis í kringum hann á allar hliðar eins og þykkur veggur, og hann sló ósjálfrátt út höndunum, til að grípa í eitthvað, en fann ekki neitt, og um leið heyrði hann hlátur, sem honum fannst lýsa bæði grimmd og illgirni. Það var Lúcifer, sem var að hlakka yfir því, að hafa hremmt í klær sínar enn þá eina glataða mannssál.

Í dauðans ofboði og skelfingu gjörði Jón hverja tilraunina á fætur annari til að losna. Hann brauzt um og barði á báðar hliðar, en allt var það árangurslaust, — krumlur Lúcifers læstust fastar að honum en áður, og skottið herti

enn meira að fótum hans. Svo hætti hann hræddur og máttvana og lá kyrr. Áfram þutu þeir — það var eins og þeir væru alltaf að falla, neðar og neðar í einhvern botnlausan og glórulausan óskapnað. Hann reyndi að ákalla guð um hjálp, en segulmagn hins illa anda var svo mikið, að hann gat ekki myndað nokkra sjálfstæða hugsun um guð, og svo fann hann glöggt, að guð var þar hvergi nálægur. Hann var kominn út úr ríki hans, og ofurseldur valdi og makt myrkranna. Hann var orðinn flæktur í neti Lúcifers, og kominn á fleygiferð til helvítis. Hann fann það að sönnu glöggt, að það var allt honum sjálfum að kenna, en það var ofseint að sjá það nú, — ekkert um að gjöra annað en sökkva — sökkva, — skyldi þá aldrei koma botn á þessu helmyrkurs hyldýpi, — þar til er komið væri á staðinn innan um djöfla og erkiára og illa anda? Og þar átti hann að vera — en hvað lengi? Engan tiltekinn árafjölda, heldur alltaf — endalaust; kveljast þar með öðrum útskúfuðum og glötuðum jarðarbúum um allar ókomnar aldir, lengur en hugur hans gat hugsað. Ef til vill — hefði hann lifað betur, verið meira að manni, og hjálpað konunni betur, borgað tíundina og líknað fátækum, og beðið guð innilega, þá máske — en það var of seint að sjá það nú.

Svo fór hann að hugsa um drenginn sinn, eina barnið, sem hann hafði eignast um ævina. Hann mundi alltaf eftir hvað honum hafði þótt skemmtilegt að lifa þessi sex ár, sem hann var hjá honum, og hvað sorgin og söknuðurinn hafði lagst þungt á hann, þegar samverutími þeirra var á enda. Eftir fráfall hans gjörði hann sér aðeins þá hugmynd um annað líf, að fá að sjá hann og vera þar, sem hann væri. Þegar hann var orðinn hreifur af víni, þá var hann vanur að segja, að Ásdís sín mætti fara til fjandans, en drenginn sinn ætlaði hann að hitta hjá guði. Honum fannst, að þetta einkabarn sitt mundi hljóta að koma til sín í andlátinu, vefja litlu handleggjunum um hálsinn, eins og hann var vanur að gjöra, og svo ætlaði hann að fljúga gegnum loftið og láta drenginn leiðbeina sér fram fyrir guð, og hann vonaði, að fá að vera nálægt honum; því hvar sem drengurinn var, þar hlaut himnaríki að vera. Helvíti sjálft með allar sínar ógnanir og alla sína djöfla hlaut að verða að him-

neskum sælustað, ef hann væri þar fyrir. En svo fann hann glöggt, að ekki þurfti hann að búast við honum þar. Hann var nú sjálfur í myrkri dauðans, og þá og þegar kominn í helvíti, og þar var úti öll von. Hann hafði þó liðið nógu margt og mikið illt í lífinu, til þess að hann hefði átt skilið, að vera hjá drengnum, eða að minnsta kosti að fá að sjá hann einu sinni áður, en hann sykki fyrir fullt og allt niður í hyldýpið. Hann var auðvitað engill hjá guði, en hann var þó sonur hans, og hafði alltaf þótt vænt um hann. Rétt áður en hann gaf upp öndina, hafði hann sagt: „Pabbi, lúrðu hjá mér." Og hann gjörði það; lagði handlegginn yfir hann, drengurinn reyndi að brosa framan í hann og — dó. Og sá eini ljósglampi, sem síðan hafði stöðugt lifað í sálu hans, var sá, að hann mundi einhvern tíma og einhvers staðar fá að sjá drenginn aftur, þegar hann væri dauður — og Ásdís komin til fjandans.

Niður — niður, — hann sökk með fljúgandi ferð. Hann var fyrir löngu orðinn vonlaus, — hættur að brjótast um, og lá hreyfingarlaus með aftur augun. Magn hins illa anda var að fá meira og meira vald yfir honum, og hann fór að sjá ofsjónir í myrkrinu; honum sýndust bláraúðar eldingar þjóta fram og aftur, og við þeirra ímyndaða glampa sá hann mora af lifandi ófreskjum allt í kringum sig. Hann hlaut að vera farinn að nálgast helvíti. Jæja, það varð þá svo að vera.

„Drottinn — Jesús!" sagði hann og kjökraði eins og útgrátið barn. „Fyrirgefðu mér, hvað ég hefi verið slæmur og vanþakklátur. — Fyrirgefðu mér allar mínar syndir, og lofaðu mér að sjá sem snöggvast drenginn minn, áður en ég sekk í stað hinna fordæmdu."

Honum fundust járngreipar Lúcifers linast, og skottið lykkjaðist af fótum hans. Það vaknaði hjá honum von á ný, og hann fór að brjótast um sem hamstola maður. Hann losnaði meira og meira, og afl hins illa anda minnkaði að sama skapi. Honum fannst hann aftur vera kominn heim í hús sitt á Strympu og vera að fást þar við einhvern óvætt, og loks var það svarti haninn, sem hann átti í baráttu við. Hann reiddi upp hnefann til að slá hann, en laust það heljarhögg

í gólfið, að hann sárkenndi til, opnaði augun og sá, að hann lá á gólfinu fyrir framan bekkinn og Ásdís stóð þar yfir honum.

3.

Breyttar skoðanir

„Hver ósköp eru komin yfir þig, Jón?“ sagði hún. „Ég heyrði einhver ólæti og umbrot, þegar ég kom úr fjósinu, og þá liggur þú á gólfinu, berð frá þér með höndum og fótum, og ert ýmist að hljóða eða skæla. Dreymdi þig svona illa, eða hvað?“

Jón svaraði engu. Hann lá þar hreyfingarlaus á gólfinu, yfirkominn og máttvana, en glaður yfir að vera enn í heimi hinna lifenda. Einhver ósýnilegur kraftur hafði hrifið hann úr myrkri undirdjúpsins, svo hann mætti enn þá um stund lifa og njóta þeirra gæða, sem guð sendi honum, en hann hvorki vildi þakka né launa.

Þarna lá hann nú á gólfinu í húsinu sínu. Hann var bráðlifandi; á því var enginn vafi. Þar var ekkert ónáttúrlegt á ferðum; allt eins og átti að vera, og Ásdís stóð yfir honum.

„Reyndu að standa á fætur, Jón.“

En Jón hreyfði sig ekki. Hann var svo lémagna, að hann gat ekki staðið upp. Hann andvarpaði og sagði:

„Æ, guð hjálpi mér.“

Og svo lá hann hreyfingarlaus.

„Þú ert eitthvað lasinn. Kannske þú hafir meitt þig við að detta á gólfið? Stattu upp og legðu þig heldur á bekkinn.“

Og hún laut niður og tók undir axlir hans, eins og Lúcifer gjörði, og með hjálp hennar stóð hann loksins á fætur.

„Æ, guð minn góður hjálpi mér,“ sagði hann aftur mæðulega, og lagðist út af á bekkinn.

„Helduðu að þú gætir ekki borðað, ef ég færi þér kvöldskattinn?“

„Æ, ég hefi ekki matarlyst.“

Nú þóttist Ásdís viss um, að hann væri veikur. Þegar Jón neitaði mat, þá var hann ekki heilbrigður.

„Ætli þú gætir ekki borðað steikt ket og kartöflur?“

Nei, það gat Jón ekki. Það mundi auka við stóru skuldina, og til þess mátti hann ekki hugsa.

„En ef ég færi þér soðinn hvítfisk?“

Ekki heldur það. Hann var viss um, að það yrði allt sett í sama reikninginn.

„En ef ég helli á gott kaffi?“

Nei, kaffi vildi Jón ekki.

„En ef ég færi þér soðin egg?“

Hann ætlaði að neita, en þá rankaði hann við því, að honum hafði hvorki verið færð til skuldar hæns eða egg. Hann sá nú hvernig í því lá. Konan hafði alltaf eignað sér þann lið af búinu, og það var vafalaust fært inn í hennar reikning. Honum var óhætt að éta á hennar kostnað, og hvort hún borgaði eða borgaði ekki, kom honum ekki við.

„Kannske að ég reyni að nærast á eggjum, ef þú hefir þau.“

Eggin komu óðara.

„Hænurnar mínar verpa vel,“ sagði Ásdís. „Í dag fékk ég fimm egg.“

„Já,“ sagði Jón, fremur við sjálfan sig en hana. „Eggin koma frá guði, eins og allt annað, sem gott er.“

Þetta tal Jóns var svo ólíkt því, sem hann talaði venjulega, að konan hans fór að óttast, að hann væri með óráði.

„Þú ert dauðveikur, Jón,“ sagði hún. „Þú skelfur og hefir hálfgert óráð. Farðu að hátta strax, og vittu hvort þér skánar þá ekki.“

„Ásdís mín,“ sagði hann nokkru seinna, eftir að hann var háttaður. „Við erum í óttalegri skuld við guð.“

„Ég ætla að gefa þér aconíti. Það er ofsahiti í þér. Reyndu svo að fara að sofa.“

„Mikill skelfilegur reikningur! — Mikil skelfileg skuld!“ sagði hann lágt, eins og hann væri að tala við sjálfan sig. „Sólskinið — rigningin — snjórinn — lífið — skepnurnar — fiskurinn — Ásdís — allt frá guði — allt — — — allt.“

„Guð hjálpi mér,“ sagði Ásdís. „Þar fer hann aftur að tala óráð, og ég ein í húsinu. — Vertu alveg kyrr,“ sagði hún

byrst, „eða ég bind þig niður í rúmið. Þú veizt að ég hefi í öllum höndum við þig.“

„Við ættum að borga tíundina, Ásdís mín. Prestarnir segja, að hún sé nægileg okkur til sáluhjálpar, og þeir eru vitrir menn — þeir vita allt betur en — en Lúcifer. Búið okkar hérna er allt frá guði, og það er ekki nema rétt, að hann fái tíundina. Við getum látið tvo gripi — við megum vel missa þá.“

„Svo ætla ég að þvo ennið á þér úr arnicu áburði, og leggja volgan bakstur við höfuðið á þér.“

„Ég vil að presturinn sé látinn vita það strax, að við ætlum að borga tíundina — vel og kristilega.“

„Svo legg ég volgan léreftsdúk við brjóstið á þér, til að verja, að í þig hlaupi kalda, og gef þér aftur inn, áður en þú sofnar.“

„Mér fannst hann Lúcifer koma hér inn til mín og . . . ,“

„Sussu! Þú ert dauðveikur maður og með óráði. Þegiðu eins og steinn, og reyndu að fara að sofa.“

Jón gegndi þessu. Hann sá að það var þýðingarlaust, að ræða málið frekar í það skiptið. Hann var líka allur eitthvað lémagna og af sér genginn, og fann, að nú átti bezt við sig að hvílast. En þó gat hann ekki stillt sig um, að spyrja konu sína einnar spurningar.

„Ásdís mín!“ sagði hann, „er svarti haninn ennþá í fjósinu?“

„Taktu hérna inntöku af núx, og farðu svo að sofa. Ég lít eftir þér fram eftir nóttunni.“

Hún réði — eins og vant var. Hann lá þar hreyfingarlaus og áhyggjufullur — með arnicu-áburð við ennið, volgan vatnsbakstur við brjóstið, og tvær góðar inntökur af aconíti og núx í maganum.

Og þó var hann alveg heill heilsu.

Hann hafði skipt um skoðanir í tíundarmálinu, — ekkert annað.

Góðar taugar

I.

"Night is the time for crime and darkest deeds and it is then that wild thoughts enter our brain."

Nótt, dimm, köld og eyðileg, hvíldi yfir einum af hinum mörgu fjörðum, er skerast inn í austurströnd Íslands. Hin daufa, draugalega glæta, er hið níu nátta gamla tungl hafði varpað yfir fjörðinn og kauptúnið, var um það bil að hverfa, því tunglið var að ganga á bak við himinháan fjallshnjúk, sem reis upp í suðvestri, rétt á bak við kauptúnið, hulinn snjó ofan í miðjar hlíðar og hélugrár þar fyrir neðan; því nú var komið haust, og þetta var síðasta nóttin í septembermánuði, svo engin furða var þó kalt væri orðið. Hinum megin fjarðarins, andspænis kauptúninu grillti óljóst í nokkur hvítgrá hús, sem stóðu á ströndinni, og á bak við þau aftur í fjöll, — ekkert nema hrjóstrug, há og eyðileg fjöll, sem náðu óslitin svo langt sem augað eygði norður og suður með firðinum.

Ekki svo að skilja, að myrkrið væri svartara eða kuldinn meiri eða útsýnið eyðilegra á þessum eina firði, heldur en á öðrum fjörðum þar nálægt; því fór fjarri. Myrkrið var alls staðar jafnsvart, og alls staðar blés sami kuldanæðingurinn — kaldari en nokkru sinni áður um sumarið, rétt eins og hann væri að minna mann á, að blessað bjarta, næturlausa íslenzka sumarið væri nú liðið; en eyðilegur, langur og dimmur heimskautsvetur væri í nánd.

Nótt! Hvað skiljum vér við það orð? Það að sólin er horfin, dagurinn liðinn, og myrkur komið yfir láð og lög. Það, að vinnutími vor er á enda, og vér eigum að hvílast og sofa og safna nýjum kröftum. Það, að vald ljóssins er horfið, en veldi myrkranna orðið ríkjandi í þess stað. Það, að allar Skottur og allir Lallar og allir Mórar, sem um margar aldir hafa verið átrúnaðargoð og hálfgerðir fulltrúar þjóðar vorrar, eru nú komnir á kreik og farnir að reika um fornar

stöðvar, og máske að líta eftir, hvernig hinir fulltrúarnir, sem þjóðin virðist ekki trúa á, leysi sín skylduverk af hendi.

Á daginn, þegar ljósið hefir veldissprotann, fæst enginn um það, þó hann sé einsamall á ferli úti á víðavangi. Á nóttunni er fáum mikið um það gefið. En þrátt fyrir myrkur næturinnar og allt hið geigvænlega, sem því fylgir, þá verðum vér að játa, að mörg nótt hefir svo yfir oss liðið, þegar hinn daglegi hávaði og skarkali var þagnaður, og stjörnurnar skinu í allri sinni dýrð, og ekki bærðist hár á höfði manns, að oss hefir fundizt heimurinn með allri sinni hræsni og öllum sínum freistingum vera fjær oss en áður, en vér standa einu feti nær hinu tignarlega og guðlega í tilverunni — einu feti nær himninum.

En þessi síðasta nótt í septembermánuði var ekki þannig, að hún gæti vakið hjá manni nokkrar göfugar hugsanir. Að minnsta kosti fannst ekki manninum það, sem kraup niður við stóra steininn uppi í fjallshlíðinni. Hann renndi augunum flóttalega út í myrkrið, eins og hann ætti óvina von úr öllum áttum; stóð síðan upp og gekk skjögrandi nokkra faðma í þá áttina, sem alfaravegurinn lá, sneri síðan aftur og settist niður hjá steininum.

„Ég get það ekki," hugsaði hann; „mér er það ómögulegt. Ég er sjálfsagt jafn huglaus og ég er illgjarn. Það er eins og einhver hvísli því að mér, að hann liggi þarna, og rísi aldrei á fætur af sjálfsdáðum. En hvað andlit hans sýndist hvítt og nábleikt, þegar tunglið skein á það á götunni. Nú get ég skilið, hvernig Gyðingum hafi verið innan brjósts, þegar þeir báðu fjöllin að hrynja yfir sig og hálsana að hylja sig. Betur að ég væri djúpt grafinn undir steini þessum og nafn mitt gleymt að eilífu. Ég finn að ég er, eins og Kain, landflótta og flakkandi á jörðinni. Það er allt í aðdáanlegu samræmi við líf mitt að undanförnu, og sýnir, að fóstri minn hefir verið spakmáll, þegar hann sagði, að ekkert gott væri í mér, og skollinn mundi taka mig, því guð vildi ekki eiga mig. Það er satt, sem meistari Jón segir, að heiptin er eitt andskotans reiðarslag. Ef ég hefði ekki orðið viti mínu fjær af heiptinni, þá hefði ég aldrei slegið hann. Og sjálfsagt mundi ævi mín öll önnur, ef ég hefði

lært að stjórna geði mínu. Anna sagði í fyrradag, að ég væri svo skapillur, að ómögulegt væri að eiga við mig, og svo væri ég sífullur.“ — „Jæja,“ sagði hann og tók vínflösku úr vasa sínum og þeytti henni niður í grjótið, „ekki skalt þú framar gera mig að djöfli, eða koma mér til að vinna fleiri ódáðaverkin. Og — hvað ætli liggi nú næst fyrir mér? Sjálfsagt að ég verði tekinn fastur, dreginn fyrir sýslumann og dæmdur sekur, því glæpir dyljast aldrei. Og — hvað svo? Fangelsi, eða hvað? Það afsakar mig ekki neitt, þó ég segi, að ég hafi verið viti mínu fjær af ölæði, það er líka óvíst, hvort ég hefi verið það, því ég man vel eftir öllu, sem gerðist. Það má nærri geta, hvað úr því verður. Ég braut minna, þegar ég sló búðarmennina fyrir að hræða Maríu gömlu, og lá við að ég sætti fangelsi fyrir. Það er eins og ég sé fæddur til að vera öllum til ills. Það er enginn vafi á því, að ævi mín endar með skelfingu, og það er betra að það verði nú en síðar. Fóstra mín sagði mér, að ég væri ekki nema til ills á heimilinu, og úr báðum kaupstöðunum hefi ég verið rekinn fyrir drykkjuslark og óreglu. Og — þó fannst mér ég hafa löngun til að vera heiðarlegur maður, og ég var búinn að einsetja mér að verða það, ef ég næði í Önnu. En svo spilltu vondir menn og djöfullinn því. Hún sagði, að það væri ekkert vit í, að bindast öðrum eins manni og ég væri, og svo rauf hún öll sín heit við mig, en lofaðist *honum*. Hann er líka ríkur, og gullið kaupir allt, jafnvel mannssálina. Og svo verð ég, sveitarómaginn, dáðleysinginn, fyllisvínið að lúta í lægra haldi fyrir honum.

Ævi mín er ekkert nema stríð, endalaust stríð við sjálfan mig og heiminn. Og allt af bíð ég ósigur, hvort heldur ég berst við sjálfan mig eða aðra. Og svo þetta síðasta — og versta. Nú er allt farið. Mannorðið farið, — hafi það nokkurn tíma við mig loðað. Vinirnir farnir. Stúlkan töpuð. Öll von um atvinnu og heiðarlegt líf á enda. Því ætli ég sé að reyna til að lengja þetta vesæla og tilgangslausa líf? Margur maðurinn hefir stytt sér aldur. Hvers vegna geri ég það ekki líka? Ég geri þá tvennt í einu: Losa sjálfan mig úr klóm mannanna og losa mennina við slíkt óargadýr, sem ég er.“

Hann stóð nú upp, skjálfandi af kulda, og gekk ofan

hlíðina og niður að sjónum. Þar settist hann niður á blágrýtisklöpp, sem sjórinn skall upp að, og hélt þar áfram hugleiðingum sínum. Örvæntingin hafði náð fullkomnu valdi yfir honum. Já, hvers vegna að vera lengur að lifa öðru eins lífi og hann hafði lifað, misskilinn af öllum, hæddur og hataður, og með þeirri meðvitund, að nú biði sín ekkert annað en fangelsið.

Hér var dauðinn rétt við fætur hans. Hyldjúpur sjórinn gein þar undir. Bárurnar skullu upp að klöppinni, soguðust frá henni aftur, skullu upp að henni á ný og þeyttu úðanum alla leið upp til hans, eins og þær væru að reyna að draga hann niður í djúpið til sín. Því ekki að lofa þeim það? Hann gat afborið dauðann. Það yrðu að líkindum sárar kvalir fáein augnablik, meðan hann væri að drukkna; svo kæmi dauðinn og þar á eftir —?—

„Já, hvað mundi koma þar á eftir? Honum hafði verið kennt, að til væru tveir staðir: Himnaríki, sem væri sælustaður og biði allra þeirra, er vel hefðu breytt, og helvíti, sem væri heimkynni hinna vondu, og sérstaklega þeirra, er réðu sér sjálfir bana. Hann gerði sér enga von um að komast í himnaríki, jafnvondur og hann væri. En í hinn staðinn vildi hann ekki fara heldur, og svo framarlega sem guð væri til, þá fannst honum það hróplegt ranglæti af honum, að setja sig þangað. Hann hefði liðið nógu mikið illt í heiminum, þó kjör hans yrðu ekki enn verri eftir dauðann.

En svo hafði hann heyrt nokkra unga menntamenn halda fram þeirri skoðun, að ekkert líf væri til eftir þetta; þegar líkaminn dæi, væri og tilveru sálarinnar lokið. Sú skoðun féll honum vel í geð. Dauðinn væri þá ekkert nema svefn, og hann vildi gjarnan sofa og vakna aldrei aftur; sofa og falla í gleymsku að eilífu.

Í norðaustri sá hann langa röst af kolsvörtum skýjabólstrum gægjast upp yfir fjallabrúnirnar og stefna í áttina til sín. Honum sýndist ekki betur, en þeir taka á sig líkingu ýmsra lifandi dýra og jafnvel manna. Sumsstaðar stóðu svartir hausar og herðar upp úr röstinni; þeir mjökuðu sér áfram og upp á við, grúfðu sig stundum ofan að röstinni aftur, og otuðu svo hausunum upp á ný, skiptu um hami,

runnu tveir eða fleiri saman í eitt og skiptu sér sundur aftur; en á undan allri röstinni fór ský-ferlíki mikið og ofan á því sat annað skrímsli, sem líktist fremur manni en nokkru öðru, og hausinn á þessu ferlíki teygðist áfram, þangað til herðarnar bar hærra og hakan virtist renna saman við ferlíkið, sem undir var.

Svo renndi hann huganum yfir þessi tuttugu ár, sem liðin voru af ævi hans. Hann fann þar fátt, sem eftirsjón væri í. Sem sveitarómagi hafði hann verið látinn vinna af öllu megni, og ekki fengið annað í aðra hönd en lélegt viðurværi og vont atlæti. Hinir einu sólskinsblettir í ævi hans voru þær fáu stundir, er hann hafði dvalið einn hjá Önnu. Sérstaklega dvaldi hugur hans við endurminninguna um þann dag, þegar þau voru á ferð ofan af fjalli í svartaþoku. Hún var orðin hrædd og þreytt, og lét hann leiða sig, þangað til þau sáu bæinn. Og honum hafði fundizt, að það væri sú mesta sæla, sem sér gæti hlotnazt, að mega leiða hana í gegnum lífið; þá væri hann alsæll, og gæti orðið svo góður — ósköp góður. Nú voru allir þeir draumar horfnir, og hann sjálfur sem alþekktur óreglu- og ofstopamaður flæmdur og útskúfaður frá henni.

„Hér skal nú endir á verða,“ sagði hann og reis upp. Dökku skýjarastirnar færðust hærra og hærra upp í loftið, og ferlíkin voru orðin fleiri og ægilegri en áður. Honum flaug í hug, að höfðingi myrkranna væri þar á ferð með sveit sína, og mundi ætla að sækja sálu sína. „Bull,“ sagði hann hálflágt, „sálin deyr, þegar líkaminn deyr, og dauðinn er aðeins eilífur svefn. Ég skal þola dauðann eins og *maður*.“ Hann gekk fram á brúnina og kraup þar niður, og horfði ofan í kolsvart hyldýpið. Þá heyrði hann lágt hljóð, eins og barn væri að veina, hinum megin fjarðarins. Hann vissi að það var selur, en þó varð honum svo bilt við, að hann hrökk saman, og datt í hug saga af manni, sem hafði drekkt sér og gengið síðan aftur. Og út úr því fór hann að hugsa um, hvort hann mundi einnig ganga aftur, og verða öllum enn hvimleiðari en áður.

Og allt í einu greip hann sterk og ósjálfráð hræðsla, sem hann aldrei hafði fundið til áður. Honum fannst hann

ómögulega geta verið einn, heldur þurfa hjálp einhvers staðar frá, rétt á meðan hann væri að heyja dauðastríðið. Og þrátt fyrir það, þó hann áður hefði komizt að þeirri föstu niðurstöðu, að sálin lifði ekki lengur en líkaminn, og dauðinn væri ekki annað en eilífur svefn, þá var hann nú ósjálfrátt farinn að biðja guð.

Hann langaði til að biðja hann að vera hjá sér rétt á meðan hann væri að deyja, og reiðast sér ekki, þó hann fyrirfæri sér sjálfur, heldur virða sér til vorkunar, hversu bágt hann hefði átt um ævina. En hann gat ekki fundið hæfileg orð til að ávarpa guð með. Hann byrjaði aftur og aftur: „Guð — guð. Jesús — Jesús;“ lengra komst hann ekki og loks hætti hann við það. „Ég get það ekki,“ sagði hann gremjulega. „Ég hefi aldrei gert það áður, og nú er það um seinan að byrja á því.“

Þá kom honum til hugar, að nokkrum dögum áður hafði hann heyrt Maríu gömlu lesa upphátt í ritningunni. Hann hafði veitt því lítið athygli, sem hún las, en nú mundi hann glöggt, að hann hafði heyrt hana lesa þessa setningu: *„Nú er sál mín óróleg, og hvað skal ég segja? Faðir! frelsa þú mig frá þessari stundu.“* Honum fannst þessi orð eiga svo vel við ástand sitt, að hann hafði þau upp aftur. Svo fleygði hann sér á grúfu niður á klöppina og bað hvað eftir annað: *„Faðir, frelsa þú mig frá þessari stundu.“* Og eftir því sem hann las þau oftar, fannst honum hræðslan hverfa og storminn í sálu hans lægja, og áform hans að fyrirfara sér verða veikara en áður.

Hann lá svo hreyfingarlaus langa stund, hálflamaður af baráttunni. Svo fór hann aftur að íhuga áform sitt. Hann hafði heyrt sagt, að það bæri vott um hreysti og hetjuskap að geta sjálfur ráðið sér bana, en — var sú skoðun rétt? Eins og nú stóð á fyrir honum, fannst honum alveg hið gagnstæða: að það væri fremur vottur um hugleysi og gunguskap, og það þyrfti langtum meiri kjark til að lifa, heldur en að deyja, sérstaklega fyrir hann, sem hefði alla á móti sér, og ætti sér alls staðar ills von. En var nú líka sú skoðun rétt? Hann vissi þó, að María gamla vildi honum vel. Og þó allir, sem þekktu hann, hefðu óbeit á honum, þá

væri heimurinn nógu stór samt. Hví ekki að sýna sig sem hetju, bjóða heiminum byrginn og fara burt, þangað sem enginn þekkti hann? Nú færu hópar af fólki til Ameríku á hverju sumri. Hvers vegna ætti hann ekki að fara líka? Hann hefði oft heyrt, að þangað færi aðeins hið lakasta af þjóðinni, og hann væri nú einmitt af því tæginu. Hvað var að vita nema hann gæti þar byrjað nýtt líf, og orðið heiðarlegur maður. Og þó það tækist nú ekki, þá væri Ameríka svo stór, að þar gæti hann dvalið og dulizt öllum, sem hefðu þekkt hann og hatað áður.

En svo væri verkið, sem hann hefði unnið kveldið áður. Hann ætti eftir að fá sín makleg málagjöld fyrir það. „En hvers vegna að hræðast slíkt," hugsaði hann; „það er þó einhverntíma búið." Hann var nú orðinn hetja. „Hvað sem eftir fer, þá skal ég ekki vera sá heigull að fyrirfara mér; ég á kannske ekki svo langt eftir samt. Drottinn, ég þakka þér, að þú frelsaðir mig frá þessari stundu."

Hann stóð nú upp og gekk burt frá klöppinni. Áform hans að fyrirfara sér var nú orðið að engu. Hið illa og góða, þessi tvö sterku höfuðöfl, sem hvíldarlaust heyja sitt eilífa stríð í náttúrunni, og hvergi með meiri ákafa en í manninum, höfðu háð orustu í sálu hans, og hið illa hafði beðið ósigur. Hann gekk nú áfram, unz hann kom á veginn. Þar lá maður og stundi þungan. Hann leit upp og hræðslusvip brá yfir andlit hans. „Þú ert líklega kominn til að ljúka við verkið, sem þú byrjaðir á í gærkveldi," sagði hann með veikri rödd.

„Einar," svaraði hinn um leið og hann laut niður og tók hann upp í fang sér. „Ég hélt að ég mundi ekki sjá þig lifandi aftur. Nú er ég kominn til að flytja þig heim og biðja þig fyrirgefningar á því, hvernig ég fór með þig."

II.

Hér verðum vér að nema staðar og biðja lesarann afsökunar á því, að hafa brotið reglur kurteisra manna með því, að segja honum ekki nafn manns þess, er háði þetta stríð við sjálfan sig; en nú skal það gert.

Hann hét *Árni* og var *Jónsson,* tvítugur að aldri. Þegar

á barnsaldri hafði hann misst báða foreldra sína, og af því hann átti enga ættingja, sem gátu eða vildu ala önn fyrir honum, urðu það forlög hans að fara á sveitina. Hreppsnefndin kom honum fyrir hjá bóndanum í Dal, og þar ólst hann upp sem olnbogabarn heimsins; hafði illt atlæti, og viðurværi og fatnað af skornum skammti, en varð að þræla eftir megni frá morgni til kvölds. Það var ekki sparað að minna hann á, að hann væri niðursetningur, sem ekki væri matvinnungur og mundi aldrei verða. Og einmitt af því, hve illu atlæti hann mætti, varð hann óviðráðanlegur og kargur, og því verri sem árin færðust yfir hann. Svo fór hann að laumast burt og ofan í kauptúnið, og þar komst hann í kunningsskap við stráka, sem voru eldri og spilltari en hann. Og þegar hann kom heim aftur, þá voru skammirnar vísar, og höggin líka, ef hægt var að ná til hans. Enginn aumkvaðist yfir hann, né reyndi að laða hann að sér. En með því maðurinn er fæddur með tilhneigingu til hins illa, og verður að verða fyrir góðum áhrifum í æsku, og síðan, þegar hann vitkast betur, hafa stöðugt gát á sjálfum sér, ef hið illa í eðli hans á ekki að ná yfirhönd, þá má nærri geta, hvernig munaðarleysinginn varð, sem enginn aumkvaðist yfir né leiðbeindi, og sem auk þess sá þess daglega vott, að hann væri öðrum til leiðinda og þyngsla. Það var aðeins ein lifandi vera, sem hann kærði sig nokkuð um; það var fóstursystir hans og jafnaldra, sem hét *Anna,* dóttir bóndans í Dal. Hún var ljómandi falleg stúlka, með blá augu og kringluleitt, bjart og hreint andlit, og nettar og mjúkar hendur. Þau umgengust hvort annað, og enginn fékkst um það, og sízt af öllu kom Dalbóndanum til hugar, að hann Árni, sveitarómaginn, mundi dirfast að fella ástarhug til dóttur hans, — ríkustu og fallegustu stúlkunnar í firðinum. Árni gerði sér heldur enga von um að fá hana, og reyndi með öllu móti að kæfa niður ást þá, er hann bar til hennar. En hann gat það ekki, og honum fannst lífið fara að verða óbærilegt. Svo reyndi hann að gleyma hörmum sínum í svölunarlind Bakkusar, og vínið, sem venjulega glæðir allt hið illa í eðli mannsins, hafði þau áhrif á hann, að hann varð svo illur og hamslaus, að enginn gat við hann ráðið.

Svo leið tíminn þangað til þau voru átján ára. Þá um sumarið í sláttarbyrjun vildi það til, að smalinn varð veikur. Anna bauðst til að sitja hjá ánum um daginn, svo vinnumenn föður hennar mættu vera við sláttinn. Hún fór. En þegar komið var fram yfir nón, sortnaði í lofti og laust á svartaþoku.

„Árni, þú;“ sagði gamli maðurinn — það var venja hans að segja „þú“ þegar hann ávarpaði einhvern. „Farðu á móti henni Önnu og hjálpaðu henni heim með ærnar. Það er sennilegt að hún sitji hjá þeim uppi á Fagrahjalla.“

Árni lét ekki segja sér þetta tvisvar. Hann hefði farið, þó verið hefði svartnættis myrkur. Hann fór að leita að henni og fann hana loks skammt frá Fagrahjalla. Þar stóð hún uppgefin og ráðalaus yfir ánum. Þær vildu hvergi fara, vildu bara liggja og jórtra. Hann sendi hundana af stað, og gekk sjálfur svo rösklega að verki, að þær urðu að gera sér að góðu að lötra af stað heimleiðis. Þau Anna gengu hægt á eftir þeim, og bæði þögðu, þangað til hann loks sagði: „Anna, þú ert uppgefin; viltu ekki lofa mér að leiða þig?“ Hún svaraði engu en rétti honum höndina, og svo héldu þau áfram. Hann var í vakandi draumi og rankaði fyrst við sér, þegar hann í þokunni sá rofa fyrir bænum í Dal. Hann átti ekki von á, að þau væru komin svona langt, og óskaði að leiðin hefði verið helmingi lengri.

„Nú sjáum við heim,“ sagði hún og dró að sér höndina.

„Ó, Anna mín,“ sagði hann og sneri sér að henni; „ég vildi að ég mætti alltaf leiða þig, — alltaf meðan ég lifi. Mér þykir svo vænt um þig — hefir alltaf þótt — og ég skyldi verða þér svo góður — ósköp góður.“

Hann vissi aldrei hvað það var, sem gaf honum kjark til að segja þetta. En hann vissi, að aldrei mundi hann hafa sagt það, ef hönd hennar hefði ekki legið máttlaus og heit í hans eigin. Þau litu hvort framan í annað, hann sá enga breytingu á henni, nema andardrátturinn var tíðari og roðinn í kinnum hennar meiri en áður. Hún sá einhvern þann svip í andliti hans, sem hún hafði ekki séð þar áður. Henni fannst hún geta lesið það út úr því, að hann mundi taka sér fram, óregla hans hverfa, en allt hið nýtilega í eðli hans

fá yfirhöndina, ef hún aðeins vildi verða leiðarstjarna hans á lífsleiðinni; gefa honum hönd sína og ganga við hlið hans til dauðans.

Hún dró ekki að sér höndina, og það jók honum hug. Hann tók hana í faðm sér og þrýsti hinum fyrsta kossi á varir hennar, svo öðrum og þriðja, og kossarnir innsigluðu trúlofun þeirra.

Þegar Árni sagði föður hennar frá, hvernig komið var, lá við að gamli maðurinn gengi af göflunum. Það var svo sem ekki við það komandi, að hann gæfi samþykki sitt. Hann ámælti Árna þunglega fyrir að hann, félaus maður og alinn upp á sveit, skyldi gera sér þá hneisu, að vera að biðla til dóttur sinnar. Og svo ákafur varð hann, að hann vísaði Árna burt af heimilinu, og fyrirbauð honum að koma þangað framar.

Árni sá sinn kost vænstan að fara, en áður gat hann þó náð tali af unnustu sinni. Hann sagði henni, að ef hún aðeins reyndist sér trú, þá skyldi hann reyna að verða nýtur maður; lifa fyrir hana, vinna fyrir hana, og hætta ekki fyrri en hann væri svo efnaður, að hann gæti látið henni líða vel.

Já, hún ætlaði að reynast honum trú, og aldrei, aldrei að bregðast honum, heldur elska hann til dauðans, hvað sem faðir hennar og fólk segði.

Svo fór hann frá Dal og flutti ofan í kaupstaðinn. Hann leitaði atvinnu hjá kaupmanninum, og kaupmaðurinn lét tilleiðast að taka hann og láta hann vinna í pakkhúsinu. Fyrst gekk allt vel; Árni drakk ekki, og leysti verk sitt sæmilega af hendi. En svo kom nýtt mótlæti fyrir: Hjá kaupmanninum var innanbúðarmaður, er Einar hét, sonur eins ríkasta bóndans þar í firðinum. Hann fór að venja komur sínar að Dal, og það leið ekki á löngu, áður en fólk fór að stinga saman nefjum um, að hann langaði til að eignast Dalsauðinn og Önnu með, og Bjarni gamli, faðir hennar, væri því fylgjandi. Árni frétti þetta og varð hugsandi út af því. Hann hafði mjög sjaldan tækifæri til að hitta

unnustu sína; en það þótti honum verst, að þurfa daglega að umgangast meðbiðil sinn, sem storkaði honum á allar lundir. Í þessu ástandi tók hann aftur að leita svölunar hjá Bakkusi, og voru góðgjarnar kvensniftir fljótar að bera þá frétt að Dal, að Árni væri aftur lagstur í óstjórnlegan drykkjuskap. Ágerðist nú óregla hans svo mjög, að hann var rekinn úr vinnunni, og þóttist Einar þá hafa sigri að hrósa.

Þar í kaupstaðnum var gömul kona og góð, sem María hét. Hún bjó ein í kofa, og lifði helzt á því, að þvo og hirða föt lausamanna. Árni hafði nokkrum sinnum talað við hana, og hún hafði með góðum orðum haft þau áhrif á hann, að hann virti meira orð hennar en annara. Eitt kvöld, skömmu eftir að hann missti vinnuna, varð honum reikað inn til hennar og fór að tjá henni raunir sínar. Þegar hann hafði stutta stund setið þar, komu nokkrir búðarmenn og ætluðu að hafa það fyrir kvöldskemmtun, að glettast við Maríu. Þeir klifruðust upp á kofann og tóku vírstreng og létu skrölta innan í reykháfnum. María var hjátrúarfull og hrædd, en Árni bað hana að vera hljóða. Voru nú dyrnar opnaðar og kom fata full af vatni í hendingskasti framan á hann. Hann þoldi ekki meira, en stökk upp og út, og fóru svo leikar, að hinir urðu frá að hverfa. Morguninn eftir var honum birt stefna og fundið það til saka, að hann hefði barið tvo búðarmenn, svo á þeim hefði séð. Hann mætti fyrir réttinum og kannaðist við sekt sína, og var sektaður um tuttugu krónur, því í réttvísinnar augum hafði það enga þýðingu, þó hann segði, að hann hefði verið að verja gamla og lasburða ekkju fyrir árásum búðarstráka. María borgaði sekt hans, því sjálfur gat hann það ekki. Þessi saga fékk fætur og var löguð svo í meðferðinni, að hann átti að hafa barið mennina til stórskemmda, og hefði eflaust orðið banamaður annars þeirra, ef hann hefði ekki getað forðað sér.

Einn dag ásetti Árni sér að fara og tala við Önnu, hvað sem það kostaði. Svo fór hann heim að Dal. Bjarni gamli tók honum dauflega en vísaði honum þó ekki burt. Hann átti langt tal við Önnu, og þegar hann kvaddi hana, var trúlofun þeirra rofin.

„Ég get ekki átt þig,“ hafði hún sagt. „Það segja allir, að þú sért orðinn sá óttalegur óreglumaður og svo geðvondur, að ómögulegt sé að lynda við þig. Svo er föður mínum gifting okkar á móti skapi og ég vil ekki óhlýðnast honum. Það er bezt að við skiljum fyrir fullt og allt.“

„Ætli þú rjúfir heit þitt aðeins af hlýðni við föður þinn? Ætli það sé ekki heldur, að Einar sé búinn að töfra þig með flærð sinni og“ — — —

„Hann hefir aldrei töfrað mig,“ sagði hún með ákafa. „Og það er rétt eftir þér að lasta hann og níða niður. Hann er þó langtum „penari“ maður en þú, og drekkur ekki út hverja krónu, sem hann eignast.“

„Ég sé hvernig komið er,“ sagði Árni og fór.

„Hún hefði getað gert mig að nýtum manni,“ sagði hann við sjálfan sig. „Þó ég vilji stilla mig, þá níðir fólkið mig samt niður, þangað til ég er ekki orðinn að manni. Fjandinn hafi það nú allt.“

„Og eftir þann bita fór Satan í Júdas.“ Það tók nú útyfir með óreglu hans. Hann var stöðugt fullur og svo illur við öl, að engu hófi gegndi. Allir sneiddu hjá honum og fyrirlitu hann. María gamla var sú eina, er tók málstað hans. „Hann er ekki eins vondur og hann er sagður,“ sagði hún oft; „en heimurinn hefir farið illa með hann.“

Svo kom haustið. Skipunum fækkaði; og þau lögðu af stað til útlanda hvert á fætur öðru. Hið síðasta átti að fara fyrstu dagana í október, og með því ætlaði kaupmaðurinn sjálfur. Var honum haldið skilnaðarsamsæti síðasta september, og um kvöldið var haldinn dansleikur í pakkhúsinu. Þangað voru allir velkomnir. Árni fór og þangað, því hann bjóst við að sjá Önnu þar. Hún kom líka þangað, og var ekki ein, því Einar kom með henni.

Árni var hreyfur af víni, en þó ekki mjög. Hann langaði til að dansa við hana rétt einn dans. Reyndar var hann ekki vel fær í þeirri list, en hélt þó, að hann gæti slarkað í gegnum polka. Hann gekk til hennar og bað hana að dansa við sig einn dans — rétt einn dans. Hún neitaði. Hann gekk þegjandi burt og út, og svalaði sér á vínflöskunni. Svo byrjaði dansinn. Hann kom inn og tók sér sæti út í horni og horfði á

dansfólkið. Og í gremju sinni drakk hann alltaf meira og meira, þangað til honum fannst salurinn með dansfólkinu hringsnúast og þokubaugar hringa sig um ljósin. Hann sá Önnu dansa einn dansinn eftir annan við Einar, og hatur hans á honum magnaðist svo, að honum fannst hann vel geta vitað hann dauðan.

Það leið að danslokum. Árni hugsaði sér, að hann skyldi dansa síðasta dansinn við Önnu, hvað sem það kostaði. Svo þegar átti að byrja dansinn, gekk hann til hennar, þreif í handlegg hennar og sagði:

„Anna, þú *skalt* dansa við mig þennan síðasta dans, hvort sem þú vilt eða ekki."

„Slepptu mér," sagði hún og reyndi að snúa sig af honum. „Þú klípur mig í handlegginn. Árni, segi ég, þú" — —

Lengra komst hún ekki, því þá kom Einar að, og sagði um leið og hann þreif hana af honum og hratt honum fram á gólfið, svo hranalega að hann datt flatur: „Heldur þú, að nokkur heiðvirð stúlka vilji dansa við *þig*, fyllisvínið þitt?"

Árni reis seint á fætur og sá, að allir hlógu að honum, og Anna hló líka, og það sveið honum mest. Hann slangraði eftir gólfinu og fór út, og gat varla stjórnað sér fyrir hatri sínu til Einars. Í einhverju hugsunarleysi ranglaði hann veginn út úr kauptúninu, áleiðis að Dal. Við og við slokaði hann drjúga teyga úr vínflöskunni, og blóðið fossaði hraðara og hraðara í æðum hans, og reiðin og vonzkan magnaðist meira og meira.

Hann var kominn spölkorn norður með sjónum, þegar hann heyrði mannamál á eftir sér. Hann nam staðar og hlustaði. Það var karlmaður og kvenmaður, sem töluðu, og á málrómnum þekkti hann, að það voru þau Einar og Anna. „Hann er að fylgja henni heim," hugsaði hann. „Látum hann leika sér í þetta skipti, en hann skal ekki gera það oftar."

Hann kraup á bak við stóran stein, meðan þau gengu fram hjá. Svo slangraði hann í humáttina á eftir þeim, unz hann kom þangað, sem vegurinn lá gegnum stórgrýtisurð,

sem komið hafði úr tindinum. „Hér skal ég sitja fyrir honum," hugsaði hann og settist niður.

Hann þurfti ekki lengi að bíða, áður hann heyrði skóhljóð í mölinni. Þá stóð hann upp og ranglaði á móti Einari. Honum sýndust margir þokubaugar hringa sig um tunglið, og tindurinn vera svartari og slúta meira fram en áður, rétt eins og hann ætlaði að hrynja ofan yfir hann og hylja hann í grjóti og aur að eilífu.

„Þú hérna, Árni?" sagði Einar og var auðséð, að honum var ekkert um það gefið að hitta hann þarna.

„Og þú hérna, þorparinn," sagði Árni skjálfraddaður af reiði. „Þú hefir víst átt erindið heim að Dal í kvöld. Ég — ég bjóst við að hitta þig hérna, og því beið ég. Þú skalt ekki oftar slá mig flatan og kalla mig fyllisvín og þorpara. Þú skalt" — — —

„Farðu úr veginum, svo ég komizt áfram," sagði Einar. „Ég eyði engum orðum við aðra eins drykkjuhunda og þú ert. Hafir þú nokkuð að kæra, þá gerðu það ófullur. Vit þitt er ekki of mikið samt."

„Þú ferð ekki alveg strax," sagði Árni og gekk nær honum. Hann dró ótt andann og var þrútinn í andliti af víndrykkju og reiði, og varirnar opnuðust svo að skein í báða tanngarðana. Á þeirri stund hafði hið dýrslega eðli hans fengið yfirhönd og rekið á flótta allt hið nýtilega, er í honum bjó.

„Viltu fara úr veginum eða ekki?" sagði Einar og ætlaði að fara fram hjá honum.

„Farðu til andsk . . . . .", sagði Árni og sló hann í höfuðið af öllu því heljarafli, sem reiðin hafði aukið honum. Einar hrökk frá við höggið, því hann hafði ekki búizt við því, en þegar reið annað í andlit hans. Hann svimaði og riðaði til, og áður hann gæti komið vörn fyrir sig, hljóp Árni að honum og þreif hann á loft og slengdi honum af öllu afli niður í grjótið. Hann rak upp snöggt ámátlegt vein, og lá hreyfingarlaus; en blóð féll af vitum hans.

Þá vaknaði Árni eins og af svefni, og sá, hvað hann hafði gert. Ölæðið rann af honum á svipstundu, og í þess stað greip hann svo mikil hræðsla, að hann titraði. Hann kraup niður

hjá Einari, en sá ekkert lífsmark með honum. Höfuð hans hafði slegizt við hellu, svo hann rotaðist, og andlit hans var blóðugt. „Ég hef drepið hann," sagði Árni gagntekinn af skelfingu, og leit í kringum sig, eins og hann ætti óvina von úr öllum áttum. Hann sá engan. Það hafði enginn verið sjónarvottur að viðureign þeirra, nema tunglið, og það var jafn þögult og fjallstindurinn. Hann leit aftur á Einar, og sýndist andlit hans fölvara en áður. Svo þoldi hann ekki að standa yfir honum og hljóp af stað, áleiðis til fjalls. Honum fannst einhver vera á hælum sér, en hann þorði ekki að líta við. Svo sýndist honum svört þúst vera þar á svig við sig, og honum duttu í hug afturgöngur og forynjur. Og út úr því fór hann að hugsa um, hvort hinn dáni — ef hann væri dauður — mundi ganga aftur og fylgja sér og ætt sinni í níunda lið. — — —

Loks fleygði hann sér niður við stein einn, og þar hittum vér hann í upphafi sögunnar.

III.

„Finis coronat opus".

Síðan eru liðin fjögur ár og hann er nú kominn til Ameríku.

„Ég geri mér enga von um, að þú fyrirgefir mér," hafði hann sagt við Einar, þegar þeir skildu, „en ég ætla að biðja þig að hlífa mér við því að komast undir mannahendur, því það hefir þau einu áhrif á mig, að gera mig að illmenni fyrir fullt og allt. Ég ætla að fara burt — eitthvað út í heiminn, og þú mátt eiga Önnu og njóta hennar vel og lengi mín vegna."

Og Einar var þá svo mannlundaður, að hann varð við bón hans.

Svo kom Árni sér á norskt fiskiskip og fór utan um haustið, og á áliðnum vetri komst hann til Ameríku. Enginn harmaði brottför hans, nema gamla María. Þegar hún heyrði aðra hallmæla honum, þá hélt hún ætíð fram þeirri skoðun, að það hefðu verið *góðar taugar* í honum.

Hann hafði ekki sótt auð né upphefð til Ameríku fremur en flestir aðrir. Þó hafði honum yfirleitt liðið þar

betur en á Íslandi. Hann gekk sæmilega til fara, og borgaði fæði sitt skilvíslega, og það er meira en hægt er að segja um alla í Ameríku. Hann var sparsamur og reglumaður, og síðan hina minnisstæðu nótt hafði ekki víndropi komið inn fyrir varir hans. Hann átti nú heima í Winnipeg, og hafði þar stöðuga vinnu við kolamokstur hjá járnbrautarfélagi einu. Hann vissi, að Einar og Anna voru gift fyrir löngu, og líka komin vestur til Winnipeg fyrir einu ári síðan. Einhver hafði sagt honum, að Einar væri óreglumaður; drykki út hvert cent, sem hann kæmist yfir og væri hvergi vel liðinn.

Svo var það eitt kveld í júlímánuði, að Árni gekk heim til sín að loknu dagsverki. Leið hans lá eftir tái fram með járnbrautinni. Fólksstraumurinn var afar mikill, fram og aftur. Það var ekki nóg með það, að táin væru troðfull, heldur gengu líka margir eftir brautinni; enda er það einn af ósiðum Ameríkumanna, að ganga í makindum eftir járnbrautunum, og víkja ekki út af, fyrri en lestin er nærri komin á hæla þeim.

En enginn virtist veita því eftirtekt, að járnbrautarlest kom brunandi að norðaustan. Hún linaði ferðina lítið eitt meðan hún fór yfir brúna, sem liggur yfir Rauðá. Svo hvæsti hún hátt, tvisvar, þrisvar, og herti á ferðinni, því nú var skammt eftir að járnbrautarstöðvunum.

Og áfram geisaði fólksstraumurinn. Það var eins og enginn hugsaði um neitt, nema að komast áfram, komast fram fyrir þann, sem gekk næst á undan honum. En þótt þeir færu hart, fór þó lestin harðara. Hún kom nær og nær; brunaði áfram með skarkala og skruðningum, og reykjarmökkurinn kolsvartur lagðist eins og ábreiða aftur yfir vagnana og sameinaðist síðan reykjarskýi því, sem grúfði yfir öllum norðurhluta Winnipegbæjar það kvöld. Þeir, sem gengu á sporinu, viku úr vegi smátt og smátt, sumir undir eins og þeir sáu lestina, en aðrir ekki fyrri en hún átti aðeins fáa faðma að þeim.

Árni gekk eftir hliðartáinu og hætti sér ekki út á sporið. Allt í einu tók hann eftir því, að andspænis honum gekk maður, sem hann þóttist bera kensl á. Það var Einar; lítið

eitt skeggjaðri og ellilegri, en þegar hann sá hann síðast, en að öðru leyti hinn sami. Hann slangraði áfram eftir sporinu, og sá Árni fljótt, að hann var mjög drukkinn. Hann leit aftur. Lestin var enn um 50 faðma burtu, en eftir fá augnablik mundi hún verða komin til þeirra og yfir Einar, ef hann viki ekki úr vegi.

Hann sá, að svo búið mátti ekki standa. „Einar!" hrópaði hann, „forðaðu þér frá lestinni." Einar leit til hans og svaraði með einhverju, sem byrjaði með *„God damn,"* og hélt áfram. Lestin þrumaði nokkra faðma fyrir aftan hann. Stálteinarnir titruðu, þegar hinir þungu vagnar runnu eftir þeim. Kyndarinn sá nú manninn og hringdi bjöllu sinni, en árangurslaust. Einar var of drukkinn til að veita því eftirtekt, og svo var hávaðinn og skröltið á allar hliðar.

Á því augnabliki sá Árni það eitt, að Einar var í dauðans hættu og mundi láta líf sitt undir lestinni, nema einhver óvænt hjálp kæmi. Þeir, sem á táinu stóðu, horfðu á manninn og æptu á hann, en létu þar við sitja. Árni sá, að eftir fáein augnablik mundi lestin fara yfir hann. Hún var nú rétt á hælum hans. Það var engu líkara, en að Einar væri heyrnarlaus. Árni stóðst þetta eigi lengur, heldur þaut í hendingskasti fram á sporið, rétt fyrir framan lestina, þreif Einar og hratt honum út af sporinu, svo hann lá flatur, en þó frelsaður. En þegar Árni ætlaði sjálfur að snara sér út af, festi hann annan fótinn milli trébandanna í sporinu, kastaðist áfram og út af því, og áður hann gæti losað sig, æddi lestin yfir hann, og tók af honum báða fætur um hnén.

Og nú er dagurinn liðinn og aftur komin nótt.

Í slysadeildinni (*Accident Ward*) á Winnipeg sjúkrahúsinu lá Árni og tveir læknar stóðu yfir honum. Þangað hafði hann verið fluttur undir eins eftir slysið. Hann lá þar nú fölur og meðvitundarlaus, og hinni skínandi, hvítu birtu frá rafmagnsljósinu sló í andlit honum, og gerði það enn hvítara og dauðalegra.

„Herra læknir, haldið þér að hann lifi?" spurði ung kona, sem sat grátandi við hvílu hans.

„Lifir til morguns — í lengsta lagi.“

Stundu síðar opnaði sjúklingurinn augun.

„Anna!“

Henni var svo þungt innan brjósts, að hún gat engu svarað.

„Komst hann af?“ spurði hann.

„Já,“ sagði hún lágt.

„Guði sé lof! Þá er synd mín afmáð og ég get dáið rólegur. — — En Anna — — —“

„Já.“

„Lofaðu mér að halda í hönd þína — svona — eins og ég gerði einu sinni áður. Og sittu þannig, að ég geti horft í augun á þér — beint í augun á þér — meðan ég er að deyja.“

Svo leið nokkur stund.

„Anna.“

„Já.“

„Þú tækir víst nærri þér að kyssa mig einu sinni — rétt einu sinni — áður en ég dey. Ég frelsaði líf mannsins þíns, var ekki svo?“

Hún laut niður að honum og kyssti hann, og tár hennar hrundu á andlit hans.

Svo lá hann hreyfingarlaus langa stund, en svo hríðversnaði honum, svo hann titraði allur af kvölum og blóðhita, og höfuðið kastaðist til og frá á koddanum. Læknirinn kom, hristi höfuðið og gekk burt.

„Má fara að leggja hann til?“ spurði ein af stúlkunum, er önnuðust hina sjúku.

„Ekki enn,“ sagði læknirinn.

„Anna, Anna mín,“ sagði Árni lágt; „sýnist þér nokkuð rofa til í þokunni?“

„Nú er hann búinn að missa ráðið,“ hugsaði hún og hélt í hönd hans sem áður.

„Ég vildi ég mætti leiða þig alltaf — alltaf — alltaf. Leiða þig gegnum lífið. — — — Drottinn minn! Þokan. — Anna mín, við erum víst að villast?“

Svo þagði hann nokkra stund, og henni sýndist værð færast yfir hann og kvalirnar minnka. Svo sagði hann, svo lágt að hún varla heyrði:

„Nú sjáum við heim. Það er að birta upp. Þokan er öll að hverfa — það er eins og mannshönd sé að sópa henni burt. Anna — Anna mín, hefir þú nokkurn tíma séð himininn svona dýrðlegan? — Sólir — sólir — rauðar — bláar — grænar — í öllum áttum. Kveldroðinn breiðist yfir allt loftið — morgunroðinn er alls staðar — það er bæði kveld- og morgunroði. Hver er þetta, sem kemur þarna frá bænum á móti okkur? — Það er hún mamma — góða mamma! Ég ætla alltaf að halda í hönd þína — og í höndina á henni mömmu líka, og svo skulum við vera hvort hjá öðru, þú og ég og mamma, — og skiljast aldrei — aldrei — aldrei.“

Dauðinn

Á hól einum stóð lítið og fátæklegt hús, og í húsinu bjó ekkja með ungum syni sínum. Fyrir austan húsið reis upp hár sandhryggur, sem nágrannarnir kölluðu fjall, en fjall var það nú samt ekki, aðeins hæð eða háls, sem gnæfði upp í loftið nógu hátt til að útiloka allt víðsýni frá kofanum, þar sem ekkjan og sonur hennar áttu heima.

En ef hálsinn hefði getað talað, þá gat hann forsvarað sig með því, að þó hann skyggði á útsýnið frá húsinu, þá bætti hann það margfaldlega upp, ef íbúar hússins vildu taka á sig það ómak að ganga upp brattann, þangað sem hálsinn var hæstur, því þaðan sá langa leið yfir alla sveitina til austurs og norðurs.

Það var líka ómaksins vert, og meir en það, að ganga upp á hálsinn, þó ekki væri nema í júnímánuði þegar jörðin var í hásumarskrúða. Þá var fagurt að standa þar uppi og horfa austur yfir sléttlendið og byggðina, sem þá blasti við manni svo langt sem augað eygði. Það var fagurt að horfa yfir fagurgræna akra, sem lágu ýmist í tígulmynduðum reitum, eða í jöfnum lengjum, með engjum og skógarrunnum á milli. Og þá má geta þess, að það bar ekki hvað minnst á bústöðum bænda, sem bjuggu þarna á víð og dreif um sléttuna. Húsin stór og reisuleg, mörg af þeim líkari höfðingjabýlum en bænda. Það var eins og velmegun og friður og ánægja ættu þar heima — hefði sezt þar að fyrir fullt og allt.

Og litli drengurinn, sem átti heima í kofanum vestan undir hálsinum, vissi vel, hve fagurt var um að litast þar uppi. Hann taldi ekki eftir sér að ganga brattann þangað til upp á hálsinn var komið, og þar lék hann sér tímunum saman, eða lá í grasinu og virti fyrir sér sveitina, sem lá austur undan. Hann hafði jafnvel tekið á sig það ómak, að tína saman alla þá steina, sem hann gat fundið og bera þá þangað, sem hálsinn var hæstur. Þar hlóð hann þeim

saman og kallaði það húsið sitt, en lélegt hús var það samt, aðeins tveir veggir og ekkert þak yfir.

Einn dag þegar hann var lengi búinn að leika sér þar uppi og orðinn lúinn, fór hann inn í húsið sitt og lagðist þar fyrir til að hvíla sig. Og á meðan hann lá þar — hann vissi aldrei hvort hann var vakandi eða sofandi — þá varð honum litið austur yfir sléttuna og sá langt í burtu yzt út yfir sléttubrúnina eitthvert lifandi ferlíki, sem gnæfði við himininn og þokaðist áfram í áttina til hans.

Lýsingin, sem hann gat gefið af þessari ófreskju var svo óglögg, að lítið var á henni að græða. Stundum virtist honum hún veltast áfram eins og ormur, stundum var hún í líkingu við naut með hestsfætur og hundshaus, og stundum var hún skríðandi dýr með átta fótum og þremur hausum, en allt af voru augun þau sömu, stór og ægileg, og eins og eldur brynni úr þeim, og honum fannst dýrið horfa á sig og stefna beint í áttina til sín. Hann stökk á fætur og þaut í hendingskasti ofan hálsinn og inn í hús til móður sinnar.

„Mamma," sagði hann og hélt sér dauðahaldi í hana, „ég er svo hræddur."

„Við hvað ertu hræddur, góði minn?"

„Þegar ég var uppi hjá húsinu mínu, þá sá ég langt í burtu — langt austur á sléttunni — óttalega stóra og ljóta skepnu — og ég er hræddur."

„Hvernig sýndist þér hún líta út?"

„Hún var ljót, óttalega stór og ljót — og hún ætlar að taka mig," og hann hjúfraði sig aftur að móður sinni.

„Vertu ekki hræddur," sagði móðir hans. „Þessi skepna, sem þú sást, heitir *Dauði*. En hann gjörir þér ekkert. Hann hefir ætlað að finna einhvern annan austur á sléttunni."

En drengurinn trúði því ekki meira en svo. Allt kveldið var hræðslan í honum, og hann þorði ekki að fara neitt frá móður sinni. „Mamma," sagði hann aftur, „hefir þú nokkurn tíma séð hann — hann Dauða?"

„Já, góði minn. Ég sá hann þegar ég var lítil stúlka á aldri við þig, og þá hræddist ég hann. Síðan hef ég séð hann oftar en einu sinni, og nú hræðist ég hann ekki."

Drengurinn sagði ekkert. Hann gat ekki skilið í því, hvernig móðir hans gat verið óhrædd við þá skepnu. Og í marga daga sat hann heima hjá henni, og þorði ekki að fara upp á hálsinn.

Þannig birtist dauðinn hinum unga vini vorum í fyrsta sinn.

Svo liðu mörg ár. Drengurinn óx upp og varð að ungum manni. Dauðinn hafði ekki birzt honum aftur, enda langaði hann ekki til að sjá hann, því hann mundi vel eftir, hve hann var hræðilegur. Þau mæðgin voru nú farin burt úr litla húsinu, sem stóð vestan undir hálsinu; móðir hans var orðin hrum af elli og talaði oft um dauðann, og þá ætíð sem kærkominn vin, og sonur hennar hlustaði þá þegjandi á tal hennar. Eftir þeirri viðkynningu, sem hann hafði af Dauðanum, þá gat hann ekki skilið, hvernig nokkur færi að skoða hann sem vin.

Og svo kom fyrir hann það mótlæti, að móðir hans veiktist og dó, og nóttina eftir lát hennar sat hann yfir líkinu og var mikið að hugsa um Dauðann, og í sambandi við þær hugsanir reis upp mynd af ófreskjunni sem hann sá forðum, og móðir hans hafði sagt honum að héti Dauði.

Þá nótt sá hann Dauðann í annað sinn, en ólíkan því sem hann var áður. Ófreskjuhamurinn var horfinn. Hann veltist nú ekki lengur áfram eftir jörðinni í myndum ýmsra óargadýra, heldur var hann nú búinn að taka á sig mannsmynd, að sönnu stóra og hrikalega, svo hinn unga mann óaði við, en þó var það mannsmynd, en ekki skrímsli, sem hann sá. Hann var nú mikið nær en áður; það leyndi sér ekki, að honum hafði talsvert miðað áfram í áttina öll þessi ár.

En þrátt fyrir þessa breytingu, sem hann hafði tekið til batnaðar, þá greip hinn unga mann megn hræðsla, og hann óskaði að Dauðinn vildi hverfa sem fljótast. En það varð ekki, og hann gat ekki slitið af honum augun. Hann vissi, að hann stefndi til sín — sá hann þokast áfram hægt og seint en alltaf í áttina, og vissi, að hann mundi fyrr eða

síðar koma til sín — vissi, að það var árangurslaust fyrir sig að flýja, því hvert sem hann reyndi að fara, þá mundi Dauðinn fyrr eða síðar ná sér. Og við að horfa á hann, þá veitti hann nokkru eftirtekt, sem hann hafði ekki séð áður: á bak við Dauðann sá hann glampa af birtu, eins og þar væri skært ljós, sem kastaði bjarma yfir allt, sem nálægt var. Og þessi birta fylgdi Dauðanum eftir, þokaðist áfram jafnt honum, en fór aldrei fram fyrir fætur hans.

Þannig birtist Dauðinn honum í annað sinn. Og hinn ungi maður hugsaði mikið um þetta, og sérstaklega var hann að brjóta heilann um það, hvort móðir sín mundi hafa séð Dauðann í þessari mynd, þegar hann kom að vitja hennar.

Enn liðu mörg ár. Hann var orðinn fjölskyldumaður og átti konu og mörg börn. Sum börn hans dóu ung, og heilsuleysi var farið að sækja á hann. Tvisvar hafði Dauðinn birzt honum og nú í seinni tíð var hann oft að hugsa um, hvað honum mundi nú líða, hvað langt hann mundi nú vera frá sér, og hvernig hann mundi nú líta út. Hann var nú orðinn fimmtugur að aldri, og var farinn að halda, að Dauðinn mundi ekki ætla að birtast sér framar, fyrr en hann birtist sér í síðasta sinn.

En það fórst nú samt fyrir, því Dauðinn lét hann sjá sig einu sinni enn, og það var þegar hann átti sízt von á. Hann sá hann aðeins í svip, en nú var hann kominn svo nálægt, að hann gat séð nákvæmlega hverja hreyfingu hans. Allt hið tröllslega og viðbjóðslega, sem áður hafði verið í sambandi við hann, var nú horfið; hann leit út eins og aldraður maður, og blíðlyndi og góðmennska skein á ásjónu hans. Fram undan honum var svartnættismyrkur en á bak við hann var allt bjart og ljómandi.

Og söguvini vorum stóð nú ekki meiri ógn af honum en það, að hann ásetti sér að ganga á móti honum til að stytta honum leið. En þegar hann ætlaði að hreyfa sig, þá komst hann ekkert úr sporunum.

Og nú er aðeins eftir að segja frá hvernig Dauðinn birtist þessum vini vorum í fjórða og síðasta sinn.

Hann var nú orðinn örvasa gamalmenni, hættur að geta unnið fyrir sér, og hættur að hafa nokkra ánægju af lífinu. Hið helzta, sem hann gat nú gjört sér til dægrastyttingar, var að ganga úti, þegar veðrið var gott, og hugsa — hugsa um liðna tímann.

Eina nótt þegar hann var venju fremur lasinn og máttfarinn, þá opnaði hann augun og sá að bjart var um allt herbergið, og í birtunni stóð einhver hvítklædd vera.

„Hver ert þú?" spurði gamalmennið og reis með áreynzlu upp við olnboga.

En veran sneri sér að honum og rósemd og blíða ljómaði af andliti hennar.

„Jarðarbúar kalla mig Dauða. En ég er sendiboði Drottins. Hann þarf þín nú með og sendi mig til að sækja þig."

Og gamalmennið reis upp og rétti báðar hendur á móti Dauðanum og sagði: „Vertu velkominn! Þú hefir verið lengi á leiðinni. Taktu mig nú og berðu mig fram fyrir drottinn."

Og Dauðinn brosti og laut niður að honum og tók hann í fang sitt eins og móðir hans var vön að gjöra, þegar hann var lítill drengur; og hann hallaði höfði sínu að brjósti Dauðans alveg eins og hann var vanur að halla sér að brjósti móður sinnar, og svo fóru þeir á stað og himnesk birta ljómaði allt í kringum þá.

Þingkosningin

Uppkaf óprentaðrar sögu

I.

Svo stendur í bók þeirri, er Landafræði heitir, að jörð sú, er vér byggjum, sé hnöttótt sem þráðarhnykill, og á vesturhelmingi hennar sé afarstórt meginland, sem átti að heita Vínland, en heitir nú Ameríka, og dregur nafn sitt af manni þeim, er Amerigo hét. Nyrzti hluti meginlands þessa heitir Kanada, og er eign Bretaveldis. Landamerki Kanada eru þannig: Að sunnan ræður fertugasta og níunda stig norðurbreiddar, en þar suður af eru Bandaríkin; þar er land frjósamt mjög, og fjölmenni mikið; hafa landsbúar sér það helzt til skemmtana að velta sér í hrúgum af hveitikorni, eða ausa því yfir höfuð sér, líkt og draugar á Íslandi gerðu áður við peninga sína. Fyrir norðan Kanada tekur við íshafið, þar fellur stórfljótið *Mackenzie* til sjávar; þar búa hvítabirnir og Eskimóar. Mackenzie-fljótið er hið mesta vatnsfall í Kanada, hartnær tvö þúsund mílur á lengd. Að austan ræður Atlantshaf; þar á ströndinni er land hrjóstrugt. Þar veiðist þorskur og ýsa og annað góðgæti. Að vestan ræður Kyrrahaf; þar veiðist selur og lax. Þar á ströndinni er fjöllótt land og lítt byggt. Þar liggur fyrir landi eyjan *Vancouver,* og kemur hún síðar við sögu þessa. Hún er nær þrjú hundruð mílur á lengd, og lítt byggð. Þar er borg sú er Viktoría heitir. Milli lands og eyjar liggur flói sá, er *Georgíuflói* heitir; er hann allbreiður syðst, en mjókkar eftir því sem norðar dregur, og er þar allt krökt af eyjum, og gott til veiðifanga.

Kanada hefir löggjafarþing, sem skiptist í tvær deildir, efri og neðri. Þingmenn í neðri deild eru kosnir til fjögra ára, og bera ábyrgð gagnvart alþýðu að því leyti, að hún getur hrundið þeim úr sessi við lok hvers kjörtímabils, ef þeir reynast illa. En þingmenn í efri deild leika lausum

hala og mega að ósekju fremja alla klæki, því þeir halda stöðu sinni ævilangt. Tveir öflugir stjórnmálaflokkar eru í ríkinu, og nefnast þeir á góðri íslenzku *afturhaldsmenn* og *stefnuleysingjar*.

Þing kemur saman einu sinni á ári í borg þeirri, er Ottawa heitir. Hún stendur á bakka Ottawa-fljótsins í Ontario-fylki. Þar er og aðsetur Kanadastjórnar, og þar situr landstjórinn með hyski sínu. Áður var sambandsþingið haldið í borg þeirri, er Toronto heitir, en var svo flutt til Ottawa, því bjór var þar ódýrari en í Toronto. Eru Kanada-þingmenn ræðugarpar miklir og drekka fast.

Fólk það, sem byggir Kanada, er ekki aðeins sambland af flestum Norðurálfu þjóðum, heldur og af villimönnum þeim, er hér áttu óðul sín áður en hvítir menn stigu fótum á land. Álítum vér skyldu vora að geta þess, að þeir eru til að sjá sem aðrir menn; hafa hvorki horn eða klaufir, og eyrun eru ekki lengri en eyru eru vanalega á vissri dýrategund. Hér má sjá meyjar „dökkar á brún og brá“, sem ríða í loftinu á fjörugum fákum og skjóta örvum af boga; og hér getur að líta meyjar, sem klæðast stuttbuxum og reykja vindla, og þeysast áfram á reiðhjólum svo hart, að enginn piltur hleypur þær uppi. — En aðallega skiptist fólkið í tvo flokka: auðmannastéttina og alþýðuna. Auðmennirnir féfletta alþýðuna, og alþýðan launar það með því, að kjósa þá fyrir þingmenn og koma þeim í feitustu embættin.

Þess má geta, að Kanada hefir aðeins skamman tíma verið byggð af slíkri dugnaðar- og framfaraþjóð, sem nú höfum vér lýst. Áður var landið byggt af þjóðflokki þeim, er *Rauðskinnar* nefnast, og eru þeir nú óðum að líða undir lok. Ekki ber mönnum saman um, hvaðan fólk það hafi í öndverðu til landsins komið; ætla sumir, að það séu afkomendur apaflokks eins, sem nú finnst hvergi nema í Afríku. Aðrir ætla, að þeir hafi komið frá Asíu, og synt yfir Bæringssund; og einn hálærður vísindamaður, sem hefir gert það að lífsstarfi sínu, að rannsaka uppruna þeirra, hefir komist að þeirri niðurstöðu, að þeim hafi rignt niður úr tunglinu.

II.

Um það leyti sem þjóðflutningur var sem mestur frá Norðurálfu til Kanada, var uppi sá maður, er nefndi sig *Samúel H. Johnson*. Hann bjó í borg þeirri, er Halifax heitir; það er sjóborg í Austur-Kanada. Hann var útlendingur og hét réttu nafni Sveinþór Jóhannsson. Það nafn hafði hann, þangað til hann kom til Kanada, er Sveinþór breyttist í *Samúel,* og Jóhannsson í *Johnson*. Hvað þetta stóra *H.* átti að þýða, sem stóð í miðju nafninu, var ekki lýðum ljóst, því Johnson skýrði engum frá því. Þegar saga þessi byrjar, var hann enn á bezta aldri, aðeins þrjátíu og fjögra ára gamall, og kominn hingað til Kanada fyrir átta árum. Hann var fæddur á Norðurlöndum, og var það eitt einkennilegt við fæðingu hans, að hann fæddist andvana. En ljósmóðirin, — ógift, en hámenntuð kona, sem í æsku hafði gengið á tvo kvennaskóla og átt sitt barnið á hvorum — orgaði og kurraði í eyru hans bæði hátt og lengi, unz hann opnaði augun og setti upp væl mikið. Þegar hún heyrði það, færðist hún í aukana og kurraði í eyru hans enn hærra en áður, unz henni þóttu næg lífsmörk koma í ljós hjá sveininum. Þá lagði hún hann frá sér og gat þess um leið, að þetta væri fimmta barnið, sem hún hefði lífgað; það er að segja af þeim, sem hefðu fæðst steindauð, en auk þess hefði hún lífgað sjö, sem líf hefði leynst með í fæðingunni. Síðan var sveinninn skírður helgri skírn og nefndur Sveinþór. Ólst hann upp hjá foreldrum sínum, og kom það brátt í ljós, að talsverður dugnaður mundi verða í honum. Þriggja ára gamall henti hann steini í auga á lítilli stúlku, svo hún missti sjónina á auganu; og fjögra ára gamall hengdi hann kött. Hann var ódæll, hrekkjóttur og slægvitur, og í öllum leikjum við jafnaldra sína varð hann einn öllu að ráða. Leið svo tíminn þangað til hann var kristnaður, og reyndist hann við lærdóminn skarpur og gáfaður. Hann var mjög gefinn fyrir að græða; seldi sauðfé og keypti, og mátti svo heita, að hver peningur tvöfaldaðist í höndum hans. Þegar hann var átján ára, fór hann frá foreldrum sínum, og vistaðist sem sauðamaður hjá ríkisbónda í sveitinni. Þar var hann í þrjú ár og undi vel hag sínum, að

öðru leyti en því, að hann þóttist ekki græða nóg. Um það leyti byrjuðu fólksflutningar til Ameríku, og var mikið látið af landkostum þar. Hneigðist hugur allmargra til vesturferða, því þar áttu allslausir menn að geta orðið auðugir á skömmum tíma. Sveinþór virtist, að hann mundi seint verða að manni í því landi, sem hann var fæddur í, og afréð að flytja vestur. Seldi hann þá hross sín og sauðfé og aðrar eigur, og flutti vestur ásamt nokkrum öðrum mönnum. Komu þeir til Kanada að áliðnu sumri og settust að í borginni Halifax. Þar dvaldi Sveinþór veturinn eftir, og átti örðugt uppdráttar, því lítið var um atvinnu, en hann skildi lítt tungu landsmanna. Um vorið fór hann burtu úr bænum og vann þá ýmist að bændavinnu, eða að járnbrautarlagning. Eitt sumar fór hann til Bandaríkjanna, og allt til borgar þeirrar, er *St. Louis* heitir. Á þessu ferðalagi var hann fjögur ár, og kom síðan aftur til Halifax. Þá var hann búinn að kasta föðurlandsgervinu, og orðinn *„vurry, vurry Amurrican“*, eins og Max O'Rell segir; talaði hérlenda tungu sem innfæddir menn og barst mikið á. Nokkrir landar hans áttu heima í borginni, og lifðu af daglaunavinnu. Það þótti Sveinþór lítilmannlegt, og áleit tíma til kominn, að hætta að vinna stritvinnu. Hann setti upp matvöruverzlun þar í borginni; hændust landar hans mjög til að verzla við hann, og leita ráða hans í viðlögum, því margir þeirra kunnu ekki hérlent mál. Hann var málsnjall og ísmeyginn og hafði gott lag á að koma sér fram; smjaðraði fyrir mönnum, ef honum þótti svo við eiga, en beitti hörku og ásælni, þar sem hann þorði. Verzlun hans blómgaðist og stækkaði og að sama skapi óx álit hans, og mátti hann heita fyrirliði landa sinna. Kom nú svo, að innlendir menn tóku að veita honum eftirtekt, því þeir sáu, að hann var duglegur og laginn á að græða, en það fellur Kanadamönnum vel í geð. Ekki leið á löngu, áður en hann fór að taka þátt í stjórnmálum, og gekk í lið með afturhaldsmönnum, því sá flokkur hafði þá völdin. Við bæjarstjórnarkosningar í Halifax neytti hann allra bragða til að ráða yfir atkvæðum landa sinna, og heppnaðist það vel. Hann sat sig aldrei úr færi með að telja stjórnarsinnum trú um, að hann hefði öll atkvæði landa

sinna í hendi sér. Nú líður þar til, er kjósa skuli þingmann á sambandsþing, og einsetti hann sér að láta ekki svo gott tækifæri ónotað. Hann hittir þingmannsefni stjórnarinnar og býður honum fylgi sitt og atkvæði landa sinna fyrir sanngjarna þóknun, og tók hinn boðinu. Hefst nú kosningarimman, og gekk Sveinþór hart fram, og þar eð landar hans voru flestir jafngrænir í stjórnmálum og gras í júnímánuði, veittu þeir honum eindregið fylgi. Féllu kosningar svo, að þingmannsefni stjórnarinnar komst að með miklum atkvæðamun, og stjórnin sömuleiðis, og brigzluðu flokkarnir hvor öðrum um, að þeir hefðu beitt mútum, lygum og svikum, svo sem títt er hjá þeim við hverjar kosningar. Ekki gaf Sveinþór sig að því, enda var hann aldrei að fást um hvaða brögðum var beitt, ef mál hans aðeins hafðist fram.

Nú liðu tvö ár, en að þeim tíma liðnum vildi það til, að þingmaðurinn fyrir Halifax lagðist veikur í hálsmeini, sem raunar var ekki hættulegt. En sökum þess að hann var í höndum tveggja hálærðra lækna. Þá versnaði honum dag frá degi, unz hann loks dó. Því þingmenn Kanada deyja sem aðrir menn, og megna þar engar mútur rönd við að reisa. Meðan líkið stóð uppi, kölluðu stjórnarsinnar í Halifax saman fjölmennan fund, til að ræða um, hver næst skyldi verða þingmaður. En fundur sá lyktaði þannig, að þeir gátu ekki orðið á eitt sáttir. Sveinþór, sem nú var almennt kallaður *Samúel H. Johnson,* var enn í uppgangi, og búinn að ávinna sér þann orðstír meðal innlendra manna, að hann gæti bundið landa sína á klafa í kosningum. Honum kom nú til hugar að bjóða sig sjálfan fram til þings, og eftir því sem hann íhugaði það lengur, því betur sannfærðist hann um, að sér mundi takast að ná þingmannsstöðunni. Hann vissi, að allir landar sínir mundu styðja sig við kosninguna, og flokkur hérlendra manna líka. Svo fannst honum hann vera fæddur til að semja lög og starfa að stjórnmálum. Og einmitt um þær mundir dreymdi hann þann draum, að hann þóttist vera staddur á grundinni fyrir framan þinghúsið í Ottawa og hafa í bandi naut mörg, af ýmsri stærð og með ýmsum litum. Því veitti hann sérstaka eftirtekt, að upp af hausnum á hverju nauti blakti brezki

fáninn á stöng. Og þó hann væri ekki hjátrúarfullur, þá fannst honum draumur sá mundi þýða nokkuð; mundu nautin tákna þingmenn á sambandsþingi, en að hann leiddi þau; réð hann á þann hátt drauminn, að hann mundi verða stjórnarformaður. Réð hann nú af að bjóða sig fram til þings, og hitti hina helztu stjórnarsinna í borginni að máli og skýrði þeim frá áformi sínu. Hvort sem þeir ræddu það lengur eða skemur, þá hétu þeir honum fylgi sínu, en hann kvaðst skyldi ábyrgjast öll atkvæði landa sinna þeim megin, því þeir mundu fylgja sér, hvaða flokk sem hann tilheyrði. Var nú kallaður saman fundur í annað sinn, til þess að koma sér saman um þingmannsefni, og var Johnson til nefndur. Að því búnu lagði hann af stað til Ottawa, til að finna hina helztu menn í stjórninni að máli, og vita, hvaða styrks hann mætti vænta frá henni í baráttunni, því fáir ná sæti í þingsalnum nema með miklum kostnaði og fyrirhöfn.

III.

Stjórnarbyggingarnar í Ottawa eru mjög reisulegar og tilkomumiklar, og álitnar hinar vönduðustu stjórnarbyggingar í allri Ameríku. Árið 1860 var byrjað á byggingu þeirra, og þá var undirstaðan lögð, og var þar viðstaddur erfðaprinz Breta og margt stórmenni. Veggirnir eru hlaðnir úr gráum sandsteini, sem mikið finnst af skammt frá borginni. Þökin eru úr grænum og purpuralitum steini, og margir turnar gnæfa við himinn. Aðalbyggingin er 500 fet á lengd, og í henni eru báðir þingsalirnir, og svo eru aðrar 375 fet á lengd hvor. Þær standa allar á hæð einni, sem nefnd er stjórnarhæð. Útsýnið þaðan er fagurt og mikilfenglegt. Þaðan blasir við Ottawa-fljótið, og er það jafnaðarlega þakið skipum, stórum og smáum. Hinum megin fljótsins sér ofan yfir borgina *Hull;* þar eru stórar verksmiðjur, sem allar ganga af gufuafli, og vinna margar bæði nótt og dag. Bak við borgina blasa við hálsar og hæðir, og lengra burt sjást fjöll, sem í fjarska sýnast hulin blárri reykjarmóðu.

Klukkan var 35 mínútur yfir tíu þegar stjórnarformaðurinn reif sig á fætur. Og þegar hann var búinn að

drekka morgunkaffið, gekk hann niður á skrifstofu sína í stjórnarbyggingunni, til þess að bera þar hita og þunga dagsins. Hann settist niður í mjúkan stól, krosslagði fæturna upp á skrifborði sínu og byrjaði hið háleita dagsverk sitt með því að opna fréttablöðin, sem lágu fyrir framan hann á borðinu. Hið fyrsta sem hann leit á, var skammargrein til stjórnarinnar út af stefnu hennar í tollmálinu, og sá hann enga ástæðu til að fara að lesa hana. Hann leitaði því víðar og hitti loks á grein, sem færði honum þær fréttir, að hlutabréf í Kanada-Kyrrahafsbrautarfélaginu hefðu stigið í verði um tvo af hundraði, og þótti honum það góðar fréttir. Kom honum þá til hugar, að það væri flónska af sér að kaupa ekki meira af þeim, meðan þau væru í svo lágu verði, og um það var hann að hugsa, þegar hann heyrði klukkuna slá ellefu.

„Tommi!“ kallaði hann.

„Hér, herra!“ var svarað í næsta herbergi, og í sömu svipan rak skrifstofusveinn hans höfuðið inn úr dyrunum.

„Veiztu hvort nokkrir af ráðherrunum eru komnir í ráðstefnusalinn?“

„Já, herra! Elliott og Mackenzie eru komnir fyrir stundu og bíða yðar þar.“

„Þá er bezt ég fari til þeirra. — Heyrðu, þú getur fært okkur tvær flöskur af kampavíni og nokkur staup.“

„Já, herra,“ sagði hann og fór.

Stjórnarformaðurinn tók með mestu gætni fæturna ofan af skrifborðinu, stóð upp og gekk inn í ráðstefnusalinn, þar sem ráðherrarnir biðu hans.

„Góðan daginn, herrar mínir,“ sagði hann.

„Góðan daginn,“ sögðu þeir, súrir á svipinn yfir að hafa orðið að bíða svo lengi.

„Það var slæmt að þið skylduð þurfa að bíða eftir mér, en ég sagði Tomma að færa okkur flöskur og staup.“

Ráðherrarnir lyftu brúnum við þessa gleðifregn.

Formaðurinn settist niður, og Tommi kom von bráðar með vínið.

„Mr. Austin spyr, hvort hann eigi að skrifa kampavíns-

tunnurnar, sem komu frá Montreal í gær, í útgjaldadálk ríkisins eða í prívatreikning yðar ráðherranna."

„Í útgjaldadálk ríkisins, auðvitað. Er hann það flón að halda, að við förum að borga fyrir kampavín? Þú getur farið, Tommi, og sagt honum það. — — Nú, svo þurfum við að tala saman viðvíkjandi þessum aukakosningum í Halifax. Það var slysalegt, að hann skyldi fara að deyja, hann Smith."

„Já, nú man ég það," sagði Elliott, „að hingað er kominn maður frá Halifax, sem óskar að tala við okkur um kosningar þær, er í hönd fara."

„Hvað heitir hann?"

Elliott tók nafnspjald upp úr vasa sínum og las: „Samúel H. Johnson."

„Samúel H. Johnson", sagði stjórnarformaðurinn. „Ég kannast ekki við manninn. Skyldi hann vera úr vorum flokki, eða flokki stefnuleysingja?"

„Hann kvaðst hafa stutt flokk vorn drengilega síðan hann fór að taka þátt í stjórnmálum."

„Þá er sjálfsagt að veita honum áheyrn, en þó er bezt að láta hann bíða í klukkutíma. Það sæmir ekki tign vorri, að alþýðumenn nái tali af oss tafarlaust. Tommi! — Nú, hvert er strákurinn farinn? — — Þú getur sagt þessum Mr. Johnson, að við munum veita honum áheyrn eftir einn klukkutíma."

„Já, herra," sagði strákur og fór þangað sem Johnson beið. „Þér verðið að bíða í einn klukkutíma," sagði hann; „ráðherrarnir eru í afarmiklum önnum."

„Það er slæmt," sagði Johnson. „Get ég ómögulega fengið að tala við þá strax?"

„Þegar ég segi yður, að það geti ekki orðið fyrr en eftir klukkutíma," sagði strákur í þóttafullum róm, „þá er það svo að skilja, að þér getið ekki talað við þá fyrr en eftir klukkutíma. Það er svo að skilja, að það stendur eins og stafur á bók. Viljið þér bíða á meðan, eða ætlið þér að ganga út?"

Johnson sá sinn kost beztan að bíða. Honum leiddist að sitja og gekk fram úr salnum og ætlaði inn í bókhlöðuna.

En hann rataði ekki og lenti inn í langan gang, sem lá í gegnum bygginguna. Þar voru skrifstofur á báðar hendur, og sást inn í þær í gegnum glerið á hurðunum. Hann veitti því eftirtekt, að hann sá hvergi skrifstofuþjónana gera neitt, heldur sátu þeir og voru að rabba saman.

„Varst þú í leikhúsinu í gærkveldi?“ heyrði hann einhvern spyrja.

„Já, ég var þar,“ svaraði annar. „Eyddi fimm dollurum — sat milli tveggja stúlkna — leikurinn leiðinlegur.“

„Það veit ég. Tórir hún enn, þessi frændkona þín, sem þú segir að muni arfleiða þig?“

„Því er nú ver. Og ekki hægt að hafa út úr henni nokkurt cent. Og hér verð ég að þræla fyrir tvo dollara á dag, en hún veit ekki“ — —

„Sussu! þeg!“

Í þessu opnuðust dyrnar, og herra Le Roy, einn af ráðherrunum, kom inn. Hann gekk hratt inn ganginn, án þess að líta við Johnson, og hvarf inn í ráðstefnusalinn.

Skrifstofuþjónarnir stungu í flýti pennunum ofan í blekið og nefinu ofan í pappírinn og litu út sem þeir væru í mestu önnum, meðan hann gekk fram hjá. En þegar hann var horfinn, litu þeir upp, stungu pennunum bak við eyrun og fóru aftur að rabba saman.

Johnson gat ekki fundið bókasalinn og sá sinn kost beztan að bíða með þolinmæði. Þegar hinn ákveðni tími var liðinn, kom sveinninn aftur og sagði, að ráðherrarnir væru reiðubúnir að veita honum áheyrn. Hann stóð á fætur og fylgdist með honum að salnum. Strákurinn opnaði dyrnar og hrópaði: „Mr. Samúel H. Johnson,“ og fór síðan burt.

Elliott stóð upp og tók vingjarnlega í hönd Johnsons, og sagði hinum hver hann væri. Þeir stóðu upp allir og heilsuðu honum og settust síðan niður aftur.

„Gleður oss innilega að sjá yður, Mr. Johnson,“ sagði Le Roy, „þér hafið áríðandi málefni við oss að ræða.“

„Já,“ sagði Johnson hálfhikandi. „Ég ætlaði að tala við yður um kosningarnar í Halifax, sem nú fara í hönd.“

„Rétt er það. Ég sé í blöðunum, að flokkur vor þar hefir tilnefnt yður sem þingmannsefni.“

„Já.“

„Þér hafið náttúrlega skírteini með yður, til að sanna að þér séuð sá rétti maður.“

Johnson hafði þau, og lagði þau fram.

„Það er gott. Hafið þér von um mikið fylgi?“

„Það hef ég. Allir beztu menn flokksins fylgja mér. Svo er mesti fjöldi af löndum mínum búsettur í borginni, og ég býst að sjálfsögðu við fylgi þeirra allra. Fæstir þeirra skilja hérlenda tungu og eru mjög fáfróðir í stjórnmálum. En þeir hafa svo mikið álit á mér, að þeir mundu fylgja mér, hvaða flokki sem ég tilheyrði. En samt treysti ég mér vart til að ná kosningu, nema ég njóti hjálpar og fulltingis yðar ráðherranna.“

„Það er svo — en hvernig getum vér orðið yður að liði?“

„Það er algerlega á yðar valdi, hvort ég kemst á þing eða ekki. Stefnuleysingjar eru harðsnúnir, og gera oss allt það ógagn, sem þeim er unnt. Ég þarf fjárstyrk — — einhvers staðar að. Og svo þarf ég að hafa vissu fyrir, að ég komi einhverju til leiðar, ef ég kemst á þing.“

„Rétt er það. Vilja kjósendur yðar í bænum fá nokkru sérstöku komið til leiðar?“

„Skotvirkin fyrir ofan bæinn eru í mesta ólagi, og þurfa umbóta við.“

„Segið kjósendum yðar, að það skuli verða gert. Skotvirkin í ólagi. Það er fyrirtak. Við skulum senda verkfræðinga til þess að yfirlíta, hvað gera þurfi, og stilla svo til, að þeir komi til bæjarins rétt áður en kosningar fara fram. Eruð þið hinir því ekki samþykkir?“

„Jú,“ sagði Elliott. „En því þá ekki að láta til skarar skríða og umbæta virkin eins og þarf?“

„Eruð þér genginn frá vitinu, Elliott,“ sagði stjórnarformaðurinn. „Hver er að tala um að umbæta virkin? Það á að *skoða* þau og annað ekki. Ef við förum að umbæta þau, þá töpum við því kjördæmi við næstu kosningar. — — Hvað

oft hafa annars verið sendir verkfræðingar til þess að yfirlíta verkið og gera áætlun um kostnaðinn?“

„Tvisvar. Einu sinni fyrir hverjar kosningar.“

„Það má gera það einu sinni enn. Þér getið sagt kjósendum yðar, Mr. Johnson, að stjórnin hafi tekið vel í málið, og muni senda menn til að gera áætlun um kostnaðinn. Nokkuð annað, sem vér getum gert fyrir yður?“

„Mig langar mjög til að stofnsetja nýlendu fyrir landa mína einhvers staðar í Kanada. Þeir eru fjölmennir í ríkinu, en mjög dreifðir og óánægðir. Ef ég kemst á þing, þá vildi ég mega vænta fylgis yðar til þess að taka frá landspildu, sem eingöngu væri ætluð þeim til landnáms.“

„Það mun ganga greitt. En eruð þér viss um, að landar yðar fylgi yður við kosningarnar?“

„Það gera þeir — sérstaklega ef ég fullvissa þá um, að nýlendan verði stofnuð.“

„Þér vitið, að stjórn vor er að mæta allmikilli mótspyrnu út um ríkið. Hafa landar yðar orðið þess áskynja?“

„Því er ver, að slíkar raddir hafa látið til sín heyra. En þær eru fáar, og vonandi að takast megi að þagga þær niður.“

„Gott er að heyra það. Flokkur vor í Halifax styður yður að líkindum með fjárframlögum.“

„Eitthvað lítilsháttar — en ekki nóg. Þegar maður þarf að smala — humm — atkvæðum, þá kostar það peninga. Við eyddum meira en þúsund dollurum í að koma honum Smith sáluga að.“

„Já, og er ekki mikið. En í því efni getum vér nú síður hjálpað yður. — Hvað mikið þurfið þér?“

„Þúsund dollara, að minnsta kosti. Ég þarf að kaupa mér fylgismenn. Svo þarf ég að kaupa blað, til að mæla fram með mér, og fleira og fleira. Nei, ég get ómögulega komist af með minna en þúsund dollara.“

„Ó, — hvað blaðið snertir, þá skulum við gefa því arðsamar auglýsingar um Kanada, og jafna það á þann hátt. En styrktarmenn yðar — hvernig væri að gera þá að agentum

og gefa þeim rífleg laun fyrir að fara til föðurlands yðar og smala löndum yðar vestur um haf?“

„Ágæt hugmynd — hreint ágæt. Það er fyrirtak. Stofna nýlendu og senda þá heim. — Þér eruð sannir mannvinir. — En — þrátt fyrir það þarf ég að verða yðar hjálpar aðnjótandi til þess að fá fjárstyrk úr kosningasjóði flokks vors.“

„Þér viljið fá meðmæli vor til þess.“

„Ef yður mætti svo þóknast.“

„Flokkur vor hefir að sönnu sérstakan sjóð, sem vér verjum eingöngu til að hjálpa mönnum vorum til að ná kosningu. Sá sjóður hefir myndast og verið við haldið með frjálsum samskotum frá vorum beztu mönnum. Þeir einir geta notið styrks úr þeim sjóði, sem að vér erum vissir um að veiti oss örugt fylgi. Ef vér mælum fram með því, að þér fáið fjárstyrk, þá krefjumst vér þess af yður, að þér fylgið oss í öllum þeim málum, sem flokkur vor kynni að vilja koma fram á þingi. Ef þér gerið það og kostið kapps um að halda löndum yðar í flokk vorum, þá munuð þér aldrei fá ástæðu til að iðrast þess.“

„Ég geri það. Það er sjálfsagt. Mér er svo kunnug flokkaskipting í stjórnmálum hér í landi, að ég veit, að hver, sem tekur þátt í stjórnmálum, verður að fylgja örugt þeim flokknum, sem hann tilheyrir. Og *nú* tilheyri ég yðar flokk. — Hvað landa mína snertir, þá skal ég sjá um þá. Ég má þá treysta á meðmæli yðar?“

„Já, með þessu skilyrði. Vér skulum sjá um, að þér fáið átta hundruð dollara úr kosningasjóðnum.“

Johnson hnyklaði brýrnar; hann hafði búist við meiru. En samt þakkaði hann þeim hjartanlega fyrir og kvaðst nú vilja fara, því hver stundin væri dýrmæt.

Þeir stóðu upp og kvöddust vingjarnlega, og Johnson fann, að hann var nú skuldbundinn til að fylgja þeim í réttu og röngu. En hann fékkst ekki um það, úr því eitthvað var í aðra hönd.

IV.

Frú Lovísa Sigríður Kristjánsson, eiginkona Árna prests Kristjánssonar, var alein í stofunni í húsi sínu í Halifax klukkan þrjú síðdegis, þrem dögum eftir að Johnson heimsótti ráðherrana. Séra Kristjánsson, maðurinn hennar, var ekki heima þá stundina, því hann hafði gengið eitthvað frá í þarfir safnaðarins. Frúin var önnum kafin við sama starfa og Njáll forðum, þegar farandkonurnar heimsóttu hann; hún var að stritast við að sitja. Hún var sómakona, frúin, eins og gefur að skilja, og nú var hún að hvílast að loknu erfiði dagsins. Meðlimir „Saumaklúbbsins" þar í borginni, sem voru hinar menntuðustu og gáfuðustu konur í þjóðflokki hennar, höfðu þá um daginn haldið fund, og setið á fundi fulla þrjá tíma. Þess má geta, að klúbbur þessi hafði myndast fyrir dugnað og ötulleik frúarinnar, og hún hafði verið forseti hans frá upphafi, og staðið vel í stöðu sinni. Á þeim fundi, sem haldinn var þá um daginn, hafði verið samþykkt eftir langar umræður, að eftirleiðis skyldu meðlimir klúbbsins þvo þvott sinn á þriðjudögum, en ekki á mánudögum, eins og áður. Önnur málefni lágu ekki fyrir til umræðu, og eftir að þær höfðu drukkið kaffi, sagði frúin fundi slitið, og tiltók hvenær næsti fundur skyldi haldinn. Síðan kysstu þær hver aðra og fóru heim til sín, og frúin var ein eftir. Hún var þreytt, eins og gefur að skilja, og hvíldi sig í hægindastól sínum, og leit yfir verk sín á fundinum, og sá að þau voru öll harla góð. Hún hafði tekið mikinn þátt í umræðum, og það var henni að þakka, að málið hafði framgang. Það lék ánægjubros um varir hennar þegar hún minntist þess, hversu þær höfðu litið til hennar með virðingu og auðmýkt, þegar hún byrjaði að tala. Hún fann vitanlega til þess, að það var skylda þeirra að gera það, því hún var forseti klúbbsins, og æruverðug frú í ofanálag. Eitt sveið henni þó sárt, að ein fundarkonan, þessi Ingibjörg Jónsdóttir, eða hvað hún nú hét, virtist ekki bera minnstu lotningu fyrir henni eða manni hennar. Á fundinum var hún sú eina, sem hafði vogað sér að mæla á móti því, að þetta mikilsverða málefni hefði framgang, — hafði sagt

það væri fáfengilegt að tala um slíkt, og hún mundi þvo þvott sinn á mánudögum, hvort sem klúbburinn vildi eða ekki. Frúin minntist þess ennfremur með helgri gremju, að þegar Ingibjörg þessi var í kirkju síðast, hafði hún á höfðinu haft hatt, sem var mikið fallegri heldur en sá, er hún brúkaði sjálf. Hvaða rétt hafði annars þetta fólk til að búast betur en hún, eða mótmæla því, sem hún segði? Vitanlega alls engan. Og daginn áður, þegar þær mættust af tilviljun úti á stræti, hafði Ingibjörg þessi ekki hneigt sig fyrir henni, eins og þó var skylda hennar að gera, ef hún hugsaði nokkuð um sína andlegu velferð. Frúin fann það með sjálfri sér, að hún gat ekki þolað slíkar svívirðingar lengur. Önnur hvor þeirra hlaut að fara úr klúbbnum, og hún efaðist ekki um, hvor þeirra það yrði; það yrði vitanlega Ingibjörg. Frúin brosti svo ánægjulega að þessari hugsan sinni, að fellingar fóru um allt andlitið, út undir eyru. Aðeins þyrfti hún að koma því svo haganlega fyrir, að tillaga um brottrekstur Ingibjargar kæmi ekki frá sér — hún mátti ekki eiga nokkurn þátt í því. —

Frúin átti tvo ástvini — að undanskildum manni sínum. — Annar var stór, gulbröndóttur köttur, sem hafði til að bera alla þá kosti, sem einn kött mega prýða. Hann hafði aðeins einn galla — hann veiddi aldrei mýs. Hinn var svartur rakki, lítið stærri en kötturinn. Báðir þessir kjörgripir frúarinnar lágu nú á mjúkri sessu inni í stofunni.

Dyrabjöllunni var hringt. Hundurinn stökk upp með gelti. Frúin lauk upp öðru auganu og ætlaði að standa á fætur, en rankaði þá við því, að það sæmdi sér ekki sem prestskonu að fara sjálf til dyra, og sat því kyrr. Bjöllunni var hringt í annað sinn.

„Sylvia!“ kallaði frúin, „farðu og *sjáðu* hver kominn er.“

Feit og digur stúlka, sem eflaust var fyrir löngu komin á örvæntingarárin, kom fram úr borðstofunni og opnaði dyrnar. Úti stóð maður, sem vér höfum áður kynnst — Mr. Johnson.

„Séra Kristjánsson heima?“

„Nei. Því er nú ver og miður.“

„Frúin heima?“

„Ja, það veit ég ekki. Saumaklúbburinn er nýbúinn að slíta fundi, og frúin er þreytt, svo það er ekki gott að vita, hvort hún er heima; en ég skal fara og vita.“

Hún fór og kom aftur með þau tíðindi, að frúin væri heima og bæði hann að gera svo vel að ganga inn. Johnson þáði boðið, og Silvía fylgdi honum til stofu. Frúin stóð upp úr hægindastól sínum, þegar hún sá hver kominn var.

„Komið þér sælar, frú Kristjánsson.“

„Komið þér sælir, Mr. Johnson; mér er ánægja að sjá yður. Gerið þér svo vel að fá yður sæti.“

Johnson settist á legubekk. Hann hafði þá kveldið áður komið heim úr Ottawaferð sinni, og var nú kominn í liðsbón. Hann var mikill vinur prestshjónanna, og taldi sér víst fylgi þeirra í baráttunni.

„Þarna eigið þér fallegan kött,“ sagði Johnson til að byrja samtalið.

„Já! Hann er nú helzta ánægjan mín í heiminum, þegar maðurinn minn er ekki heima. Ég segi yður satt Mr. Johnson, þér getið ekki trúað því, hvað þessi köttur er vitur. Í dag, þegar saumaklúbburinn sat hérna á fundi, þá gekk hann á milli þeirra og mjálmaði upp á þær konur, sem hann vissi að voru mér vinveittar, en leit ekki við hinum. Hann er hreint og beint *elskulegur.*“

„Ég trúi því. Skynlausu skepnurnar eru vitrari en margur hyggur. Ég átti einu sinni hund, sem lærði alveg tilsagnarlaust að standa á afturlöppunum, og það er meira en margur maðurinn gerir. — Svo klúbburinn sat á fundi í dag?“

„Já, og gerðum mikilsvarðandi samþykkt. Klúbburinn samþykkti, að allar konur, sem tilheyra honum, skyldu hér eftir þvo þvott sinn á þriðjudögum, nema ég ein þvæ þvott minn á mánudögum eins og áður. Ég kann betur við það. Ég segi yður satt, Mr. Johnson, þó ég sé nú ekki háttstandandi í heiminum, þá get ég ekki vitað, að hver óbreytt alþýðukona þvoi þvott sinn sama daginn og ég. Maður verður þó að gera einhvern greinarmun á þjónum drottins og — og óvandaðri alþýðu. — — — En ég er nú ánægðari síðan þessi samþykkt var gerð.“

„Það gleður mig að heyra. Gekk það þá mótspyrnulaust?“

„Nei, ekki var nú svo vel. Þér þekkið hana Ingibjörgu, sem *lifir* þarna — — þarna. — — Jæja, það er sama hvar hún *lifir,* en hún stendur alltaf upp í hárinu á mér, og svívirðir mig og mína. Fyrir skömmu sagði hún, að þessi kirkjumál og kirkjutíðindi í blöðunum væri mikil leiðindadella. Finnst yður ekki fádæmi að heyra, hvernig þetta fólk getur guðlastað? Það er óttalegt að hugsa til þess. Ekki um að tala að það vilji ganga í söfnuð; það segist geta borgað presti án þess. Hvað ætli liggi fyrir þessu fólki? Ég álít að það fólk, sem hvorki vill standa í söfnuði eða kvenfélagi, eigi ekki skilið að komast í himnaríki. Og ég veit fyrir víst, að hvorki ég eða maðurinn minn förum að mæla fram með því, en — —“

„Auðvitað ekki,“ sagði Johnson. Hann kærði sig ekkert um að ræða um söfnuði eða kvenfélög rétt þessa stundina; það var annað, sem honum lá þyngra á hjarta. Og hann sá, að ef hann léti frúna vaða þennan krapaelg óhindraða, þá kæmist hann aldrei að málefninu. Honum sýndist því bezt að taka um hornin á nautinu, og sjá hvernig færi.

„Ég ætlaði að tala um áríðandi málefni við ykkur bæði,“ sagði hann; „er ekki maðurinn yðar heima?“

„Nei. Ekki þessa stundina, en hann kemur von bráðar.“

„Þá ætla ég að tala við yður á meðan. Þér hafið sjálfsagt heyrt, að stjórnarsinnar hafa tilnefnt mig sem þingmannsefni við þessar kosningar.“

Jú, frúin hafði heyrt það.

„Og í tilefni af því heimsótti ég yður. Eigi mér að verða sigurs auðið, þá þarf ég fylgi allra góðra manna, því ég á harðsnúna mótstöðumenn. Ég treysti því, að maðurinn yðar styrki mig, og þér sömuleiðis.“

„Og hvaða styrk get ég veitt yður, Mr. Johnson? Ég er kona, og konur ráða engu í stjórnmálum.“

„Jú, þér getið veitt mér mikið lið — fjarska mikið. Því þó þið konurnar hafið ekki atkvæðisrétt í stjórnmálum, þá getið þið haft áhrif á þau samt með því að tala við menn ykkar. Það nær nú ekki til mannsins yðar; því að ég efast

ekki um að hann fylgi mér. En þér gætuð veitt mér stórmikið fylgi með því að tala máli mínu við meðlimi saumaklúbbsins og aðrar konur í söfnuðinum, því ef þær fylgja mér, þá gera mennirnir þeirra það líka.“

Þetta líkaði henni að heyra. Hún hafði raunar vitað það áður, að hún hafði mikil áhrif í klúbbnum og í söfnuðinum, en að hún gæti haft áhrif í stjórnmálum, hafði henni ekki dottið í hug. En henni fannst mjög sennilegt að svo væri.

„Svo þér haldið það, Mr. Johnson; þér haldið það virkilega, að ég geti styrkt yður.“

„Vafalaust. Ég hefi talsvert fengist við kosningar áður, bæði fyrir hann Smith sáluga og fleiri og hefi veitt því eftirtekt, að það er þýðingarlaust að reyna að vinna, þar sem konan er á móti manni. Allt er undir því komið að hafa hana góða, þá er maðurinn sjálfsagður líka. Þeir verða að taka tillit til þess hvað þær segja. — Jú, þér getið mikið hjálpað mér. Talið þér máli mínu við vinkonur yðar, og þær munu sjá um mennina.“

„Það skal ég gera. Ég skal gera allt, sem í mínu valdi stendur, til þess að þér náið kosningu. En ég krefst bess í staðinn, að þér útvegið okkur atkvæðisrétt við kosningar.“

„Það er sjálfsagt. Ég skal fylgja því fram á þinginu, að konur fái atkvæðisrétt, því þær eru eins færar um að taka þátt í stjórnmálum eins og við karlmennirnir. Þeim er gert lægra undir höfði í öllu, en það er alveg rangt.“

„Þetta er vel og viturlega talað, en ekki dugar að veita öllum konum jafnrétti. Það er nú til dæmis konur eins og hún Ingibjörg; þér verðið að sjá um að þess háttar konur fái ekki atkvæðisrétt.“

„Já — en það er óvíst, hvort hægt verður að gera slíkar undantekningar.“

Nú opnuðust dyrnar og prestur kom inn. Hann var rúmlega miðaldra maður, hár vexti, fölur í andliti og skegglaus. En hann jafnaði það upp með því að hafa sítt hár, sem náði ofan fyrir eyru. Hann heilsaði Johnson vingjarnlega og þakkaði honum fyrir síðast.

„Nú er ég kominn til að leita styrks til yðar,“ sagði Johnson. „Og — meðan ég man, skal ég geta þess, að þér

eigið hjá mér fimmtíu dollara. Tuttugu og fimm eru frá safnaðarmönnum, og tuttugu og fimm frá mér. Þér getið fengið þá þegar þér óskið eftir."

„Þakk' yður fyrir þessa rausnarlegu gjöf og allt annað, sem þér gerið til útbreiðslu guðsríkis."

Frúin talaði á sömu leið og sagði, að það væri ekki eins og þegar ólundarpakkið þar úr nágrenninu væri að píra úr sér einum og tveimur dollurum.

„Minnist ekki á það," sagði Johnson. „En svo ég víki að því, sem ég var áðan að tala um við konuna þína, þá er ég nú í liðsbón. Þér vitið, að stjórnarsinnar hafa tilnefnt mig sem þingmannsefni, og ég hefi gefið kost á mér. Og nú ríður mér á, að allir vinir mínir styðji mig eftir megni."

„Ég mun minnast yðar í bænum mínum," sagði prestur, „og yður er sigurinn vís. Hver býður sig fram á móti yður?"

„Hann heitir Robert Moore. Raunar held ég fáir landar kjósi hann, en þó heyri ég sagt, að tveir eða þrír séu farnir að smala atkvæðum fyrir hann. Þeir hafa vitanlega verið keyptir til að ljúga og svíkja landa sína. Ég hefi alla hina mestu og beztu menn mín megin. Ég má treysta á fylgi yðar; er ekki svo?"

„Jú," sagði prestur. „Það er sjálfsagt. Hverjum skyldi ég veita lið, ef ekki yður? En þér vitið, að ég á óhægt að mörgu leyti, því prestar mega ekki taka þátt í kosningum."

„Ó, — þér getið mikið stutt mig, þó þér komið ekki fram opinberlega. Talað máli mínu og ritað greinar í blöðin — þær mega vera nafnlausar."

„Það get ég gert, og það er velkomið. En ég vona, að þó yður auðnist að komast í þessa háu stöðu, þá hættið þér ekki að styðja að útbreiðslu guðsríkis."

„Þér þurfið ekki að óttast það. Þar sem kristin trú á aðra eins forvígismenn og hér í Kanada, *verða* allir að vera kristnir, — „eða þeir hafa sig ekkert áfram" var rétt komið fram á varnirnar á honum. — „En nú ætla ég ekki að tefja lengur, þér gerið svo vel og ritið hið bráðasta greinar í blöðin um mig."

„Já, en eigið þér víst fylgi þeirra?"

„Ég sé um það. Ég ætla að finna ritstjórann nú í dag. — Og þér, frú Kristjánsson; þér ætlið að minnast mín?“

„Þér megið reiða yður á það, Mr. Johnson.“

„Þá er málið komið í bezta horf, og ég ætla að kveðja yður, því ég á mjög annríkt.“

Og hann kvaddi prestshjónin alúðlega og fór leiðar sinnar.

Tvö fréttablöð voru gefin út í borginni, og fylgdi annað þeirra afturhaldsflokknum að málum, en hitt áttu stefnuleysingjar. Bæði voru orðin nokkurra ára gömul, og gat enginn maður í borginni munað eftir því, að þau hefðu nokkurntíma orðið sammála í nokkru máli. Ef annað studdi eitthvert málefni, þá var sjálfsagt að hitt lastaði það; og ef annað veitti einhverjum manni lið, þá mátti eiga það víst, að hitt blaðið níddi hann á allar lundir. En þrátt fyrir það voru ritstjórarnir góðir vinir, og drukku oft bjór saman, — sem þeir fengu oftast til láns, — því þeir þekktu vel stöðu sína, og vissu, að þeir áttu aðeins að verja garðana fyrir húsbændur sína, hvað sem þeirra eigin skoðunum liði. Ritstjóri afturhaldsblaðsins sat nú inni á skrifstofu sinni og var í illu skapi. Vínsali einn í borginni hafði þá um daginn stefnt honum fyrir skuld, að upphæð sex dollara, og af því hann hafði daginn áður borgað síðustu tíu centin, sem hann átti til, fyrir vindil, og ekkert innheimt fyrir blaðið í heila viku, þá voru horfurnar ískyggilegar og litlar líkur til, að hann gæti borgað skuldina. Blað hans hafði á áskrifendalista sínum allt að sjötíu kaupendur, og furðaði marga á, hvernig það gæti staðist útgáfukostnaðinn með þeim. En þá gátu aðrir þess, að það mundi vera í nokkrum kunningsskap við stjórnina og nærast drjúgum af molum þeim, sem náðarsamlega hrytu af borðum hennar. Nokkuð var það, að einu sinni á hverjum fjórum árum lifði blaðið við sæld og allsnægtir; það var þegar kosningar til sambandsþings fóru fram. Þá var eins og einhver gullæð hefði opnast á skrifstofu þess. Þá var upplag blaðsins um tíu þúsund, og það gefið hverjum sem hafa vildi. Nú voru liðin tvö ár frá því síðustu kosningar fóru fram, enda var nú féþurð svo mikil hjá blaðinu, að ritstjórinn vissi ekki hvað til bragðs

skyldi taka. En þá barst honum allt í einu sú gleðifregn, að þingmaðurinn væri dáinn, og við þá frétt lifnaði svo yfir honum, að hann lofaði guð hástöfum, því dauði hans boðaði kosningar, og kosningar þýddu peninga og allsnægtir. Síðan hafði hann setið við að rita stjórnmálagreinir, til þess að hafa þær til taks, þegar á þyrfti að halda. En nú var liðinn nærri mánuður og engin hjálp sjáanleg, hvergi hægt að fá lán og málsókn fyrir hendi; en þá fór svo sem oftar, að þegar neyðin er stærst, þá er hjálpin næst.

Ritstjórinn var enn að lesa stefnuna, þegar Mr. Johnson sjálfur birtist í dyrunum eins og engill af himnum sendur. Hann stóð upp í flýti, heilsaði Johnson alúðlega og tvílæsti dyrunum.

Hvað þeir töluðu saman þá tvo klukkutíma, sem þeir sátu þar læstir inni, vita menn ekki. En hitt er víst, að þeir kvöddust með mestu virktum er þeir skildu. Og einhver þóttist síðar um daginn hafa séð ritstjórann bregða sér inn í banka og hefja þar 400 dollara ávísun frá Johnson.

Skrifstofa „Morgunstjörnunnar", sem var málgagn stefnuleysingja, var örstutt þaðan, og þegar Johnson kom út á götuna, fór hann að íhuga, hvort ekki mundi rétt fyrir sig að hitta ritstjórann að máli. Raunar bjóst hann ekki við að ná fylgi blaðsins, en hitt mætti þó reyna, hvort ekki mætti fá ritstjórann gegn sanngjarnri þóknun til að fara ekki mjög geyst í sakirnar; því Johnson var illa við blaðaskammir, — ef þær voru um hann sjálfan.

Ritstjórinn var ekki heima, en hans var von innan stundar svo Johnson afréð að bíða. Þá var verið að prenta blaðið. Hann tók eitt eintak og las þar svo látandi grein:

„Heiðarlegt þingmannsefni

Það er hvort tveggja að Ottawastjórn og hennar auðvirðilegu fylgifiskar eru sokknir djúpt í forardíki lasta og svívirðinga, enda kom það greinilega í ljós á tilnefningarfundi þeim, sem þeir héldu hér í bænum. Sú var tíðin, að afturhaldsflokkurinn, þó illur væri, kappkostaði að hafa *heiðvirða* menn á þingi, en — sú tíð er nú liðin. Þessi S. H. Johnson, sem flokkurinn gerði sig svo auðvirðilegan að til-

nefna sem þingmannsefni, er, að sögn sannorðra manna, hinn mesti prakkari og óþokki. Oss hafa verið send til prentunar frásagnir um nokkur atriði úr lífi hans, en vér munum ekki opinbera þær að svo komnu, því vér höfum fyrir löngu sett oss þá reglu, að ræða málefnið, en sleppa persónunni, og þeirri reglu munum vér enn fylgja. Aðeins viljum vér geta þess, að allir heiðvirðir menn hafa skömm á þessum Johnson, og fyrirlíta hann. Það er mælt, að flokkur hans hafi látið tilleiðast til að tilnefna hann af þeirri ástæðu, að hann gæti ráðið yfir atkvæðum landa sinna. En landar hans eru sjálfstæðari en svo, að þeir láti slíka pilta tæla sig. Nú er hann farinn til Ottawa, og er mjög líklegt, að þegar hann kemur aftur, hafi hann nóga peninga á boðstólum til að kaupa fyrir sannfæringar borgarbúa, en vér treystum því, að þeir láti ekki tælast af gulli eða loforðum slíkra fúlmenna.

Á öðrum stað í blaðinu birtum vér ávarp frá Mr. Robert Moore, þingmannsefni frjálslynda flokksins, sem vér vonum, að allir lesi með athygli. Hann er alþekktur sem einn af nýtustu mönnum bæjarins, og enginn vafi á því, að hann nær kosningu.“

Johnson fannst þýðingarlaust að bíða lengur eftir ritstjóranum, og tók hatt sinn og fór. Þegar hann kom út á strætið, sá hann, að götustrákar voru á fleygiferð með prentaða seðla, sem þeir dreifðu um strætin og gáfu hverjum, sem um gekk. Hann tók einn seðilinn og las:

MR. ROBERT MOORE,
þingmannsefni frjálslynda flokksins í Halifax,
æskir atkvæða yðar á kjördegi.

Látið ekki ginnast af gulli og lygum afturhaldsmanna.
Kjósið ROBERT MOORE!

Johnson sneri við og ásetti sér að hitta aftur ritstjóra fylgisblaðs síns. Hann sá, að hér var ekki um gott að gera. Það var enginn vafi á því, að mótstöðumenn hans ætluðu að gera honum sóknina erfiða, og láta hann komast í krappan, áður hann næði sæti í þingsalnum. Þegar hann kom á

skrifstofuna, var ritstjórinn að semja skammargrein um Robert Moore, sem hann þó sjaldan hafði séð, og aldrei haft neitt misjafnt af að segja.

„Heyrið þér,“ sagði Johnson; „ég þarf að fá prentað og útbýtt þúsund lausamiðum í kveld. Getið þér látið gera það?“

„Sjálfsagt. Hvað viljið þér láta prenta?“

Johnson sagði honum það og fór.

Eftir lítinn tíma voru margir strákar á þönum fram og aftur um bæinn við að útbýta svo látandi seðlum:

Greiðið atkvæði með
SAMÚEL H. JOHNSON, Esq.
þingmannsefni hins óháða, frjálslynda flokks afturhaldsmanna í Halifax.
P. S. *Mr. Johnson æskir að tala við sem flesta af yður á Atlantic-hótelinu. — Vín og vindlar gefins.*

Sama kveldið var blaðið prentað, og var þar löng ritstjórnargrein með svo látandi fyrirsögn:

GÓÐAR FRÉTTIR
Stjórnin ætlar að láta gera stórkostlegar umbætur við skotvirki bæjarins.
Tveir verkfræðingar komnir frá Ottawa til að gera áætlun um kostnaðinn.

Og á öðrum stað í blaðinu stóð þessi grein:

„Svívirðileg blaðamennska!

Í síðasta númeri „Morgunstjörnunnar“ stendur löng skammargrein um þingmannsefni stjórnarsinna, Mr. Samúel H. Johnson. Hún sver sig í ættina til ýmsra greina, sem áður hafa staðið í því blaði, og mun þess vegna óhætt að eigna hana skröltormi þeim, sem kallar sig ritstjóra blaðsins. Hvað snertir hinar svívirðilegu árásir, sem skröltormurinn gerir á mannorð Mr. Johnsons, skulum vér geta þess, að það eru allt lygar frá uphafi til enda. Allir, sem þekkja Mr. Johnson, vita, að hann er einn hinn heiðvirðasti íbúi þessa bæjar, maður, sem ekki vill vamm sitt vita, enda hefir hann

náð hylli allra manna. Af því það er vor ófrávíkjanleg regla, að ráðast aldrei á persónu manns þess, sem vér eigum í höggi við, þá viljum vér fara sem fæstum orðum um fígúru þá, sem stefnuleysingjar hafa tilnefnt sem þingmannsefni. Þess eins viljum vér geta, að færum vér að birta á prenti allt, sem vér vitum um hann, þá væri það nóg til þess, að enginn heiðvirður maður gæfi honum atkvæði. Þennan sómapilt vilja þeir senda á þing sem fulltrúa fyrir Halifax. Vitanlega hefir hann ekkert fylgi, nema helzt þeirra manna, sem selja atkvæði sín fyrir vín og peninga. Hvað skyldi annars Mr. Moore hafa borgað skröltorminum fyrir að rita hina umtöluðu grein? Að því leyti sem vér tökum þátt í stjórnmálum, þá lýsum vér yfir því, að vér gerum það *alveg óháðir,* og aðeins vegna þess, að sannfæring vor knýr oss til þess."

Þegar „Morgunstjarnan" kom út daginn eftir — blöðin komu út á hverjum degi meðan á kosningarimmunni stóð — þá gat ritstjórinn þess, að það væri í fjórða sinn sem stjórnin hefði látið gera *áœtlun* um kostnaðinn við að endurbæta skotvirki bæjarins, og ætíð hefði það verið rétt á undan kosningum. Og jafnframt því sem ritstjórarnir létu á hverjum degi skammirnar dynja yfir þingmannaefnin, þá fóru aðrir stjórnmálarakkar, sem enginn hafði áður heyrt getið, að rita í blöðin. Þau fluttu nú myndir af þingmönnunum og breyttu þeim í allra kvikinda líki, nema létu ætíð andlitin halda sér óbreytt, svo að allir skyldu þekkja þá. Jafnframt því voru sendisveinar þeirra beggja á þönum fram og aftur, hittu hvern kjósanda að máli, eltu þá út um sveitir, ef þeir voru ekki í borginni, og létu þá engan frið hafa.

V.

Verkfræðingarnir frá Ottawa, sem áttu að yfirlíta skotvirkin og gera áætlun um kostnaðinn við aðgerð þeirra, voru komnir og farnir. Þeir höfðu, ásamt Mr. Johnson og öllum hinum helztu afturhaldsmönnum í borginni, skoðað skotvirkin í krók og kring, fundið að þeim var stórkostlega ábótavant, og nákvæmlega reiknað út, hvað mikið fé stjórn-

in þyrfti fram að leggja. Það var feikna mikil upphæð. En það var enginn vafi á því, að hún gerði það, því Halifaxbúar voru hennar óskabörn og eftirlæti. Ef þeir nú aðeins stæðu öruggir með henni gegnum kosningarimmuna, þá var enginn vafi á því, að stórkostlegar umbætur yrðu gerðar í borginni á næsta kjörtímabili. Þannig prédikuðu verkfræðingarnir, blað afturhaldsflokksins, Mr. Johnson sjálfur, og allir vildarmenn hans. Aftur sögðu stefnuleysingjar, að engu orði væri trúandi, sem stjórnin eða hennar menn segðu; að öll þeirra loforð hefðu reynst svik, og stjórnin notaði skotvirkjamálið sem skálkaskjól, því þetta væri í fjórða sinn að gerð væri áætlun um kostnaðinn við verkið; lengra hefði það aldrei komist, og mundi ekki komast, þó afturhaldsflokkurinn sæti að völdum til eilífðar. Nei, það væri skylda allra, sem ekki vildu heita föðurlandssvikarar, að styðja að falli stjórnar þeirrar, sem nú væri landi og lýð til smánar, og það gætu þeir bezt á þann hátt, að hrinda Johnson á kjördegi svo djúpt, að hann næði sér aldrei aftur.

Maður hét Grímur, sonur Gríms búrkjamma, sonar séra Einars smérbelgs. Hann hafði flutt vestur um haf fyrir tveim árum, og var nú búðarmaður og bókhaldari hjá Johnson. Heldur þótti hann ódæll og pöróttur í æsku, og réðu foreldrar hans það af, að láta hann „sigla“ og stunda nám og forframast erlendis. En námið lenti í handaskolum, og er hann hafði verið við skólann í þrjú ár, sá hann sinn kost beztan að fara þaðan snögglega, vestur um haf. Kom hann vestur að áliðnu sumri, og var þá útlærður lögfræðingur. Ekki skildi hann hérlenda tungu. Dvaldi hann í Halifax vetur hinn næsta, og hafðist ekki að. Þá var Johnson fyrir nokkru byrjaður að verzla, og var í uppgangi miklum. Grímur biður hann ásjár, og lofar að þjóna honum vel og dyggilega. Johnson vissi, að Grímur var lærður, og áleit, að hann gæti orðið gott verkfæri í hendi sinni, og afréð því að taka hann í þjónustu sína.

Svo var það einn dag þegar kosningarimman stóð sem hæst, að blöðin rifust á hverjum degi, og kjósendurnir rifust hvar sem þeir hittust, og undirtyllur kandídatanna voru á þönum fram og aftur um bæinn, að Grímur sat hjá Johnson

inni á skrifstofu hans. Fyrir framan þá var stórt borð, og á því voru haugar af dagblöðum, bæklingum og úrklippum úr stjórnmálablöðum afturhaldsmanna, sem Grímur safnaði saman og festi inn í bók til hægðarauka fyrir húsbónda sinn. Johnson hafði verið að aðgæta kjörskrárnar, og talist svo til, að ef enginn þeirra, sem höfðu heitið honum atkvæðum, gengi úr leik, þá mundi hann hafa hundrað atkvæði umfram andstæðing sinn. 60 kjósendur voru fjarverandi og tólf voru dánir. Hvað hina dánu snerti, þá taldi hann sér vís atkvæði þeirra, ef kjörstjórinn aðeins yrði sér velviljaður, og um það efaðist hann ekki, því hann mátti tilnefna hann sjálfur. En hinum fjarverandi ásetti hann sér að smala saman, ef hann gæti.

„Við skulum nú aðgæta," sagði hann við Grím, „hvernig við erum búnir undir kosningarnar. Ég keypti fimm tunnur af whisky (við getum vatnsblandað það til helminga) og hefi samið við tvo vínsölumenn að sjá um, að mínir menn fái vín eins og þeir vilja."

„Rétt!"

„Og tíu menn hefi ég stöðugt á ferðinni til að útvega mér atkvæði. Ég borga hverjum þeirra fimm dollara á dag."

„Einmitt?"

„En nú er enn eftir að tala við landa í suðurhluta bæjarins. Til þess sé ég engan færari en þig, því ég hef ekki tíma til að fara þangað sjálfur. Ég ætla að senda þig þangað í dag."

„Rétt!"

„Þú verður að fara klóklega að, því þeir eru varkárir þar. Mundu eftir að taka með þér nóg vín, og sparaðu það ekki; það er oft betra en langar stjórnmálaræður."

„Já, einmitt!"

„Gættu að því að fá konurnar á þitt mál. Þær eru vanalega auðunnar, því þeim þykir heiður í því, að talað sé við þær um stjórnmál. Segðu þeim, að ég ætli að útvega þeim kosningarétt. Láttu þér ekki koma til hugar að vinna mennina, nema þú hafir konurnar góðar fyrst. Þá eru mennirnir sjálfsagðir líka, því annars hafa þeir ekki frið á heimilum sínum."

„Öldungis rétt! Bara þær mættu kjósa, þá væri gaman að vasast í kosningum.“

„Taktu með þér peninga, en ekki skaltu samt kaupa atkvæði fyrr en í fulla hnefana. Vertu duglegur að tala, og veittu óspart vín. Ef þú hittir nokkra, sem hafa lofað Mr. Moore atkvæðum, þá reyndu umfram allt að fá þá til að svíkja hann. Slettu í þá fimm eða sex dollurum, en farðu varlega að því; ef það kemst upp, er ógæfan vís.“

„Alveg rétt!“

„Svo er þessi bannsetti fundur á morgun. Þeir vilja halda fund í leikhúsinu, og láta okkur Mr. Moore halda ræður. Mér er nú ekkert um það, en það verður þó svo að vera.“

„Kaupið þér götustráka til að ólmast og gera skarkala, þegar Mr. Moore fer að tala. Það kostar yður ekki nema fáeina dollara í púðurkerlingum.“

„Það er ágæt uppástunga. Ég geri það. Svo get ég fengið flokk manna til að hrópa „húrra“ fyrir mér úti á strætinu. Þeir gera það, ef þeim er veitt vel á undan.“

„Þér haldið ræðu á fundinum. Er ekki svo?“

„Ég býst við að það sé nauðsynlegt; en ég hefði þurft að hafa hana skrifaða. Raunar treysti ég mér allvel til að mæla af munni fram, en betra þætti mér þó að hafa skrifuð blöð.“

„Getið þér ekki haft rituð blöð í hattinum, haldið honum framundan yður meðan þér eruð að tala? Mig minnir að hann Smith sálugi gerði það. Þér hafið hann náttúrlega á höfðinu, þegar þér stigið upp á ræðupallinn, en svo takið þér hann ofan, um leið og þér hneigið yður. Svo getið þér lesið upp ræðuna, án þess að nokkur verði þess var, að hún sé í hattinum.“

„Þetta er þjóðráð. Þú hefir ætíð ráð undir rifi hverju. En eitt er enn; ég ætla að sjá um, að þú verðir kjörstjóri.“

„Ég er yður mjög þakklátur fyrir þann heiður.“

„Það eru nokkrir dauðir af þeim, sem standa á kjörskránni, en ég hef fengið menn, sem ekki hafa kosningarétt, til að greiða atkvæði í þeirra nafni. Þú skalt ekki láta þá

sverja, nema Mr. Moore heimti það, en hleypa þeim fljótt að borðinu."

„Já, sjálfsagt!"

„Það er ekki ómögulegt," hélt Johnson áfram, „að eitthvað af kvenfólki verði á fundinum á morgun. Fari svo, þá verður þú að sjá um, að þær fái beztu sætin í húsinu. Svo verður þú að vera mjög lipur við þær og kjassa krakkana — ef þær hafa þá með sér; — það getur allt haft áhrif á kosningarnar."

„Hm," sagði Grímur og stóð upp; „það er nú allt verra. — En nú man ég það, að meðlimir saumaklúbbsins ætla að koma á fundinn, og ganga eftir hljóðfalli með fána til heiðurs við yður."

„Hm. Hvaða hornleikaraflokk skyldu þær hafa?"

„Þær hafa myndað hann sjálfar. Prestskonan sagði, að þær hefðu eina góða harmoníku og þrjár munnhörpur."

„Hm," sagði Johnson aftur. Honum þótti nú minna varið í fréttina.

„Ég kom á fund til þeirra," sagði Grímur, „til að velja handa þeim „mottó" á fánann. Þær töluðu mikið um hve mikil áhrif þær gætu haft á stjórnmál landsins, ef þær bara hefðu kosningarétt; — þér ætlið að sjá, um, að þær fái að kjósa næst, er ekki svo?"

„Ekki er það nú alveg víst, að þeim verði hleypt að kosningaborðinu, en þær geta kosið á þann hátt, að ráða atkvæðum eiginmanna sinna. Karlmennirnir eru ekkert nema seðlar, sem konurnar kjósa á. Þess vegna er nauðsynlegt að hafa þær með sér. En hvað er þetta," sagði hann og stóð upp, því hópur af mönnum kom og ruddist inn í búðina. Hann gekk fram á móti þeim. Það var hópur af fylgismönnum hans, úr austurhluta bæjarins, sem raunar stóðu á kjörskránni, en skeyttu ekki agnar ögn um kosningar nema að vera þeim megin, sem betur var veitt og fjárvon meiri. Á undan þeim gekk stór og digur sláni, svo fullur, að hann gat varla staðið; hann tók Johnson í fang sér og faðmaði hann að sér, og sagði kjökrandi: „Það vildi ég að guð gæfi, að þér næðuð almáttugur kosningu. Ég hef veðjað á *yður* tuttugu dollurum, og þér megið ekki falla. Nú ætlum við

að drekka eitt glas með yður, því við erum nýkomnir frá að berja á helvítinu honum Moore — börðum þrjá menn hans niður, og —"

„Drekka eitt glas með Mr. Johnson," endurtók hópurinn, og út með þeim varð hann að fara, og hella í þá víni eins og þeir vildu, því annars mátti hann eiga þá vísa á móti sér við kosningarnar.

VI.

Fundur sá, er þeir Johnson og Grímur töluðu um, átti að byrja daginn eftir kl. tvö síðdegis. Helztu menn beggja flokkanna höfðu komið sér saman um, að þingmannaefnin skyldu halda þar ræður, og skýra kjósendum frá stefnu sinni í stjórnmálum. Löngu fyrir hádegi fóru kjósendur að tínast inn á veitingahúsin, sem voru í grend við fundarsalinn; sérstaklega voru það tvö veitingahús, sem var eins og öllum væri vísað á. En því var þannig varið, að þeir Johnson og Moore höfðu í tómi samið sinn við hvorn veitingamann, að þeir skyldu veita mönnum sínum vín og vindla gefins. Sumir, sem vissu þetta í tíma, byrjuðu strax um morguninn að drekka, og alltaf urðu þeir fleiri og fleiri, eftir því sem lengra leið á daginn. Þeir komu úr öllum áttum, og streymdu inn á veitingahúsin, og röðuðu sér upp að vínsöluborðunum eins og sauðir á jötu. Á veitingahúsi Johnsons var langt um fleira, og háreystin svo mikil, að varla heyrðist mælt mál.

Veitingamaðurinn hafði ekki við að veita vínið, svo þeir gerðu sér hægt um hönd, og slógu botnana úr tveimur tunnum og drukku svo af börmunum, meðan hægt var, og síðan úr skálum, glösum og lúkum sínum. Veitingahúsið var orðið að jarðnesku helvíti. Svæla af tóbaksreyk lá eins og þykk, blá móða yfir öllum, sem inni voru, og svækjan af sjóðandi heitu púnsinu var svo sterk, að liðið hefði yfir hvern viðvaning. Ekki aðeins gólfið, heldur og veggirnir og veitingaborðið var löðrandi í tóbakshrákum. Við og við stigu sumir upp á stóla, tunnur eða bekki og fóru að halda ræður um stjórnmál — dynjandi skammir um Mr. Moore og stefnuleysingja, en glymjandi hól um Johnson og stjórn-

ina og afturhaldsflokkinn. Og ætíð lyktaði ræðan þannig, að allir drukku skál Johnsons og stjórnarinnar.

„Hræktu ekki á vegginn, helvítið þitt," grenjaði veitingamaðurinn til manns eins, sem honum þótti haga sér ósiðlega. —

‚Hrækja ekki á vegginn," sagði hinn og snerist illur við. „Í leyfi og umboði Kanadastjórnar lýsi ég yfir því, að það er öllum frjálst að hrækja í dag hvar sem þeir vilja. — Við erum í frjálsu landi, veiztu það, bölvaður? Við höfum frjálsa stjórn — veiztu það? Við stjórnum landinu sjálfir með kosningunum — veiztu það? Við megum hrækja eins oft og við viljum, og hvar sem við viljum, því við erum frjáls þjóð. Veiztu það, bannsettur? Jafnvel framan í snjáldrið á þér. — Hrópið þið húrra fyrir Johnson, þrefalt húrra."

Tveir eða þrír menn hrópuðu húrra, en flestir gátu ekki sinnt því. Þeir voru annað að gera. Það var farið að lækka í tunnunni, og einn náungi, sem ætlaði að ná í vín, beygði sig of mikið, og fór á höfuðið ofan í hana, og er tvísýnt hvernig honum hefði reitt af, ef lagsmenn hans hefðu ekki dregið hann upp.

„Hrópið þið húrra, piltar," grenjaði hinn aftur. „Þrefalt húrra, segi ég — helvíti. Ef hér er nokkur, sem ekki vill hrópa húrra fyrir Johnson, þá skal hann mæta mér."

Rámir af reyk og víni orguðu menn þrisvar húrra, sumir standandi, sumir sitjandi á bekkjum, stólum, tunnum eða veitingaborðinu. Tveir eða þrír tóku það svo nærri sér, að þeir stungust á höfuðið á gólfið. Vart voru húrrahrópin um garð gengin, þegar dyrnar opnuðust og fjórir menn úr flokki Roberts Moore óðu inn í herbúðir óvinanna. Einn þeirra var sex feta risi, alþekktur sem einn hinn mesti hnefaleikamaður í borginni, og betri en þrír aðrir í stjórnmálum, því eitt hnefahögg hans var meira sannfærandi en klukkutíma ræða.

„Það eru nú aldrei org," byrjaði hann. „Þið hafið víst haldið, afturhalds-jarðsvínin ykkar, að við mundum ekki þora að ganga inn til ykkar. Hrópið þið aftur húrra fyrir Johnson, ef þið þorið."

„Ég þori það," sagði sá, sem kom húrraópinu á stað. Það var hvorttveggja að hann ætlaði að hrækja hátt, enda

gafst honum nú tækifæri á að reyna það. „Ég læt ekki minn hlut fyrir heimskum og illgjörnum stefnuleysingjum.“

„Heyrðu vinur,“ sagði hinn; „við skulum nú tala um þetta eins og skynsömum mönnum sæmir. Það situr illa á okkur að vera þau helvítis stjórnmála-jarðsvín að kjósa þennan Johnson, til þess að herða á járnviðjum afturhaldsmanna á okkur. Veiztu hvernig toll-lögin eru? Veiztu hvað mörg pund af tóbaki við fáum fyrir dollarinn? Nei, þú veizt ekkert af þessu, því þú ert asni, sem aldrei lest blöðin, og blöðin eru það, sem fræða okkur um stjórnmál landsins. Ég er nú fimmtugur, og hef lesið blöðin í sextíu ár, og veit hvað ég tala um. Ég — —“

„Hvað á þetta helv. raus! þú — —“

‚Haltu kjafti, afturhalds-jarðsvínið þitt,“ sagði tröllið og skók hnefann framan í hann. „Við skulum tala um þetta í bróðerni. Hvað fáum við af tóbaki fyrir dollarinn? Fjögur pund; en mundum fá sex pund og tvö lóð, ef tollurinn væri ekki. Robert Moore ætlar að afnema tollinn. Johnson ætlar að hækka hann á okkur. Hvar lendir það? Hvar lendir það?“ endurtók hann með þrumandi rödd og barði saman hnefunum. „Á ég að segja ykkur það? Það fer fyrir þessu landi eins og ritningunni, þegar Gyðingar fóru til Abrahams og báðu hann að afnema tollinn á tóbaki, en hann sagðist skyldi flengja þá með skorpíónum. Hvernig fór? Þeir gerðu uppreisn og tóku nýjan kaðal og hengdu konunginn fyrir framan þinghúsið. Sama ættum við að gera, eða hvað finnst ykkur? Hvort viljið þið heldur fjögur eða sex pund fyrir dollarinn?“

„Sex pund!“ hrópuðu allir.

„Á, var það svo? Hvað segir þú um það, þú þarna með galtartrýnið? Ætli þú yrðir ekki feginn að stinga sex pundum af tóbaki upp í kjaftinn á þér, ef þú ættir kost á því? Hvað fáum við af sykri? Þessi helv. í Ottawa leggja toll á það, svo við fáum ekki nema tólf pund, en ættum að fá sextán. Robert Moore ætlar að gefa okkur sextán. Johnson gefur skitin tólf. Hvort er betra? Hvort viljið þið heldur tólf eða sextán pund fyrir dollarinn, ha?“

„Sextán pund,“ sögðu hinir.

„Ég hefði haldið það. Og sá sem vill heldur fjögur pund af tóbaki, er hvorki hvítur maður né kristinn. Við eigum að kjósa Moore, eða hvað haldið þið? Sýnist ykkur ráð að hrópa aftur húrra fyrir Johnson? Niður með hann. Húrra, húrra fyrir Robert Moore."

„Húrra fyrir Johnson," var hrópað fyrir utan dyrnar, og þrír menn komu inn, og einn af þeim var Grímur.

„Ég segi húrra fyrir Moore," hrópaði tröllið og snerist að þeim.

„Hva—hvað, hvaða dónar eru hér, að heiðvirðir menn skuli ekki geta talað orð án þess vaðið sé ofan í þá. — — Ég tek ykkur alla til vitnis um það, að hann ætlaði að vaða ofan í mig. Hvað er hann annars að þvaðra?"

„Hann segir, að við fáum sex pund af tóbaki, ef við kjósum Moore," gall einhver við.

„Sex pund!"

„Og sextán pund af sykri."

„Sextán pund! Ég skal leggja í helvítið."

„Komdu bölvaður, ef þú þorir," sagði hinn og hrækti tóbakstuggunni í lófa sína og neri henni vel um báðar hendurnar. ‚Við skulum gera út um það, hvor þeirra Johnson eða Moore eigi að verða þingmaður. Ég segi húrra fyrir Robert Moore."

„Og ég segi húrra fyrir Johnson."

„Og ég segi húrra fyrir Moore."

„Þú ert asni."

„Og þú ert svín."

„Þú lýgur!"

„Og þú lýgur!!"

„Heyrðu vinur," sagði Grímur, sem hingað til hafði ekkert lagt til málanna. „Lofaðu mér að tala við þig einslega."

Tröllið glápti á hann þegjandi, en Grímur tók í handlegg hans og leiddi hann með sér inn í afkima einn. Hvað þeim fór á milli, vissi enginn; en þegar þeir komu fram aftur, sagði tröllið:

„Vinir mínir! Þessi *gentilmaður* hefir talað við mig, og fært gildandi ástæður fyrir því, að við eigum að kjósa

Johnson. Ég verð að játa, að ég hafði ekki íhugað málið nógu vel, og sé, að ég hef talað illa áðan. Ég bið ykkur fyrirgefningar, og lýsi nú yfir því, að ég er með ykkur — og Mr. Johnson."

Grímur drap titlinga glottandi. Hinir samglöddust tröllinu hver af öðrum, og slógu svo botninn úr annari tunnu og drukku skál Johnsons í tuttugasta sinni.

Meðan þeir voru að því, kom strákur einn, og hrópaði, að þeir skyldu koma fljótt, því það ætti að fara að brenna Mr. Johnson þar á strætinu. Við þá frétt varð þeim svo hverft, að þeir fleygðu glösunum og þutu út; en tíu eða tólf lágu eftir á gólfinu, augafullir.

Örskammt þaðan var verið að byggja múrhús, en verkið var ekki komið lengra en svo, að kjallarinn, sem var úr steini, var búinn. Þar hafði stór hópur af fylgismönnum Moores safnast saman, og höfðu haft með sér mynd af Johnson, í fullri líkamsstærð. Myndina höfðu þeir sett á stöng og borið hana svo um strætin, unz þeir komu að kjallaranum. Þangað hafði áður verið flutt eldsneyti og tunna af steinolíu. Skríllinn, sem nú skipti hundruðum og orgaði og grenjaði og bölvaði á milli þess sem hann slokaði í sig vínblönduna, sem Moore hafði gefið þeim, fór nú líkt að og Gyðingar forðum, þegar þeir ætluðu að fórnfæra. Ótal hendur gripu eldsneytið og hlóðu því, aðrir slógu botninn úr tunnunni og heltu olíunni yfir; tóku síðan myndina af Johnson, gegnvættu hana í olíu og settu hana á háa stöng yfir eldinum. Síðan var leidd fram kýr — eða mynd af kú — í fullri stærð, og varpað ofan á eldsneytið; kölluðu þeir hana Ottawa-belju, og sögðu um Johnson eins og Norðmenn forðum um Ögvald konung, að „allt skyldi saman fara, karl og kýr." Svo var kveikt í öllu. Eldurinn blossaði upp á einu vetfangi, svo allt var í einu báli, eldsneytið, kýrin og Johnson. En kjósendurnir hlógu, grenjuðu og bölvuðu; tóku hver í höndina á öðrum og kysstu hver annan, og réðu sér ekki af gleði af því, að sjá sína verstu pólitísku óvini brenna þarna. Mest voru þó ólætin meðan Johnson var að brenna. Og þegar eldurinn var búinn að eyðileggja hann, og brunatætlurnar foknar út yfir mannfjöldann, þá

sóttust allir eftir að ná í þær, til að geta troðið þær ofan í sorpið.

En það fór fyrir þeim líkt og aðlinum í Babýlon forðum, er Kýros kom þangað. Þegar gleði þeirra stóð sem hæst, komu menn Johnsons hlaupandi, og vísuðu Moore og öllu hans hyski þangað, sem hann þyrfti hvorki að borga fyrir ljósmat né eldivið. Jafnframt vildu þeir komast að eldinum og slökkva hann, en hinir stóðu fyrir sem þéttast og tóku á móti. Hófust nú verulegar ryskingar og hnefahöggin dundu á allar hliðar. Sumir hentu grjóti, aðrir tóku logandi eldibranda og köstuðu á mótstöðumenn sína, en húrraópin og níðyrðin um kandídatanna og stjórnina heyrðist á allar hliðar. Tröllið, sem bezt hafði varið Robert Moore, gerði honum nú allt það ógagn, er hann gat, en Grímur hafði haft sig burt, skjálfandi af hræðslu, þegar hann sá, hvað verða vildi.

En þegar ryskingarnar stóðu sem hæst, heyrðist blástur í pípu lögregluþjóns. Lögreglustjórinn hafði orðið var við aðganginn, og kom nú við sjötta mann til að skakka leikinn.

„Hættið,“ æpti hann, „eða ég læt setja ykkur í svartholið!“

Þegar hann sá, að þeir gáfu orðum hans engan gaum, skipaði hann mönnum sínum að tvístra hópnum. Þeir réðust á hann með hnefum og bareflum, en gátu litlu áorkað. Hinir heiðruðu kjósendur vissu, að þeir voru að taka þátt í stjórnmálum ríkisins, á sinn venjulega, kyrrláta hátt, og þeir þóttust hafa fulla heimild til að gera það opinberlega, úti á strætum bæjarins.

VII.

Þetta fór að verða ískyggilegt, því meir en tvö hundruð manns héngu þar hvert í öðru í einni þvögu, bölvandi, æpandi og óðir af víni og kosningaæsingum. Lögregluþjónarnir gátu ekki áunnið annað en að lenda sjálfir inn í þvögunni og sumir voru farnir að hrópa, að þeim skyldi fleygja á eldinn. En þegar þessar óeirðir stóðu sem hæst, og hnefahöggin dundu á allar hliðar, varð mönnum litið upp og sáu,

hvar fylking manna kom með miklum hraða vestan strætið, og stefndi til þeirra. Þóttust þeir nú vita, að búið væri að kalla út herlið, til að skakka leikinn, því rauður fáni blakti yfir fylkingunni, og að eyrum manna barst skrækhljóða ómur, sem allir þóttust vita, að væri frá hornleikaraflokki herliðsins. Kom nú hik á marga, og fór fyrir þeim eins og skáldið segir: „Féllust öllum hendur hér, að horfa á tröllin fóru."

Fylkingin kom nær og nær. Hún færðist snúðugt áfram og sáu allir, sem á táinu stóðu, sinn kost beztan að víkja úr vegi. Það var margt einkennilegt við þessa herdeild. Hermennirnir voru í engum einkennisbúningi, og ekki nóg með það, heldur voru þeir allir í kvenbúningi. Það var engin furða, þótt menn yrðu forviða, og vissu ekki hvað þetta ætti að þýða.

En það kom þá upp úr kafinu, að þetta var saumaklúbburinn, sem gekk um strætin með fána og hljóðfæraslætti til heiðurs við Mr. Johnson.

„Sú, sem gekk í broddi fylkingar, hafði digurt brauðkefli í hendi, og sló með því högg ýmist beint út í loftið, niður til hliðar eða upp, til leiðbeiningar fyrir þær, sem á eftir gengu, og léku á hljóðfærin. Hljóðfæraflokkurinn hafði eina harmoníku, þrjár munnhörpur og eina skrækhljóða hljóðpípu, en í bumbu stað höfðu þær tinskál, sem þær börðu í sífellu. Þetta var hátíðisdagur fyrir hinar háttvirtu konur saumaklúbbsins. Þær fundu til þess, að þær, sem fulltrúar fyrir hina kúguðu og þjökuðu kvenþjóð, voru að taka þátt í stjórnmálum landsins, og ef þær bara fengju atkvæðisrétt, treystu þær því, að allt mundi færast í lag í ríkinu. Engar mútur framar, enginn tollur, kaffi sett niður um helming, engar æsingar, ekkert vín. Á fundi, sem þær höfðu haldið kvöldið áður, hafði frúin sagt, að þúsund ára ríki drottins á jörðinni gæti ekki byrjað, fyrr en allar konur hefðu fengið atkvæðisrétt (og kaffið lækkað í verði).

Jú, þær sómdu sér dável í fylkingunni, og voru fagrar á að líta og girnilegar til fróðleiks, enda vissi enginn það betur en þær sjálfar. Fáninn, sem blakti yfir þeim, var rauður dúkur, og á hann var saumað með hvítum stöfum:

SAMÚEL H. JOHNSON.
IN HOG SIGNO VINCES.

Merkið sómdi sér vel, enda leyndi það sér ekki, að þær voru meira en lítið hreyknar af því. Koma þeirra hafði orðið til þess, að draga athygli margra frá viðureign þeirri, sem fór fram í kjallaranum. Mönnum þótti eitthvað svo nýstárlegt að sjá konur ganga með fána um strætin. Af því nokkurt hlé varð á ryskingunum, gerði lögreglan, sem alltaf hafði verið að reyna að tvístra hópnum, harða atrennu, og tókst það nú svo vel, að heita mátti, að flokkarnir skildust að, og stóðu þeir nú sinn hvorum megin við bálið og þurrkuðu af sér svitann og blóðið. Klúbburinn færðist nær og nær. Reyndar var það með lögum bannað að ganga með þannig lagaðan fána, þegar kosningar stæðu til, en þær höfðu ekki verið að fást um slíka smámuni. Lögreglan lét þær fara fram hjá og gerði þeim engan farartálma, og þeir af hópnum, sem á táinu stóðu, viku sér undan og út af því, því þeim leizt ekki á að verða fyrir þeim. Áfram héldu þær, unz þær komu að leikhúsinu, þar sem fundinn átti að halda; þar fóru þær inn.

Nú var klukkan orðin þrjú síðdegis. Menn komu úr öllum áttum og það var orðin svo mikil þröng á strætinu, að naumast var hægt að komast áfram. Menn fóru að tínast inn í fundarsalinn og þó leikhúsið væri stórt, fylltist það alveg á örstuttum tíma. Út við vegginn öðrum megin sátu konur, sem komið höfðu til að hlusta á ræðurnar. Þar var og saumaklúbburinn, og hafði reist fánann upp við vegginn og horfði letraða hliðin fram.

Nú kom maður inn og kallaði: „Mr. Johnson er að koma!“ Þessum tíðindum fögnuðu hans menn með glymjandi lófaklappi. Ruddust nú inn hópar af mönnum, og brátt gekk Johnson sjálfur inn í salinn, ásamt helztu flokksmönnum sínum. Hann var glaður í bragði, því hann hafði frétt um viðureignina, og það með, að hans menn hefðu borið hærra hlut. Þótti honum það fyrirboði þess, að hann mundi sigur vinna við kosningarnar. Hann gekk nú fram fyrir konurnar og heilsaði þeim kurteislega, og þótti þeim sér

virðing sýnd í slíku. Að því búnu tók hann sér sæti upp á ræðupallinum.

Litlu síðar gekk Mr. Moore inn í salinn. Hann var lítill maður vexti og hæglátur. Johnson stóð upp, þegar hann kom inn, og þeir heilsuðu hvor öðrum með uppgerðarkurteisi og settust síðan niður.

Nú var sá tími kominn, að silkihattur Johnsons skyldi fara að taka þátt í stjórnmálum. Eftir að forseti hafði sett fundinn, stóð Johnson upp, tók ofan hattinn og hneigði sig og byrjaði að tala með hátíðlegri rödd:

„Háttvirtu herrar og frúr! Ég þykist vita, að yður muni öllum vera það að meira eða minna leyti ljóst, í hvaða tilgangi vér komum hér saman í dag. Nú nálgast óðum sá dagur, er stjórnvölur Kanada verður lagður yður í hendur, og yður þannig gefið tækifæri til að lýsa yfir með atkvæðagreiðslu trausti því eða vantrausti, er þér berið til stjórnar landsins í Ottawa. Ég stend hér frammi fyrir yður í dag, til þess fyrst og fremst að æskja fylgis yðar og atkvæða á kjördegi, og í öðru lagi til þess, að skýra yður frá stefnu minni í hinum helztu málum landsins. Án þess að mér komi til hugar að efast um, að þér munið fylgja hinni réttu hlið, því þér, íbúar þessarar borgar, eruð allir svo sjálfstæðir í skoðunum yðar, að þér látið ekki tælast af mútum eða fögrum loforðum (Heyr! heyr!), þá vil ég lýsa yfir því, — og ég geri það alveg óhræddur, treystandi á fylgi yðar, — að ég sæki um þingmennsku undir merkjum stjórnarinnar. (Rödd frammi í salnum: Niður með stjórnina!). Allt frá þeim tíma, er ég fór fyrst að taka þátt í stjórnmálum þessa lands, hefi ég eftir mætti stutt þann flokk, og því einnig stjórnina í Ottawa. (Fari hún til fjandans!). Og allan þann tíma, sem ég hefi dvalið meðal yðar, hefi ég leitast við að kynna mig sem heiðvirðan mann innan um heiðvirt fólk. (Heyr! heyr!). Þess vegna dirfist ég nú að bjóðast til að vera fulltrúi yðar á sambandsþinginu. Þess vegna dirfist ég að standa hér frammi fyrir yður í dag, og æskja atkvæða yðar."

Nú gall við rödd frammi í húsinu: „Leggðu frá þér hattinn." En Johnson skeytti því ekkert og hélt áfram:

„Hvað snertir málefni þau, er ég hefi hugsað mér að fylgja fram, ef ég verð kosinn þingmaður, þá skal ég geta þess, að ég mun stuðla að því eftir megni, að stjórnin leggi fram fé til opinberra starfa hér í Halifax, svo sem til að umbæta skotvirki bæjarins og höfnina (Heyr!), sem fyrir löngu hefði átt að vera búið. En það er ekki stjórninni að kenna, þó það allt til þessa hafi farist fyrir. Henni hefir verið fullljóst, hvað hér þyrfti að gera, en hún hefir haft í mörg horn að líta. Nú er vissa fengin fyrir því, að verkið verði unnið, því verkfræðingar stjórnarinnar hafa verið hér til þess að gera áætlun um kostnaðinn."

„Það sannar ekkert," hrópaði einhver, „þeir hafa gert það fyrir hverjar kosningar."

„Svo vil ég með nokkrum orðum minnast á tollmálið," sagði Johnson og leit ofan í hattinn, „því það er annað stórmál — —"

„Hann les upp úr hattinum," æptu nú margir frammi í salnum; og áður en hann gæti áttað sig, flugu jarðepli, tóbaksplötur og annað góðgæti eins og drífa í kringum hann. Hann hörfaði aftar á sviðið til að hlífa sér og hélt á hattinum.

„Gætið fundarskapa!" hrópaði forsetinn og stóð upp.

„Hæfið hattinn!" æptu menn frammi í húsinu. Í sömu svipan kom stórt jarðepli sem kólfur flygi og sló hattinn úr hendi Johnsons. Hann datt á gólfið og blöðin fuku um allt sviðið.

Stefnuleysingjar ráku upp skellihlátur. Johnson reiddist og gekk aftur fram á pallinn og byrjaði í ákafa að tala blaðalaust. Þegar hann hafði skamma stund talað, heyrðist skarkali mikill úti á strætinu. Hurðinni var hranalega hrundið upp, og inn kom hópur af skólapiltum og sópaði mjög að þeim. Þeir höfðu allir þríhyrndar húfur á höfðum, og voru í gráum kápum, sem þeir höfðu varpað yfir herðar sér. Þeim veitti erfitt að ná sætum og bárust um salinn, og námu loks staðar andspænis saumaklúbbnum. Fáni klúbbsins reis upp við vegginn, eins og áður er að vikið, og blasti því við skólapiltunum. Leið ekki á löngu, áður en einn þeirra fór að aðgæta hann. Hann las yfirskriftina og hvísl-

aði glottandi einhverju að sessunaut sínum, sem einnig fór að lesa á fánann og hvíslaði einhverju að þeim, er næstur sat og svo koll af kolli. Það leyndi sér ekki, að þeim fannst mikið til um fánann, því þeir gláptu stöðugt á hann.

Frúin veitti þessu eftirtekt og varð eldrauð í framan. Henni fannst, að hljóðskraf og hlátur skólapiltanna hlyti að standa í einhverju sambandi við sig, en gat ekki gert sér grein fyrir, hvernig það gæti verið. En því var þannig varið: Hún hafði, eins og fyrr var að vikið, farið til Gríms, og skýrt honum frá, að þær ætluðu að ganga með fána um strætin í virðingarskyni við Johnson, og beðið hann að finna handa þeim latneskt orðtak, til þess að sauma á hann. Grímur gerði það bæði fljótt og vel. Hann hafði líka setið þrjú ár við latínunám og var ekki blár innan. Hann gaf þeim orðtakið: *In hoc signo vinces* (undir þessu merki skaltu sigra), en í ógáti breytti hann orðinu *hoc* í enska orðið *hog* (svín) og varð því *mottóið* á fánanum þannig: *In hog signo vinces* (undir svínsmerki skaltu sigra).

Þessi keskni skólapiltanna ágerðist svo, að prestskonan gat ekki þolað slíkt lengur. Hún stóð upp, og hét á félagssystur sínar að ganga af fundi, og þola ekki lengur spott og aðhlátur þríhyrndu dónanna, sem sætu andspænis þeim. Þeir heyrðu orð hennar og var heldur en ekki dillað. En þær rigsuðu allar út í einni halaróu með bræðissvip miklum og komu ekki aftur; en fáninn með orðtakinu smekklega stóð þar eftir sem þegjandi vottur um latínulærdóm Gríms.

Nú sté Robert Moore upp á ræðupallinn.

„Herrar mínir og frúr," sagði hann og hneigði sig. „Ég finn að það er skylda mín að taka það fram nú þegar, að mig tekur það mjög sárt, að flokksmenn mínir hafa hagað sér ókurteislega gagnvart Mr. Johnson, og vil ég lýsa yfir því, að ég er enginn frömuður að slíkri athöfn. Ég hefi leitast við að koma kurteislega fram, og vænti hins sama af honum. Ég vil ennfremur leyfa mér að — —"

Lengra komst hann ekki, því strákar Johnsons, sem voru yfir í enda hússins, tóku að rífast og fljúgast á með svo miklum skarkala, að ekki heyrðist mælt mál.

„Gætið fundarskapa!" kallaði forsetinn, og sló hnefan-

um ofan í borðið. Strákarnir þögnuðu sem snöggvast, og Mr. Moore byrjaði aftur að tala:

„Ég vil leyfa mér að minna yður á það, að pólitíska ástandið í Kanada er nú þannig, að hver einstakur kjósandi verður að gæta skynsemi sinnar, en umfram allt ekki láta tælast af fé eða fögrum loforðum. Mr. Johnson minntist á ýms mál, sem hann ætlaði að fylgja fram á þingi, og meðal þeirra var að umbæta skotvirkin og höfnina. Ég vil benda yður á aðrar umbætur, sem Halifax ríður meira á — —“

Lengra var hann ekki kominn, þegar hár hvellur heyrðist og í sama bili fylltist húsið af reyk og svælu. Strákahópur Johnsons hafði í einni svipan, allir í einu, kveykt á púðurkerlingum, og af því kom hvellurinn.

„Rekið þennan djöflahóp út!“ æpti forsetinn. En það gekk lakara en á Gyðingalandi forðum. Nokkrir þrifu til strákanna, en þeir smugu úr höndum þeirra, undir sætin og í allar áttir, og náðust fáir.

Mr. Moore byrjaði nú að tala í þriðja sinn. En óðara kom annar hvellur eins hár og hinn fyrri. Húsið fylltist af reyk á ný og púðurkerlingar flugu innan um salinn líkt og hinar eldlegu tungur á dögum postulanna; sviðu hár manna og skegg og brenndu göt á fötin.

Nú var gerður aðsúgur að strákahópnum og tókst að handsama nokkra þeirra, og láta þá út. Og jafnframt fóru margir að tínast af fundi. Þá var farið að þyrsta, og þeir voru ekki þau flón, að virða pólitískar ræður meira en vín.

„Við skulum koma inn á næsta veitingahús og fá okkur hressingu,“ sagði einhver við sessunaut sinn. Skólapiltarnir heyrðu þetta og tóku viðbragð svo mikið, að gólfið bifaðist, og strunsuðu út í einni þvögu, og margir með þeim. Johnson gekk nú aftur fram á ræðupallinn. Hann var búinn að leggja frá sér hattinn, og ætlaði nú að tala upp úr sér.

„Það lítur svo út sem hinir heiðruðu fundarmenn vilji ekki hlusta á mótstöðumann minn,“ byrjaði hann. „Máske menn vilji heldur hlusta á mig. Ég vil þess vegna leyfa mér enn á ný að ávarpa yður með nokkrum orðum.“

„Geti ég ekki fengið að tala hér fyrir skríl þeim, sem þér hafið keypt til þess að gera hér uppnám og háreysti, þá

er engin ástæða fyrir menn að hlusta á yður, og vil ég því skora á alla mína menn að ganga af fundi," sagði Mr. Moore um leið og hann tók hatt sinn og gekk burt.

Þegar menn sáu hann fara, kom los á marga, og menn tíndust smám saman út á eftir, og síðast var Johnson einn eftir á ræðupallinum að tala yfir nærri tómu húsi.

VIII.

Tveim dögum síðar átti kosning að fara fram, og það er óhætt að segja, að þá tvo sólarhringa naut hvorugur kandídatinn svefns né hvíldar.

Kosningadagurinn er (eða ætti að vera) einn af hinum alvarlegustu dögum, sem getur komið yfir frjálsa þjóð í frjálsu landi. Þann dag leggur stjórnin niður völdin. Þann dag hvílir stjórn landsins eingöngu á herðum þjóðarinnar, og með atkvæði sínu gefur hver einstaklingur úrskurð sinn um það, hvort ill eða góð stjórn eigi að vera í landinu um næsta kjörtímabil.

En hér fór, sem enn þykir við brenna í Kanada, að fæstir gáfu því nokkurn gaum; það var aðeins eitt, sem fyrir þeim vakti; að hafa sem mest upp úr kosningunum — peninga, embætti, eða einhver hlunnindi, eða þá nokkur staup af víni, ef ekki annað.

Öll skynsamleg yfirvegun var rekin á flótta. Stjórnmálarakkarnir gengu um eins og grenjandi ljón og leituðu að þeim, er þeir fengju glapið; og á kjörstaðinn komu menn viti sínu fjær af víni og kosningaæsingum.

Og nú var kosningadagurinn runninn upp. Það átti að kjósa á allmörgum stöðum í borginni, en hér verður aðeins drepið á það, sem gerðist á stærsta kjörstaðnum, þar sem Johnson var sjálfur. Embættismenn dagsins voru þrír: Kjörstjóri, skrifari og lögregluþjónn. Johnson hafði efnt heit sitt við Grím og gert hann að kjörstjóra. Ekki átti hann þó með að veita það embætti, en af því hann fylgdi stjórninni, var bending frá honum nægileg til að koma Grími í embættið.

„Þessi embætti, sem við erum skipaðir í," sagði hann

við skrifara sinn, sem Tómas hét, „eru bæði vandasöm og vegleg. Lögin skera ekki úr því, hvort sé vandasamara, að vera kjörstjóri eða háyfirdómari, en ég álít þau embætti ofboð svipuð. Það stendur í lögunum, að hvorki kjörstjóri né skrifari megi drekka vín, reykja vindla né éta seðlana. Heyrið þér það, Tómas?"

„Jú. En guðlaust er að mega ekki fá sér í staupinu."

„Það er hart, en lögin segja nei. En þó bannað sé að reykja, þá er ekki bannað að kveykja í pípu. Þér megið gera það ef þér viljið."

„Þakk' fyrir. Það leyfi skal ég nota."

„Ég finn ekkert lagaákvæði um það, hvort kjörstjóri eigi að brúka gleraugu eða ekki. Mér finnst það sjálfsagt, og ég veit að allir dómarar brúka gleraugu. Eða hvað sýnist yður?"

„Ég held þér ættuð að brúka gleraugu."

„Það finnst mér líka. Það hlýtur að gefa mér tignarlegri svip. Ég kann vel við græn gleraugu, en ég þori ekki að brúka þau, því gárungarnir kynnu þá að finna upp á því að segja, að þau væri samlit mér. Ég ætla því að hafa nefklemmur (*lorgnette*), og þér ættuð að brúka aðrar."

„Já, einmitt!"

„Svo verðum við að hafa það hugfast, að staða vor er vegleg, og það sýnum við bezt með því, að stara beint fram undan okkur, og taka ekki kveðju nokkurs manns. Ég lærði það í skólanum að skeyta því engu, þó dónar væru að kasta á mann kveðju."

„Öldungis rétt!"

„Komi eitthvað vandasamt fyrir viðvíkjandi bókfærslu yðar, þá gerið þér mér aðvart. Það getur komið fyrir að þér þurfið að skrásetja eitthvað á fleiri en einni tungu, t. d. á frönsku. Ég er fær um það allt. Ég lærði sex tungumál í skólanum og stend því á gömlum merg."

Nú var komið að þeim tíma, að opna skyldi kjörstaðinn, enda komu nú bæði þingmannsefnin og tóku sér sæti. Úti fyrir höfðu þeir sinn fulltrúann hvor, til þess að hafa gát á öllu og líta eftir hverjir kæmu á kjörstaðinn og hverjir ekki. Atkvæðagreiðslan gekk seint, einkanlega ef þeir menn

áttu í hlut, sem voru með Moore. Grímur þurfti að yfirvega það allt með nákvæmni, og sjá um að ekkert væri rangt.

Fulltrúi Moore's kom nú inn með einn mann, sem óskaði að greiða atkvæði. Grímur spurði hann að nafni. Hann nefndi sig.

„Þér getið ekki greitt atkvæði hér í dag; nafn yðar stendur ekki á kjörskránni."

Kjósandinn setti upp stór augu. „Stendur ekki nafn mitt á kjörskránni? Það stóð þó á gömlu kjörskránni, og síðan hefi ég ekki skipt um bústað. Það hlýtur að vera þar."

„Það er þar ekki," sagði Grímur í embættistón. „Þér greiðið ekki atkvæði hér í dag. Látið hinn næsta koma."

„Hverjum gáfuð þér atkvæði við síðustu kosningar," spurði Moore kjósandann í hljóði.

„Andsk. beinhorninu honum Smith, — fyrirgefið mér, það lá við sjálft að ég talaði ljótt, — sem sveik öll sín loforð við okkur. Ég ætlaði að launa Ottawastjórninni fyrir mig í dag."

„Ég sé hvernig í öllu liggur," sagði Moore og ritaði eitthvað hjá sér.

Fulltrúi hans kom nú inn með sex menn hvern á fætur öðrum. Enginn þeirra fékk að greiða atkvæði. Nöfn þeirra höfðu staðið á gömlu kjörskránni, en verið strikuð út á hinni nýju. Þeir urðu bálvondir, kenndu Johnson og stjórninni um það, og völdu þeim öll þau fáheyrðustu blótsyrði, sem þeir áttu til í orðasafni sínu. En það dugði ekkert. Þeir máttu allir fara þaðan svo búnir.

Nú kom fulltrúi Johnsons inn með einn kjósanda.

„Hvað heitið þér?" spurði kjörstjóri án þess að líta á manninn.

„Sveinn Jónsson."

Mr. Moore leit upp. Hann þekkti manninn og vissi, að hann hafði ekki atkvæðisrétt.

„Mr. Brown," sagði Grímur, „skrifið þér: Sveinn Jónsson nr. 83."

„Þessi maður heitir Ísak," sagði Moore; „en Sveinn Jónsson er dáinn fyrir fjórum mánuðum. Ég þekkti hann vel, því hann var í vinnu hjá mér."

„Kjörstjóri ræður því, hvort maðurinn greiðir atkvæði eða ekki,“ sagði Johnson stuttlega.

„Mr. Johnson hefir rétt að mæla,“ sagði Grímur; „það er ég, sem hefi úrskurðarvald hér í dag. Hvað nafn hans snertir, þá veit hann að líkindum betur en Mr. Moore, hvað hann heitir. Sé hann Sveinn Jónsson nr. 83, þá á hann hér atkvæðisrétt. Jafnvel þó hann væri dauður fyrir fjórum mánuðum, eins og Mr. Moore segir, þá er ekki þar með sagt, að hann geti ekki greitt hér atkvæði. Reyndar stendur í lögunum, að lifandi maður geti ekki greitt atkvæði í nafni dauðs manns; en það stendur hvergi í þeim, að dauður maður geti ekki greitt atkvæði, ef hann kemur sjálfur á kjörsstað. Sé þessi maður Sveinn Jónsson nr. 83, þá á hann hér atkvæðisrétt, hvort sem hann er lifandi eða dauður. Ég vil þess vegna sem kjörstjóri leggja fyrir yður nokkrar spurningar, nefnilega *pro primo*: Heitið þér Sveinn Jónsson?“

„Ja—á!“ sagði hann og horfði alltaf á gólfið.

„Þá spyr ég yður *pro secundo*: Eruð þér dauður eða lifandi?“

„Ég — ég held — ég — sé — lifandi.“

„Það dugar ekki að segja „ég held“. Þér verðið að vera alveg viss í yðar sök, því annars fáið þér ekki að greiða atkvæði. Ef þér hafið dáið fyrir fjórum mánuðum, þá ættuð þér að muna eftir því. Eða máske hér séu einhverjir viðstaddir í dag, sem voru við jarðarför yðar og geti borið yður vitni. Hvað haldið þér um það?“

„Ég — held — ég — sé dauður,“ sagði hann og leit á kjörstjóra og ranghvolfdi augunum.

„Þá er allt gott. Þér hafið sagt, að þér heitið Sveinn Jónsson. Lögin segja, að Sveinn Jónsson nr. 83 eigi hér atkvæðisrétt, hvort sem hann kemur hingað lifandi eða dauður. Mr. Brown, skrifið þér: Sveinn Jónsson nr. 83.“

„Bíðið þið við,“ sagði Moore; „ég heimta eið af manninum.“

„Þér hafið rétt til þess. Hvað viljið þér láta hann sverja?“

„Að hann sé þessi Sveinn Jónsson, sem kjörskráin nefnir."

„Mr. Jónsson," sagði Grímur og stóð upp, „ég verð að láta yður vinna eið. Þér sverjið það hér á biblíunni — hvar er hún nú — — — Mr. Brown, vitið þér hver fjandinn er orðinn af biblíunni? — — kæra þökk fyrir; þarna kemur hún. Þér sverjið það hér á biblíunni, að þér séuð þessi Sveinn, sem kjörskráin nefnir, og að þér hafið ekki áður greitt atkvæði við þessar kosningar. Gerið svo vel að kyssa á biblíuna."

Sveinn tók upp biblíuna, kyssti hana og lagði hana síðan á borðið.

„Þessi eiður er ógildur," sagði Mr. Moore. „Hann kyssti ekki á biblíuna, heldur á þumalnögl sína."

Mr. Moore," sagði Johnson og hvessti á hann augun, „ég vil aðvara yður um að ganga ekki of langt."

„Mr. Moore," sagði Grímur; „ég vil leyfa mér að tilkynna yður, að það er *ég sjálfur,* sem er kjörstjóri hér í dag. Hér stendur í lögunum, að sá, sem vinnur eið, skuli kyssa á biblíuna, en það stendur hvergi í þeim, að hann megi ekki kyssa á þumalnöglina, ef hún liggur á spjaldinu. Það geta verið vissar ástæður til þess, að sá, er eiðinn vinnur, eigi hægra með að kyssa á nöglina, heldur en á biblíuna, og ef nöglin liggur á biblíunni, þá er eiðurinn góður og gildur. Gjörið svo vel að rita það í bókina, Brown, að nr. 83 hafi verið mótmælt af Mr. Moore."

Sveinn greiddi nú atkvæði, og fór síðan sem fljótast út og inn á næstu ölkrá til þess að fá sér hressingu og dró þar upp fimm dollara seðil úr vasa sínum, sem kunningja hans furðaði dálítið á, því áður um daginn hafði hann verið að biðja þá um að lána sér fimm cent.

„Þér hafið úrskurðarvald í dag," sagði Moore við Grím; „en allar aðfarir yðar eru þannig lagaðar, að við þurfum að líkindum að talast dálítið frekar við síðar."

„Dirfist þér að brúka hótanir?" spurði Johnson.

„Ég brúka engar hótanir. Ég viðurkenni vald kjörstjóra, og beygi mig fyrir því."

„Það er yður líka fyrir beztu."

Úti fyrir tók nú að gerast háreysti mikil, er mannfjöldinn jókst og menn gerðust ölvaðir. Lögregluþjónninn hafði um morguninn valið sér sæti fram við dyr á hurðarbaki. Honum þótti það vissara að vera þar, sem hann yrði sízt ónáðaður, og í von um að það yrði ekki, hafði hann tekið með sér vínflösku og nokkra vindla, og hugsaði sér að hafa „góðan tíma“.

Allan daginn voru ökumenn á þönum um borgina að smala mönnum saman á kjörstaðinn. Báðir kandídatarnir höfðu leigt fjölda hesta um morguninn til þessa, jafnvel þó lögin bönnuðu slíkt. Fulltrúi sá, sem Johnson hafði úti, tók marga eintali, um leið og þeir komu, eða fór með þá inn á veitingahúsið þar í grendinni til þess að gefa þeim hressingu.

„Þér brúkið allt of mikið hljóðskraf við menn,“ sagði fulltrúi Roberts við hann, „og ég hlýt að banna það.“

Hinn snerist reiður við. „Hvaða vald hafið þér til að banna mér slíkt, þar sem þér gerið slíkt hið sama? Það er bezt fyrir yður að snauta burt, og láta heiðvirða menn í friði.“

„Heyr á endemi! — Þér þykist vera heiðvirður maður. Það verður kalt þann dag, sem Johnson getur talið nokkurn heiðvirðan mann í sínum flokki. Þér beitið hér mútum, lygum, svikum og hrekkjum, og ef þér ekki kunnið yður hóf, þá kalla ég á lögregluþjóninn.“

„Kallið þér bara á hann, ef þér þorið. Þér eruð ekkert nema illkvitnin tóm, eins og allir stefnuleysingjar.“

„Og þér eruð pólitískur þorpari — eins og allir afturhaldsmenn.“

Svo stóðu þeir og störðu hvor á annan, eins og tveir espaðir kettir, sem ekki þora að fara saman.

Hópur manna hafði safnast að þeim, og ögraði þeim að útkljá þetta mál með handalögmáli.

Þá hljóp maður til lögreglustjórans, og sagði honum, að við róstur lægi úti. Hann hafði haft það náðugt, það sem af var deginum, og þótti illt að láta ónáða sig. Þó fór hann út, með þeim ummælum, að óróaseggirnir mundu fljótt hætta, þegar þeir sæju sig koma. En hinir voru ekki á því. Þeir flugust á eins og grimmir hanar, og utan um þá stóð

þéttur mannhringur, sem ekki lét sitt eftir liggja að espa þá upp. Lögregluþjónninn skipaði þeim að hætta, en það var árangurslaust. „Þér verðið að skilja þá með valdi,“ sagði einhver. Hinn hrækti í lófana. „Mér sýnist ekki hættulaust að eiga við þá,“ sagði hann.

„Kallið þér á menn yður til hjálpar.“

Það fannst honum þjóðráð. Það var alténd betra að hlífa sjálfum sér og senda aðra í hættuna. Hann kallaði því upp og kvaðst sem lögregluþjónn heimta mannhjálp til að skilja þessa óróaseggi. Komu þá nokkrir til liðs við hann, og tókst þeim að skilja fulltrúana, en ekki gekk það þó orðalaust.

Þá birtist allt í einu stór og roskin kvenmaður á kjörstaðnum, og kvaðst vera komin þangað til þess að greiða atkvæði, því hún ætti eignir, sem heimiluðu sér atkvæðisrétt. Agent Roberts náði tali af henni, og spurði blátt áfram, hverjum hún ætlaði að ljá fylgi sitt þann dag.

„Auðvitað Mr. Johnson. Mrs. Kristjánsson bauð mér heim til sín til þess að drekka hjá sér kaffi, og sagði mér, að nafn mitt stæði á kjörskránni og ég ætti að greiða atkvæði með honum, og til þess er ég komin.“

„Hún ætti að skipta sér minna af kosningunum en hún gerir. Þér vitið ekki, kona góð, hvað þér eruð að gera. Þér stofnið landinu og sjálfri yður í hættu með því að kjósa Johnson. Vitið þér það?“

Nei, það vissi hún ekki.

„Ég skal skýra það betur fyrir yður. Þér vitið sjálf hvað kaffið kostar. Johnson leggur toll á kaffið, svo að hann geti haft það fyrir ekki neitt. Ef Robert Moore verður kosinn, afnemur hann tollinn, og þá lækkar það í verði um helming.“

„Hvað segið þér? Er þetta þá satt?“

„Guðs heilagur sannleiki. Hugsið yður nú vel um, hvort þér viljið heldur kjósa Johnson og fá fjögur pund fyrir dollarinn, eða kjósa Moore og fá átta pund. Hugsið yður vel um, segi ég. Það er ekki lítið spursmál, þetta, ekki aðeins fyrir ríkið, heldur einnig fyrir okkur sjálf og börnin okkar.“

„Já, þetta er satt. Það vilja víst allir kristnir menn

heldur fá átta pund en fjögur fyrir dollarinn, og svo er fyrir mér. Ég kýs þennan Móra, og þakka fyrir að þér komuð mér á rétta leið. — — Svo ég fæ þá átta pund fyrir dollarinn hér eftir?"

„Já, meira að segja undir eins og þér eruð búnar að kjósa, skal ég gefa yður ávísun á átta pund af kaffi, og —farið þér nú inn."

„Guð blessi yður," sagði hún og fór inn.

Nú var Grímur fjarri að leiðbeina konu þessari aftur í rétta átt. Johnson tapaði atkvæði hennar. Þegar hún kom út aftur, fékk agentinn henni skriflega ávísun á átta pund af kaffi, og kvaðst hafa fengið fulla borgun fyrir það úr annarri átt.

Klukkan fimm síðdegis skyldi loka kjörstaðnum. Allan daginn var fólksstraumurinn jafn mikill, og þegar leið á daginn, fóru menn að verða hræddir um, að fjölda margir mundu ekki komast að. Þá tóku þeir Johnson og Grímur það til bragðs, að tefja fyrir öllum mönnum Roberts Moore, eins lengi og þeir gátu, með spurningum og svardögum. Aftur flýttu þeir fyrir sínum mönnum svo sem mögulegt var. Þessi hlutdrægni varð svo augljós, að Moore kvartaði við kjörstjóra.

„Ef þér álítið að rangindum sé beitt við yður," sagði Grímur, „þá er yður innan handar að kæra þegar kosningar eru afstaðnar."

„Sjálfsagt. Ég þarf ekki að fá yðar leyfi til þess."

Grímur svaraði ekki, en var öllu varkárari það sem eftir var dagsins. Kom nú sá tími, að loka skyldi kjörstað. Atkvæðin voru talin og hafði Johnson tuttugu fram yfir Moore. Það þótti honum lítið og þóttist vita, að margir hefðu svikið sig. Hann ásetti sér að bíða, unz bráðabirgðaskírteini væri komið frá hinum öðrum kjörstöðum í borginni.

Úrslitin urðu þau, að hann náði kosningu með hundrað sextíu og fimm atkvæðum fram yfir Mr. Moore.

Þegar úrslitin urðu kunn úti á strætinu, var eins og allir ætluðu að ganga af göflunum. Hvert húrraópið kvað við á fætur öðru, og innan um heyrðist bölv og formælingar. Menn hrópuðu hvað eftir annað á Johnson, að hann skyldi

sýna sig. Hann gekk fram í dyrnar, og nokkrir efldir menn, sem stóðu þar, hófu hann á loft, og báru hann syngjandi á öxlum sér yfir á Atlantic-hótelið og settu hann upp á veitingaborðið. Þar var mannsöfnuður fyrir, og þar varð hann að halda ræðu á ný, og að því búnu var botninn sleginn úr fullri tunnu og tekið til óspiltra málanna.

Klukkan var farin að ganga tólf um nóttina, þegar Johnson loks gat losað sig þaðan. Þá gekk hann út, en var aðeins kominn út á strætið, þegar maður gekk að honum, lagði höndina á öxl hans og sagði: „Mr. Johnson, lofið mér að tala við yður."

IX.

Johnson leit upp og sá, að frammi fyrir honum stóð aldraður maður, hár vexti og tígulega búinn, að því er sjá mátti. Hann var í loðkápu úr oturskinnum, sem nær því huldi hann allan. Húfu hafði hann úr sama efni. Skegg hafði hann á höku og vöngum, grátt af hærum, en annars var andlit hans ekki ellilegt. Hann leit allt í kringum sig, lagði varirnar þétt saman, og sýndist Johnson, neðri vörin falla yfir þá efri. Þegar hann sá, að þeir voru tveir einir, sagði hann svo lágt, að varla heyrðist:

„Ég þarf að ræða áríðandi málefni við yður. Leyfið mér að geta þess, að ég heiti Ágúst, og er einn af forstöðumönnum Kanada og Bandaríkja-járnbrautarinnar. Ég kom hingað til bæjarins í dag, og heyrði áðan, að þér væruð kjörinn þingmaður, og því vildi ég ná tali af yður. Viljið þér gera svo vel að veita mér áheyrn?"

„Með ánægju, Mr. Ágúst."

„Þakk' fyrir. Þá skulum við fara inn á næsta veitingahús, því þar getum við fengið okkur hressingu og talað saman í næði." —

Þeir gengu þangað og inn í afskekkt herbergi, og tóku sér sæti, og Mr. Ágúst bað um vín. — — „Svo þér eruð nú orðinn þingmaður fyrir Halifax. Ég efast ekki um, að bæjarbúar fái þar góðan þingmann."

„Ég vona það, Mr. Ágúst, ég vona það."

„Já, ég hefi áríðandi málefni að ræða við yður. Ég gat

þess áður, að ég væri einn af forstöðumönnum Kanada og Bandaríkja-járnbrautarinnar.“

„Já.“

„Vér höfum ákveðið að fullgera þá braut innan þriggja ára, og hún verður mesta mannvirki. Hún liggur inn í Kanada austarlega í Manitoba, og þaðan vestur að Kyrrahafi. En af því félag vort skortir fé til að fullgera hana, þá höfum vér afráðið að biðja stjórnina um lítilfjörlegan peningastyrk, svo sem fimm eða sex miljónir dollara og nokkur þúsund ekrur af landi.“

„Rétt er nú það.“

„Styrkur þessi, sem vér biðjum um, ætti að vera gjöf til félagsins, en ekkert lán, það liggur öllum í augum uppi, að fyrirtæki það, sem vér höfum ráðist í, gerir ríkinu stórmikið gagn. Vesturhluti Kanada og Kyrrahafsströndin munu byggjast á örstuttum tíma. Flutningsgjald á innfluttum og útfluttum vörutegundum mun lækka mjög mikið. Það mælir því öll sanngirni með því, að stjórnin styrki oss.“

„Má vera,“ sagði Johnson. Hann vissi vart hvaða stefnu hann skyldi taka í málinu.

„Fáið yður meira vín,“ sagði Ágúst og lækkaði róminn og færði sig nær honum. „Þér skljið það, að styrkur sá, er við fáum frá stjórninni, verður að vera gjöf en ekki lán. Og áður en þing kemur saman, verðum vér að vita fyrir víst, hverjir af þingmönnum í neðri deild verði með oss, því málið verður að hafa framgang. Ef þér nú viljið lofa mér því, að framfylgja því að stjórnin gefi félagi voru sex miljónir dollara, og hundrað þúsund ekrur af landi, skuldbind ég mig til að greiða yður fimm hundruð dollara.“

Johnson var nógu hygginn til þess að láta ekkert bera á fögnuði sínum yfir þessu boði. Hann sat þegjandi eins og hann væri að íhuga málið. Fimm hundruð dollara fyrir ekki neitt, ef hann aðeins vildi framfylgja því, að stjórnin kastaði í hít þessa gráðuga félags nokkrum miljónum dollara af landsfé. Stjórninni og félaginu bar það á milli, að stjórnin vildi *lána* féð, en félagið vildi að það væri gjöf. Og nú var það að bera fé á þingmenn, til þess að eiga víst fylgi þeirra. — Fimm hundruð dollara, — jú, það var ekkert áhorfsmál að

taka því; það er ekki á hverjum degi, að mönnum í Kanada — jafnvel þó þingmenn séu — gefst tækifæri á að innvinna sér svo laglega upphæð fyrir ekkert.

„Yður mun þykja boð mitt of lágt,“ sagði Ágúst, þegar hann sá, að Johnson ætlaði ekkert að segja. „En það getur lagast. Ég hækka það upp í sex hundruð dollara.“

„Leyfið mér að fullvissa yður um, að þér hafið misskilið þögn mína. Ég var að yfirvega málið. Boð yðar er höfðinglegt, og ég er yður þakklátur fyrir það.“

„Og þér takið því?“

„Já. Hér er hönd mín.“

Þeir tóku höndum saman.

„Beztu þökk fyrir,“ sagði Ágúst. „Ég sé, að þér eruð vitur og réttsýnn stjórnmálamaður; yður dylst ekki, hve þarflegt fyrirtæki vort er fyrir ríkið í heild.“

„Það er mjög þarflegt, og ég hefði álitið það skyldu mína að styrkja það eftir megni, jafnvel þó engra launa væri að vænta, en því fremur geri ég það sem þér launið fylgd mína jafn höfðinglega.“

‚Þá er málið komið í bezta horf. Gæti ég nokkurntíma gert yður greiða, þá leitið til mín.“

„Það boð skal ég nota mér síðar — — þakk' yður fyrir.“

„Af því ég á mjög annríkt, ætla ég ekki að tefja lengur,“ sagði Ágúst og stóð upp. „Við skiljum hvor annan, er ekki svo?“

Jú, þeir skildu hvor annan. Það var ekki hætt við öðru. Þeir gengu samhliða út á strætið, og kvöddust þar.

Þetta var merkisdagur í lífi Johnsons. Hann hafði náð sæti í þingsalnum, og grætt 600 dollara.

Mánuði síðar átti þing að koma saman, og Johnson fór til Ottawa viku áður. Það á ekki við í sögu þessari, að skýra frá öllu, er gerðist á því þingi. Aðeins skal þess getið, að þingið heimilaði stjórninni allmikið fé til styrktar landnámi í Kanada. Johnson bað stjórnina um að tekin væri frá spilda af landi vestur við Kyrrahaf, sem eingöngu væri ætluð þjóð sinni til aðseturs, og að stjórnin lánaði þeim 40.000 dollara til að byrja búskap með. Hann sýndi stjórninni fram á, að landar sínir væru þeir beztu innflytjendur, sem hægt

væri að fá. Þeir væru iðjusamir og trúir, gerðu sér allt að góðu, og væru beztu fiskimenn. En það, sem mest var í varið, var það, að þeir væru sjálfsagðir að fylgja stjórninni við hverjar kosningar, ef þeir aðeins væru hafðir afskekktir, og Mr. Johnson gæti sjálfur verið foringi þeirra. Hann kvað þetta sýna sig ljósast í því, að þeir hefðu flestir veitt sér lið við kosningarnar, og kvaðst mundu ábyrgjast atkvæði þeirra framvegis, ef stjórnin vildi fara að sínum ráðum.

Þetta mætti nokkurri mótspyrnu, en hafði þó framgang. Johnson fékk tekna frá landspildu, sem skyldi verða nýlendusvæði handa þjóð hans. Svo var samþykkt, að fela honum á hendur að verja þessum 40.000 dollurum á þann hátt, sem hann áliti beztan til styrktar fátækum landnámsmönnum. Fjórum sinnum á ári skyldi hann gera stjórninni grein fyrir hvernig hann verði fé þessu, og hvernig hagur landnámsmanna væri. Hann skyldi vera aðal-agent þeirra og milliliður milli þeirra og stjórnarinnar, og hafa í staðinn 800 dollara laun á ári.

Það var ekki hægt annað að segja, en að þingtími hans byrjaði vel: þúsund dollara í þingsetulaun; sex hundruð dollara múta frá Mr. Ágúst; átta hundruð dollara laun fyrir að halda löndum sínum bundnum á kosningaklafa stjórnarinnar; næstum ótakmörkuð umráð yfir 40.000 dollara lánsfé, og svo að auki arðsöm verzlun og fleira og fleira.

„Í grend við vasa á góðri stjórn
gaman er að búa.“

Í helvíti

Niðurlag óprentaðrar sögu

. . . . . Vér höfum nú í undanförnum kapítulum rakið æviferil manns þess, og rækilega fylgt honum í gegn um allt hans hrekkja- og klækjafulla líf, allt frá þeim tíma að hann strauk af föðurlandi sínu og þar til dauðinn kom og gerði enda á ævi hans á voveiflegan hátt. Margir munu segja, að þar sem vér skildum við hann síðast — í gröfinni — ættum vér að skilja við hann að fullu og öllu. En sökum þess, hve rækilega vér höfum fylgt honum í lífinu, þá langar oss innilega til að fylgja honum inn í annað líf, og forvitnast um hver verða muni kjör hans, og hans líka, þegar þangað kemur.

Þar tökum vér þá aftur til frásagnar er hann lá í rúmi sínu, kominn að dauða, eftir fallið af hestinum. Hann vissi ógerla af sér, en fann þó til þess, að hann hafði sárar kvalir í höfðinu og fyrir brjóstinu, og að andardrátturinn var að verða þyngri og erfiðari en áður; og honum duldist ekki, að endirinn var nálægur. Hann sá eins og í gegnum þoku fólkið standa við rúm sitt og vissi óljóst af því að presturinn hélt í hönd hans. Varir hans bærðust í síðasta sinn og hann gerði tilraun til að nefna nafn konu sinnar; þá tók hann djúpt andkaf. Honum fundust einhver heljarþyngsli liggja á sér, og rúmið með honum sjálfum var að steypast. Svo seig myrkur dauðans fyrir augu hans, og hann varð meðvitundarlaus.

Hve lengi hann lá þannig, vissi hann ekki, en loks raknaði hann við og fannst að hann vera orðinn heill heilsu. Hann vissi, að hann lá í rúmi sínu, en nú var sú breyting á orðin, að honum fannst hann vera fráskilinn líkamanum og lokaður inni í höfðinu, eins og hann væri lokaður inni í prísund; og augun voru eins og gluggar, sem hann gægðist út um, til að sjá hvað fram fór í herberginu. Hann sá þar engan mann. Allir voru auðsjáanlega búnir að yfirgefa

hann, og honum gramdist að engir af vinum hans skyldu hafa sýnt honum þá tryggð, að vaka hjá honum á meðan hann var rænulaus.

Svo fannst honum hann þjóta í einu vetfangi fram úr höfðinu — hann vissi ekki sjálfur hvernig — og standa allsnakinn á gólfinu. Hann leit í kringum sig. Á borðinu logaði eitt ljós dauflega. Hann gekk að því og vildi skrúfa það upp, en fingur hans náðu engu haldi á því, svo hann varð að hætta við það. Svo sneri hann sér við, og sá líkama sinn liggja kaldan og stirðan á fjölum yfir rúminu, með krosslagðar hendur á brjósti og hulið líkblæjum; og þá fyrst fékk hann fullkomið svar upp á það, sem alltaf hafði verið vafaspursmál fyrir honum í lífinu; hvort mannsandinn mundi lifa — lifa með fullri meðvitund eftir dauðann.

Svo var hann hrifinn af sterkum, ósýnilegum höndum, og honum ýtt fram að dyrum og út. Hann hefði gjarnan hvergi viljað fara, vildi dvelja í hinu skrautlega húsi sínu eftir sem áður. En þess var ekki kostur — áfram var hann knúður. Föt hans héngu í ganginum, þar sem hann fór fram hjá, og hann mundi, að það voru töluverðir peningar í vösunum. Hann einsetti sér að taka föt, því hann var nakinn — og peningana kynni hann að þurfa. Hann greip til fatanna, en náði engu haldi á þeim; hendur hans strukust í gegnum þau, og nauðugur-viljugur varð hann að skilja við heim þennan á sama hátt og hann hafði í hann komið — allslaus og nakinn.

Og sjá — framundan honum lá vegur, sem hann aldrei hafði séð þar áður; breiður og greiðfær vegur, sem byrjaði við húsdyr hans og lá í austurátt með líðandi hækkun upp á við, svo langt sem augað eygði. Engin lifandi vera sást á veginum, eða nokkurs staðar í grendinni. Johnson fann það ósjálfrátt, að honum var ætlað að ganga þennan veg, á móti því tjáði ekki að sporna. Hann sneri sér við; leit í síðasta sinn yfir bústað sinn, og hóf síðan göngu sína yfir á landið ókunna; yfir á landið, sem allir fara til, en sem enginn kemur aftur frá til að skýra fyrir oss leyndardóma þá, sem þar felast.

Áfram gekk hann eftir hinum nýja, greiðfæra vegi og

stefndi í austurátt. Hann gekk hratt, en honum fannst þó vegurinn sjálfur velta áfram með geisimiklum hraða undir fótum sér, og við hvert spor, sem hann steig áfram, eyddist vegurinn fyrir aftan hann, svo að á bak við hann var hyldýpi og auðn og myrkur, og jörðin, sem hann hafði dvalið á, var horfin, og hann vissi ekki framar í hvaða átt hann var að fara.

Allt að þessu hafði hann haldið líking þeirri, er hann hafði þegar hann dó, en nú tók hann eftir því, að hann var að breytast, án þess hann gæti gert sér nokkra grein fyrir, hvernig það skeði. Hann var orðinn að barni, fjögra eða fimm ára gömlu; og hann þekkti þar aftur sjálfan sig, eins og hann var á þeim aldri. Hugleiðingar hans urðu um leið barnalegar; hann fór að hugsa um gullin sín, um leiksystkini sín, og ósjálfrátt fór hann að hafa yfir vers, sem móðir hans hafði kennt honum.

Svo breyttist hann aftur í einu vetfangi. Hann sá nú sjálfan sig sem svaðafenginn og kæringarlausan ungling. Foreldrar hans voru dánir og hann var búinn að gleyma öllu því góða, sem hann hafði lært í æskunni. Hann hafði nú allan hugann við að græða og koma ár sinni vel fyrir borð. Svo breyttist sú mynd, og hann sá sjálfan sig í nýrri mynd, sem hann ekki hafði tekið eftir áður.

Hann var orðinn að öldruðum manni, lotinn í herðum og stirður á fótum, og studdist við staf á göngu sinni. Svarta, fagra skeggið var orðið grátt af hærum og höfuð hans var orðið sköllótt, með þunnum hring af gráum hárum fyrir ofan eyrun. Augu hans voru döpur af sjónleysi og hendur hans skulfu. Honum fannst hann vera einmana og allslaus og nú í fyrsta skipti vaknaði hjá honum sterk óánægja með lífið og sár iðran yfir því, hve illa hann hafði varið ævi sinni — í stjórnlausri græðgi eftir auð og metorðum, sem hann reyndar hafði áunnið sér, en tapað aftur og ekkert haft fyrir alla sína mæðu og strit, nema að gera sjálfan sig að verra manni.

Og hann sá það nú glöggt, að allt hið illa, sem hann hafði að hafst um ævina, allar hinar miklu syndir, er hann hafði drýgt, voru sprottnar af ágirnd, stjórnlausri ágirnd.

Fyrir hana hafði hann féflett meðbræður sína, svikið og logið, og ofurselt sjálfan sig hinu vonda í lífi og dauða.

Myndirnar hurfu og hann tók aftur sína eiginlegu líkingu.

Og allt í einu ljómaði í kringum hann sterk og skínandi birta, eins og margar sólir hefðu snögglega brotist fram undan þykku skýi og allar í einu kastað geislum sínum af alefli niður til hans. Hann leit upp, felmtraður og hálfblindur af birtunni. Beint fram undan sér sá hann nokkuð, sem hann varla gat gert sér grein fyrir hvað var. Það var því líkast sem afarstór, logagyllt höll héngi í lofinu, og í kringum hana léku logar, líkt og norðurljós, nema margfalt bjartari og sterkari, og sveifluðust í tignarlegu og jöfnu öldufalli umhverfis þennan bústað hæðanna. Það var engin sól sjáanleg á loftinu; höllin sjálf var sól og skínandi geislar stöfuðu út frá henni á allar hliðar, bjartari en björtustu sólstafir á sumarkveldi; þeir dreifðust út í geiminn; köstuðust neðan á skýin, sem héngu yfir höllinni og lituðu þau svo, að þau glóðu í eldrauðri geisladýrð.

Og hjá aðkomuandanum vaknaði ótti og lotning við þessa tignarlegu sjón, svo sterk lotning, að hann langaði til að falla fram, beygja andlit sitt niður að veginum og liggja flatur og hreyfingarlaus af lotningu fyrir mikilleik hinnar himnesku hallar. En jafnframt hreyfði sér sterkur kvíði út af því, hver verða mundu kjör hans þegar þangað kæmi.

Hann stóð hreyfingarlaus, hálflamaður af mikilleik sjónarinnar. Vegurinn undir fótum hans þaut áfram með ægilegum hraða. Loftið ilmaði eins og af angan fyrstu blóma, og að eyrum hans barst veikur og blíður niður, eins og ómur af söng í geisimikilli fjarlægð.

Áfram, áfram leið hann gegnum loftið. Höllin nálgaðist meir og meir, og fegurð hennar og mikilleiki jókst eftir því sem hann færðist nær henni. Beint fram undan honum, mitt inn í hinni sterkustu geisladýrð hallarinnar, sá hann eitthvað líkast því sem tveir gagnsæir, silfurtærir fossar féllu fram af höllinni, og bilið milli þeirra myndaði opnar dyr. Yfir miðjum dyrum sá hann auga, alveg eins og mannsauga í lögun, nema margfalt stærra, og út frá því ljómuðu

svo bjartir og sterkir geislar að hann þoldi með engu móti skin þeirra í augu sér; og þó enginn segði honum það þá fann hann glöggt *að auga þetta var lifandi, og að það horfði á hann.*

Og hann fann glögglega verkanir þess á annan hátt. Hann fann, að það streymdi út frá því kraftur í geislum þess, sem dró hann að sér með svo miklu afli, að hann gat enga mótspyrnu veitt og varð að gefa sig algerlega á vald þess. Hann færðist óðfluga nær og nær. Hann leit í kringum sig, og sá nú í fyrsta skipti á leið sinni lifandi veru. Það var barn, sem stóð utarlega í veginum og hélt höndum fyrir andlit sér. Hann hafði í lifanda lífi haft einkennilega óbeit á börnum. En nú varð hann svo feginn að sjá barn þetta, að hann hljóp að því og ætlaði að taka það í faðm sinn. Svipurinn tók hendurnar frá andlitinu, bandaði þeim á móti honum; grét og hvarf.

Það leið lítil stund þar til honum birtist önnur sjón. það var hópur af hungruðu, tötralega búnu fólki, mönnum, konum og börnum, sem hann nú sá fyrir framan sig. Börnin lágu skjálfandi og hálfnakin í kjöltum mæðra sinna, og mögru og fölu andlitin báru vott um langvarandi hungur og skort. Þau litu öll á hann, og honum fannst hann oft hafa séð svona fólk í lífinu, þó hann aldrei hefði séð ástæðu til að rétta því hjálparhönd. Hann mundi nú eftir því, að hann átti auð fjár og óskaði, að það væri nú komið, svo að hann gæti létt undir með því. Honum fannst hann hefði með ánægju getað gefið þeim það allt — allt sem hann átti — svo mikið tók nú á hann að sjá þennan nauðlíðandi hóp fyrir fótum sér; en þá mundi hann eftir því, að hann átti ekki neitt og gat ekki neitt, og í sorg sinni hrópaði hann upp: „Æ, að ég hefði hjálpað því á meðan ég gat; en nú er það orðið um seinan — um seinan.“

Hópurinn starði á hann; honum sýndist ekki betur en bros leika um varir fólksins; svo rétti það allt hendurnar upp yfir höfuð sér, lét þær hægt síga niður, þangað til það hélt þeim á lofti hreyfingarlausum, eins og það væri að benda honum á eitthvað, sem hann ekki sá — og hvarf svo sjónum hans.

Hann skalf af hræðslu og lotningu fyrir mikilleik hinnar himnesku hallar. Honum fannst kraftur augans ætla að gera sig aflvana. Hann leit í kringum sig til að skyggnast eftir, hvort hann sæi hvergi fylgsni eða skýli; þar sem hann gæti falið sig fyrir þessu skínandi, allt-sjáanda, ægilega auga. En þar var ekkert skýli, og hann gat hvergi dulist; það voru engin úrræði önnur en að halda áfram.

Loksins var hann kominn svo nálægt þessari höll hæðanna, að þangað var aðeins steinsnar. Þá fann hann á sér snögga breytingu. Augað hætti að draga hann að sér. Hann stóð hreyfingarlaus og leit upp. Geislar þess ætluðu að blinda hann, og hann sneri sér við og greip höndum fyrir andlit sér. Sér til mestu undrunar sá hann, að vegur sá, er hann hafði komið, var gjörsamlega horfinn, og hann stóð nú á breiðum, grænum grasfleti, sem honum virtist vera allt í kringum höllina.

Og allt í einu vaknaði hjá honum sterkur ótti fyrir, að honum mundi aldrei auðnast að stíga fæti inn í hina himnesku borg, að krystallshlið hennar mundu aldrei opnast til að meðtaka hann, og að geisladýrð hennar mundi aldrei skína yfir sér. Hann fann að augað starði á hann, að það var að lesa lífsferil hans eins og í opinni bók.

Nokkur augnablik stóð hann svo skjálfandi og hreyfingarlaus. Þá veitti hann því eftirtekt með mestu undrun, að annar vegur lá frá hliði hallarinnar og beint í norðurátt, svo langt sem augað eygði. Honum virtist hann liggja með líðandi halla niður á við, hulinn í svörtum sandi. Hann var nú sjálfur að færast inn á þennan veg, án þess hann vissi hvernig. En fljótt skildi hann hvernig í því lá: *Augað var að hrinda honum frá sér, út á þennan svarta, ægilega veg.*

Hann varð að fara; annars var ekki kostur. Hann megnaði ekkert á móti hinu sterka brotthrindingarafli augans. Áfram barst hann óðfluga norður og niður, eftir hinum svarta vegi, sem jafnóðum eyddist að baki hans. Það var nú þegar orðið „mikið djúp staðfest“ milli hans og hallarinnar, sem enginn kostur var að komast yfir. Og nú kom á hann breyting. Meðan andlit hans sneri að höllinni, þá hafði hann von, þó veik væri, að hann mundi fá þar viðtöku. Nú

hvarf sú von gersamlega og helmyrkur vonleysis og örvæntingar steyptist yfir hann og hann fann það glöggt að nú var úti um allt.

Og framundan honum neðst niður við sjóndeildarhringinn í norðurátt, virtist honum sem kolsvartur skýjabakki væri að færast upp á loftið, og að þessum skýjabakka stefndi hann óðfluga. Hann færðist hærra og hærra upp og varð svartari og svartari, og Johnson sá nú, að það voru alls ekki ský, heldur sýndist honum það kolsvartir hamrar, sem hann var að berast að. Hræðsla og skelfing gagntók hann, og hann féll á kné og andvarpaði: *„Drottinn, miskunna þú mér.“* Það var því líkast sem bæn hans væri kastað með sterku afli til baka; og hann hló, kaldan, voðalegan örvæntingarhlátur, því hann minntist nú þess, að á meðan hann dvaldi á jörðinni hafði hann aldrei, sökum annríkis og maura-umhugsunar, gefið sér tíma til að senda þannig lagað andvarp til drottins, og að nú var það orðið um seinan. Og hann sneri sér við og mændi til baka í áttina til hinna gullnu skýja, sem ennþá geisluðu í loftinu upp af hinni himnesku borg; en hið ómótstæðilega brotthrindingarafl augans hratt honum lengra og lengra burt frá höllinni, og nær og nær hinum kolsvörtu björgum, sem nú gnæfðu fyrir framan hann, og breiddu sig frá vestri til austurs svo langt sem hann gat séð.

Áfram, áfram leið hann gegnum loftið. Hann stóð kyrr, steig ekki eitt einasta spor, en vegurinn undir fótum hans þaut áfram og eyddist jafnóðum að baki hans. Hinir síðustu geislar hallarinnar voru að hverfa, og hann var nærri kominn að hömrum þessum. Hann var nú að fara úr ljósinu inn í svart, ægilegt, eilíft myrkur; svartara og hræðilegra heldur en nokkurt myrkur, er hann hafði áður í komið, og í sterku samræmi við það örvæntingarmyrkur, sem nú hvíldi yfir honum sjálfum. Og allt í einu heyrði hann dimma og lágróma rödd, sem honum virtist koma neðan úr jörðinni, ávarpa sig á þessa leið:

„Velkominn, þú vor tryggi og dyggi þjónn. Hvíl þig nú eftir unnið ævistarf, og gakk til sætis þess, sem þér er fyrirbúið. Þú gekkst á vorum vegum á jörðinni. Þú féflettir

hinn fátæka, kúgaðir hinn lítilmagna og svældir undir þig eignum hinna föðurlausu. Þú sparaðir aldrei hrekki, lýgi eða svik til að fá fyrirætlunum þínum framgengt, og óafvitandi kostaðir þú kapps um að þóknast oss í öllu. Gakk nú til sætis þess, sem þér er fyrirhugað, og njót hjá oss ávaxtanna af lífsstarfi þínu."

Snöggar, rauðar eldingar þutu út frá björgunum. Hann heyrði djúpan, undarlegan klið, eins og einhver sterk umbrot ættu sér stað þar niður í fylgsnum hamranna. Johnson leit í kringum sig. Við hlið hans stóð einhver lifandi vera, sem hann gat í fyrstu ekki gert sér grein fyrir hvernig var í hátt. Honum virtist hún helzt vera í líking krókódíls, með löngum hala og stórgerðu hreistri, nema hausinn, sem var í líking við mannshöfuð, og stóru, rauðu augun gláptu á hann, og virtist honum illgirnisleg gleði skína út úr þeim. Hann hrökk saman af hræðslu.

„Óttast þú mig ekki," sagði skrímslið; „ég er partur af sjálfum þér. Ég er andi sá, sem fylgdi þér á jörðinni, þegar þú lézt ofsann og reiðina fá vald yfir þér og hagaðir þér eins og óargadýr; þá var það ég, sem var í sjálfum þér og lagði þér orð í munn. Hversu oft kallaðir þú ekki höfðingja vorn! Hann, sem nú hefir boðið þig velkominn til hýbýla sinna, og fyrirbúið þér laun fyrir dyggilegt ævistarf í þjónustu hans."

Skrímslið hvarf, og ofurlítill, tæplega tveggja feta hár púki stóð fyrir framan hann og hneigði sig glottandi.

„Þekkir þú *mig* ekki heldur," sagði hann; „eða viltu ekki kannast við neinn af þínum gömlu vinum? Ég fylgdi þér á jörðunni við hvert fótmál. Starf mitt var að samansafna öllum þeim guðlöstunarorðum, lygum og lastyrðum, sem hrutu þér af vörum. Ég hef safnað þeim öllum saman í einn haug, og muntu sjá þau síðar."

„Burt, burt!" sagði Johnson og byrgði andlitið í höndum sér.

„Velkominn," sagði röddin, sem talaði fyrst, og honum virtist hún nú vera fast hjá sér. Hann leit upp og sá, að hann var nú kominn inn í hamrana. Tveir eldrauðir hnettir glóðu fyrir framan hann, og þegar hann gætti betur að sá hann,

að það voru augu í einhverju hræðilegu ferlíki, sem stóð þar. Hausinn virtist honum í líkingu við ljónshaus, skrokkurinn langur og sívalur eins og á höggormi og fæturnir líkastir fótum á einhyrning. Út úr hausnum stóðu hvassir, þéttir broddar; og skrokkurinn virtist honum þakinn með stórgerðu hreistri.

„Ég er Belzebub," sagði skrímslið. „Ég þarf ekki að spyrja þig að heiti; því ég veit hver þú ert. Þú komst nokkuð snögglega, svo ég get ekki veitt þér eins sómasamlegar viðtökur og ég vildi. Ég var alltaf á glóðum um, að hann þarna hinu meginn mundi ná þér til sín, en sem betur fór varð það ekki. Komdu nú með mér."

Þeir færðust innar í myrkrið. Johnson fann, að hann var algerlega á valdi þessa illa anda, sem á undan honum fór. Þeir voru skammt komnir þegar honum virtist að hann sjá glóandi sívalning úr járni liggja eftir dýkinu endilöngu. Yfir sívalning þennan þveran lágu ásar og voru á öðrum enda þeirra misstórir hnúðar úr hreinu gulli. Á hinum endanum héngu verur í mannsmynd og tylltu sumar þeirra fótum á jörð, en aðrar vógust upp af þunga gullsins, sem var á hinum enda ásanna, og máttu þeir með engu móti hvíla fætur sína á jörðinni.

„Gullhnettir þessir," kvað Belzebub, „eru fé það, sem þessir menn hafa ranglega haft af meðbræðrum sínum á jörðinni. Þeir voru allir ágætir „business"-menn, eins og þú, og dýrkuðu dollarinn. Nú eru þeir hingað komnir ásamt gulli sínu. Hér fer vel um þá, því gullið, sem þeir höfðu svo mikið yndi af á jörðinni, er hér alltaf fyrir augum þeirra, og geta þeir haft ánægju af að horfa á það."

Johnson horfði orðlaus á sjón þessa. Öðru megin röð af gullhnöttum, en hinu megin röð af píndum, sárþjáðum, lifandi verum, sem héngu fastar á glóandi ásum. Hver skyldu kjör hans verða. Skyldu þau verða nokkuð lík kjörum þessara manna? Hann átti ekki lengi að vera í vafa um það því förunautur hans tók aftur til máls:

„Furðar þig ekki á því, hversu sívalningur þessi getur haldist glóandi? Líttu á eldsneytið." Og hann opnaði hann, og moraði hann þá innan af glóandi smáögnum. „Hér eru

saman komin,“ kvað hann, „öll þau illyrði, lygar og móðgunarorð, sem þið hafið talað á jörðinni. Við söfnum þeim saman, og eru þau hið bezta eldsneyti. Hér er þér fyrirhugaður samastaður. Líttu á.“

Johnson sá, að á einum ásnum var gullhnöttur á öðrum endanum, en engin vera.

„Hér áttu að tylla þér upp,“ sagði förunautur hans. „Hér getur þú verið ánægður. Auðurinn, sem þú drógst ranglega saman og sem þú hafðir svo mikla ánægju af, er hér samankominn í eina heild, og getur þú haft hann sí og æ fyrir augum þér og skoðað hann.“

Hin ógæfusama vera féll á kné og grátbændi hinn illa anda að vægja sér; en Belzebub hló dátt, þreif hann og kastaði honum upp á glóandi járnásinn. Hann rak upp skerandi neyðarvein, sem hið harðasta mannshjarta á jörðinni mundi hafa komist við af að heyra, en kvalari hans hló dátt, bað hann að skemmta sér við að horfa á gullið sitt og gekk burt . . . . .

Elenóra

I.

„Borgirnar eru í augum sumra, sem búa úti á landinu, eins og ljósin á kveldin í augum flugnanna: tælandi og ginnandi, en viss eyðilegging.“

Franklin

Ég er nýlega kominn heim til mín, eftir nokkurra vikna fjarveru, og hef dvalið mestallan þann tíma í Winnipeg. Ég er aðeins, sem menn segja, kominn „til rólegheita“ eftir ferðina, og hugsunaraflið, sem mér finnst alténd fara út í veður og vind, þegar ég er á ferðalagi, er nú aftur farið að safnast saman í eina heild. Áform mitt var að skrifa þessa sögu á meðan ég dvaldi í Winnipeg; en vagnaskrölt og annar skarkali, sem menn heyra hvergi nema í borgunum, truflaði mig svo, að ég gat ekki hugsað, eða dregið hugmyndirnar saman, og hætti svo við. Nú er ég byrjaður á nýjan leik. Nú truflar mig ekki lengur vagnaskröltið og hávaðinn í Winnipeg; ég heyri ekkert nema vorfuglana, sem eru að syngja fyrir utan gluggana. Og í staðinn fyrir háar og skrautlegar byggingar, sé ég ekkert nema laufgræna skóginn, og ána, sem liggur og glampar eins og silfurdregin lína innan um akra og skóga.

Mér finnst allt hér umhverfis mig vera næstum því eins og það leit út fyrir meira en tug ára, þegar söguhetjan mín átti hér heima. Mér finnst eins og það séu ekki nema fáir dagar síðan ég sá hana hér síðast. Mér er sem ég sjái hana nú, og heyri létta og viðfelldna hláturinn hennar. Hér ólst hún upp, frá því hún var barn og fram yfir fermingu; þá fór hún burtu og kom aldrei aftur.

Ég man bezt eftir henni, þessari frændstúlku minni, um það leyti, sem við gengum bæði í skóla. Hún var fallega vaxin og bar sig vel, og var sem hún léki öll á hjólum, en fljótt á að líta virtist hún ekki vera neitt framúrskarandi lagleg. Ég man eftir því, að ég heyrði suma segja, sem sáu hana í fyrsta sinni, að hún gæti alls ekki kallast fríð stúlka.

En svo þegar menn fóru að kynnast henni betur, þá urðu flestir að játa, að það væri eitthvað mjög skemmtilegt við hana. Það hafa ef til vill verið talin lýti, að hún hafði ör á vinstri kinninni, eftir meiðsli, sem hún fékk þegar hún var barn. En það var svo lítið, að kunnugum mönnum fannst ekkert um það. Hún var kringluleit í andliti, og hafði, sem fólk kallar, „vot augu", og þegar hún var á barnsaldri var hún rjóð í kinnum, en varð fölleitari með aldrinum; síðasta skiptið, sem ég sá hana, hnykkti mér við, hvað hún var orðin hvít og náföl í andlitinu.

Hvað mér finnst ég færast nær barnsaldri mínum við að rita um hana. Mér finnst ég vera aftur orðinn barn, og vera að lesa upp lærdómskverið mitt við hliðina á henni, — því hún var mér fremri í lærdómnum og minnti mig oft á, bæði í kverinu og biblíusögunum. En svo lærðum við fleira en þessa unglingaguðfræði. Við lásum saman söngfræði, ensku og norðurlandamál, og þar stóð ég ekki eins á baki hennar, ef til vill sakir þess, að mér féll betur að læra þær námsgreinar, heldur en að lesa kverið yfir hvað eftir annað.

Það var þá orðinn gamall og góður siður, að allir, sem áttu hægt með að losast frá heimilum sínum, — og ef til vill fleiri en áttu hægt með það — fóru burt og til bæjanna, helzt þó til Winnipeg, til að leita sér atvinnu dálítinn tíma af árinu. Jafnskjótt sem vora tók þusti flest yngra fólkið burt, og til Winnipeg, til að afla sér peninga, og svo til að eiga skemmtilegri ævi heldur en það þóttist eiga úti á landsbyggðinni. Og úr því það var einu sinni farið, þá var hrein undantekning, ef það kom aftur, það er að segja til að setjast að fyrir fullt og allt. Það kom oft heim, og dvaldi hjá vinum og ættingjum nokkra mánuði, um kaldasta tíma ársins, þegar lítið var um atvinnu í Winnipeg, og erfitt að komast þar af. Um það leyti ársins var ævinlega skemmtilegast og fjörugast hjá okkur í sveitinni.

En svo þegar á leið og dagarnir fóru að lengjast og næturnar að styttast, þá fóru að sækja leiðindi á bæjarfólkið. Það fór þá að dreyma um flugur og bleytur og kögraðar sólhlífar og drifhvíta „musseline"-kjóla. Svo fór það að smátínast burt, og vanalega fyrir sumarmálin var það allt farið og komið í gleðina og glauminn í Winnipeg;

en heima hjá okkur var endalaus blessuð kyrrð og værðarmók allt sumarið. Fullorðna fólkið vann og kúrði hvert í sínu horni, og ekkert varð til að rjúfa sumarværðina, nema aðeins ef fólk safnaðist saman á helgum dögum til að hlusta á Jónsbókarlestur.

Og þessi brottferðarsýki varð að nokkurs konar sóttnæmu fári, sem gekk yfir byggðina og gagntók flest unga fólkið. Það þusti burt óðara en það gat höndunum undir komist, eða með öðrum orðum: undir eins og búið var að klína á það kristindómsnafninu.

Vanalega var enginn svo fífldjarfur gárungi, að hann léti sér detta í hug að fara áður en hann var fermdur; og svo var það til þess, að margir unglingar lögðu harðara á sig en þeir annars hefðu gjört við að læra kristindóminn, til að geta sem fyrst losast, kastað kverinu og komist burt úr kvalastaðnum til Winnipeg, sem í þeirra augum varð að nokkurs konar jarðneskri Paradís.

Æskulýðurinn skoðaði ferminguna eins og nokkurs konar final-próf, og að því prófi loknu væri einkum þrennt leiðinlegt, sem maður losaðist við: barnsaldurinn, biblíuna og kverið, en í stað þess kæmi frjálsræði fullorðinsáranna, peningar og gleði í Winnipeg.

Hin eldri kynslóð var á líkri skoðun. Með fermingunni var álitið, að barnið hefði náð æðsta stigi lærdóms og menntunar í andlegum efnum, væri fært í flestan sjó og þyrfti ekki framar að hanga yfir kveri og biblíusögum. Fullorðna fólkið skoðaði ferminguna eins og nokkurs konar andlegt innsigli, sem tryggði mönnum himnaríki án nokkurs frekara „húmbúgs" eða orðafjölda.

Fólk kom með þessa skoðun á fermingunni frá gamla landinu. En þar var sá stórgalli á, að unglingar máttu ekki staðfestast fyrr en þeir voru 14 ára. En hér vestra voru ekki slík ólög, og fólk bað prestana að ferma börn sín 12—13 ára, svo þau gætu sem allra fyrst kastað kverinu og „komið til léttis."

Söguhetjan mín, hún Elenóra, gekk til prestsins þrjá vetur. Ekki var það af því að hún þyrfti þess, sagði fólkið, en henni þætti svo vænt um að staglast á kverinu, að hún gæti ekki slitið sig frá því. En svo þegar hún á hverju vori

sá jafnaldra sína fara burtu til Winnipeg, þá fóru að sækja á hana leiðindi líka.

„Ég læt ferma mig að vori og fer," sagði hún eitt sinn við mig. „En hvað það hlýtur að vera skemmtilegra að eiga heima í Winnipeg og hafa lítið að gjöra og ganga út á kveldin og fara á skemmtisamkomur, eins og hún Imba hérna segir að það gjöri efra."

Ég reyndi að telja hana frá því, mest sakir þess, að ég vissi, að ég mundi ekki fá að fara líka, en hálfdrepast úr leiðindum þegar hún væri farin. En fortölur mínar dugðu ekki. Hún sagðist ekki vilja sitja heima þegar allar jafnöldrur sínar væru farnar, og um veturinn lagði hún harðara á sig við kverið og biblíusögurnar, en hún hafði nokkru sinni áður gjört.

Svo leið veturinn, og um vorið var hún fermd ásamt 13 öðrum börnum.

Síðan eru liðin mörg ár. Öll þau ungmenni, sem þá gengu til guðsborðs og sóru honum trúnaðareiða, eru nú komin til fullorðinsáranna og út í heiminn. Þrjú hafa gengið inn í trúarflokk Únítara, tvö eru komin í Presbyteriönsku kirkjuna, fimm halda fast við barnatrú sína, eitt er viðurkenndur trúleysingi, en tvö eru dáin. Öll voru þau einlæg og staðföst þann dag, sem þau voru fermd. En „svo fór um sjóferð þá," og eins hefir að líkindum farið um fleiri kristindóms sjóferðir.

Ég gekk með Elenóru út úr kirkjunni að aflokinni messugjörð. Það var þokufullt loft og ýrði úr skýjunum. Hvorugt okkar talaði neitt. Fermingarathöfnin um daginn hafði verið svo hátíðleg og lagt svo mikinn alvörublæ yfir okkur.

Við gengum fram hjá tveimur mönnum; það var Árni gamli í Skógum, sem var að tala við nágranna sinn.

„Það segi ég satt, að þessu verð ég feginn," heyrði ég Árna segja, „að hann Nonni minn losaðist við fjandans — ekki sem— blaðabulluna. Þarna hefir hann staðið á hausnum við þetta allan guðslangan veturinn og ekki verið hægt að nota hann til svo mikils sem að sópa upp fyrir kú. Ég er búinn að heita honum því, að hann skal fá að „dudda" betur að vetri, að mér heilum og lifandi, og hananú!"

Ég heyrði ekki, hverju hinn svaraði; ég gat ekki annað

en brosað að þessu við Elenóru. Hún var nú líka orðin laus við „blaðabulluna.“

Hún sýndist vera svo sokkin niður í hugsanir sínar, að hún hafði ekki veitt Árna eða orðum hans eftirtekt; við héldum svo heimleiðis.

Það lá hálfilla á mér um kvöldið. Ég vissi að Elenóra mundi hafa það af að komast til Winnipeg með unglingunum, sem ætluðu að fara þá um vorið. Hún hafði verið leiksystir mín svo lengi, að ég vissi ekki, hvernig ég ætti að komast af þegar hún væri farin. Auðvitað ætlaði hún að koma aftur um haustið, en mér fannst, að ef hún eitt sinn færi burt, þá mundi hún aldrei koma aftur. Ég óskaði að presturinn hefði heldur orðið veikur, eða eitthvað komið fyrir, svo að ekkert hefði orðið af fermingunni, því þá hefði hún hvergi farið. Og um nóttina hrökk ég hvað eftir annað upp við það, að ég sá Elenóru ýmist eina á áralausum bát í stórsjó, eða ég sá hana vera að klifra í snarbratta kletta og detta svo niður, eða hún var ásótt af grimmum hundum, sem felldu hana og rifu sundur, og í hvert skipti endaði ruglið á þá leið, að hún sá mig, og ég vaknaði við örvæntingaróp frá henni um hjálp.

Svo þegar sumarblíðu dagarnir fóru að koma, þá fór að koma hreyfing á ferðafólkið; það þurfti að búa sig undir ferðina, og heimsækja kunningja og kveðja þá.

Elenóra bjóst líka til brottferðar, og heimilisfólkið hafði nóg að gjöra í marga daga að búa hana undir ferðina, „svo hún kæmi ekki fram því til skammar.“

„Ertu alráðin að fara, Elenóra,“ spurði ég hana einu sinni.

„Já,“ sagði hún; „ég ætla að fara. Það hlýtur að vera langtum betra og skemmtilegra að vera í Winnipeg en hér. Stúlkurnar hæðast að mér fyrir að vera hér alltaf, og segja ég læri aldrei málið, og mentist aldrei nema ég fari. En svo kem ég aftur í haust, og verð hér neðra í allan vetur.“

„Það er nú bágt að segja. Ég gjöri nú ekki mikið úr vitsmununum hennar Imbu og stúlknanna hérna, margt getur verið að í Winnipeg, ekki síður en hér.“

„Hvaða bull er í þér, strákur! Heldurðu það sé ekki munur að afla sér peninga með þægilegri vinnu allt sumarið,

lifa miklu skemmtilegra lífi en hér, og læra málið og mennta sig.“

„Ég ætla nú ekki að fara að telja þig af því. Ég vissi það var ekki til neins. Þú skrifar mér til. Er ekki svo?“

„Jú, ég gjöri það auðvitað, og þú átt að skrifa mér aftur. Svo skal ég senda þér falleg blöð til að lesa, og mynd af mér einhverntíma.“

Svo rann upp dagurinn þegar allur hópurinn átti að leggja af stað. Náttúran gjörði sitt bezta til, að gjöra þann dag hátíðlegan. Enginn skýhnoðri sást á loftinu, og ekki blakti hár á höfði. Elenóra var í bláum kjól, sem einhver sprenglærð *„dressmaker“* frá Winnipeg hafði saumað, eftir nýjasta „móð.“ Hún hafði rautt band um mittið, og á höfðinu hvítan stráhatt og hárið slegið undir.

Svo kom báturinn með fólkinu til að taka hana. Hún kvaddi heimilisfólkið og lá illa á henni; síðastan allra kvaddi hún mig.

„Vertu nú sæll, frændi!“ sagði hún í hálfum hljóðum, „og gleymdu ekki að skrifa mér. Ef þér leiðist í sumar. þá mundu eftir því að ég kem heim í haust, og verð heima í allan vetur.“

Ég man ekki, hvort ég svaraði henni nokkru. Ég var alltaf vondaufur um, að hún mundi koma aftur. Hún steig svo upp í bátinn, leit í síðasta sinni yfir æskuleikstöðvar sínar, og svo lagði báturinn af stað og var von bráðar horfinn.

Ég horfði á eftir honum meðan hann sást; svo stóð ég grafkyrr í sömu sporum langan tíma á eftir.

Hádegissólin sendi brennheita geisla yfir jörðina. Enginn skýhnoðri var á loftinu og enginn andvari.

Ofurlítill fugl flaug tístandi rétt við eyrað á mér; ég hrökk saman, rankaði við mér og gekk inn í húsið.

II.

(Bréf frá Elenóru)

Winnipeg, 13. júní 18..

.... Ég var búin að lofa að skrifa þér, og ætla nú að reyna að efna það loforð, þó lítið hafi ég í bréfsefni. Ég er svo frámunalega illa fyrir kölluð að skrifa, en þú verður að

afsaka það, og taka viljann fyrir verkið. Af ferð okkar hingað er ekkert að skrifa annað en það, að hún gekk seint og slysalaust; ég var vistlaus fjóra daga, og fór síðan í vist til enskra hjóna hér í bænum. Ég skal játa það, að lífið hér er, að mér virðist, allmjög á annan veg, en ég hafði gjört mér hugmynd um. Það getur verið að hér sé skemmtilegra heldur en hjá ykkur út á landsbyggðinni, en það eru ekki allir, sem geta orðið þeirra skemmtana aðnjótandi. Vinnuharka er hér meiri en ég gjörði mér hugmynd um. Ég verð að fara á fætur kl. 5 á hverjum morgni, og er ekki laus fyrr en kl. 9—10 á kveldin, og hef í laun fjóra „dollara“ um mánuðinn. Mig hefði langað til að skoða bæinn betur, en bæði er tímaleysið, og svo vantar mig föt til að ganga í um Winnipeg; og í þriðja lagi þori ég ekki að fara ein, en þekki enga hér nálægt, sem ég gæti fengið til að fara með mér. Það er að sönnu íslenzk stúlka hér í næsta húsi, sem lengi er búin að vera hér, og kann vel málið; en hún þykist víst of fín og upp úr því vaxin að leiðbeina, eða láta sjá sig með mér eða öðrum græningjum utan af landi. Þó ég þættist vera komin nokkuð niður í málinu áður en ég fór, þá hef ég oft átt bágt með að skilja sumt, sem talað hefir verið við mig. En mér fer daglega fram í málinu sem betur fer. Ég hef einstöku sinnum séð íslenzkar stúlkur ganga hér eftir götunum; ævinlega eru þær prúðbúnar, eins og hefðarfrúr, og tala ensku, — ekkert nema ensku, jafnvel þó enginn hérlendur heyri til þeirra. Ekki held ég samt þær gangi einsamlar út, ef þær hafa nokkur önnur ráð; því oft hef ég tekið eftir því, að þær hafa haft stuðning af ungum og laglegum piltum ýmist enskum eða íslenzkum.

Fyrir mestu náð og miskunn fékk ég leyfi hjá húsmóður minni að fara til kirkju fyrra sunnudagskvöld. Ég varð samferða stúlkunni, sem ég minntist á við þig áðan. Þegar við komum inn, var kirkjan troðfull af fólki. Það er skrautlegt hús, og öðruvísi en litla kirkjan okkar heima. Annars gat ég ekki veitt henni nákvæma eftirtekt. Það þótti mér nýstárlegt, að einmitt að lokinni ræðunni var gengið með disk fyrir alla, til að sníkja peninga út úr mönnum. Sagt er, að það sé gjört í öllum kirkjum hér við hverja „messu.“ Mér finnst að sú athöfn hafi lítil andleg áhrif á mann. Ég var

eitthvað að hugsa um efni ræðunnar, en þegar ég heyrði glamrið í peningunum hvarf það allt úr huga mínum. Getur verið, að svo hafi verið fyrir fleirum. En það er þáttur af guðsþjónustunni, þetta peningabetl, og svo er það náttúrlega gott og *heilagt* . . . .

III.

Winnipeg, 2. janúar 18 . .

. . . . Þú hefir nú ástæðu til að halda, að ég sé búin að gleyma þér og ykkur öllum heima, að ég skuli ekki hafa endurgoldið bréfið frá þér fyrr en nú. Ég get ekki annað en játað sekt mína í því efni, beðið fyrirgefningar og lofað bót og betrun, eins og góðu börnin gjöra. Ég hefi nú margt og mikið að skrifa þér, ef ég gjöri það eftir því. Ég fór úr vistinni, sem ég var í, þegar ég skrifaði þér seinast, og er nú í annari vist á „hóteli", og hef 15 dollara um mánuðinn. Hér á „hótelinu" eru fjórar aðrar íslenzkar stúlkur, svo það er allskemmtilegt, og við höfum ekki mjög harða vinnu. Við ljúkum verkum okkar kl. 8—9 á kvöldin, og getum þá gengið um bæinn að skemmta okkur, ef við viljum.

Við heimsækjum oft landa, og ég hef kynnst allmikið í bænum, síðan ég skrifaði þér.Skelfing held ég að það sé gott og guðhrætt fólkið hérna. Kl. 10 á hverjum sunnudegi, jafnskjótt sem það hefir borðað morgunmatinn, gengur það í kirkju og hlýðir messu. Þegar hún er á enda, er komið hádegi, og fer það þá heim og borðar miðdegisverðinn með lofgjörð og bænahaldi. Kl. 3 er maturinn dálítið farinn að sjatna, og þá fer það af stað aftur og á sunnudagsskólana, og er á þeim til kl. 4—5, að það kemur heim, því þá fer að líða að kveldmat. Undir eins eftir kveldmat gengur það í kirkju, og kemur heim aftur um kl. 9. Þannig gengur allur sunnudagurinn til að þjóna guði og éta mat. En þetta eru nú svo sem ekki einu dyggðirnar fólksins hérna í Winnipeg. Aldrei setjast menn svo hér til borðs, að ekki sé lesinn borðsálmur og var ég því óvön, því slíkt tíðkaðist sjaldan heima. Svo er fólkið svo kurteist hér, að það þérar hvað annað, og ávarpar hvað annað með „Mister", „Missis" og „Miss" titlum

í viðtali. Félög eru hér á annari hverri þúfu: Framfarafélag, Bindindisfélag, Kvenfélag og Söngfélag o. fl. Ekki hef ég gengið í neitt þeirra ennþá, en ég er hálfvegis að hugsa um að ganga í Söngfélagið.

Hér var haldin jólatrés-samkoma í kirkjunni á aðfangadagskvöld, og fór ég þangað með hinum stúlkunum. Þegar við komum, var nýbyrjað að syngja; fólksfjöldinn var svo mikill, að varla var hægt að komast inn. Kirkjan var öll uppljómuð með lampa- og kertaljósum. Presturinn stóð frammi fyrir fólkinu, en tréð stóð til annarar handar, og var tjaldað fyrir það, svo gersemarnar skyldu ekki sjást. Orgelið stendur uppi á lofti, og söngmennirnir höfðu raðað sér kringum það, og söng svo hver sem bezt gat. Sýndust mér þeir svo miklir á lofti, að þá mundi ekki vanta annað en vængi og stél, til að komast á flug. Ekki gat ég heyrt, hvaða sálmur var sunginn. Svo eftir messuna var kveikt á mörgum kertum á trénu, svo það var allt einn ljósakrans, og síðan var tjaldinu svipt frá. Innst í kirkjunni, næst prestinum, eru þrír bekkir, og sýndist mér fólkið, sem í þeim sat, vera prúðbúnara en hitt fólkið; leit út fyrir að það ætti þessa bekki vísa, og raðaði sér þannig niður frammi fyrir söfnuðinum. Þetta fólk hjálpaði til að afhjúpa tréð. Margar og fagrar gjafir voru á trénu: silkiklútar, *albums* ,saumakassar, en mest var þar samt af spjöldum. Flestar stúlkur, sem inni voru, fengu einhverja gjöf, sumar margar. Ég fékk hálskraga úr dýru skinni, sem náði ofan á axlirnar; og er mér óskiljanlegt, hver gefandinn getur verið. En svo tóku krakkarnir að ærast í kringum tréð, svo að ekki var hægt að hafa stjórn eða reglu á neinu, og heyrðist varla til þeirra. sem voru að útbýta gjöfunum. Kvenfólkið, sem búið var að fá gjafir, var að skoða þær með ánægjusvip, og sýna hvað öðru; aðrar sátu hér og þar og voru að tala út um alla heima og geima, og enn voru aðrar, sem voru að segja slúðursögur. En ekki gat ég orðið þess áskynja, að nokkur sála hefði í huga atburð þann, sem átti sér stað fyrir nærfelt 19 hundruð árum, og sem jólin eru haldin í minningu um . . . .

IV.

27. maí 18..

.... Hvað andlegu fæðuna snertir, þá er fólkið hérna varla á flæðiskeri statt. Íslenzku prestarnir eru nú ekki orðnir færri en þrír, og geta menn hlýtt á þá á helgum dögum. Í lútersku kirkjuna fer ég á hverju sunnudagskveldi. Svo eru Únítarar búnir að mynda söfnuð hér, og hafa samkundu og poka út af fyrir sig. Í þriðja lagi hefir Presbýteríenska kirkjan sett hér upp kapellu; og er búið að „rigga" upp nýmóðins postula til að umvenda fólki; og syngur hann tíðir í kapellunni á hverju sunnudagskveldi. Hann leggur mikla áherzlu á helvíti, og getur ekki án þess verið. Allir þurfa frá hans sjónarmiði að „umvendast," svo þeir geti orðið hólpnir. Hann hefir dregið allmarga til sín, mest kvenfólk, sem síðan eru kallaðar „postula-kerlingar", ekki svo að skilja, að það séu allt afgamlar kerlingar, sem í söfnuði hans eru, heldur er meiri hluti þess ungar stúlkur, en það er nú einu sinni komið í hefð að kalla það kerlingar, hvort sem það eru ungar stúlkur eða karlmenn. Og þegar búið er að „umvenda" þessu fólki, þá er það um leið orðið heilagt, og drýgir ekki synd framar. Tvær af stúlkunum hér á hótelinu eru „umventar", og fara á hverju sunnudagskveldi að hlýða á „postulann". Oft hafa þær verið að reyna að fá mig þangað, en aldrei tekist fyrr en á sunnudaginn var, að ég lét tilleiðast og fór með þeim.

Kapellan er lítið hús, og þegar ég lauk upp dyrunum, sá ég að einhver hafði skrifað með ritblýi á hurðina: *„hlið* helvítis". Ég benti einhverjum á það, og brátt tóku fleiri eftir því og fóru að skoða og lesa. Svo kom þar maður, sem leit út fyrir að hafa framkvæmdarvald. „Þetta hefir einhver lúterski djöfullinn gjört", sagði hann, og fór að reyna að þurrka letrið af með fingrunum; þegar ég heyrði orð hans, datt mér í hug það, sem ég hafði heyrt talað um heilagleik hinna „umventu".

Fyrir stafni voru ýmsar fagrar myndir festar upp á vegginn til að prýða húsið. Tvær stórar myndir af helvíti hjengu þar uppi, rétt á bak við postulann. Á annari þeirra var málaður djöfullinn með fjóroddaða mykjukvísl í hendi

og var að henda hinum fordæmdu öndum beina leið niður í kvalastaðinn.

Af því kalsaveður var, höfðu margar stúlkur safnast saman við ofninn og stóðu þar eins og Pétur við logann forðum. Sást nú postulinn koma lötrandi ofan strætið með pípuhatt á höfði og biblíuna undir hendinni, og von bráðar hafði hann hrundið upp hurðinni og sá hópinn, sem beið hans inni.

„*Come along,* Jesú Krists lærisveinar," sagði postulinn og gekk hratt inn eftir gólfinu og staðnæmdist fyrir framan myndina af kvalastaðnum.

Þegar hann hafði klöngrast í gegnum fyrsta sálminn sneri hann sér fram að „kerlingunum" og hóf ræðu sína á þessa leið:

„Sérstaklega vil ég í dag, bræður og systur í Kristi, snúa máli mínu til stúlkunnar, sem situr þarna fram á bekknum hjá eldiviðarkassanum," — mér varð litið þangað og sá ég að þar sat ung stúlka, fölleit, sem auðsjáanlega geðjaðist ekkert að því að vera gjörð að umtalsefni í ræðu, — „finn ég mér skylt að ávarpa hana á undan öllum öðrum systrum vorum í drottni, til að fyrirbyggja misskilning. Svo er mál með vexti, að drottinn vor hefir nú, síðan harnaði að og atvinna minnkaði, miðlað mörgum hinum fátækari börnum sínum af ríkidómi sinnar náðar og sent þeim brauð og kjötkarfir fullar. Nú vildi svo til, að drottni þóknaðist að senda systur vorri, þarna aftur á bekknum, eina körfu fulla. En svo illa stóð á, að ekki var hægt að senda annað en brauð og lítið af osti, en ekkert af kjöti, því það var vita kjötlaust."

Nú gat ég ekki annað en hlegið ofan í vasaklút minn. Það var nokkuð kátleg hugmynd, að guð hefði orðið kjötlaus. Postulinn hefir víst séð að ég hló, því hann brýndi raustina og hélt áfram:

„En þeim syndugu og óguðlegu, sem spotta nafn drottins og gjöra gis að orðum hans þjóna, mun verða steypt niður til helvítis, þar sem vera mun grátur og tanna gnístran. En svo ég víki aftur að því efni, sem ég var með, þá vildi ég biðja systur vora að hneykslast ekki á því, þó hún yrði afskipt af kjötinu í þetta skipti, en trúa því og treysta, að

næst muni drottni þóknast að gleðja sál hennar og senda henni gnægð matar, bæði af kjöti, brauði og osti."

Þessi matarræða sýndist að snerta einhverja viðkvæma taug í brjósti stúlkunnar, því ég sá ekki betur en hún táraðist. Postulanum þótti víst nóg komið af því efni og var auðsjáanlega hrifinn yfir krafti orða sinna, eins og hann hafði alla ástæðu til að vera. Hann byrjaði svo á öðru efni, og í nærfellt heilan klukkutíma staglaðist hann á, að menn þyrftu að „umvendast", „koma til Jesú" o. s. frv. Loksins tókst honum að umvenda einni kerlingu, verulegri, sextugri kerlingu, sem langaði til að verða „heilög".

Að endingu skoraði hann á alla að biðjast fyrir.

„Beygið kné yðar, bræður og systur," sagði hann, „því skrifað stendur, að jafnvel djöfullinn og hans veldi skuli jafnvel lúta drottni vorum."

Allar kerlingarnar krupu til að biðja. Ég ein sat grafkyrr. Postulinn tók eftir því, og brýndi raustina:

„En svíri hinna óguðlegu er svo stýfur, að þeir geta ekki lotið vorum herra; þar fyrir mun djöfullinn beygja þeirra syndug hné og hálsa í helvíti!"

Loks stóðu kerlingarnar upp. Postulinn gekk fram að dyrunum og tók í hendina á hverjum sem út fór.

„*Miss*", sagði hann við mig, og tók utan um báðar hendur mínar þegar ég ætlaði út: „Ég hef veitt yður eftirtekt í dag; þér hafið hagað yður eins og hinir óguðlegu, og sýnt það berlega, að djöfullinn býr í yður. Það hryggir mig, að sjá jafn efnilega stúlku og þér eruð á leiðinni til helvítis. Snúið yður og trúið meðan tími er til, og leitið Krists; hann mun færa yður lífsins vatn og þvo yður, svo syndir yðar verði hvítar sem snjór, þó þær áður hafi verið rauðar sem blóð. Hann mun taka burtu steinhjarta yðar, og gefa yður kjöthjarta í staðinn. Viljið þér ekki, fagra unga systir mín, koma og leita að Kristi í dag, og þér munð finna hann? Viljið þér ekki umvendast og verða syndlaus og heilög, og ganga götuna til musteris drottins, í staðinn fyrir að ganga götuna til helvítis, eins og þér gjörið nú?"

„Ekki veldur sá er varir, þó ver fari," sagði ég. „Ég hef ekki sem stendur löngun til að umvendast, og ekki tíma til að fara að leita að Kristi, því ef hann er týndur, þá er ekki

víst hann finnist svo fljótlega, en mér þykir vænt um, ef þér viljið gjöra svo vel að sleppa mér; þér haldið svo fast utan um hendur mínar, að mig kennir til“ . . . .

Hann sleppti mér snögglega. „Þér munuð tilheyra lútersku sauðunum, sem ásamt prédikara sínum eru á beinni leið til helvítis.“

„Ég tilheyri ekki neinum sauðum, hvorki lúterskum eða öðrum. En úr því þér vitið, að ég er á leiðinni til helvítis, þá getið þér heilsað þangað frá mér, ef þér komið þangað á undan mér.“

Hann sagði eitthvað meira, sem ég heyrði ekki, því ég lauk upp hurðinni og fór út.

Svona lauk nú þessari kirkjugöngu. Ég hef verið að segja þér frá þessu, svo þú getir fengið hugmynd um, hvernig guðsþjónusturnar fara fram í kapellunni.

Ég er að hugsa um að ganga á skóla næsta vetur, þó ekki væri nema lítinn tíma; ég hef vanrækt menntun mína síðan ég kom hingað, enda hef ég haft annað að gjöra. Alltaf er verið að prédika fyrir fólki, hvað það sé nauðsynlegt að vera skólagenginn. Víst er um það, að álit á mönnum vex stórum við það. Takist einhverjum að komast svo hátt, að verða „tossa“ kennari með lægsta prófi, þá eru öll líkindi til, að hann komist fljótt í vinskap hjá „bezta“ fólkinu, og úr því er nú sjálfsagt að fara að þéra og „Mistera“ almúgann.

V.

Winnipeg, 22. janúar 18

Þetta bréf kemur að líkindum heldur seint til að óska þér gleðilegra Jóla og Nýárs; samt sem áður ætla ég að gjöra það, því „betra er seint en aldrei.“

Af mér er það að segja, að ég hef haft vistaskipti síðan ég skrifaði seinast. Ég fór af „hótelinu“, og er nú í vist í „prívat“ húsi. Húsbóndi minn er Íslendingur og heitir Johnson, og rekur matvöruverzlun í stórum stíl niðri á 26. *avenue.* Þeir eru margir í félagi og heitir félagið *Johnson, Johnson* & *Co.* Húsbóndi minn heitir á íslenzkri íslenzku Einar Jóhannesson, en á Winnipeg-íslenzku Mr. Johnson. Flestir skipta hér um nöfn. Íslenzku nöfnin þykja svo stirð og

dónaleg. Mr. Johnson er kvæntur maður, og á þrjú börn. Hann er í lúterska söfnuðinum, og lætur sér mjög annt um söfnuð sinn. Hvað hinir verzlunarfélagar hans heita, veit ég ekki.

Hér var á gamlárskvöld haldin samkoma — *entertainment* trúi ég það væri nefnt, — og af því að auglýst var, að þar yrðu þær beztu skemmtanir, sem fólk hefði nokkurn tíma átt kost á, þá ásetti ég mér að fara þangað, og fór. Þetta reyndist þá að vera tíu „centa" kvenfélagssamkoma, þegar til kom. Helztu „skemmtanir" voru, að lesnar voru upp sögur, sem allir höfðu áður heyrt og nokkur algeng lög sungin. Kvenfélagið hér heldur flestar samkomur. Stefna þess félags er að heita kvenfélag og safna peningum með samkomum. Síðan gefa þær dálítinn hluta af tekjum sínum til kirkjunnar eða safnaðarins, og fá svo í staðinn skjall í blöðunum. Jæja, þær stóðu fyrir þessari samkomu, sem ég var að segja frá. Forsetinn sat í hásæti og leit út eins og bústinn og rogginn hrafn. Þar var saman komið margt af hinu „leiðandi" og „bezta" fólki, og hafði, eins og vant var, tekið sig út úr og raðað sér niður í innstu bekkina, svo allir gætu séð það. Máltíð, sem nefnd var *supper* — kvenfélags-*supper* náttúrlega — var seld þar, því að gefa máltíð hér þætti óhæfa. Borð með drifhvítum dúk og krásum var sett fram, og var allt leiðandi fólkið tínt saman úr hópnum og beðið að „gera svo vel"; fannst mér það líkt eins og þegar fiskimenn á Íslandi voru að velja úr afla sínum stærstu og fallegustu golþorskana og setja í raðir hjá sér. Yfir borðum var leiðandi fólkið með hrókaræðum og gætti þess vandlega að tala svo hátt, að allir gætu heyrt; hefir það eflaust sannfærst um, að mikið hefði það forsjóninni fyrir að þakka, að vera ekki eins og aðrir menn. Og er það hafði fengið nægju sína, var hinu óæðra fólki mildilega leyft að tylla sér á skákina; en kvenfélagskonur sátu með ánægjusvip í kring, eins og þær væru hrifnar yfir því, hve mikil og dýrðleg væru verk og framkvæmdir kvenfélagsins. Svo leið tíminn þangað til klukkan var tólf; þá var nýja árið runnið samkvæmt áliti hérlendra. „Leiðandi" og „bezta" fólkið stóð upp og fór að óska hvort öðru *„Happy new year"*; og heyrði ég sagt slíkt væri innlendur siður. Svo var það að ganga

innan um húsið, og ná í þá, sem helzt voru af þeirra flokki, til að óska þeim hamingju, en leit ekki við hinni óæðri tegund mannkynsins. Það tróð sér innan um fólkið, fram hjá ef til vill einum fimm eða sex, til að geta tekið í hendina á einum, sem þeim þótti þess verður. Mér lá við að kenna í brjósti um vesalings fólkið, sem ekki var virt viðlits; það varð svo framúrskarandi hundslegt á eftir.

VI.

Religion! and is *this* what we call religion? Is that which can bend, and turn, and ascend, and descend, to fit every phase of worldly, selfish motive, religion?
St. Clare, in „Uncle Toms Cabin.“

Ég hef sett þessa undanfarandi kafla úr bréfum frá Elenóru inn í söguna, bæði vegna þess, að mér finnast þeir skemmtilegir, og svo líka til þess að gefa nokkra hugmynd um lífið í Winnipeg og mismuninn á því og sveitalífinu.

Nú vildi svo til, skömmu eftir að ég fékk þetta síðasta bréf hennar, að ég þurfti að fara til Winnipeg í nauðsynlegum erindagjörðum. Ekki hafði ég komið þangað áður, og var ekki laust við, að ég hlakkaði til að koma í þessa heimsfrægu borg, þar sem flestir „leiðandi“ menn sitja, og allt vitið úr þjóðinni er samankomið í eina heild.

„Ég kom inn í bæinn að kvöldi dags og var orðinn þreyttur. Ég sá þar mann, sem ég þóttist vera viss um að mundi vera af sama þjóðerni og ég, gekk til hans, heilsaði honum og spurði hann, hvort hann gæti vísað mér á greiðasöluhús, þar sem ég gæti gist um nóttina.

„Vatnsgrautarhúsið er þarna rétt hinu megin í strætinu, ef það er fullgott fyrir þig; en *vanti* þig annað betra, þá farðu á eitthvert hótelið,“ og eftir þessa markverðu upplýsingu gekk hann burt, án þess ég gæti spurt hann frekara.

Ég sá minn kost beztan að ganga yfir strætið og reyna að leita uppi vatnsgrautarhúsið, og gjörði það, og hringdi dyrabjöllunni á fyrsta húsinu, sem ég kom að.

Hurðin opnaðist og höfuð með gylltum prjóni ofan í hvirflinum gægðist út. Prjónninn var auðsjáanlega settur til þess að allir gætu séð að höfuðið væri af manna- en ekki apakyni. Kvenpersóna var það, og auðsjáanlega komin á

þann aldur, þegar stúlkur hætta að hugsa um pilta og fara að hugsa um ketti. Ég hafði heyrt, að það þyrfti að titla alla í Winnipeg, en þarna var ég í vandræðum, hvort ég ætti heldur að kalla þetta höfuð „Missis" eða „Miss". Ef einhver hefði komið og sagt mér að kalla hana systurdóttur fjandans, því hún væri það, þá hefði ég trúað því óðara. Loks afréð ég að skella á hana jómfrútitlinum og láta það hafa það, þó aldrei væri það nema mesta fjarstæða.

„Gott kvöld, *Miss!*"

„*What?*"

„Gott kvöld. Ætli ég gæti fengið að vera hér í nótt?"

Í staðinn fyrir að svara, sneri hún sér inn í dyrnar og hrópaði:

„*Missus!*"

Enginn gegndi, svo hún fór inn og hrópaði hærra:

„*Missus!*"

„*Yes*", var svarað einhvers staðar, og rómurinn ekki ólíkur því sem lætur í ketti undir vissum kringumstæðum.

„Maður úti, sem vill fá að *stoppa í night.*"

„*My goodness, Sarah!* er það nokkur gentlemaður?"

„*No,* bara einhver *Icelander.*"

„Láttu hann þá koma inn."

Prjónninn gægðist aftur út í gættina, og rödd, sem virtist eiga heima einhvers staðar í nánd við prjóninn, sagði mér að koma inn, og laumaði að mér í trúnaði þeirri gleðifregn, að „*supper*" væri bráðum „*ready.*"

Winnipeg-íslenzkan er nokkuð frábrugðin íslenzkri íslenzku, og er það að þakka vaxandi menntun og sjálfsáliti í Winnipeg. Til upplýsingar fyrir sveitafólk á Íslandi, sem kann að lesa þessa sögu, skal þess getið, að Winnipeg-íslenzkan er ekki ósvipuð svartflekkóttri sauðkind. Bezt væri að kindin væri með smásvörtum dílum um sig alla, en ekki með stórskellum. Hún mætti líka gjarnan vera meinuð og bera halt höfuðið. Ef lesarinn hefir séð kind líka þessu, þá getur hann gert sér hugmynd um Winnipeg-íslenzkuna.

Þegar ég hafði lokið erindum mínum daginn eftir, ásetti ég mér að hitta Elenóru. En af því ég vissi ekki hvar hún

átti heima, þótti mér ráðlegast að hitta húsbónda hennar, sem hafði sölubúð á Nr. 7008, 26. avenue.

Hann og félag hans (*Johnson, Johnson & Company*), eins og það var auglýst í blöðunum, var álitið eitt af stærstu og áreiðanlegustu verzlunum í bænum. Johnson, húsbóndi Elenóru, var sérstaklega mikils virtur, og hafði enginn neitt á móti honum að segja. Hann var hæsta ráð í lúterska söfnuðinum, og ætíð fremstur í öllu, er snerti framfarir og félagsskap. Hann gaf stórfé til prests og kirkju á hverju ári, og allt af frjálsum vilja, því skyldugjöld, eins og á gamla landinu, þekkjast hér ekki. Hann hafði brennandi áhuga á skóla- og safnaðarmálum, og sparaði hvorki tíma né peninga því til hjálpar. Eins og hverjum sannkristnum manni ber, gekk hann í kirkju tvisvar á hverjum sunnudegi, las daglega biblíuna í heimahúsum og settist aldrei svo til borðs, að hann bæði ekki guð um blessun sína. Hann ámælti harðlega vantrúarmönnum, og þeim, er voru nískir á að leggja fram peninga, til styrktar „hinu góða málefni". Og hann hafði líka að nokkru leyti sín laun úttekið fyrir verk sín. Hann var í hávegum hjá öllum „beztu" mönnum þjóðarinnar, var hafinn úr einu embættinu í annað, og úr einni félagsstjórninni í aðra. Það þótti varla ráð ráðið, nema hann væri aðspurður. Ég gjörði mér miklar hugmyndir um þennan mann, eftir öllu, sem ég hafði heyrt af honum. Og það var með mikilli lotningu og auðmýkt, að ég gekk inn í sölubúð hans á 26. *avenue.*

Hann sat á stól innarlega í búðinni og var að skrifa. Þegar hann sá mig, stóð hann upp og kom á móti mér.

„Well Sir! what can I do for you."

Ég nefndi mig, og bað fyrirgefningar, ef ég gjörði honum ónæði, og bætti síðan við: „Hef ég þá ánægju að tala við Mr. Johnson?"

„Já, það hafið þér. Gjörið þér svo vel að fá yður sæti. Gleður mig að sjá yður. Ég hef heyrt yðar getið. Hvenær komuð þér í bæinn?"

„Í gærdag seint."

„Og búist þér við að hafa langa viðdvöl?"

„Ekki nema til morguns. Mig langaði til að tala við Elenóru, en af því að ég vissi ekki, hvar húsið yðar var,

gekk ég hingað til að fá leiðbeiningar um það hjá yður, Mr. Johnson."

Ég var rétt búinn að segja „þér", í staðinn fyrir „yður". Ég þarf ævinlega að hafa gát á mér, þegar ég tala við þá kátlegu tegund af mannkyninu, sem·þarf að þéra og titla með „Mister" eða „Missis" titlum við hverja setningu.

„*Exactly,*" svaraði hann. „Það var rétt af yður; þér gjörið svo vel að koma heim og *taka hjá mér Supper.* Nú er orðið áliðið dags, og eftir hálfa klukkustund fer ég heim, og þá verðið þér mér samferða."

„Þakka yður fyrir," svaraði ég. Mér þótti honum farast höfðinglega. En ekki leist mér meir en svo á hann. Hann hafði lymskuleg grá augu, og var eins og skaparinn hefði gjört það af ásettu ráði, að bora þeim sem lengst inn í höfuð hans, svo menn gætu síður séð hvað í þeim bjó.

„Hvernig líst yður á borgina?"

„En vel; hvernig ætli manni eigi öðruvísi á hana að lítast; en satt að segja hef ég lítið vit á að dæma um það, ég er svo ókunnur hér í bænum ennþá."

„Já, hér er allt í uppgangi. Það er öðruvísi lífið hér en hjá ykkur úti á landsbyggðinni, þar sem engar framfarir eru, og allt er eintóm deyfð. Það er líka meira andlegt líf hjá okkur hér, heldur en hjá ykkur. Safnaðarlíf vort stendur í blóma, og nú ætlum við að fara að koma upp háskóla. Lízt yður ekki vel á það?"

„Það er sjálfsagt nauðsynlegt fyrirtæki; en ég get varla sagt ég hafi mikið íhugað það mál ennþá."

„*Well, yes,* einmitt það. Þið látið öll vor stærstu og mest *important* málefni eins og vind um eyrun þjóta. Við hér þurfum að hugsa allt fyrir ykkur. Trúar-, safnaðar- og skólamál vort á að ganga á undan öllu. Menn *vantar* að hafa hugann á öðru æðra, og hærra, heldur en þessu *troubl-í* og umstangi fyrir daglega lífinu."

„Ég býst við að þér hafið rétt í því. En kjörum sumra er svo háttað, að þeir eiga bágt með að hefja hugann frá hinum daglegu störfum sínum til að íhuga þessi stóru framfaramál þjóðar vorrar."

„Það er líka synd að segja að alþýðan gjöri það. Mér virðist stundum, eins og hún veiti enga eftirtekt því, sem

okkar mestu og beztu menn eru að vinna. Fjölda margir íhuga það ekkert, og taka engan þátt í því, nema ef vera skyldi til að spilla fyrir.“

„Það getur líka komið af annari orsök, þessi deyfð í alþýðunni. Hún þykist vera búin að komast að þeirri niðurstöðu, að það séu vissir menn af þjóð okkar hér vestra, sem vilja ráða öllu, og hugsa fyrir þjóðina; og svo álíta menn þá bezt að lofa þeim að sigla sinn sjó, heldur en að lúta boði þeirra og banni.“

„Þetta var setning, sem ég sá honum féll ekki, enda ætlaði hann að svara mér, og bjóst ég við einhverju kröftugu; en þá vildi svo til, að í sama bili opnuðust búðardyrnar, og inn gekk maður og heilsaði upp á Mr. Johnson; hann var lágur maður vexti með rautt skegg; það var auðséð, að hann var verkamaður.

„*Evening,* Mr. Johnson,“ sagði hann. „Ég kom hingað samkvæmt umtali okkar í gær. Getið þér gjört svo vel og veitt mér áheyrn í einrúmi?“

„Já, með ánægju.“ „Heyrið þér,“ sagði hann við mig, „fyrirgefið að ég verð að yfirgefa yður fáein augnablik, meðan ég tala við þennan *gentleman.* Gjörið þér svo vel að taka þennan stól á meðan.“

Ég settist niður, og þeir gengu inn í innri skrifstofuna, og var aðeins þil á milli, og heyrði ég samtal þeirra, án þess ég hefði nokkra löngun til þess.

„*Well Sir,*“ byrjaði Mr. Johnson, „þér segist vera kominn hingað samkvæmt umtali okkar í gær?“

„*Yes,* það er ég. Ég get reyndar ekki sagt, að ég sé alveg búinn að fastráða, hvort ég eigi að *riska* því eða ekki, að leggja eigur mínar í félag ykkar. En ég hugsaði mér að tala frekara um það við yður fyrst.“

„Það er ekki nema rétt af yður að gjöra það. Maður getur aldrei verið of *careful,* þegar um þessháttar mál er að ræða. En ég get lítið meiri upplýsingar gefið yður, en þær sem ég gaf yður í gær. *Business* vort er stórt, og reikningar margbrotnir, og ég get ómögulega sagt upp á hár, hvernig þeir standa. En svo mikið veit ég, að hver, sem hefir peninga aflögu, getur ekki gjört annað þarfara við þá, en að

gjörast *shareholder* í félagi voru. Auðvitað geta ýms óhöpp komið fyrir, sem enginn getur séð fyrirfram, svo *businessið* kynni að *busta;* en það er engin ástæða til að ímynda sér það, heldur það gagnstæða, eftir því sem hagur vor stendur nú. Okkar á milli sagt, þá eru *Directorarnir* alls ekki áfram um að fá nýja *shareholders;* en af því að þér eruð góðkunningi minn, og ég vissi að þér höfðuð dálítið af peningum, sem þér vilduð koma út á góða *interest,* þá datt mér í hug að gefa yður *chance* að ganga í *businessið,* og mig grunar að peningar yðar gefi betri *interest* þar, en annars staðar. En fyrir sjálfan mig er það ekki minnsta gróðaspursmál að fá yður í félagið."

„Ég veit það, Mr. Johnson, ég veit það, að yður gengur ekki annað til en góðvilji og hugulsemi við mig. Og eftir því sem þér segið, þá er ég ekkert hræddur um peninga mína í ykkar höndum."

„*Well,* þér ráðið vitaskuld hvað þér gjörið. Ég hef gefið yður allar þær *particulars* viðvíkjandi félaginu, sem ég get í fljótu bragði. Hvað er það mikið, sem þér hefðuð hugsað að leggja í félagið, Mr. Salomonson?"

„Ég á eitthvað 200 dollars, sem ég þarf ekki að brúka. Ég hef dregið það saman með sparnaði og stöðugri atvinnu í nokkur ár, og þar sem það er aleiga mín og það eina, sem konan mín og börnin hafa að reiða sig á, ef mín missir við, þá getið þér nærri, að mér er annt um að leggja þá aðeins í það fyrirtæki, þar sem engin hætta væri á, að ég tapaði þeim."

„Það skil ég mikið vel, og það er lofsvert af yður að bera svo mikla umhyggju fyrir konu yðar og börnum. Þér eruð sparsamur maður, ég hef alltaf sagt það. Ég auðvitað vil ekki eggja yður á að leggja peninga í *business* vort. Ég vil þér séuð alveg sjálfráður. En í yðar sporum hefði ég ekki lengi verið að hugsa mig um, hvað ég ætti að gjöra."

„Ég ætla heldur ekki að vera að þvæla það lengur. Ég veit að mér er óhætt að taka orð yðar trúanleg viðvíkjandi hag félagsins. Ég veit þér viljið mér vel, og eruð einlægur, og munuð ekki ráðleggja mér nema heilt."

„Ég vona það, Mr. Salomonson. Ég vona það. Þér vitið að ég er ekki gefinn fyrir að draga menn á tálar, eða fara

með *fraud*. Svo þér hafið þá afráðið að leggja peninga yðar í *Businessið*."

„Yes, ég hef það. Og ég hef peningana með mér, svo við getum lokið businessi okkar nú strax."

„*All right*. Ég skal gefa yður *receipt* fyrir upphæðinni, og síðan senda yður hlutabréfin."

„Yes. Gjörið þér svo vel, Mr. Johnson, hérna eru peningarnir, 200 dollarar, eins og ég sagði áðan."

„Þakka yður fyrir, Mr. Salomonson, bíðið þér eitt augnablik meðan ég fylli út skjölin."

Og svo heyrði ég ruslað í pappír og urgað í penna, og eftir nokkur augnablik sagði Mr. Johnson: „Hérna, gjörið þér svo vel. Ég er yður mjög þakklátur fyrir. Þér munið eftir að koma á *shareholders*fund, sem verður í næsta mánuði."

„*Businessi* okkar er þá lokið, Mr. Johnson?"

„Yes, þér hafið öll lögleg skjöl í höndunum, til að sanna að þér eigið þessa upphæð í félaginu."

„Jæja, þakka yður fyrir. Gott kvöldið, Mr. Johnson."

„Gott kvöldið, Mr. Salomonson, og þakka yður fyrir viðskiptin. Ég vona þér fáið aldrei ástæðu til að yðrast eftir að hafa lagt peninga yðar í félagið."

Svo komu þeir fram. Aðkomumaður tók hatt sinn og fór út.

„Gjörið þér nú svo vel að koma heim með mér," sagði Mr. Johnson. „Ég loka búðinni vanalega kl. 7 og nú er hún orðin það."

„Heyrið þér, Mr. Johnson," sagði ég þegar við vorum komnir út á strætið, „ég kann betur við að segja yður frá því, að ég heyrði samtal ykkar, og varð það án þess ég hefði nokkra löngun til þess, því ég sat þar sem þér sögðuð mér. En ef það hefir verið „prívat" samtal, þá fullvissa ég yður um að það skal ekki útbreiðast eftir mér."

„*O well*, það gjörði ekkert til. Auðvitað var það ekkert *prívat* samtal, bara *business*, og þó — well það gjörði ekkert til."

„Efnahagur félags yðar er víst góður, að menn skuli vera að leggja svona peninga í það?"

„*Well yes;* það er ekki annað hægt að segja, en að efnahagur félagsins sé góður. En á hinn bóginn er það alls ekki gefinn hlutur, þó einn maður leggi peninga í eitthvert *business,* að það standi sig vel fyrir því.“

„Er það ekki? Fáir held ég leggi peninga í fyrirtæki, nema þeir viti að það standi sig vel, og peningarnir gefi góða vöxtu.“

„Já, menn geta staðið í þeirri meiningu, að þeir gjöri það. En það getur verið, þó að orð leiki á, að eitthvert *business* standi sig vel, þá sé það í rauninni rétt við að *busta.* Og komi einhver þá, sem vill leggja peninga í *businessið,* hvað getur þá *Manager* félagsins gjört, annað en að taka á móti peningunum?“

„Hann getur aðvarað manninn, og sagt honum að félagið standi illa.“

„Hann væri enginn *business*-maður ef hann gjörði það. Hann veit ef til vill ekki sjálfur nákvæmlega um hag félagsins. Bækurnar sýna ekki annað en félagið standi vel. *Business* er *business,* og það er skylda manns, og viðtekin *business*-regla í þessu landi, að fara eins langt og maður kemst í öllum viðskiptum, *eins lengi* og maður gjörir það á löglegan og ærlegan máta.“

„En það er hvorki löglegur eða ærlegur „máti“ að svíkja fé út af mönnum.“

„Það er enginn að tala um að svíkja fé út af mönnum. Skoðið þér til: Maður kemur og vill af frjálsum vilja leggja peninga í eitthvert *business,* og hvaða ástæða er fyrir félagið að fara að slá hendinni á móti þeim; það hefir allan lagalegan rétt til að taka við þeim, hvernig svo sem hagur þess er.“

„Já, en skoðið þér til: Svo framarlega sem forstöðumenn félagsins vita, að það standi illa, finnst yður þá ekki vera samvizkuspursmál fyrir þá, að taka við peningum mannsins, og gjöra hann máske öreiga?“

„Samvizkuspursmál, ha, ha, ha! Heyrið þér góðurinn minn: Samvizka og samvizkuspursmál eru orð, sem ekki gilda í hérlendum *business*-reglum, og ekki eru kennd á *business*-skólum.“

„Og þér, máttarstólpi kirkjufélagsins, talið svona.“

„Ég er enginn máttarstólpi kirkjufélagsins, þó ég sé því hlynntur, og *interestaður* í málefnum þess. Ég tala frá hérlendu *business*- og lagalegu sjónarmiði. Það er skylda manns að fara eins langt og maður kemst á ærlegan máta í öllum viðskiptum.“

„Jæja, ég ætla ekki að fara að þrátta um það við yður; ég þekki ekki *business*-reglur lands þessa.“

„Nei, það er auðheyrt. Þér eruð líka utan af landi. En nú erum við komnir heim; þetta er húsið mitt.“

Af því skuggsýnt var, gat ég ekki veitt húsinu nákvæma eftirtekt, en þó sá ég að það var mjög skrautlegt. Fyrir dyrunum var hurð úr *Mahogany*-við, en tvær langar glerrúður voru greiptar inn í hana; framan á hurðinni var plata úr silfri, og var nafn Johnsons grafið á hana.

Hann lauk upp, og við gengum inn í húsið. Við komum fyrst inn í hliðarganginn. Til hægri handar lá stigi upp á loft meðfram veggnum, en beint framundan voru dyr, og aðrar til vinstri handar. Þær dyr opnaði Mr. Johnson, og vorum við þá komnir í skrautlega stofu.

„Gjörið svo vel að fá yður sæti, og afsakið að ég verð að yfirgefa yður eitt augnablik.“

Hann fór og ég litaðist um í stofunni; allt bar þar vott um auðlegð og allsnægtir. Bogadreginn gluggi var á þeim stafni hússins, sem vissi að strætinu, og fyrir honum voru *damask*-gluggatjöld, sem náðu frá lofti og ofan á gólf. Eitt með því fyrsta, sem ég tók eftir, þegar ég kom inn, var borð, sem stóð við gluggann, og var ekki stærra en svo, að bók sem lá á því, komst aðeins vel fyrir. Bókin lá á flossvæfli, og ég stóð upp og leit á hana, og ég sá að það var — Biblían — ein af þessum stóru fjölskyldu-biblíum, bundin í svart *morocco*-leður, með nýsilfurskjöldum á hliðum og hornum, svo fögur og gljáandi, eins og hún væri fægð og burstuð á hverjum degi. Liti einhver inn um gluggann utan af strætinu, hlaut hann fyrst af öllu að reka augun í biblíuna, — „sláandi“ vottur þess, að sannkristið fólk bjó í húsinu. Ég leit svo af hinni helgu bók og innan um stofuna. Veggirnir voru allir skreyttir með olíumálverkum í dýrum umgjörð-

um. Mjúkir hægindastólar og legubekkir voru á víð og dreif í stofunni og upp við vegginn stóð fagurt og gljáandi söngborð. Liðin er nú sú tíð, hugsaði ég, þegar skilyrðin fyrir því að vera sannkristinn og guðelskandi maður voru þau, „að vera af hor og örbirgð nærri dauður." Nú lifa guðsbörn í „vellystingum praktuglega." En „sá, sem á pening sínkur er, sálina hans vér teljum farna," og mitt í þessum hugleiðingum kom Johnson inn.

„Ég sé þér eruð mikill bókamaður, Mr. Johnson," sagði ég. „Með yðar leyfi langar mig til að líta á eina eða tvær bækur í bókaskáp yðar."

„Yes, gjörið þér svo vel. Ég hefi safnað að mér töluverðu af góðum bókum. Skoðið þér þær allar, ef yður lízt. Ég ætla að ganga frá yður á meðan."

Ég gekk að bókaskápnum og tók út eina bók. Ég hélt það væri ljóðabók Matthíasar, en sá fljótt að það var „Sameiningin" í bandi. Næsta bók sem ég tók út voru prédikanir eftir Talmage, og lét ég báðar þessar bækur fljótlega á sinn stað.

Bókaskápurinn lék á ás og mátti snúa honum fyrir sér. Ég sneri honum við og tók út allþykka bók. Þetta var Björnsons: *Det flager i Byen og paa Havnen.* Ég settist niður og fór að lesa í henni.

Ég gleymdi sjálfum mér og tók ekki eftir fyr en einhver lagði hönd á öxlina á mér. Ég stóð upp og sneri mér við. Frammi fyrir mér stóð há og grannvaxin stúlka í bláum kjól. Hún hafði klippt hárið í topp, sem náði ofan á augabrýr og huldi alveg ennið; þetta var Elenóra.

„Nóra," sagði ég, „ert það þú? Ég var svo sokkinn niður í bókina, að mér varð hálfhvert við. En hvað mér sýnist þú vera umbreytt."

„Sýnist þér það? Ætli ég hafi þá tekið breytingu til batnaðar eða til hins verra. Hvað heldur þú um það?"

„Ég veit ekki. Líklega til batnaðar. En ekki sýnist mér útlit þitt betra en það var."

„Það er nú bara vitleysa úr þér. Þú varst alltaf hálfgert flón svona innan um og saman við. Það er ekki að marka, þá ég sé ekki kafrjóð í kinnum eins og ég var. Það

væri nú skárri dónaskapurinn að vera rjóð í andliti hérna í Winnipeg. Jú, ég hef tekið breytingu til batnaðar. Ég geng í kjólum af nýjasta *style* og titla og þéra fólk rétt eins og ég væri prestskona. Og ég get dansað og borðað *Ice cream* og talað *nonsense* allan liðlangan daginn. Ég segi þér satt, að ég er heima í Winnipeg-menntun."

„Ég heyri að þú ert lík sjálfri þér ennþá," sagði ég.

„Auðvitað! Hverjum ætti ég að vera líkari en sjálfri mér? En þú átt að gjöra svo vel og koma og *taka* með okkur *supper.*"

Ég gekk með henni inn í dagstofuna; þar var Mr. Johnson fyrir og frú hans og tvö börn, á að gizka 10 og 6 ára gömul.

Mrs. Johnson var þóttafull og gikksleg kona að sjá. Hún vísaði mér til sætis við borðið, og sýndist mér Winnipeg-humbug og hroki hvíla yfir henni eins og grjótfarg á saltfiski. Meðan á máltíðinni stóð talaði hún varla orð; samræðurnar voru allar milli Johnson og mín.

„Heyrið þér," sagði Johnson þegar staðið var upp frá borðum, „þér verðið í bænum á morgun og komið í kirkjuna okkar."

„Ég veit ekki. Mig langaði til að vera einu sinni við messu hjá Únítörum. Ég hef aldrei heyrt til þeirra."

„Einmitt! Þér hallist máske að skoðunum þeirra?"

„Langtfrá. Ég fer bara þangað fyrir forvitnissakir."

„Þá skal ég verða þér samferða þangað," sagði Elenóra. „Ég hef líka gaman af að koma þar."

„O Pa!" sagði eldri drengurinn, „ég týndi *boltanum* mínum í dag; mig *vantar* að fá annan nýjan á morgun."

„Well, go to bed, og ef þú verður góður, þá skal ég láta þig hafa nýjan *bolta* á morgun."

„Lesið þið kvöldbænirnar ykkar og syngið þið kvöldsálminn," sagði Mrs. Johnson. „Þið munið, að kennarinn ykkar á sunnudagaskólanum hefir sagt ykkur að gjöra það áður en þið farið að sofa."

„Við syngjum stundum kvöldsálm," sagði Mr. Johnson; „það er fagur og kristilegur siður. Komið þið með sálmabókina, börn, og syngið þið. Nóra, *open the piano.*"

Börnin sungu og Mr. Johnson með þeim. Ég veitti sérstaka eftirtekt parti úr einu versi, sem þau fóru með:

„mín vinna gekk mér vel í hag
og var án slysa þennan dag
frá birting hans að húmi.
Guð minn, þjónn þinn
færir þér af hjarta hér það hefir hann eina,
þúsundfaldar þakkir hreinar.“

Mér fannst það vera fallegt af Johnson, og eiga vel við, að hann þakkaði guði fyrir, hvað vel hann hafði matað krókinn í búð sinni um kvöldið.

Og litlu seinna kvaddi ég þau Johnson hjónin, sammæltist við Elenóru um að fara til Únítara daginn eftir og fór svo heim til mín á vatnsgrautarhúsið.

Sá, sem hefir verið staddur í Winnipeg eitthvert fagurt sumarkvöld, nokkrum mínútum fyrir kl. 7, og horft á fólkið ganga í fylkingu til kirkju — nei, ekki í fylkingu, heldur í hringiðu, því að kirkjurnar eru í öllum áttum — og horft á allan þann grúa af öllum stéttum og stigum, gráhærða sjötuga karla, sem fara í kirkju til að fá huggun af guðsorði, miðaldra hjón, sem fara, svo að nágrannar þeirra geti ekki sagt að þau hafi setið heima. Fimmtugar kerlingar, sem hafa ofan af fyrir sér með því að drekka kaffi og segja slúðursögur, miðaldra, fína herramenn, unga pilta, sem fara til að ná í einhverja stúlku til að fylgja heim í myrkrinu, ungar stúlkur, sem fara til að ná einhverjum pilti til að fylgja sér heim, þrítugar piparmeyjar og strjáling af strákum og hundum, svartklædda pilta og hvítklæddar meyjar, sem eru að æfa sig í að styðja hvort annað á lífsleiðinni, — sá, sem hefir séð þetta fara sitt í hverja áttina, þvælast hvað fyrir öðru með sálmabækur og biblíur í höndunum, hann hefir séð Wnnipeg-fólk, þegar sunnudaga guðræknis gállinn er á því á fögru sumarkveldi.

Ég var svo heppinn að lenda ekki í neinni kirkjufólksþvögu, þegar ég daginn eftir gekk með Elenóru áleiðis til

musteris Únítaranna. Þegar inn í salinn kom, sátu eitthvað 20—30 hræður eins og merkikerti á víð og dreif um salinn, en fyrir stafni sat gráhærður og virðulegur öldungur, og hvíslaði Elenóra að mér, að þetta væri „hinn heilagi faðir.“ Út frá honum, sinn til hvorrar handar, lágu tveir hundar, og þóttist ég vita, að annar þeirra mundi vera kórdjákni, en hinn meðhjálpari. Svo byrjaði guðsþjónustan. Ég hlustaði á ræðuna litla stund, og fór svo að brjóta heilann um það, hvað vitleysa manna mundi þurfa að komast á hátt stig, til þess menn gætu fengið ókeypis húsnæði á einhverjum vitskertraspítalanum.

„Heyrðu,“ sagði ég við Elenóru, þegar við vorum komin út frá „messunni,“ „mér sýndist ekki sérlega mikill „andaktar“ eða guðræknisblær á þessu fólki, sízt á hinu yngra fólki.“

„Andaktar eða guðræknisblær! Nei, auðvitað ekki. Hvað ætti það að þýða? Til hvers ætti fólk að vera að skella guðræknisblæ yfir andlitin á sér, eins og áttræðar „melankólskar“ kerlingar. Til hvers heldurðu að fólk gangi í kirkju hér í Winnipeg?“

„Nú, ég hélt það gengi í kirkju til að fræðast af guðsorði, og fá huggun af því.“

„Já, þér feilar nú þar. Það getur verið að sumt hið eldra fólk gangi í kirkju af þeim ástæðum. En unga fólkið hér í Winnipeg er frjálslyndara og lengra komið í hérlendri menntun en svo.“

„Og til hvers fer það þá í kirkju?“

„Til að sýna sig og sjá aðra, auðvitað. Hvaða erindi ætti það annars í kirkju? Piltarnir fara til að ná í stúlkurnar, og stúlkurnar fara til að ná í piltana. Það er mun þægilegra fyrir piltana að eiga stúlkurnar vísar í kirkjunni á hverju sunnudagskveldi, heldur en að þurfa að vera á þönum eins og skollatóur eftir þeim út um allan bæ. Svo hefir það líka gaman af hljóðfæraslættinum og söngnum í kirkjunni, svo það er tilvinnandi að láta sér leiðast undir ræðunum dálitla stund. Þess vegna fer fólk í kirkju. Skilurðu það ekki, *you goose?*“

„Jú, mig fer að ráma í það. Svo þú álítur að fólk veiti ekki ræðum prestanna sérlega mikla eftirtekt?"

„Ég álít að allur fjöldinn af unga fólkinu veiti þeim enga eftirtekt."

„Ég skal gjöra tilraun og vita, hvort þú hefir á réttu að standa. Þegar ég kem heim í kvöld, ætla ég að spyrja fólkið, hvað það muni úr ræðum prestanna í dag."

„Gjörðu það," sagði hún, og svo féll þetta tal niður, og ég hélt heim til mín á „vatnsgrautarhúsið."

Að ganga um stræti í Winnipeg í góðu veðri að kvöldi dags, einkanlega á sunnudagskvöldum, mun margur segja að sé hressandi fyrir líkamann; þeir, sem trúa á sálarlíf mannsins, munu segja, að það sé líka hressandi fyrir sálina. Að ganga fram hjá röðum af húsum, þar sem eitt er öðru skrautlegra, og fagrir og smekklegir blómsturgarðar blasa við manni, og blómakörfur hanga eða standa í gluggunum, og loftið ilmar af angan blómanna, en hljóðfærasláttur berst að eyrum manns innan úr húsunum, sem blandast við söng úr kanarífuglum, sem syngja í búrum sínum, — já, það getur minnt mann á ófullkomna tilveru af jarðneskri Paradís. En verði manni á að villast inn í bakstrætin, þar sem saurindum, leðju, ösku og allskonar hugsanlegum óþverra ægir saman, og loftið eitrast svo, að þeim manni, sem vanur er við að draga að sér hið hreina loft náttúrunnar, finnst hann vera knúður til að grípa fyrir vitin, þá getur manni dottið í hug að það séu einhver ferfætt dýr, en ekki menn, sem búi þar. Ef einhver gjörðist svo fífldjarfur, að skjóta því að Winnipeg-búum, að strætin hjá þeim væru góð eftirlíking af andlega lífinu þeirra, þá mundi hann verða fyrir þeirri hríð af skömmum, að það yrði nægur forði til margra ára. Blöðin mundu hamra á honum, og prestar og prestamálvélar fórna höndum til himins í heilögum viðbjóð og hryllingi yfir slíku guðleysi.

Þegar ég kom heim, var þar glatt á hjalla, margt fólk var komið og var að gaspra við heimilisfólkið.

„*Say, Bella,*" sagði einn piltur við stúlku þar, „varst þú í „Gránu" í kvöld?" (Grána er uppnefni, sem Únítarar hafa sett á íslenzku kirkjuna).

„*Yes*, ég var þar; *why?*"

„*Nothing;* var gott *music?*"

„Hreint *splendíd.*"

„Hver fylgdi þér heim?"

„*None of your business.*"

„Ræðan mun hafa verið góð hjá prestinum í kvöld," spurði ég þessa, sem hét Bella.

„Ræðan, já, það held ég. Það mun hafa verið. Jú, það var óhætt um það, hún var góð."

„Manstu hvað hann hafði fyrir texta?"

„Ónei, ekki man ég það. Þa- það heyrist svo illa, þangað sem ég sit."

Já, einmitt það. Heyrðu," sagði ég og sneri mér að manni, sem sat þar, „manstu út af hverju presturinn lagði?"

„*Well*, ónei! Það er hreint dottið úr mér. Það er líka alténd svoddan skrölt þarna uppi, sjáðu, ég er í söngflokknum."

„Stendur heima. Þá var ekki að búast við, að þú veittir ræðunni eftirtekt, fyrst þú ert í söngflokknum."

Daginn eftir fór ég úr bænum. Ég kom í búðina til Mr. Johnson og kvaddi hann og óskaði honum og „businessi" hans velgengni.

En sú ósk varð ekki að áhrínsorðum. Fáum dögum eftir að ég kom heim heyrði ég, að verzlunarfélagið „Johnson, Johnson & Co." væri orðið gjaldþrota, og það svo hroðalega, að hluthafar hefðu ekki fengið nema örfá „cent" fyrir dollarinn, og var því fleygt fyrir, að félagsstjórnin hefði gjört félagið gjaldþrota til að græða á því.

VII.

Winnipeg, 21. apríl 18

, . . . „Ég gjöri það meira af vilja en mætti að skrifa nú. En mér finnst ég knúð til að rita, og margt væri að segja, ef ég hefði þrek í mér til þess. En það er ekki því að fagna. Höndin getur ekki ritað þau orð, sem hugurinn hugsar. Ég vildi að ég væri horfin til ykkar litla stund, að segja þér munnlega það, sem á dagana hefir drifið nú upp á síðkastið. Ég vildi ég hefði aldrei farið hingað til Winnipeg. Ég hef

aldrei óskað þess fyrr en nú, og sá tími var, að ég mundi hafa hlegið að hverjum, sem sagt hefði, að ég mundi óska þess. Maður er lengi að læra að þekkja mennina og lífið í bæjunum. Ég hef aldrei þekkt það eins vel og nú. Ég hef varið öllum þessum árum í einskisverðri baráttu fyrir lífinu, innan um svæfandi glaum og gleði, sem stórbæirnir eru fullir af. Ég var á leiðinni til framfara og menntunar áður en ég fór burt frá ykkur, en nú er komið að leikslokum og þessi einskisverða tilvera bráðum á enda, sem betur fer. Ég hafði ranga hugmynd um mennina. Ég hélt þeir væru góðir. Að minnsta kosti hélt ég, að eitthvað gott væri til í öllum mönnum. Í æsku var okkur kennt, að guðs andi og eðli byggi í manninum, en mér er næst að halda, að svo framarlega sem vondur andi sé til, þá sé það hans andi og eðli, sem býr í sumum mönnum. Og verstir og viðsjálastir eru þessir úlfar, sem kasta yfir sig kápu trúar og guðrækni, sem að sönnu láta biblíuna liggja á borðinu, þar sem allir geta séð hana, en sem ekki hlífast við að leggja bresti náungans á metaskálar, og dæma hann eftir sínu guðrækna og gikkslega höfði. Þetta fólk, sem gengur í kirkju tvisvar á hverjum helgum degi, og ávallt hefir kærleikans og mannúðarinnar orð á sínum hræsnisfullu vörum, mundi ekki hlífast við að reka umkomulausa aumingja frá húsdyrum sínum. Mennirnir eru hræsnarar, „fullir allskonar óréttvísi, flærðar, öfundar, haturs,“ eins og postulinn segir. En þetta fólk úttekur sín laun, ég ætla ekki að segja þér frekara frá því. Mér segir svo hugur um, að þetta verði hið síðasta bréf, sem ég skrifa þér. Nú þegar er ég orðin þreytt af að hugsa; nei, ekki af að hugsa, því hugsanirnar koma sjálfkrafa, heldur af að rita, það er móða fyrir augum mér, og herbergið hringsnýst. Ég hef ekki minnst á aðalefnið, sem ég ætlaði að rita þér um, og það verður að farast fyrir. Ég get það ekki. Þú fréttir ef til vill einhverntíma nákvæmar um endalok mín, því ég finn að þau færast nær. Ævin er liðin, eins og eitt augnablik, og þessu augnabliki var varið til einskis.

Mér sortnar fyrir augum. Hönd mín stirðnar og mátturinn þverrar. En ég má ekki enda bréfið svo, að ég ekki þakki þér fyrir öll góðu bréfin þín og ráðleggingarnar. Og svo

sendi ég mína síðustu kveðju til vina og vandamanna, og vona að allir gleymi mér, því að ég er ekki þess verð að nokkur maður felli tár yfir leiði mínu. Oft hefir mig langað heim, en aldrei eins og nú, þó ekki væri nema til að deyja. En það verður ekki. Hver veit nema mér í öðrum heimi verði leyft að líta niður, og svífa í kringum ykkur, eins og góður verndarengill á lífsleið ykkar" . . . .

Elenóra

Ég varð hálfhissa á þessu bréfi, og því fremur sem ég skildi alls ekkert í, hvernig í þessu gat legið. Eitthvað gekk að henni, og það meira en lítið, en hvað það var, það var hulin ráðgáta fyrir mig.

Svo leið eitthvað vika, og þá komu blöðin með þá frétt, að hún væri dáin, en á dauðamein hennar minntust þau ekki.

Ég skrifaði Mr. Johnson, og bað hann að segja mér það, sem hann kynni að vita um aðdragandann að dauða hennar, en ég fékk ekkert svar, og datt mér þá í hug að ég hafði heyrt, að það væri siður hjá heldra fólkinu í Winnipeg, að svara aldrei bréfum eða fyrirspurnum, sem alþýðumenn rituðu til þeirra.

VIII.

First gentleman:
„What! and will such things happen?"
Second gentleman:
„Ask my dog, Sir! If he says aye, it will; if he says no, it will. If he only shakes his tail and says nothing, it will."
Two Gentlemen of Verona

Það var liðið töluvert á annað ár frá dauða Elenóru, þegar atvik kom fyrir, sem olli því, að ég frétti allt hið sanna um aðdragandann að dauða hennar, og lýk ég sögunni með því að segja frá því, enda mundi hún annars ekki geta náð tilgangi sínum.

Jón hét maður — gjörir ekki til, hvers son hann var, ég man það ekki, — hann hafði áður fyrr „á landnámstíð" numið land í nágrenni við okkur, og sezt þar að. Svo þegar bólan gekk, þá missti hann konu sína og eina stúlku á 13. ári, sem þau áttu. Eftir dauða þeirra festi hann ekki yndi

þar, seldi það lítið hann átti, og flutti til Winnipeg, og hafði þar ofan af fyrir sér með því að saga eldivið.

Einu sinni, þegar ég var á ferð, vildi svo til, að ég hitti karl þennan af tilviljun á greiðasöluhúsi, og þekkti hann mig og heilsaði mér.

„Já, hvað er nú að frétta?“ byrjaði hann; „ósköp ertu nú orðinn stór.“

„Ó, ég segi engin tíðindi. Allar fréttirnar eru sjálfsagt hjá þér.“

„Ja nei. Ég frétti ekkert. Oft hefir mig langað til að koma í gömlu átthagana og heimsækja ykkur. Mikið held ég sé nú orðið umbreytt þar síðan ég fór.“

„Ég býst við þér mundi þykja það. En ég held samt, að umbreytingin svari ekki árafjöldanum.“

„Getur verið. Margt hefir nú á dagana drifið síðan ég fór. Ég hef *lifað* þarna í Winnipeg, og verið að berjast við að hafa ofan af fyrir mér, og mér hefir tekist það hingað til. En nú er ég ekki farinn að þola að standa við sögun í gaddhörkunum á vetrum.“

„Það er ekki von, þú ert maður gamall.“

„Ég er yfir sextugt. Ég hef aldrei getað hitt þig, þegar þú hefir verið á ferðinni. Hefurðu komið til Winnipeg síðan Elenóra frændstúlka þín dó?“

„Nei, ég hef ekki komið þar. En af hverju minnist þú á hana, þekktir þú hana nokkuð?“

„Það held ég. Svo oft var ég hjá henni síðustu mánuðina, sem hún lifði.“

„Svo, þú veizt þá úr hverju hún dó, og um aðdragandann að dauða hennar.“

„Biddu guð fyrir þér. Já. Ég held það. Það gæti víst enginn sagt þér frá því greinilegar en ég, ef þú hefir ekki heyrt það.“

„Nei, ég hef ekkert heyrt um það. Ég ritaði Mr. Johnson, og bað hann að skýra mér frá því, en hann svaraði mér engu.“

„Og guðsbarnið! Það var rétt líkt honum. Hann hafði líka góða ástæðu til þess. Þeir eru allir að berjast við það, lúterskir, Únítarar og Presbýteríanar, þarna í Winnipeg, að

koma mönnum inn í himnaríki, og þeim tókst víst að senda hana þangað á endanum."

„Nú fer ég ekki að skilja þig. Þú verður að segja mér greinilega frá því öllu. Ég veit þú ert minnugur og sannorður, og óhætt að trúa þér."

„Ég skal reyna það. En ég veit varla, hvernig ég á að byrja. Það verður dálítið löng saga, ef ég á að segja frá því öllu nákvæmlega."

„Ég skal reyna að hlusta á þig með þolinmæði."

„Ég kynntist Elenóru fyrst, þá er hún var orðin vinnustúlka hjá Mr. Johnson. Ég *lifði* þar í *næstu dyrum,* og „passaði" vatn og eldivið í húsið, og marga máltíðina gaf hún mér, og marga ánægjustund hafði ég að því að tala við hana, því ekki vantaði hana gáfurnar, þó hún væri nokkuð fjörug og kát."

„Ég veit það, haltu áfram."

„Auk safnaðarfélaganna eru í Winnipeg mörg önnur félög: Kvenfélag, Söngfélag og Goodtemplarafélög. Elenóra var í einhverjum þessum félögum, ég held í Goodtemplarafélaginu, og þegar fundir voru, þá fór hún oft þangað."

„Unglingsmaður einn var þar í bænum, sem Ólafur hét. Ekki veit ég, hvers son hann var, nema hann kallaði sig Johnson. Hann var snyrtimenni, barst mikið á, og tranaði sér fram í flest málefni, sem fyrir komu. Ef einhvers staðar í bænum var dans eða skemmtisamkoma, þá mátti eiga víst, að hann væri þar, og hafði tvær eða þrjár stúlkur með sér. Ekki veit ég, hvað margar stúlkur hann hefir verið búinn að táldraga um ævina, og það veit að líkindum enginn, nema helzt hann sjálfur.

Eins og aðrir fleiri hans líkar, þóttist hann „vaxinn upp úr því," að vera í lúterska söfnuðinum; en þegar Únítarar mynduðu flokk, gekk hann í lið með þeim, og komst brátt til „valda og metorða." Ennfremur var hann í bindindisfélagi og var mesti reglumaður. Hann gætti sín að bragða aldrei vín næsta dag áður en fundur var haldinn, svo vínþefur fyndist ekki af honum, þegar á fund kæmi. En þess á milli saup hann á þegar hann vildi. Hann var bindindismaður á fundum, hófsemdarmaður næstu tvo daga á undan

fundi, og drykkjumaður (í laumi auðvitað) hina 5 daga vikunnar. Skynsemi hafði hann talsverða, og sparaði ekki að beita henni til að koma fram hrekkjum sínum og brögðum. Hann hafði eitt þetta *demoniska* andlit, og maður þurfti ekki annað en sjá hann einu sinni, til þess að sannfærast um, að hann mundi ekki svífast neins, ef honum byði svo við að horfa, til að koma fram áformi sínu.

Það var svo, eftir að ég hafði verið þarna í nágrenni við Mr. Johnson nokkurn tíma, að ég fékk veður af því, að Ólafur þessi var farinn að daðra kringum Elenóru. Ég vissi aldrei, hvenær eða hvernig það byrjaði. Hann mun hafa séð hana á samkomum eða fundum, fyrst, og fór brátt að draga sig eftir henni; hún mun hafa heyrt eitthvað af orðróm þeim, sem af honum fór, því hún hafði mestu skömm á honum og vildi ekki sjá hann.

Svo gekk meiri part sumars, að það mátti heita hann elti hana á röndum, og skrifaði henni þar fyrir utan hvert ástarbréfið á fætur öðru. Eitt átti hann verst með, og það var, að hann gat aldrei komið heim í húsið. Johnson, húsbóndi Elenóru, var strangur trúmaður, og leið ekki Únítörum að koma að staðaldri í hús sitt, og yrði Ólafi á að koma þangað, þá leituðust allir við að sýna honum bæði í orði og verki, að þeir höfðu skömm á honum.

En það sannaðist á honum, að djöfulsins börn verða ekki ráðalaus. Áður en nokkurn varði, var hann búinn að segja skilið við Únítara, og genginn í lúterska söfnuðinn, og gekk nú eins og gaddhestur fram í að styrkja málefni hans, en gjörði fyrrverandi flokksbræðrum sínum allt til skaða og skapraunar.

Brátt tókst honum nú að koma sér í mestu kærleika við Mr. Johnson. Hann varð allt í öllu með honum, og hljóp eins og skollatóa hvenær sem skyldi út um allan bæ, til að betla peninga til kirkjunnar eða skólans. Hann hætti nú að fara á dans eða aðrar samkomur, og varð fyrirmynd ungra manna í siðgæði. Nú kom hann oftar í hús Johnsons en áður, og fyrr en nokkurn varði, var hann búinn að koma svo ár sinni fyrir borð, að Mr. Johnson hafði tekið hann í hús sitt, og lofað að láta hann hafa þar fæði og húsnæði.

Nú fór allt að greiðast fyrir honum. Hann umgekkst Elenóru daglega, og var ekkert nema auðmýktin og blíðlætið. En lengi vel var engan bilbug á henni að finna. En það munu fáar stúlkur, sem geta veitt mótstöðu til lengdar, þegar þannig er sótt eftir þeim, enda hafði hann nú bæði Mr. og Mrs. Johnson með sér í ráðum. Þar kom á endanum að ég fann að Elenóra var farin að linast fyrir, og orðin öðruvísi til hans en áður.

„Nóra mín," sagði ég einn dag við hana, „mig langar til að spyrja þig að einni spurningu, og vona, að þú misvirðir það ekki."

„Nei langt frá," sagði hún, „þér er óhætt að spyrja mig að hverju sem þú vilt."

„Ég heyri að fólk er farið að fleygja því á milli sín, að þú ætlir að eiga hann Ólaf, og af því ég trúði því ekki, en leiðist að heyra fólk slaðra, þá datt mér í hug að spyrja þig að því."

„Það mun eitthvað hæft í því. En ég hélt að fólk vissi ekki neitt um slíkt ennþá. Mér sýnist Ólafur í seinni tíð vera að taka sér fram, og vera orðinn stiltur og góður piltur, svo ég áræddi að játa honum eiginorði."

„Nóra mín," sagði ég. „Ég vona að þú takir það ekki illa upp fyrir mér þó ég tali um þetta við þig; ég er gamall og þekki betur heiminn en þú. Það er auðvitað satt, að Ólafur hefir tekið mikilli breytingu til batnaðar í seinni tíð. En það kemur mér fyrir eins og glitofin blæja, sem hann er að breiða yfir sig. Ég segi þér satt, að hann hefir djúpsett hrekkjavit, og svífst einskis til að koma fram ásetningi sínum. Ég vildi þú hefðir aldrei látið undan honum, því ég er viss um hann verður þér til ills."

„Heldur þú það? Ég held að þetta álit þitt á honum sé ekki rétt. Ég hef enga ástæðu til að efast um einlægni hans, og hvernig sem fer, þá fer ég ekki að bregða orðum mínum við hann, úr því svona er komið."

„Mér dettur heldur ekki í hug að fara að telja þig á það, en varaðu þig á honum, hann er eins og úlfur í sauðargæru."

Svona féll þetta tal niður, og ég minntist ekki framar á það við hana. Ólafur var framúrskarandi góður og stima-

mjúkur, færði henni hverja gjöfina af annari og gekk með henni út um bæinn á kvöldin og á sunnudögum. Ég sá ekki til neins að aðvara hana frekar og lét allt vera, eins og ég sæi það ekki.

Svo leið veturinn og allt gekk með himnalagi á milli þeirra. En þegar út á leið, fór ég að taka eftir breytingu á Elenóru; hún fór að verða ómannblendin, gekk eins og í draumi, vildi helzt vera í einrúmi og svaraði varla, ef á hana var yrt. Það leyndi sér ekki, að eitthvað gekk að henni. Helzt vildi hún vera hjá Ólafi, og voru þau oft saman fram á nætur, ýmist heima eða úti í bæ.

Svo eftir nokkurn tíma leyndi það sér ekki, að hún fór ekki einsömul. Ólafur sat oft á tali við hana, og tók ég eftir því, að það var eitthvað, sem þeim bar á milli og þau gátu aldrei orðið ásátt um.

Eitt kvöld kom hann venju fyrri heim og spurði eftir Elenóru. Ég heyrði að hann sagði henni, að það kvöld ætti að leika víðfrægan sjónleik á leikhúsi einu í bænum og vildi að hún færi þangað. Hún hafði fyrst á móti, en fór samt, og grunaði mig illa um þá ferð, að hann skyldi vera að taka hana á leikhús, eins og hún var þá á sig komin.

Ég var lengi á stjái þetta kvöld, og eitthvað kl. 11 ætlaði ég að fara að hátta, en heyrði þá að framdyrnar voru opnaðar og Elenóra kom inn. Hún var föl og svo máttlaus, að hún gat varla staðið.

„Elenóra," sagði ég og flýtti mér til hennar, „hvað gengur að þér? Er þér illt?"

„Mér er dauðillt. Í hamingjubænum styddu mig upp stigann, ég kemst það ekki sjálf."

Ég gjörði það, og spurði hana um leið, hvar Ólafur væri.

„Hann fylgdi mér hér að dyrunum og fór svo burt. Hann kvaðst þurfa að hitta mann niðri í bæ, og fékkst ekki til að koma inn. Er fólkið háttað?"

Ég sagði að svo væri, og ætlaði að fara burt, en hún bað mig að fara ekki. „Mér er svo illt," sagði hún, „að ég þori ekki að vera ein."

„Hvenær varð þér svona illt?" spurði ég, og sagði hún mér það.

Þau höfðu farið í leikhúsið, eins og áformað var, og verið þar þangað til leikurinn var á enda. Þegar þau komu út, hafði Ólafur sagt að þau skyldu fara inn á næsta kaffihús, og fá eitthvað til þess að hressa sig á. Hún lét tilleiðast, og þegar þau komu þar inn voru engir þar fyrir; þau settust niður á legubekk, og Ólafur bað um heitt kaffi.

Svo sátu þau nokkra stund og biðu eftir kaffinu. Það var orðið áliðið, og fólkið hafði ekki búizt við viðskiptamönnum svo seint. Eftir nokkra stund spratt Ólafur upp, og gekk fram og kvaðst ætla að vita hvað kaffinu liði.

Hann kom bráðlega aftur með tvo bolla af kaffi, og setti þá á borðið. „Ég verð að koma með það sjálfur," sagði hann, „fólkið hér er svoddan slóðar." Elenóra var þreytt og sifjuð, og tók bollann, sem hann rétti henni og drakk úr honum fljótlega. Henni fannst einkennilegur keimur af kaffinu, og þegar hún var búin, kom yfir hana enn meiri víma og máttleysi en áður. Svo héldu þau á stað, en á leiðinni heim hafði henni hríðversnað, svo hún var nú yfirkomin.

Hún komst með naumindum í rúmið, og ég lagðist út af á legubekk. En brátt versnaði henni svo, að mér leizt ekki á að vera einn yfir henni. Ég fór því og vakti Johnsons hjónin og sagði þeim að Elenóra væri fárveik. Mrs. Johnson klæddi sig og fór til hennar, en ég beið niðri. Eftir lítinn tíma kom hún aftur, og sagði mér að fara og sækja lækni í flýti. Ég gjörði það, og þó leið nokkur tími þar til hann kom. Svo vissi ég ekkert frekara fyrr en um morguninn, að mér var sagt, að Elenóra hefði alið tvíbura um nóttina, andvana, og ekki nærri fullaldra.

Ég gekk inn í hús Johnsons, og voru þau Johnsons hjónin þar ásamt Ólafi, og heyrði ég það fljótt á tali þeirra, að áformið var að senda Elenóru á sjúkrahúsið.

„Mr. Johnson," sagði ég, „yður dettur þó ekki í hug að fara að flytja Elenóru burt úr húsum yðar, eins og hún er á sig komin?"'

„Og hvers vegna ekki? Hvað er á móti að flytja hana? Hún hefir langtum betri aðhjúkrun og læknishjálp þar en

hér, og svo í annan máta get ég ekki haft hana í húsum mínum, þar sem enginn er að annast hana."

„Hún getur haft allt eins góða aðhjúkrun og læknishjálp hér eins og þar. Þér hljótið þó að sjá, að það yrði aðeins til að gjöra alveg út af við hana, að fara að flytja hana nú. Mér sýnist það ekki vera nema maklegt, þó Ólafur sjái um að hún hafi góða aðhjúkrun, og fái einhverja góða konu til að sjá um hana, svo miklar þjáningar sem hún er búin að hljóta af honum."

„Hvað meinar þú með þessu, *you confounded fool,*" sagði Ólafur og snerist að mér svipmikill.

„Hvað ég meina með þessu. Hverjum öðrum en þér ætli þessi sjúkdómur hennar sé að kenna? Ætli hún hefði ekki verið öðruvísi á sig komin, hefðir þú ekki verið henni til bölvunar á lífsleiðinni?"

„Ha, ha! Þér kemur kannske til hugar, að eigna mér þessa krakka, sem hún fæddi í nótt?"

„Herra trúr! Hver ætli eigi þá annar en þú? Ég þyrði óhræddur að sverja þig föður að þeim. Þú þyrftir nú að bæta því ofan á öll þín sómastryk að reyna að flekka mannorð hennar, rétt þegar hún liggur fyrir dauðanum. Þú vilt máske bera á móti því, að þið hafið nokkurntíma verið trúlofuð?"

„Nei, ég trúlofaðist henni með þeirri hugmynd, að hún væri heiðvirð stúlka."

„Og þú þarft ekki að vera að neinum lygadylgjum um hana. Hún var heiðvirð stúlka og verður alltaf, þó henni yfirsæist í því að trúa öðru eins varmenni og þú ert. Og svo ætlar þú, eftir að þú ert búinn að véla hana og tæla, að bæta því ofan á aðra illmennsku þína, að gangast ekki við því, að hún væri þunguð af þínum völdum. Ætli þú hafir ekki sett þennan sjúkdóm á hana af ásettu ráði? Ég tryði því bezt að þú hefðir byrlað henni einhverja ólyfjan í kaffinu í gærkveldi."

Hann hrökk saman, eins og að hann hefði verið sleginn. „Ég sit hér ekki lengur undir þessum skömmum," sagði hann; „það væri maklegast að ég gæfi þér tækifæri að sanna orð þín fyrir rétti."

„Gjörðu það, ef þú þorir," sagði ég. „Þú kemur þó líklega að sjá hana; verið getur að hún hressist við að sjá þig."

„Ekki held ég það," greip Mr. Johnson fram í. „Hann hefir öðru háleitara starfi að gegna, en að vera að því. Hann hefir lofað okkur, að fara út um bæinn í dag, að safna peningum til kirkjunnar."

Hann fór, og varð ekki af kveðjum. Ég horfði á eftir honum ofan strætið, og sá að hann fór ofan í vasa sinn, tók þar upp glas, að mér sýndist, og fleygði því í strætisrennuna.

„Mr. Johnson," sagði ég, „þér gjörið það fyrir mín orð, að lofa Elenóru að vera. Ég skal hjúkra henni sjálfur og borga læknishjálpina, ef Ólafur ekki vill gjöra það."

Hann hugsaði sig um. „Ég skal láta hana vera núna, en ég vil ekki hafa þess háttar fólk í húsum mínum til lengdar."

„Hvað! Dettur yður í hug að trúa sögu Ólafs?"

„Ég hef enga ástæðu til að rengja orð hans. Hann er í alla staði vandaður og heiðvirður maður."

„Guð komi til! Þér ættuð þó að vita betur, og þekkja Elenóru betur en svo. Það er ósköp til þess að vita, hvað varmennska mannanna getur komizt á hátt stig."

Ég fór út og gekk ofan strætið, þangað sem mér sýndist Ólafur kasta glasinu. Mér hafði ekki missýnst, þar lá tómt glas, með nokkrum dropum af einhverjum meðalalög í.

Ég tók glasið og stakk því í vasa minn, og gekk síðan upp í herbergi Elenóru. Hún benti mér að koma, og spurði mig, hvort Ólafur væri ekki niðri. Ég hafði ekki hjarta að segja henni samtal okkar, og sagði aðeins að hann væri farinn út í bæ aftur.

Ég sá að henni féll það þungt, eins og eðlilegt var. Læknirinn var að fara í burtu, en lofaði að koma aftur fljótlega; ég fylgdi honum fram úr herberginu.

„Herra læknir," sagði ég, „þér hafið gott vit á meðulum; mig langar til að sýna yður hér meðalaglas, og vita, hvaða meðal hefir verið í því."

„Það er velkomið, en heyrið þér: Vissuð þér til að Elenóra væri að brúka nokkur meðul áður en hún lagðist?"

„Ekki vissi ég til þess."

„Og var við allgóða heilsu?“

„Það held ég, svona eftir hætti.“

„Hm. Lofið þér mér að sjá þetta meðalaglas.“ Hann tók það og lyktaði úr því og las á miðann. „Hvar fenguð þér þetta glas?“ spurði hann svo.

„Herra læknir, ég fann það.“

„Og hvað gengur yður til að vera að grennslast eftir, hvaða meðal hafi verið í því?“

„Okkar á milli sagt, og ég segi yður það í trúnaði, held ég að þetta glas eigi eitthvað skylt við sjúkdóm Elenóru.“

„Á haldið þér það; svo þér ímyndið yður að hún hafi tekið inn þetta lyf, sem var í glasinu?“

„Ég er ekki viss í því, en ef svo hefir verið, þá hefir hún tekið það inn sér óafvitandi, og nú, herra læknir, viljið þér gjöra svo vel, að segja mér, hvaða lyf hefir verið í glasinu?“

„Hafi hún tekið, eða verið látin taka inn þetta lyf, þá hefir hún tekið inn *fóstureyðandi meðal,* hið sterkasta sem til er.“

„Eruð þér nú viss um það.“

„Alveg viss, og mig grunaði undir eins, að hún mundi hafa tekið inn eitthvað af þesskyns lyfjum. Vitið þér, hver byrlaði henni þau?“

„Ekki svo ég geti sannað það. Ég verð að biðja yður, herra læknir, að þegja yfir þessu fyrst um sinn.“

Hann lofaði því og fór.

„Nóra mín,“ sagði ég þegar ég kom inn til hennar aftur, „ég er hræddur um, að Ólafur hafi byrlað þér einhverja ólyfjan í kaffinu í gærkveldi.“

Hún leit upp með hræðslusvip. „Af hverju heldur þú það?“ spurði hún lágt.

„Ég fann þetta glas, og Ólafur fleygði því úr vasa sínum. Læknirinn segir, að það hafi verið í því fóstureyðandi meðal, eitt hið sterkasta. Heldur þú það geti skeð, að Ólafur hafi gefið þér það inn?“

„Það hefir sjálfsagt verið. Það var ekki sjálfrátt hvað ég veiktist snögglega. Hann var í langan tíma búinn að

reyna að fá mig til að taka inn það meðal, en ég afsagði það alveg."

„Og þá hefir hann haft það svona, það var rétt eins og við var að búast af honum. En það tjáir ekki að tala um það. Ég vona að guð gefi að þér batni."

„Mér batnar ekki," sagði hún mæðulega, „ég kæri mig heldur ekki um það."

Ég var svo yfir henni allan daginn. Enginn heimsótti hana, nema seint um daginn kom læknirinn aftur, og skoðaði hana og skildi eftir meðul.

IX.

„Guð, ég þakka þér, að ég er ekki eins og aðrir menn: morðingjar óráðvandir, hórkarlar, eða eins og þessi tolleimtumaður. Ég fasta tvisvar í viku, og geld tíund af öllu sem ég á."

Farisei

Morguninn eftir var hún lakari; ég fór ofan og hitti þau Johnson hjónin í stofunni.

„Mrs. Johnson," sagði ég. „Viljið þér ekki koma og sjá Elenóru, hún er öllu lakari nú, og þér kynnuð að geta hjúkrað henni betur en ég."

„Ég vil láta fara með hana á sjúkrahúsið," sagði Mr. Johnson, „það er að öllu leyti betra fyrir hana. Mrs. Johnson er svo *nervous*, að hún getur ekki verið yfir sjúklingum."

„Ég býst við," sagði Mrs. Johnson, „að það hjúkri henni aðrir betur en ég. Ég vildi helzt hún væri komin burtu úr húsinu; það er ekki fyrir heiðvirt fólk, og ekki heldur samkvæmt guðsorði, að ljá slíkum ólifnaðarkindum húsaskjól."

„Mrs. Johnson," sagði ég. „Ég er hissa á að þér skulið líða Ólafi að ljúga upp á stúlkuna í andaslitrunum. Þér ættuð þó sannarlega að vita betur. Og af því þér minntust á guðsorð, þá vil ég leyfa mér að spyrja: Er manni ekki boðið í guðsorði að hugga ístöðulitla, aðstoða veika og líkna þeim, sem þjáðir eru? Ég veit þið vitið það; þið, sem eruð svo guðelskandi fólk."

„Hvað er þetta," sagði Mr. Johnson; „hvað meinið þér með þessum lestri? Ætlið þér að gjörasti prédikari yfir okkur? Hafið þér nokkuð út á breytni okkar að setja? Við hlýðum á guðsorð tvisvar á hverjum sunnudegi, og förum á

sunnudagaskóla líka; engir leggja fram meiri peninga guðsorði til eflingar en við. En ég segi yður satt, að ég vil ekki hafa Elenóru í húsum mínum. Guðsorð býður manni að hafa ekki mök við glæpafólk eða vændiskonur, og ljá þeim ekki húsaskjól."

„Og auk þess," bætti Mr. Johnson við, „kastar það skugga á okkur, að ljá slíku fólki húsaskjól; við höfum reynt hingað til að lifa eins og sannkristnum er boðið."

„Jæja," sagði ég; „ég skal ekki biðja ykkur að hjálpa henni framar, það verða líklega aðrir til að líkna henni og ljá henni húsaskjól, þó þið viljið ekki gjöra það."

Með það fór ég. Ég var hræddur um, að ég kynni að segja eitthvað meira og verra við guðræknu hjónin, ef ég tefði lengur.

Læknirinn kom aftur, og með honum kona, sem hafði verið fengin til að annast Elenóru; en Ólafur lét ekki sjá sig.

Þegar læknirinn fór, spurði ég hann, hvort hann héldi að hún mundi lifa, og kvaðst hann vona það, „ef hún væri ekki hreyfð, og yrði ekki fyrir neinni geðshræringu."

Ég held líka að hún hefði lifað, hefði ekki þá komið fyrir atvik, sem reið henni alveg að fullu; enda var það nóg til að gjöra út af við hraustari menn en hún var þá.

Það var seint á þriðja degi eftir að hún lagðist, að þjónustustúlkan nýja hjá Mrs. Johnson kom og sagði frá því, að fólk væri niðri, sem vildi sjá Elenóru; og af því ég hélt að það mundi ekki skaða hana, lét ég þau koma upp. Það var ein heiðurskona úr söfnuðinum, og með henni var ónefndur „gentlemaður" til fylgdar.

„Ég kom," byrjaði heiðurskonan, „til að sjá Elenóru; ég heyrði sagt hún væri ákaflega veik."

„Hún er mjög aum," sagði ég, „það er vel gjört af yður að koma og sjá hana."

„Það er bágt. En það versta er þegar fólk hefir engu öðru en sjálfu sér um að kenna. Þegar það hvorki vill hlusta á guðsorð né ráðleggingar góðra manna, þá er ekki von að vel fari."

„Heyrið þér," sagði ég, „þér megið ekki tala svona; þér sjáið hún þolir það ekki."

„Það lítur út," hélt hún áfram, „sem kæruleysi og ólifn-

aður sé að fara í vöxt, einkanlega meðal þessara ungu drósa hér í Winnipeg. Ekki er það þó af því, að þær eigi ekki kost á að ganga betri veg, svo oft heyra þær guðsorð; en þær skeyta því ekki. Þeim þykir betra, eins og þessari stúlku, að ganga áfram í léttúð og saurlifnaði, unz guðs refsandi hönd hittir þær, og varpar þeim til jarðar mitt í syndum sínum."

Ég varð nú orðlaus og leit á Elenóru. Hún lá hreyfingarlaus og starði í sífellu á heiðurskonuna.

„Það fer að verða heil kynslóð," hélt hún nú áfram, „af þessum hórgetnu börnum, sem vaxa upp meðal Íslendinga hér í Winnipeg. Þær sjá um það þessar ungu drósir. Ég er orðin þreytt og örg af að halda áminningarræður yfir þeim, því það er eins og að berja í klett. Ég fyrirverð mig í hvert skipti og ég sé eitthvað af þessum hórgetnu afkvæmum. Það má þakka guði fyrir, þegar hann sýnir þá miskunnsemi, að eyðileggja slík afkvæmi, áður en þau lifna og vaxa upp sér sjálfum og þjóðinni til skammar. Er þetta ekki satt, Mr. Eggertson?" sagði hún við fylgdarmann sinn.

Mr. Eggertson hóstaði til samþykkis.

„Já, vissi ég ekki," hélt hún áfram. „En svo er nú eitt þessu viðvíkjandi, sem tekur út yfir allt annað. Það er þegar þessar ólifnaðardækjur fara að reyna að klemma faðerni þessara afkvæma sinna upp á heiðvirða íslenzka pilta, rétt til þess að reyna að fyrirgjöra mannorði þeirra, og draga þá niður í sama fyrirlitningar- og vanvirðudíkið og þær sjálfar eru í. En það er bótin að það dugar ekki. Fólk veit betur en að trúa sögum þeirra. Það eru hérlendu „hótelpiltarnir" og „dátarnir", sem þær samlaga sig við, og gjóta svo þessum óburðum inn í heiminn. Gott ef þær *flirta* ekki við svertingja líka. Ég heyrði sagt, að annað þetta afkvæmi hefði verið svart. Því þeim nægir aldrei að eiga eitt; þær þurfa að eiga tvö í einu, og þá vitaskuld sitt með hvorum. Já, ævinlega hreint sitt með hvorum."

Nú áttaði ég mig. „Gáið þér að yður," sagði ég, „að tala ekki svona ógætilega; stúlkan þolir slíkt ekki, hún er svo fárveik."

„Það er þýðingarlítið," byrjaði hún aftur, eins og hún hefði ekki heyrt mig tala, „þó vissir guðelskandi menn, af þjóð okkar hér vestan hafs, séu að reyna að halda þjóð okkar

upp úr skarninu. Það er þýðingarlítið, þó þessu ólifnaðarfólki sé lesið guðsorð á hverjum sunnudegi, og áminnt á hverjum virkum degi á bróður- og systurlegan hátt. Það sekkur æ dýpra og dýpra í svívirðinguna og reynir að draga aðra með sér. Hver ætli til dæmis trúi því, að hann Ólafur, jafn guðhræddur og góður piltur og hann er nú orðinn, og sem allt gjörir til að hjálpa okkar góða málefni áfram, hafi verið faðir þessara sómasamlegu afkvæma, sem þessi heiðursdrós gaut í heiminn hérna um nóttina?"

„Heyrið þér," sagði ég, „ef þér ekki þagnið nú, og farið út, þá skal ég, þó gamall sé, leggja hendur á yður og koma yður út úr húsinu." „Og að þér," sagði ég við manninn, „skuluð ekki skammast yðar að standa hér og heyra hana ausa úr sér skömmum yfir deyjandi stúlku."

„*Well,*" sagði hann; „það þarf að áminna þetta fólk. Guðsorð . . . . ."

„Farið þér út, ég hlusta ekki á yður."

Frúin talaði eitthvað um dóna, og rauk á dyr, og maðurinn á eftir. Ég fylgdi þeim ofan stigann.

„Ég skal ekki heita ykkur miklu, titla- og þérugheitakvikindin ykkar," sagði ég; „en mig gilti einu þó alþýðan fengi einhverntíma að vita, hvernig þið hafið komið fram við dauðveika stúlku."

Með það fóru þau út, og ég læsti hurðinni á eftir þeim.

X.

„This is the last of Earth."
John Q. Adams

Mannlegt líf hangir á veikum þræði, jafnvel þegar heilsa og kraftar sýnast óbilandi. En þegar veikindin eru búin að fá svo mikið vald yfir líkama mannsins, að tvísýnt þykir að lífsaflið muni bera sigur úr býtum í baráttunni við eyðingarafl dauðans, þá þarf ekki annað en blása köldum anda á hinn sjúka, til þess að lífsaflið leggi á flótta fyrir fullt og allt.

„Ég sneri aftur inn til Elenóru," hélt Jón gamli áfram, „og sá nú að hún hafði fallið í hálfgert dauðamók, lá hreyfingarlaus með aftur augun, og ekkert heyrðist nema lágt vein í hvert skipti og hún dró andann.

Meira en klukkustund sátum við yfir henni í þessu

ástandi; þá sá ég fljótlega snögga breytingu koma yfir hana; blóðið hljóp fram í andlitið, hún hreyfði sig snögglega, og þegar hún lauk upp augunum, sá ég, að hún var búin að missa ráðið. Ég laut niður að henni, en hún þekkti mig ekki, og baðaði út höndunum á móti mér."

„Hvað er þetta; því er ég höfð í þessari prísund? Af hverju standið þið þarna og glápið svona á mig? Þið ætlið að taka mig í burtu frá Ólafi; það er ykkur að kenna, að hann kemst ekki inn. Takið þið burt þessi illyrmi sem skríða á gólfinu. Því lútið þið svona ofan að mér? Þið ætlið bæði að gjöra mér illt. Ólafur, hvar ertu? Ég veit þú ert fyrir utan dyrnar, og þetta fólk hamlar þér frá að koma inn til mín. Því dimmir svona í húsinu? Nei, það er satt, það er komin nótt, og dagurinn er liðinn, og myrkur — æ takið þið myrkrið burt. Hví fór hún burt með börnin mín? Ætli hún hafi viljað sýna Ólafi þau? Hann hefir viljað sjá þau, því hann fær ekki að koma inn, og verður alltaf að standa fyrir utan dyrnar. Hvað er þetta? Eru það barnsleiði? Voru þau grafin ofan í jörðina svo ég næði þeim ekki? Svart! hún sagði að annað hefði verið svart. Sá hún þau, — og hún sagði að, — guð! hvað sagði hún? Ég sé ekkert, ekkert nema myrkrið og þessi illyrmi, sem skríða allt í kringum mig. Hvaða rangali er þetta? Ekkert nema mold og myrkur á allar hliðar. Ólafur, hví hleypur þú svona á undan mér? Það varst þú, sem fylgdir mér hingað. Nei, hann er að byrgja mig inni, og börnin mín, hvar eru þau? Hún fór burt með þau. Ljós! æ komið þið með ljós. Það er hér ekkert annað en mannabein og mold. Ólafur, lof mér að ná í þig, svo ég komist burt. Hví hleypur þú svona á undan mér? Æ hann er horfinn, sækið þið hann. Hvaðan komið þið? Eruð þið líka byrgð inni eins og ég?"

Nú þagnaði hún nokkra stund, eða talaði svo ótt og lágt að ekki heyrðist orðaskil; svo hélt hún áfram:

„Hvaða skelfileg þruma var þetta? Og þó leiftraði ekkert ljós. Hvar er ég? Er ég orðin villt? Óttalega eru trén há, og ég sé ekkert fyrir myrkrinu. Ég rata ekki heim. Var þetta ljós í skóginum? Ég er að sökkva í forina. Mamma, er þetta þú? Náðu í mig áður en ég sekk niður. Æ, ég heyri til úlfa í kringum mig. Hvaða brak var þetta? Trén eru að falla á mig. Mamma, komdu og hjálpaðu mér. Skógurinn er að

hrynja. Eruð þið hér líka; eruð þið villt eins og ég? Því eru engar árar í bátnum? Æ, öldurnar ætla að drekkja mér. Ólafur, komdu og taktu mig; sérðu ekki að bátnum er að hvolfa? Vill enginn hjálpa mér? Ég er að sökkva í öldurnar. Pabbi! mamma! Hví standið þið þarna og horfið á mig drukkna og bjargið mér ekki? Nei, enginn hjálpar. Ég á að fara að deyja, við eigum öll að fara að deyja. Ólafur! hvað léztu í kaffið? Mér er orðið dauðillt af því. Hvað gjörðir þú við börnin okkar? Eru þau þarna niðri? Ég fer niður til þeirra. Æ, hann er að moka mold ofan á mig . . . . ."

Ég hafði fullt í fangi með að halda henni frá að æða upp úr rúminu, svo ég bað konuna að sækja lækninn í flýti, og gjörði hún það; en Elenóra hélt áfram sama óráðstalinu. Eftir litla stund kom konan og læknirinn með henni; það var farið að líða á daginn, og er hann hafði gefið henni nokkrar inntökur, tókst honum að fá hana til að falla í svefn, eða réttara sagt í dá.

„Hún hefir orðið fyrir einhverri mikilli geðshræringu," sagði læknirinn.

„Já," sagði ég; „það kom hér inn kona og talaði nokkuð hastarlega til hennar."

„Og hvað sagði hún við hana?"

„Ég get varla farið að lesa það upp fyrir yður; það voru yfir höfuð tómar skammir og illyrði."

„Og hver var þessi kona?"

„Herra læknir, ég álít bezt að þegja yfir því. Það er komið sem komið er; haldið þér að Elenóra lifi?"

„Ekki hef ég hugmynd um það. En þegar hún vaknar, þá verður hún að líkindum búin að fá rænu; ef hún vaknar þá á annað borð."

Síðan fór læknirinn, en við sátum yfir Elenóru. Hún lá í þessum svefni fram eftir nóttinni, og þegar á leið, var varla hægt að merkja að hún drægi andann. Ég sagði konunni að fara að sofa, en sat einn yfir henni.

Klukkan tvö um nóttina lauk hún upp augunum. Ég sá að hún var búin að fá rænuna, svo ég laut niður að henni og spurði, hvernig henni liði.

„Ég finn ekkert til, mér er batnað," sagði hún svo lágt, að ég heyrði það varla.

Ég vissi hvaða tegund af bata það var. Deyjandi maður fær stundum linun rétt fyrir andlátið.

Eftir nokkra stund leit hún upp, og sá ég á augnaráði hennar að hana langaði til að segja eitthvað, svo ég laut niður að henni.

„Mig langar til að — að tala við hann — Ólaf, rétt fáein orð — áður en ég dey.“

Ég segi það satt, að ég tók það nærri mér, að segja henni frá því, að Ólafur hefði farið á *Picnic** daginn áður, og væri ókominn til baka.

Hún stundi við og spurði aftur: „Var það satt að hann — neitaði — faðerni — barnanna?“

„Góða mín,“ sagði ég, „fástu ekki um hvað hann segir; við vitum betur en að trúa honum.“

Hún fór að gráta, og ég kraup niður við rúmið.

„Þú ert í guðs höndum, Elenóra mín, reyndu að biðja fyrir þér.“

„Ég get ekki beðið,“ sagði hún svo lágt að ég heyrði það varla, „bið þú guð fyrir mér, ég get það ekki sjálf.“

Ég las yfir henni andlátsbæn deyjandi manns og síðan „Faðir vor.“

Dauðaþögn var í herberginu og dauðinn var ekki langt frá mér þá.

Þegar ég var búinn að lesa þessar bænir, stóð ég upp og leit á hana; hún horfði með hálbrostnum augum á mig; andlitið var nábleikt og ég sá hún var að deyja.

Ég laut niður og kyssti hana á ennið, sem kuldi dauðans var nú að gagntaka. Síðan lokaði ég augum hennar og fól sál hennar guði.

Morguninn eftir hitti ég Ólaf af tilviljun, þegar ég kom ofan.

„Ólafur,“ sagði ég; „Elenóra er dáin, þú veizt eins vel og ég, af hvaða orsök hún dó, en taktu nú eftir því, sem ég segi þér: Ef þú ekki sérð sómasamlega um útför hennar, þá skal ég hengja þig sjálfur, ef enginn annar vill gjöra það.“

*„*Picnics*“ eru skemmtisamkomur, sem haldnar eru undir beru lofti, og sækir fólk þær oft langar leiðir. —*Höf.*

Hann svaraði engu, en þó sýndist mér hann veita orðum mínum eftirtekt; enda frétti ég litlu síðar, að hann ætlaði að sjá um útför hennar. Johnson sagði mér það, og gat þess um leið, „að það væri rétt samkvæmt valmennsku Ólafs að gjöra það, eftir allt, sem á undan var gengið."

Daginn, sem átti að jarðsetja, fór ég í kirkju. Af ástæðum, sem Ólafur þekkti bezt sjálfur, fékk hann enskan prest til að jarðsyngja hana, og tala yfir líkinu nokkur orð í kirkjunni. Fáir voru viðstaddir, nema líkmennirnir og nokkrar nánustu vinstúlkur hinnar látnu. Ég veitti ræðu prestsins eftirtekt. Hún var svo einkennileg, að ég fór til hans og bað hann að gefa mér kafla úr henni uppskrifaðann, og gjörði hann það. Kaflinn er svona, og leynir það sér ekki, að hann vissi hvað hann átti að segja:

. . . . „Því að hér frammi fyrir oss, bræður og systur í drottni, hvíla nú hinar jarðnesku leifar þessarar ástkæru systur vorrar, sem eftir miklar þjáningar og stríð er nú búin að fá lausn, og inngengin í friðarins heimkynni. Hún bar þjáningar sínar með kristilegri þolinmæði og undirgefni undir guðs vilja; því hún vissi að öll vor veikindi, og allt vort mótlæti hér í heimi, kemur frá guði, og hann sendir oss það í gæzkuríkum tilgangi, til að leiða oss til sín á ný, þegar vér villumst af hans vegum, og látum heiminn með hans lystisemdum og ginningum táldraga oss, og koma oss til að gefa tauminn lausan við girndir vorar og tilhneigingar. Ennfremur viljum vér samhryggjast með þessum sártleikna eftirþreyjandi *bróður* hennar, sem nú er að fylgja ástkærri systur til hins síðasta legurúms, og sem elskaði hana með þeirri falslausu ást, er þeir einir þekkja, sem sífellt hafa guð og hans heilaga orð fyrir augum sér. En þó að hann verði nú hér að sjá henni á bak, þá huggar hann sig við þá von, að hitta hana ásamt öllum ástfólgnum á landi lifenda, hjá guði og öllum útvöldum. Amen." —

Svo mörg voru þessi orð.

„Og svo að endaðri ræðunni," hélt Jón gamli áfram, „var líkið borið út úr kirkjunni. Ég var svo þreyttur, að ég treysti mér ekki að fara og sjá hana lagða í gröfina, svo ég fór heim til mín."

Hér endaði Jón gamli sögu sína. Við sátum báðir þegjandi nokkra stund, svo stóð ég upp.

„Þakka þér fyrir söguna," sagði ég. „Ég veit þú ert minnugur og sannorður, en nú langar mig til að spyrja þig að einu: Hvað varð af Ólafi eftir þetta?"

„Ólafur," sagði Jón um leið og hann stóð upp. „Hann er í Winnipeg, og kominn aftur í flokk Únítaranna, þar sem hann var áður. Hann er enn líkur sjálfum sér, og tekur eina stúlkuna, þegar hann er orðinn leiður á annari."

Þegar ég var síðast í Winnipeg, ásetti ég mér að fara og sjá leiði frændstúlku minnar; það var komið kvöld þegar ég gekk á stað norður í St. Johns grafreitinn, sem er nokkuð út úr bænum.

Umsjónarmaður kirkjugarðsins sýndi mér leiðið. Hann fann það eftir nafninu, því leiðin eru öll númeruð. Það var utarlega í grafreitnum og sokkið niður og ekki auðkennt með svo miklu sem trékross.

Ég settist niður hjá leiðinu, og mér datt í hug, hvort hin dána mundi ekki hafa verið lifandi nú, ef hún hefði verið hjá okkur út á landsbyggðinni, og aldrei farið inn í fjöruga lífið í Winnipeg. Og ósjálfráð gremjutilfinning vaknaði hjá mér, þegar ég hugsaði um manninn, sem hafði verið orsök í dauða hennar; manninn, sem eins og presturinn komst að orði í líkræðunni, hafði „elskað hana með þeirri falslausu ást, er þeir einir þekkja, er sífellt hafa guð og hans heilaga orð fyrir augum sér."

Ég hélt á dálitlum blómkransi og lagði hann á leiðið. Það er að líkindum sá eini blómkrans, sem það leiði hefir nokkurn tíma skreytt.

Til suðurs lá bærinn, og upp af honum steig reykjarmökkur, sem dró sig í loftinu saman í eitt ský, og grúfði svo yfir borginni, eins og syndirnar forðum yfir Ninive. En í austurátt mætti auganu þéttur skógur, sem lækkaði og fjarlægðist þegar norðar dró, og hvarf síðast, eins og blá lína út við sjóndeildarhringinn.

Og allt í einu duttu nokkrir kaldir og stórir regndropar

úr loftinu. Þykkur skýflóki kom frá vestri og leið til austurs. Svo fjölguðu droparnir, unz þeir virtust samlaga sig í einn rennandi straum, og loftið rauk eins og sjór í ofsaveðri, og svo fór regnið að minnka, straumurinn breyttist í dropa aftur, sem duttu kaldir og þungir til jarðar.

En út við sjóndeildarhringinn í vestrinu braust sólin fram, og stafaði geislum sínum um austurloftið, sem enn var svart, eins og blek. Svo reis friðarbogi í skýjunum, sýndist fyrst byrja við jörðina í suðri, og færast upp í loftið unz hann var kominn í hálfhring að jörðinni aftur; svo dofnuðu litirnir, þar sem þeir höfðu fyrst byrjað og dóu út eins og ljós, þangað til þeir voru alveg horfnir, og ekki sást annað en skýið biksvarta, sem leið með hraða til austurs undan vindinum.

Amerísk gestrisni

Það var árið átján hundruð og — ja, það er bezt ég segi grænkál, úr því ég get ekki fyrir víst munað, hvaða ár það var. Grænkál er hvort sem er algengt ártal, og allir vita hvað það þýðir. Já, það var árið átján hundruð og grænkál.

Hvað gamall ég var, man ég ekki heldur. En ég hef að líkindum verið eitthvað frá 15 til 20 ára. Ég var í vist á prestssetri einu, og hafði þann heiðarlega starfa á hendi, að hirða klárinn prestsins, og keyra út með náðugu frúna, þegar henni þóknaðist að bregða sér ofan í bæinn að verzla, eða heimsækja vinkonur sínar.

Húsbóndi minn hét séra Long, og það er óhætt að segja, að hann var í öllu heiðarlegur maður, og breytti í öllu sínu líferni, eins og hverjum trúum drottins þjóni ber að breyta. Hann gekk daglega í hárfínum, hrafnsvörtum fötum, með hvítan kraga um hálsinn, sem hnepptur var að aftan; og framan á maganum hafði hann sjálfsagt tvo fjórðunga af ístru — eins og allir prestar eiga að hafa.

Hann var einn af þeim fáu prestum, sem hefja hugann yfir þennan heim, og ekki hirða um hans gæði. Hann dró fram lífið á þrjú þúsund dollurum um árið, og átti stórt og skrautlegt hús, með mörg hundruð dollara virði af dýrum húsbúnaði. Hann reyndi líka að halda saman þessum litlu reitum, sem hann átti.

Hann var ekki eins og þessir gömlu, heiðarlegu íslenzku bændur heima á ættjörðu vorri, sem láta hús sín ætíð standa opin fyrir gestum og þurfamönnum, og greiða þeim allt, sem þeir geta í té látið, án endurgjalds. Séra Long var kominn hærra í menntun heimsins en það. Hann hafði hljómbera í húsinu sínu, og ef fátækling bar að dyrum, og ef hann vildi ekki með góðu móti fara, þá voru honum gerð fljót og góð skil, á þann hátt, að það var hringt í hljómberann eftir lögregluþjóni, og innan fárra mínútna var sá allslausi kominn þangað sem hann átti að vera, samkvæmt hérlendum hugsunarhætti — í fangelsið.

Já, hann var sannnefnt guðsbarn, hann séra Long; og eins var frúin. Einu sinni á hverju ári gengust þau fyrir samskotum til kristniboðs í Afríku, því svertingjarnir þurfa að komast inn í himnaríki, rétt eins og við englarnir; en til að koma þeim þangað, útheimtist bæði púður, biblíur og brennivín, og það kostar allt peninga.

Einn var sá dýrgripur, er séra Long þótti vænna um en annað í eigu sinni, og munu margir geta til, að það hafi verið biblían. En það var ekki. Það var vasaúr úr gulli, og við það hékk löng og digur festi úr sama efni, með ljómandi hjartamynduðu nisti, alsettu að utan með röð af ofursmáum demöntum, sem glitruðu eins og smástjörnur, þegar dimmt var orðið. Það var sagt, að nistið sjálft hefði kostað minnst 75 dollara.

Enginn skyldi nú ætla, að slíkur maður og séra Long, sem auðvitað hafði hugann í allt annari átt en við þessa heims gæði, hefði farið að verja fé sínu fyrir slíkan hégóma, eins og gullúr með demantsnisti er. Nei, það stóð öðruvísi á því. Og af því nisti þetta á svo mikinn þátt í sögunni, verð ég að segja frá, hvernig það var til orðið. Úrið með nistinu var heiðursgjöf frá hinum kristnu konum í söfuði hans, fyrir margra ára erfitt starf með lítil laun.

Hinar heiðruðu kristnu konur í þessu landi mynda alloft félög, er þær nefna *Ladies Societies.* Í söfnuði séra Longs var eitt slíkt félag, — eins og á að vera í hverjum sannkristnum söfnuði.

Stefna slíkra félaga er nú fyrst og fremst sú, að heita kvenfélag. Í öðru lagi, að upphefja sig sjálfar — ef aðrir vilja ekki gera það — og hafa úti allar klær til þess að ná í lofgrein í blöðunum um sig, eða lofræðu hjá prestinum.

Þessi kvenfélög hafa ellefu boðorð. Hið ellefta er þeirra æðsta boðorð, og hljóðar þannig:

„Þú átt að bera ótakmarkaða lotningu fyrir presti þínum, og hlýða honum, og vera honum samþykk í öllu. Þá mun hann í ræðum sínum geta þín að góðu, og þú munt heiðruð verða og mikils metin í landinu.“

Og eitt af þessum heiðarlegu félögum var í söfnuði séra Longs. Og það skeði, að eitt sinn, þegar þær gengu á

fund, þá kom það til umræðu, að aldrei hefði verið á þær minnzt, hvorki í blöðunum eða af stólnum, í meira en sjö mánuði; þeirra hefði, útsagt, ekki verið getið að neinu.

Hinn síðasti bitlingur, sem þær höfðu fengið, var þegar þær sendu fulla körfu af brauðskorpum og mygluðum osti til sjúkrahússins. Féhirðir hafði sent þeim þakkarávarp í blaðinu, og kryddað það með skjalli og lofi fyrir dugnað þeirra, eins og skylda hans var að gera.

En svo höfðu liðið sjö mánuðir, heilir sjö mánuðir, að enginn minntist á þær til neins, og höfðu þær þó gengið í kirkju tvisvar á hverjum sunnudegi, og setið í kirkjunni, þar sem allir hlutu að sjá þær, og fleygt stórum koparhlunkum í betli-diskinn, og heimsótt prestskonuna stöðugt tvisvar í viku, og sagt henni allar þær slúðursögur, sem þær gátu þefað upp, og allar sem þær höfðu búið til sjálfar; en allt kom fyrir ekkert. Ekkert nema þögn, endalaus þögn allan þann tíma.

Slíkt mátti ekki svo búið standa. Sómi og mannorð félagsins var í veði. Nú voru góð ráð dýr. Þá kom ein með þá tillögu, að félagið gengist fyrir samskotum til að gefa séra Long einhvern fagran grip til minja, sem þakklætisvott fyrir allt hans mikla og góða starf.

Þetta var samþykkt með öllum höndum, og ákveðið, að gjöfin skyldi vera vandað gullúr; og næstu daga þeyttust kvenfélagskjólar eins og fjaðrafokur um öll stræti, og fylltu vasana af peningum, mest frá karlmönnum, því þeim er ekki bannað að styrkja kvenfélög við svoleiðis tækifæri.

Og fáum dögum síðar sást presturinn með gullúrið og demantsnistið, og þakklætið kom af stólnum, eins og átti að vera; því var hnýtt eins og rúsínubúðing aftan í ræðu um elsku til sjálfra vor og náungans.

Það lá vel á kvenfélagskonum næstu daga á eftir. Það var auðheyrt, að þær höfðu fengið einhverja andlega hressingu af stólnum. Þær heimsóttu nú prestskonuna daglega, og drukku nú aldrei minna en tvo tebolla í einu, — því enskar kvenfélagskonur drekka te, en ekki kaffi.

Svona var nú gullúrið með nistinu til orðið. Vanalega

er það, að allt, sem frá kvenfélögum kemur, blessast vel; en þessu nisti fylgdi samt fremur lítil hamingja.

Atburður sá, sem hér skal frá skýra, bar til í desembermánuði. Það var blindhríð með stórviðri allan daginn, og varla fært fyrir hund úti. Þeir, sem voru svo ólánssamir að þurfa að vera á ferð, dúðuðu sig upp í loðkápur, og nærri huldu andlitin, og samt barði veðrið snjóinn svo framan í þá, að þeim lá við köfnun.

Í ljósaskiptunum um kveldið heyrðist mér vera barið hægt á bakdyrnar, og hélt ég þó fyrst, að það væri veðrið, og opnaði ekki. Var þá barið aftur, og harðara en fyrr. Lauk ég þá upp dyrunum og sá, að úti stóð drengur, sem leit út fyrir að vera 12—13 ára gamall.

Hann var í grárri treyju, sem hafði að líkindum einhverntíma verið ný, en var nú komin á efri aldur. Olnbogar drengsins stóðu út úr henni, og svo var hún hnappalaus, að hann gat varla haldið henni að sér. Hann hafði hendurnar í barmi sér og skalf af kulda.

Eftir nokkrar árangurslausar tilraunir að fá úr honum orð, gat ég komizt að því, að hann var hungraður, og bað að gefa sér að éta, og lofa sér að liggja inni um nóttina.

Með leyfi eldabuskunnar gekk hann inn í eldhúsið, og þar sagði hann okkur, hvernig á ferðum sínum stóð.

Hann kvaðst heita Pat, og vera írskur að ætt, og koma austan úr landi, og ætla til bróður síns, sem var bóndi vestur undir Klettafjöllum. Á leiðinni að austan hafði hann sofnað í vagninum, og þegar hann vaknaði, var búið að stela af honum því litla, sem hann átti, bæði af peningum, og eins handtösku með fötum í. Hann gat ekki haft upp á þjófnum, og af því hann var peningalaus, gat hann ekki komizt lengra, og varð svo að fara af vagninum; var hér alveg ókunnur, og hafði ráfað um bæinn allan daginn, þar til nú, að hann af handahófi rakst á þetta hús, og réð af að biðja um mat og gistingu.

„Heyrðu, Anna,“ sagði ég við eldabuskuna, þegar ég hafði heyrt sögu hans; „gefðu honum eitthvað að borða; hann er dauðhungraður, drengurinn.“

„Ég að gefa honum að éta. Ertu alveg frá þér? Hvað

ætli náðug frúin segði, ef ég tæki upp á því að gefa mat, hverjum sem kemur. Ég yrði óðara rekin úr vistinni."

„Farðu þá og biddu frúna leyfis að gefa honum að borða."

„Farðu sjálfur. Þú ert uppáhaldið hennar."

Ég sló í að fara. Náðug frúin sat inni í stofunni og stritaðist við að sitja. Ég sagði henni frá drengnum.

„Sagðir þú, að hann væri allur rifinn og illa klæddur?"

„Já."

„Og væri skjálfandi af kulda og hefði ekki bragðað mat í allan dag?"

„Já."

„Hann er náttúrlega þjófur, svona ganga þeir ævinlega til fara. Látast vera hungraðir og kaldir, svo þeim verði hleypt inn í húsin, þar sem þeir ætla sér að stela. Sagðir þú hann væri í eldhúsinu?"

„Já."

„Ekki veit ég, hvað hún Anna hugsar. Ég hef þó sagt henni að hleypa ekki flækingum inn í húsið. Allur bærinn er orðinn fullur af þessum skríl og flækingum, svo fólk má aldrei vera óhrætt um eignir sínar. Bæjarstjórnin ætti að hugsa meira um að vernda eignir manna en hún gerir, þá blómguðust ekki þessi fantafélög eins."

„En frú Long" — — —

„Þú mátt segja Önnu að láta hann fara strax út, og ef hún hleypi flækingum inn í húsið oftar, skuli hún verða rekin úr vistinni."

„En hann er skjálfandi af kulda."

„Já."

„Og hefir ekki bragðað þurrt eða vott í allan dag, og þekkir engan í bænum."

„Já, alveg rétt. Stendur heima. Þjófar eru alténd hungraðir og viltir og skjálfandi af kulda. Ég held ég þekki þá. Hann náttúrlega tilheyrir einhverju stóru þjófafélagi, og er nú að njósna um húsakynni, og stelur svo þegar minnst varir. Hann er nú líklega búinn að sjá silfurborðbúnaðinn minn."

„En má ekki gefa honum að borða?"

„Ertu alveg frá þér? Það væri synd að gera slíkum mönnum greiða. Ég gerði réttast í að hringja eftir lögregluþjóni, og láta setja strákinn inn. Og farðu nú og segðu Önnu að reka hann út."

Í sama bili opnuðust strætisdyrnar og séra Long með mági sínum kom inn. Þeir voru uppdúðaðir í dýrar og hlýjar loðkápur, og kenndu ekki kulda, hvernig sem vindurinn hamaðist og snjórinn barði þá utan.

„Heyrðu, góði minn," sagði frúin, þegar hún kom auga á mann sinn.

„Já, elskan mín."

„Ekki nema að stelpan hún Anna hefir hleypt einhverjum flæking inn í húsið, sjálfsagt þjóf. Og nú er drengurinn að biðja um mat handa honum."

„Hvað vill hann?"

„Þykist vera hungraður, villtur og skjálfandi. Þóttist hafa ætlað til bróður síns vestur í land, en öllu verið stolið af sér, og síðan hafi hann ráfað um bæinn og þekki engan mann."

„Hann er náttúrlega flækingur eða þjófur," sagði bróðir hennar. „Hvar er hann?"

„Fram í eldhúsi."

„*All right*. Ég skal gera honum fljót skil. Það er laglegt af bæjarstjórninni að líða þessum flækingum að flakka lausum um bæinn, og stela frá fólki. Þeir ættu, svei mér, ekki að vera kosnir í embætti næsta ár."

Með það fór hann fram, og við öll á eftir. Drengurinn sat fram við dyr, og brá hræðslusvip yfir andlit hans, þegar hann sá alla þessa hersingu koma.

„Farðu út," sagði prestsmágur og þreif í öxlina á honum; „við hýsum ekki flækinga hér."

„Eða þjófa bætti frúin við, en séra Long lagði ekki til málanna.

„Ég er ekki þjófur," sagði drengurinn kjökrandi; „og — ég — er — svo — svangur."

„Rétt trúleg saga. Eins og allir geti ekki haft nóg að éta. Þú náttúrlega tilheyrir einhverju þjófafélagi. Ég hef heyrt, að þau hafi stráka til að njósna fyrir sig, því þeir

haldi að fólk kenni fremur í brjósti um þá. En við vörum okkur. Farðu út."

„Mér er svo kalt," sagði drengurinn, og féllst alveg hugur við þessa harkalegu aðferð. „Mig — svíður — í fæturna."

Það var engin furða, þótt svo væri. Að hann skyldi ekki hafa kalið til stórskemmda úti í því frosti, var óskiljanlegt.

„Heyrðu, drengur minn!" sagði séra Long; „til hvers komstu hingað?"

„Ég vissi ekki, hvert ég átti að fara. Ég hef ráfað um allan bæinn í dag, og mér er svo kalt."

„En því fórstu ekki að einhverju öðru húsi?"

„Ég gerði það; en mér var alls staðar úthýst."

„Það sýnir, að fólk hefir ímugust á þér. Hvernig vitum við nema þú sért þjófur?"

„Æ, herra! Ég er ekki þjófur. Ég hef aldrei stolið eyrisvirði á ævi minni."

„Auðvitað er hann þjófur," greip náðug frúin fram í. „Engir aðrir en þjófar og letingjar ganga í rifnum druslum, og þykjast síhungraðir."

„Þú ert nú einn til frásagnar um það, að þú sért ekki þjófur," sagði séra Long. Og þó þú ekki sért þjófur, þá ertu samt betlari, og guðsorð segir, að húsgangar og betlarar eigi ekki mat að fá. Veiztu af því?"

„Já, ég veit það, herra. Hún amma mín las það í biblíunni."

„Og þó ertu að betla."

Drengurinn þagði og kreisti tárin í augunum. Nú var orðið dimmt, en snjókoman og illviðrið hið sama og áður.

„Þú ætlar þó ekki að fara að hýsa hann í nótt, elskan mín," sagði frúin, „og silfurborðbúnaðurinn minn hérna rétt við, í daglegu stofunni."

„Hm! Ég veit ekki. En að honum sé lofað að liggja hérna í eldhúsinu, og öllum útidyrum læst, svo hann komist ekki burt. Reyndar gerði ég réttast í að afhenda hann lögreglunni, en ég fæ mig einhvern veginn ekki til þess."

„Hamingjan góða," sagði frúin; „það held ég þér sé farið að segja fyrir, elskan mín. Ég er alveg viss um, að hann er útsendur af einhverju þjófapakki hérna í bænum.

„Auðvitað er hann þjófur," sagði bróðir hennar, „gengur í druslum og þykist hungraður og frosinn í gegn, svo fólk skuli kenna í brjósti um hann. Og svo þykist hann kunna í biblíunni. Ég held maður þekki þá, þessa fanta. Ganga með biblíuna í vasanum, eins og tóbaksplötur."

„Hm!" sagði sá djúpvitri aftur og starði út í myrkrið. „Ég veit ekki; ætli það sé ekki réttast að lofa honum að slettast hér í nótt?"

„Heyrðu, drengur minn! Ég ætla nú að sýna það manngæzkuverk á þér, að afhenda þig ekki lögreglunni, eins og annars á að gera við alla flækinga. Ég ætla að lofa þér að liggja inni í nótt. Heyrirðu það?"

„Já, þakka yður hjartanlega" —

„En ef þú stelur nokkru, skaltu sjálfan þig fyrir hitta. Ég skal loka öllum útidyrum, svo þú komist ekki burt."

„Æ, herra, ég stel engu."

„Ef þú stelur nokkru, þá ferðu í fangelsi. Heyrir þú það, í fangelsi? Anna! útvegaðu honum eitthvað að borða, og ljáðu honum svo eitthvað til að liggja við."

Með það fór allur skarinn burt. Náðug frúin tautaði eitthvað um silfurborðbúnað og þjófapakk um leið og hún fór út úr eldhúsinu.

Langt fram á nótt geisaði óveðrið úti, æddi eins og miðsvetrarhríðar geta verst ætt í þessu landi. Ef maður opnaði dyr, skall framan í mann moldviðris snjórokið. Hraðfréttaþræðirnir, sem þandir voru yfir strætinu, hvinu svo hátt, að heyrðist inn í hús, og nokkrum sinnum skullu á svo sterkar rokur, að húsið skalf eins og hrísla. Það voru fáir, sem voguðu sér út á strætin það kveld.

Nú hafði viljað svo til, að þremur dögum áður hafði nistið góða — menjagripurinn, sem átti að koma kvenfólkinu inn í himnaríki — bilað, svo það þurfti aðgerðar. Presturinn átti strák, þrevetran, einn af þessum ærslafullu strákum, sem alltaf þurfa að vera að gera eitthvað til ills. Presturinn hafði verið að leika við strákinn og hundinn á meðan verið var að láta mat á borðið; og strákurinn, sem þótti festin falleg, tók upp á því að toga í nistið, þar til það allt í

einu losnaði frá festinni, og hann skall á hnakkann ofan á gólfið þvert yfir hrygginn á hundinum.

Strákurinn orgaði. Hundurinn ýlfraði. Náðug frúin rak upp hljóð af hræðslu. Séra Long spratt upp og varð fyrst fyrir að ná nistinu góða, og skoða það. Jú, það var sem honum sýndist; það var gersamlega slitið frá festinni. Litli lásinn, sem læsti hvorttveggja saman, hafði alveg slitnað sundur, og þurfti aðgerðar.

Hann fór með hvorttveggja til gullsmiðs sama daginn. En þennan dag, sem drengurinn kom, hafði gullsmiðurinn skilað nistinu, og af því sá djúpvitri var ekki heima, tók frúin við því, og lagði það ofan á kommóðuna í daglegu stofunni, rétt hjá silfurborðbúnaðinum prestlega. En í þessum gauragangi, sem varð út af drengnum, hafði hún alveg gleymt að segja þeim djúpvitra frá því, að nistið væri komið til baka.

Svo leið af nóttin. Drengurinn svaf hjá hundinum fram í eldhúsinu. Um nóttina lægði storminn, og morguninn eftir var komið logn með brunahörku, eins og oft er eftir hríðar.

„Heyrðu, góði minn,“ sagði frúin, þegar þau kl. 9 um morguninn komu ofan í daglegu stofuna; „ég gleymdi alveg að segja þér frá því, að hann Ísak kom með nistið þitt í gær.“

„Nú jæja! Það var gott. Hvar er það?“

„Ég lagði það ofan á kommóðuna, — ég vænti að allt sé með kyrrum kjörum. Jú, kyrr er silfurborðbúnaðurinn minn. En — hvað — Jesús góður hjálpi mér, nistið er horfið!“

Allir þutu að kommóðunni. Menjagripurinn var horfinn, fannst hvergi, hvernig sem leitað var. En borðbúnaðurinn prestlegi var kyr, og engu öðru var raskað.

Náðug frúin sneri sér að manni sínum: „Hvað sagði ég þér í gærkveldi, að hlytist af því að hýsa þjófa? Hann hefir náttúrlega stolið nistinu. Hvað ætli frúrnar segi, þegar þær frétta það. Og nú er strákurinn líklega farinn, og búinn að selja það, og kominn með peningana til félaga sinna.“

Það bar ekki á neinu ferðasniði á stráknum. Hann svaf, eins og skata, hjá hundinum fram í eldhúsinu.

Ég minntist á það við náðuga frúna, hvort það gæti ekki

skeð, að nistið hefði hrokkið upp fyrir kommóðuna, og væri þar.

Hún var dregin fram og leitað, en árangurslaust. Nistið fannst hvergi.

Nú kom prestsmágur til sögunnar. Eftir að hafa heyrt allt, kvað hann upp sama dóm og systir hans, að drengurinn hefði stolið nistinu.

„Ég skal ýta við svíninu," sagði hann og fór fram, og allir á eftir.

„Komstu á lappirnar, kvikindið þitt, og skilaðu nistinu, sem þú stalst," sagði hann og setti fótinn harkalega í síðu hans.

Drengurinn hrökk upp við illan draum. Fyrst vissi hann ekki, hvar hann var staddur, svo áttaði hann sig.

„Skilaðu nistinu, sem þú stalst, þjófsanginn þinn," sagði prestsmágur og hristi hann til, „eða þú skalt verða hengdur."

„Ég — stolið. Ég hef ekki hreyft mig í alla nótt, eins og hundurinn veit."

„Víst hefir þú stolið," sagði prestur. „Þú hefir stolið dýru nisti, sem lá ofan á kommóðunni í daglegu stofunni. Viltu skila því með góðu, eða á ég að sækja lögregluþjón?"

„Það veit guð og heilagur Patrick, að — ég — hef — ekki — stolið — því," sagði drengurinn snöktandi; „ég hef sofið í alla nótt."

„Það er ekki til neins fyrir þig að bera af þér. Ekki hefir nistið farið sjálft. Það er búið að leita alls staðar. Veiztu, hver verða kjör þjófa og illræðismanna? Hér í lífi verða þeir hengdir, en á síðar munu þeir brenna í eldi og brennisteini, um alla eilífð, í augsýn vor hinna heilögu og lambsins."

Drengurinn svaraði engu, nema fór að gráta.

„Ég skal nú gera miskunnarverk á þér," hélt presturinn áfram. „Ég skal hlífa þér við hegningu, ef þú nú þegar skilar aftur nistinu og meðgengur synd þína og biður fyrirgefningar. Annars sendi ég eftir lögregluþjóni."

Drengurinn reyndi að stynja upp einhverjum orðum um það, að hann væri ekki sekur, en það heyrðist varla.

„Það er ekki til neins að þvæla þetta lengur," sagði prestsmágur; „ég fer og hringi eftir lögregluþjóni."

Og hann gerði það.

Lögregluþjónninn kom að vörmu spori, og séra Long afhenti honum drenginn, og kvaðst sjálfur mundi koma og ákæra hann, þá er réttur væri settur.

Svo fóru þeir báðir. Drengurinn var orðinn hálfringlaður, og vissi varla, hvað fram fór.

„Fimm dögum síðar átti að verða réttarhald. Sagan um nistisstuldinn flaug um nágrennið, og í tilefni af því urðu kvenfélagskonur af með marga tebolla, og mörg orð. — En *það* gerði þeim nú ekkert til, því hérlendar kvenfélagskonur eru eins og þessar ótæmandi uppsprettulindir á Íslandi, sem aldrei tæmast, þótt vatnsbuna standi úr þeim öld eftir öld — þær tæmast aldrei, þótt málanda-bunan renni stöðugt fram úr þeim, dag eftir dag, þær þurfa aldrei hvíldar, ekki einu sinni meðan þær drekka te — nei, orðastraumurinn rennur aldrei hraðara en þá, sérstaklega ef það er einhver ljúffeng, gómsæt slúðursaga, þá á það svo vel saman, að þær eins og hefjast allar á loft af ánægjunni, og þegar tebollinn er tómur, þá fara þær allar „út", og húsmóðirin ævinlega með, og þannig bætist ein við í hverju húsi, þar til félagið er allt komið „út", og alltaf rennur straumurinn, heyrist eins og stöðug, endalaus suða í býflugnabúi, sem aldrei þagnar, og heyri maður býflugnasuðuna álengdar, þá er ráðlegast að víkja úr vegi, reyndar stinga þær ekki, en þær hafa stundum sólhlífar, sem koma óþyrmilega við þann, sem er svo glannalegur að ætla sér að halda beint stryk í gegnum hópinn.

Daginn, sem réttarhaldið átti að fara fram, var gott veður. Allir úr húsinu fóru að hlýða á. Ég var sjálfsagður að keyra prestinn — nei, hestinn; en náðug frúin sat í vagninum uppdúðuð í selskinnskápu og kjassaði hundinn sinn.

Það sem fram fór inni í dómsalnum þann dag vakir eins skýrt fyrir mér nú, eins og það hefði farið fram í gær. Dómarinn, gamall og gráhærður — ég segi gráhærður, en sá þó aldrei hár hans, því hann hafði „parryk" ofan á axlir — sat fyrir stafni í háum stól, með stórt borð fyrir framan sig, með ósköpum af bókum, skjölum og blöðum, haugað upp í fjöll, strýtur, hálsa og hæðir, en svo voru á milli dalir og gígir. En til hægri handar sat lögmaður prestsins með bláa

kápu yfir sér, og framan á andlitinu hafði hann eitt af þessum stóru, óskapa nefjum, sem ýmist eru kölluð hrútsnef eða kónganef. Ég ætla að kalla það hrútsnef, því hrúta hef ég séð, en konunga aldrei, nema það sem ég hef ímyndað mér, hafi ég séð einhvern stóran og virðingarverðan hrút, að þar sæi ég konung. Og sá sprenglærði með hrútsnefið konunglega sat og leit yfir allan hópinn, með segðu — mér — eitthvað — sem — ég — veit — ekki svip, og hann gaut hornauga til mótstöðumanns síns, sem sat hinum megin á pallinum, eins og hann vildi segja: „Þykist þú mér jafnsnjall?“ En það var ekkert útlit fyrir, að hann þættist vera það, því hann húkti áfram, eins og hann langaði til að hverfa ofan í sjálfan sig, niður fyrir neðsta skilningarvit.

Séra Long var fyrsta vitnið, og hann sagði söguna um komu drengsins, eins og hún var. Síðan sagði hann frá nistinu, sem daginn áður hafði verið lagt á kommóðuna í næstu stofu, og horfið um nóttina. Honum sagðist vel, og þegar hann hætti að tala, var það auðséð, að allir álitu drenginn sekan.

Náðug frúin var næsta vitnið. Hún sagði sömu söguna um komu drengsins, og ennþá nákvæmar frá nistinu, hvar það hefði legið, og hvernig það hefði legið, og hún kvaðst sannfærð um það fyrir guði, að drengurinn hefði stolið því.

Eldabuskan var einnig yfirheyrð, og hún sagði frá því, að hún hefði séð frúna taka við nistinu nálægt kl. 4 daginn áður, og leggja það á kommóðuna.

Þegar búið var að yfirheyra vitnin, þaut í hrútsnefinu konunglega, og eigandi þess tók til máls. Hann komst skjótt að þeirri niðurstöðu, að hér væri um stuld að ræða. Jafnvandaður og guðelskandi maður og séra Long væri, hefði ekki farið að ákæra drenginn, nema að hann væri viss um sekt hans. Hann hafði þekkt frúna í mörg ár, og hann vissi, að guðhræddari og hjálpsamari kona var ekki til í öllum bænum. Hann kvað sér vera illa við alla glæpamenn, en verst væri sér við þjófa. En þjófnaður sá, er hér væri um að ræða, væri svo argvítugur, og bæri vott um svo mikla forherðingu og vanþakklæti, að hann óskaði, að dómnefndin tæki sérstakt tillit til þess. Hin brjóstgóðu og greiðviknu

hjón hefðu opnað með ánægju hús sitt fyrir hinum unga syndara, sem hafði komið til þeirra, og þótzt vera hungraður, nakinn og kaldur. Þau hefðu satt hungur hans, léð honum gott rúm að hvílast í, og síðan launar hann þeim á þann hátt, að um miðja nótt fer hann á fætur, og stelur dýrindis menjagrip, sem presturinn á, heiðursgjöf frá hinum starfsömu, kristnu konum í söfnuði hans. Allur þjófnaður ætti hegningu skilið, en sá þjófnaður, sem hér væri um að ræða, ætti skilið tvöfalda hegningu; lög landsins ættu að taka í strenginn og stöðva þessa ungu glæpamenn, og koma þeim þangað, sem ærlegir menn mættu vera óhræddir fyrir þeim. Glæpirnir væru hegningarverðir, en þó margfalt fremur hjá hinum ungu, er af sjálfsdáðum legðust í slíkan ólifnað.

Þegar hætti að þjóta í hrútsnefinu stóð lögmaður drengsins upp.

„Með yðar leyfi, herra dómari, langar mig til að spyrja minn hálærða bróður að einni spurningu: „Var leitað á drengnum, hvort hann hafði nistið á sér?“

Jú, það hafði verið gert, en ekki fundizt.

„Og hvernig í ósköpunum átti hann þá að hafa stolið nistinu? Hann hafði ekkert tækifæri til að fara með það burt úr húsinu. Hvað heldur minn hálærði bróðir, að hann hafi gert við það?“

Sá sprenglærði ýtti „lorgnettinu“ lengra upp eftir hrútsnefinu konunglega, og leit með aumkunarblandinni fyrirlitningu á mótstöðumann sinn.

„Hvað *held* ég hann hafi gert við það? Ég *held* ekkert um það. Ég *veit* það. Hann hefir auðvitað gleypt það. Heyrið þér það! *Gleypt* það. Rétt eins og ég viti ekki, hvernig þessir þjófar hafa það, sem gleypa allt, sem þeir stela. Náðug frúin segir mér, að það hafi verið mesta mildi, að hann fór ekki með silfurborðbúnaðinn hennar líka. Ég þekkti einu sinni þjóf, sem var svo slunginn, að hann gat gleypt heilan hest. Ég segi yður sannleikann, herrar mínir, þér vitið það allir, að *ég* lýg aldrei.“

Lotning og aðdáun fyrir þessum mikla lögfræðing skein út úr andlitum allra. Ekki varð frekara af vörn á drengsins

hlið. Það var engin mynd á því, enda var þar ekki fyrir neinum peningum að vinna. Lögmaður hans hafði aðeins verið settur til málamynda.

Þar eð allar upplýsingar voru komnar fram í málinu, skipaði dómarinn dómnefndinni að fara út og yfirvega málið.

Meðan á því stóð bað séra Long sér hljóðs. Hann kvaðst finna það skyldu sína að skýra frekar framkomu sína í þessu máli. Hann kvaðst hafa gefið drenginn í hendur laganna, en hann hefði gert það eftir nákvæma umhugsun og mikla baráttu við sjálfan sig. Það væri sín regla, í hverju sem hann tæki sér fyrir hendur, að hafa guð og hans heilaga orð ætíð fyrir augum sér. En af því hér gæti ekki verið um nokkurn efa að ræða, þá hefði hann fundið sig knúðan til að hegna drengnum. Sem drottins þjónn fyndi hann það skyldu sína að uppræta af fremsta megni illgresið úr hans akri, áður en það næði að eyðileggja hveitið. Hér væri um verulegt illgresi í akri drottins að ræða, þar sem þessi drengur væri. Glæpirnir væru hryllilegir hjá öllum, en tvöfalt hryllilegri, þegar maður sæi ungdóminn liggja í þeim. Hann kvaðst vita fyrir samvizku sinni, að viðvíkjandi þessum dreng hefði hann ekki gert annað en það, sem væri samkvæmt guðs og manna lögum. Hefði hann hlíft honum, þá hefði hann gert öðrum rangt, því drengurinn mundi hafa haldið áfram sinni glæpsamlegu atvinnu. Ennfremur kvaðst hann vilja taka það fram, að hefði hann látið málið falla niður, þá hefði hann sýnt stakt vanþakklæti við hinar góðu konur í söfnuði sínum. Þær hefðu gefið sér grip þennan til viðurkenningar fyrir starf það, sem hann í mörg ár með veikum mætti hefði verið að reyna að vinna meðal þeirra í ótta drottins. Hann kvaðst ekki hirða um dýrgripi eða auð þessa heims, en í hvert skipti, sem hann hefði litið á minjagrip þann, er nú væri tapaður, hefði hann fundið til ánægju með sjálfum sér, því hann vissi, að gripur sá var viðurkenning fyrir hans margra ára trúa en erfiða starf.

Hafi nokkrir verið inni í dómsalnum, sem efuðust um sekt drengsins, þá hlaut þeim að snúast hugur við slíka ræðu.

Hver er sá, sem dirfist að mótmæla drottins þjóni, þegar hann talar í jafnauðmjúkum og kristilegum anda?

Nú kom dómnefndin aftur.

„Hafið þið allir orðið á eitt sáttir í máli þessu?“ spurði dómarinn.

„Yðar tign, já.“

„Og úrskurður yðar er — — — — —“

„Sekur.“

Því munu fáir trúa, en satt er það þó, að það varð steinþögn í dómsalnum um nokkur augnablik — jafnvel kvenfélagsbýflugnasuðan heyrðist ekki, — en það var ekki nema augnablik, suðan byrjaði von bráðar.

Svo stóð dómarinn upp. Hann kvaðst ætla að vera vægur við hinn unga glæpamann, þar eð þetta væri að öllum líkindum hið fyrsta brot hans. Hann kvaðst líka vilja geta þess, að hefði einhver annar en séra Long verið ákærandi, þá hefði hann látið í ljósi óánægju sína með sannanir þær, er fram hefðu komið í málinu. Hinn ákærði væri hegningarverður fyrir tvennt: fyrir þjófnað og fyrir betl. Hann kvaðst aðeins ætla að dæma hann í sex mánaða fangelsi fyrir þjófnað og tveggja mánaða fangelsi fyrir betl, og hann vonaði, að hinn ákærði léti sér þetta að kenningu verða og syndgaði ekki framar.

Meðan réttarhaldið stóð yfir, hafði drengurinn verið kæringarlaus fyrir öllu, sem fram fór, eins og hann tæki ekki eftir neinu. En þegar dómurinn var upp kveðinn brá honum verulega. En hann talaði samt engin stóryrði og heitaðist ekki við fjandmenn sína. Hann gerði aðeins það, sem margir óharðnaðir unglingar hefðu gert í hans sporum. Hann brast í grát og veinaði: „Mamma! Mamma!“ eins og ungbarn, sem tekið er nauðugt frá móður sinni.

Það er sagt, að í gamla daga hafi verið siður hjá heiðarlegum íslenzkum bændum að lofa krökkunum að ólmast og láta öllum illum látum alla föstuna, og hýða þau síðan ærlega á föstudaginn langa. Hérlenda „fína“ fólkið fer nokkuð líkt að með gólfteppin sín. Það lætur safnast í þau ryk og

dust allt árið, en einhvern góðan veðurdag að vorinu rífur það þau upp og ber þau eins og harðfisk; ber úr þeim allt syndarykið, sem hefir safnazt í þau á árinu. Náðug frúin fylgdi sömu reglu. Einn góðan dag um vorið var kommóðan, legubekkurinn og stóllinn drifin veg allrar veraldar út um dyr; gólfteppið var rifið upp til að gefa því ærlega, íslenzka langafrjádagsráðningu.

En út við vegginn, þar sem kommóðan hafði staðið, lá nistið rétt undir brúninni á gólfteppinu. Það hafði auðsjáanlega dottið upp af kommóðunni, og þokast svo inn undir brúnina á gólfteppinu, þegar verið var að ýta henni til.

Frúnni varð ekkert nema hún sagði: *„My goodness!“*

Svo tók hún nistið og skoðaði. Demantarnir voru allir og glóðu, eins og þeir áttu að sér. Drengurinn hafði ekki gleypt einn einasta.

Í því kom maður hennar inn.

„Heyrðu góði minn!“ sagði frúin, „ekki nema að nistið þitt er fundið, það lá undir brúninni á gólfteppinu fyrir ofan kommóðuna.“

Hann settist niður, tók við og skoðaði.

Svo varð löng þögn. En honum var ekki rótt. Hann var að mjaka sér til í sætinu, eins og einhver væri að kitla hann; loks leit hann upp.

„Hvernig gátum við vitað það?“

„Já, hvernig gátum við vitað það?“

Svo varð aftur þögn.

Og frúin tók hundinn upp af gólfinu og kyssti hann og stakk upp í hann sykur mola og sagði hann væri allra elskulegasti hundur. Og hundurinn dinglaði rófunni og sleikti hana í framan, og presturinn sat í guðrækilegum hugleiðinum og handlék demantsnistið sitt.

Dæmisögur

I.

Konuástin

Þau voru búin að lifa saman í heilögu hjónabandi nokkur ár, þegar þau vöknuðu bæði við það eina nótt, að Dauðinn stóð við hvílu þeirra. „Komdu," sagði Dauðinn og snart manninn með ískaldri hendinni; „ ég var sendur að sækja þig."

„Æ, náðugi herra Dauði," sagði maðurinn skjálfandi af hræðslu; „ég get ómögulega farið; ég er aðeins fyrir fáum dögum búinn að festa kaup á bæjarlóð, sem ég vona að græða stórfé á. Hvað ætli verði líka um börnin mín þrjú, ef mín missir við?"

„Varðar ekkert um það," sagði Dauðinn; „þú verður að koma."

„Æ, lofið manninum mínum að lifa í guðs nafni," sagði konan, „og takið mig heldur; annars fara börnin okkar á vonarvöl."

„Hann er nýbúinn að taka 3000 dollar ábyrgð á lífi sínu. Börnum þínum er borgið," sagði Dauðinn.

Nei, herra Dauði, hvað eru 3000 dollarar á móti hans föðurlegu umhyggju, nema ekkert; gerið það fyrir mig að lofa mér heldur að deyja, en manninum mínum að lifa, því þá veit ég, að börnunum mínum er borgið."

Dauðinn hugsaði sig um fá augnablik.

„Jæja, svo skal þá vera, sem þú biður," sagði hann. „Ástin er hið eina afl, sem ég beygi mig fyrir. Ykkur konunum skjátlast þó hraparlega, þegar þið elskið og viljið láta lífið fyrir karlmanna óþokka, og blindið sjálfar ykkur fyrir göllum þeirra; en fyrst þú ert fús á að láta líf þitt fyrir mann þinn, þá komdu, því ég bíð nú ekki lengur."

Konan stóð upp, kyssti mann sinn og börn og bjóst til ferðar með Dauðanum.

„Æ, heyrðu góða mín," sagði maðurinn, og vafði fastar að sér rekkjuvoðunum, „vænt þætti mér um, ef þú vildir lífga eldinn í ofninum um leið og þú ferð, því ég kvíði fyrir að klæða mig á morgun ofan í þennan kulda. . . . ."

II.

Góðsami maðurinn

Það var einn dag um miðsumarleytið að hann í fyrsta skipti kom inn í borgina. Hann hafði reyndar í eitt ár búið aðeins tólf mílur frá henni, en aldrei haft ástæðu til að ferðast þangað fyrr en nú, að hann lagði af stað með tíu dollara í vasanum til að festa kaup í uppskeruvél, því akrarnir hjá honum stóðu í miklum blóma. Og þegar hann kom inn í borgina, sá hann mann sem sat á strætinu og lék á hljóðfæri, og hjá honum var hundur, sem hélt á tinbolla í kjaftinum og dinglaði rófunni, og leit vonaraugum á hvern, sem fram hjá fór.

„Aumingja maðurinn," hugsaði góðsami bóndinn, „hann er sjálfsagt heilsulaus," og hann lét einn dollar í tinbollann og hélt svo áfram.

Hann hafði skammt farið þegar hann mætti konu, sem hélt á barni í fanginu, og var mjög fátæklega til fara.

„Gefið mér fáein cent í guðs nafni," sagði hún; „ég hef ekki bragðað þurrt eða vott í tvo daga."

Maðurinn komst við af þessu, gaf henni dollar, og konan bað guð að blessa hann og hélt svo áfram.

Spölkorn þaðan kom hann að, þar sem prestur var að halda ræðu fyrir fjölda fólks úti á opnu stræti. Hann skoraði á alla, sem viðstaddir voru, að leggja nú hver sinn skerf til hjálpar hinu nauðlíðandi fólki í Armeníu, og útmálaði neyð þeirra og vandræði með svo átakanlegum orðum, að flestir urðu hrifnir. Presturinn endaði ræðu sína með þeim orðum, að svo framarlega sem menn vildu kristnir heita, svo framarlega, sem menn vildu eiga vísa vist í faðmi Abrahams eftir dauðann, þá skyldu menn nú hjálpa þessu

nauðstadda fólki. Svo var gengið um með betlidiskana, og flestir gáfu eitthvað, sumir rausnarlega. Og þegar góðsami maðurinn sá, að sá, sem stóð honum næstur, gaf fimm dollara, þá fannst honum hann verða að gefa rausnarlega líka, og gaf þrjá dollara. Svo gekk hann þaðan. Dollararnir hans voru reyndar farnir að týna tölunni, en honum var létt um hjartaræturnar. Hann hélt svo áfram og stefndi inn að aðalmarkaði bæjarins. Nærri að segja við hvert fótmál mætti honum einhver þurfamaður. Sumt voru aldraðir menn, sem ekki gátu lengur unnið sér brauð, skinhoraðir og illa klæddir, sumir voru blindir, aðrir höfðu misst hendur eða fætur, og enn voru sumt börn, sem ráfuðu hungruð um strætin og báðu um ölmusu. Góðsami bóndinn sá hópa af tígulega búnum körlum og konum ganga fram hjá þessu fólki, án þess að virða það viðlits, en við það „upptendraðist" reiði hans, og hann tók sárara til þessa auma fólks en áður. Og hann gaf á báðar hendur, fáein cent í stað, og gætti þess ekki, að hans litli fjársjóður þverraði óðum. Og við hvert cent, sem hann gaf, jókst ánægja hans og rósemi; honum fannst hann vera ríkur, honum fannst hann sjálfur einskis með þurfa.

Svo kom hann að strætishorni. Þar sat blindur maður, og sneri hljóðfærakassa. Hjá honum var tréspjald og á það var prentað, að maður þessi hefði misst sjón, heyrn og mál við púðursprengingu; til þess að vekja enn betur meðaumkvun manna, var á spjaldinu mynd af atburði þessum, þar sem púðrið sprakk rétt upp í andlitið á manninum. Góðsami maðurinn þreifaði í vasa sinn. Hann átti eftir tveggja dollara seðil. „Ekki má ég gefa það allt," hugsaði hann, „ég kann að mæta öðrum bágstöddum manni, og svo þarf ég eitthvað að nærast á í dag, en með uppskeruvélina — ja, hún má eiga sig í þetta skipti." Þá sá hann, að blindi maðurinn hafði mikið af smáum silfurpeningum á diski hjá sér, svo hann ásetti sér að taka einn dollar úr silfri úr diskinum, og láta einn tveggja dollara seðil í staðinn. En þegar hann rétti hönd sína eftir silfrinu, greip mállausi og blindi maðurinn um hönd hans, og æpti:

„Þjófur! þjófur!"

Tveir menn, sem voru nærstaddir, hlupu þegar til og tóku bóndann, og hvernig sem hann reyndi að sannfæra þá um það, að hann hefði aðeins ætlað að skipta pening til að geta gefið manninum dollar, þá trúðu þeir betur sögu blinda mannsins, að hann hefði ætlað að stela frá sér. Tveggjadollaraseðilinn sagðist hann eiga líka með öllum rétti.

Og áður en hann varði, var hann tekinn og fluttur af tveimur lögregluþjónum, innan um fjölda af strákaskríl, áleiðis til næsta dómsals. Á leiðinni var hann atyrtur og kallaður öllum illum nöfnum af skrílnum, og þó hann vildi tala við lögregluþjónana, gegndu þeir honum engu. Fyrir réttinum var hann ákærður fyrir að hafa ætlað að stela frá einum heiðarlegum þurfamanni bæjarins. Það var árangurslaust, þótt hann reyndi að réttlæta sig, og segði sögu sína, að hann hefði komið til bæjarins með tíu dollara í vasanum til að festa með kaup í uppskeruvél, en gefið þá alla til fátækra. Dómarinn og þeir, sem viðstaddir voru, brostu að slíkri sögu og álitu hann hinn mesta erkilygara í borginni. Að hugsa sér nokkurn mann svo brjóstgóðan, að gefa allt, sem hann hafði, til fátækra, það fannst þeim jafnmikil fjarstæða eins og ef einhver hefði sagt þeim, að þeir væru ekki beztu mennirnir í borginni. Hafði hinn ákærði nokkra peninga nú? Nei, enga. Þá var hann líka flækingur, og það eitt var nægileg sök á hendur honum, en svo þegar það bættist ofan á, að hann hafði reynt að sela, þá leiddi af sjálfu sér, að hann hlaut að sæta refsingu.

Eftir nokkrar málalengingar dæmdi dómarinn hann til að greiða hinu opinbera 12 dollara eða fjögra daga fangelsi og vera að því búnu rekinn úr bænum sem flækingur. Og af því hann hafði ekki peninga til að borga með sektina, þá varð hann að sætta sig við fangelsi í fjóra daga, og fékk þannig næði og nægan tíma til að íhuga með sjálfum sér, hvernig heimurinn launar velgerðir.

III.

Öfundsýkin

Á búgarði einum var stór hópur af hænsnum. Meðal þeirra var hani einn, sem hafði það fram yfir aðra hana, að á höfði hans var tvöfaldur kambur. Honum fannst svo mikið um þessa tvöföldu, rauðu kórónu sína, að hann áleit það sjálfsagt, að hann ætti að vera konungur yfir öllum hænsnahópnum. Hænurnar töldu honum líka trú um að svo væri, því þær voru allar bráðskotnar í rauðu kórónunni. Reyndar vildi það til stundum, að einhver gáskafullur og metnaðargjarn hani gat ekki sætt sig við að vera undirlægja hanans með tvöföldu kórónuna, og þóttist sjálfur vera eins hæfur til að vera konungur, en sú máldeila endaði ætíð með því, að málsaðilar börðust með nefi og klóm um yfirráðin, og ef hænurnar sáu, að konungur þeirra ætlaði að bíða ósigur, hjálpuðu þær honum, og leikurinn endaði ætíð svo, að óeirðarseggurinn lagði á flótta, fjaðralaus og blóðugur. Og á endanum hættu allir að ýfast við hanann með tvöfalda kambinn, og hann sat einvaldur í tign sinni. Þegar hann galaði, fór hann ætíð upp á taðhauginn, þar sem hann var hæstur, og teygði úr hálsinum, eins og hann gat, svo allir sæju sem bezt kórónu hans. Hann var duglegri en allir hanar í að róta sundur mykjunni, og alla stærstu og digrustu ormana áskildi hann sér til að færa þá vildarhænum sínum. Og þegar hann hafði um langan tíma setið í þessari tign sinni, þá bar svo til, að ein hænan ungaði út nokkrum eggjum, og einn unginn var undur fallegur hani með gullslitaðan fjaðraham og tvöfalda kórónu á höfðinu. „Lítið á,“ sagði móðir hans við hinar hænurnar. „Þessi hani verður fallegri en gamli haninn okkar. Skoðið þið tvöfalda kambinn á höfði hans og gullna fjaðrahaminn hans.“ „Svei,“ sögðu hinar hænurnar, sá held ég verði kóngur,“ og fóru svo og sögðu gamla hananum frá, að ungi haninn þættist honum jafnsnjall, eða meiri. „Það skal reynt verða,“ sagði hann og flaug þangað, sem litli haninn var, og réðist þegar á hann með nefni og klóm, en allar hænurnar horfðu á. Ungi haninn veitti fyrst viðnám, en varð brátt ofurliði

borinn og flýði. Gamli haninn fór upp á taðhauginn, barði vængjunum og galaði þrisvar eftir unninn sigur. „Heldur er hann tignarlegur þessi," sagði hann háðslega og leit til unga hanans, sem hann hafði slitið af hverja fjöður, og tætt í sundur á tvöfalda kambinn; „sá held ég verði kóngur," og hann galaði aftur af ánægju. „Í þetta skipti hefir þú borið hærri hlut," sagði litli haninn, „og leikið mig hraklega. En þó þú hafir skemmt minn gullna ham, og tætt í sundur kambinn á höfði mér, þá mun hvorttveggja aftur vaxa og verða fegurra en áður, því eðli mínu færð þú ekki raskað. Skal ég nú muna þér viðureignina í dag. Sá er munur á okkur, að þú hefir nú lifað hið fegursta af ævi þinni, og náð allri þeirri virðingu, sem þú munt ná, en ég hef alla ævina fyrir framan mig, og hún er eins björt og skínandi, eins og fagri hamurinn minn var, sem þú spilltir fyrir mér."

Efnisyfirlit

